

PRSTEN SA ONE STRANE SNA  
*Zbirka kratkih priča*

DRUGI REGIONALNI FESTIVAL FANTASTIČNE KNJIŽEVNOSTI  
REFESTICON 2014

PRSTEN SA ONE STRANE SNA

Zbirka kratkih priča



**Drugi Regionalni festival fantastične književnosti**

REFESTICON 2014

Bijelo Polje, 9.-11. maj 2014. godine

**Izdavač:**

Lokalni javni emiter Radio Bijelo Polje

**Za izdavača:** mr Dragić Rabrenović

**Priče odabrali:** Adnadin Jašarević (BiH)

mr Blaga Žurić (CG)

Mirko Grdinić (HR)

Dragoljub Igrošanac (SRB)

**Urednik:** mr Dragić Rabrenović

**Lektor:** Vojislav Obradović

**Kompjuterska obrada teksta i naslovne:** Marko Tvrdišić

*Na koricama korišten fragment slike "Yakamoz" akademskog slikara mr Abaza Dizdarevića*

**Štamparija:** Grafički centar Merkator - Bijelo Polje

**Tiraž:** 500

**Ova knjiga je nastala u sklopu projekta REFESTICON 2014**

**Organizator:**

Lokalni javni emiter Radio Bijelo Polje

**Partneri:**

Zekon - Festival fantastične književnosti Tragovima bosanskog kraljevstva - Zenica (BiH)

Istrakon - Istarska konvencija fantastike i S&F-a - Pazin (HR)

Festival fantastične književnosti - Pazin (HR)

Art-Anima - Festival fantastične književnosti - Beograd (SRB)

**Pokrovitelj**

Opština Bijelo Polje

**Generalni sponzor**

Kompanija Franca - Bijelo Polje

**Medijski partner**

Unija lokalnih javnih emitera Crne Gore (ULES CG)



PRSTEN SA ONE  
STRANE SNA  
*Zbirka kratkih priča*

Lokalni javni emiter Radio Bijelo Polje  
Bijelo Polje, 2014.



# Prsten prstenom čini tajna

(Slovo uz ovaj zbornik)

Poetizovani zbornik priča *Prsten sa one strane sna* prati Regionalni festival fantastične književnosti koji se, po drugi put, održava u Bijelom Polju. Knjiga ima za cilj podsjećanje na stvaralaštvo Čamila Sijarića i posvećena je jubileju – stogodišnjici rođenja znamenitog pripovjedača.

U knjizi su zastupljeni autori fantastičnih priča sa istog govornog područja (Srbija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Crna Gora) koji su, čarolijom pera, ušli u jedan fantastičan svijet u kojem je vrijeme nedjeljivo i jedinstveno.

Autori, uz korišćenje mašte, transkripcije i drugih književnih postupaka, svaki za sebe, oblikuju jedan estetski svijet u kojem je dominantna fantastična ravan. Imaju svoj ključ i pronalaze literarna rješenja, bilo da je riječ o polubogovima, mitskim junacima ili nekoj misterioznoj životnoj situaciji. A duh fantastike i duh vremena povezuje ih. Oni su, slijedeći motiv prstena, ili praveći prstenaste priče, stvarno pretvarali u fantastiku, a fantastično u stvarnost.

I tako se, iz priče u priču, bezbrojne tajanstvenosti slivaju u poetsku fantastiku, a ljudska radoznalost zadovoljava nasušnu potrebu za imaginarnim, zagonetnim i nesvakidašnjim, tim vječitim tajnama u čudesno beskonačnom. Priče imaju stvarnu, iracionalnu, metafizičku ravan i ostvarene su različitim stvaralačkim pristupima.

Ako su stvaraoci datih priča, ove specifične književne forme, imali namjeru da pripreme čitaoca za prostor skrivene, nesagledive i sjenovite stvarnosti, van uobičajenih prostora realnosti – uspjeli su. Spontanu igru riječima uvode u novi umjetnički izraz i maštom zaogrću zamisli, a emocionalne napetosti rješavaju fantastičnim elementima, simboličkim naznakama ili iznenadnim predviđanjima – realnim i irealnim, prekoračujući granice onostranog.

Osim toga što uznemiruje, što stvara strepnju i rascjep stvarnosti, fantastično u knjizi *Prsten sa one strane sna* obiluje punoćom poetskog zanosa, različitim pogledima na svijet, svaka priča je svijet za sebe. Zbornik posjeduje jedno posebno estetsko tkanje, istražuje vječitu tajnu postojanja i nestajanja.

Autore je nadahnula magična moć prstena, motiva Sijarićevog pripovijedanja, ali se oni kreću u okvirima sopstvene simbolike i, manje ili više, u okvirima njegove opšte mitologije. Prstena, koji je zaštitnik mjesta, čuvar blaga i tajni - poput ognjenog pečata, smaragda bačenog sa vrha kule u more - prstena koji je određen da sudbinu vrati u magični krug.

Priče su, po svojoj formaciji i književnom žanru, vezane uglavnom za mit, religiju ili bajkovitu priču, a smjer njihove fantastike upravljen prema vizijama, halucinacijama, snovima ili nekim deliričnim stanjima. Konceptija priča pokazuje da fantastika u njima ima različite puteve, širom otvorene prema natprirodnim i tajanstvenim pojavama. Simbolička značenja priviđenja, misterija i drugih mitoloških pojava utabali su svoje literarno postojanje od pradavnih vremena do dana današnjeg.

Iako nijesu po vrijednosti ujednačene, nijesu jednake estetske vrijednosti, ne treba zaboraviti da je ovaj zbornik fantastičnih priča povezao stvaraoce iz okruženja i šire, izazvao radoznalost pisaca iz Crne Gore, prije svih autore iz rodnog mjesta velikana pisane riječi Ćamila Sijarića. Tako je žiri, sačinjen od članova iz četiri države, od pristiglih 80 priča odabrao 26 koje se nalaze u ovoj zbirci, dok su u dodatku još četiri koje nijesu bodovane. Ovim se bogatom fundusu fantastične književnosti pridružuje i zbirka priča *Prsten sa one strane sna*.

*U Bijelom Polju,  
maj 2014. godine*

**Blaga Žurić**

## HANSKA PRIČA

Mnogo godina sam prsten zakopavao i krio da mi ga niko ne nađe, ali sam mu se brzo vraćao, jer nijesam mogao bez njega. Dok sam bio mlađi, molio sam se da se ne sjećam, da ne sanjam i da zaboravim. Sada, kako sam stariji, u zimskim noćima pokušavam da se sjetim svakog detalja, ali mi sve teže ide. Sve mislim da sam nešto ispustio, zaboravio... Možda i jesam, ali ovaj stari tanki prsten, skovan kod najboljih turskih kujundžija, sa filigranom kao paučina, podsjeća me da je sve bila istina. Nijesam nikome rekao, bojao sam se da ne kažu da sam pobudalio. Nekako baš tada mi je bilo i vrijeme za ženidbu. Ne bi djevojku za hajvana dali. Čutao sam.

Čudna je priča kako sam došao do ovog prstena. U Kostenici, podno Kurila, ima jedna rječica koja se ulijeva u Bistricu. Pored te rječice postoji han. Ostao još od turskoga vakta. U njemu su noćijevale i paše i Bečlije. Nadaleko se čuo glas o hanskom hamamu. Hamamske vode su bile čuvene po svom umirujućem djelovanju na putnika, a mnogi su se zaklinjali da ih je hamam izliječio. Poslije banjanja u toploj vodi, nikad ih više ni jedna kost nije zaboljela.

Znao sam po priči gdje se han nalazi, ali nikada nijesam ranije otišao. To je sada nenaseljeno, napušteno mjesto. Onako mlad i lud riješio sam da provjerim glasine koje su se šapatom prenosile nekoliko generacija.

Zauzdah konja i pođoh. Bilo je rano popodne kada sam kraj puta sreo mladu čobanicu. Pored šipražja plete i čuva stado. Objasni mi kako da dođem do hana, ali nije mogla da sakrije začuđenost u glasu i pita me:

”Šta ćeš ti tamo, kada odavno ljudska noga nije kročila u han?!”

”Čuo sam da se tamo svašta priviđa. Hoću da noćim, da provjerim priče.”

”Ti da noćiš tako veretizan?! Tamo ljude hvata jeza samo kad uđu! Neka ti je Bog u pomoć”, reče ona krsteći se.

”Znaš li da se priča da u tom hanu ima kondžolosa,” nastavi ona i dodade: ”Samo je neki Miljan izdržao do ponoći i gotovo šenuo.”

Konja sam vezao ispred hana. Ko zna od kada tu stoje debeli kočevi za koje su putnici vezivali konje. Dosta truli, ali mogu da posluže za ovu jednu noć. Oprezno sam ušao u han. U njemu grobna tišina. Ništa tako duboko

ne čuti kao kamen i drvo. U trenu sam pogledom obuhvatio cijelu prostori-ju. Svašta vidim, a ne čujem ništa. Osjećam se kao da sam sâm na svijetu u nekom dalekom vremenu. Neka lagana jeza me prožima dok osjećam niti paučine na licu. Hrabrio sam sebe iako sam mislio da znam svaki detalj ove priče. Još je bio dan, ali sam užurbano podložio vatru na zapuštenom ognji-štu i upalio petrolejku. Znao sam da utvare neće na žar. Sjeo sam i čekao. Odsjaj od vatre pleše po prostoriji kao da se neko kreće oko mene.

Kroz prozore od musafirske sobe provlače se posljednji zraci sunca, kao da formiraju sjenke čovjeka. Napetih nerava, pred očima stvaram slike pri-jašnjih događaja.

Ovdje je nekada sve bilo puno života. Handžija je ovdje živio sa svo-jom porodicom. Imalo je i previše posla, tako da je unajmio iz dalekih sela jednog mladog najamnika. Priča se da je momak bio vrijedan. Vremenom je postao dio te handžijske porodice. Toliko se odomaćio da je čak i pse hranio iz ruke. A handžija je imao četiri krvoločna psa, koji su čuvali han od lopova i ubica. Samo su slušali naredbe gospodara, ali vremenom i mladi najamn-ik je podijelio gazdinstvo nad njima. Naučio ih je da na njegov zvižduk mogu čovjeka da rastrgnu.

Poslije nekoliko godina, dolinom Đalovića klisure odjeknula je vijest kao zla kob i prenosila se sa brda na brdo, kroz klance Bistrice i Limskom dolinom: "Ubi kučka, najamnika u hanu!"

I danas se priča da joj nije uzvratilo ljubav. Nikada niko to nije ni potvr-dio ni osporio. Bijesna, kako samo prevarena žena umije, u nastupu očaja iz-bola ga je nožem. Gosti hana se kunu da ništa nijesu čuli, osim jednog tihog zvižduka, a nakon toga vrisak koji je parao nebo. Iako su htjeli da pomognu niko od gostiju nije mogao da priđe. Sa užasom su posmatrali pse koji trgaju ženino tijelo i najamnika kako izdiše.

Takvu strahotnu smrt, kao što je smrt handžinice, ni kamen, ni vode ovoga kraja nijesu vidjele ni prije, ni poslije. Istina je ostala zakopana sa nji-ma između zidina hana. Od tada ovo je ukleto mjesto gdje se za zimskih noći iz daljine čuju krici handžinice i režanje razjarenih pasa. Ljudi se kunu da kondžolos ima lik najamnika.

Sada se kajem zašto sam uopšte dolazio. Zašto ne poslušah čobanicu? Da noć nije duboko pokrila han plaštom tame, ja bih istog trena pojahao konja i vratio se u svoje selo, ali sada nijesam imao gdje.

U bisagama na konju sam donio hrane, vode, ćebad i uselio se u han. Položio sam konju sijena i zobi. Čujem ga kako jede i udara repom po sapi-ma. Po nekad mahne glavom pa mu griva kroz vazduh zastruji, kao da čujem strune na guslama. Naložio sam vatru, tamo gdje su nekada bile verige. Od ćebadi sam napravio ležaj, a ispod glave sam stavio trupinu i upalio fenjer pun gasa, da izdrži do jutra. Znam da je duga noć, ali izdržaću. Dodajem



stalno drva na žar, a upaljen ugarak ne ispuštam iz ruke. Uzeh nešto da pojedem i dok sam odmotavao zavežljaj sa hranom vrata od magaze se otvoriše. Ostadoše tako kao da je neko prošao. Začujem kako konj frkne kao da i on nešto osjeća. Jasno mogu da čujem korake po šašovcima. Sebi govorim nije to ništa, vrata su stara i nijesu dobro zatvorena. Strah me nadvlada kada se otvoriše i vrata od musafirske sobe. E, to više nije slučajno. Imao sam pištolj kod sebe, zlu ne trebalo, i tog trenutka sam ga uzeo, repertirao i više ga nijesam ispuštao iz ruke. Ulijevao mi je sigurnost. Trudio sam se da se ne bojim, imam oružje, vatru i konja sa kojim mogu, kada god poželim, da napustim ovo mjesto. U tom razmišljanju opružim se pored vatre, na onu ćebad što sam ponio. Pogledam na moj ručni sat. Već je jedan po ponoći. Pored dobro naložene vatre, sit poslije večere, nijesam ni osjetio kada sam zaspao.

Iz polusna me je trgla škripa vrata koja su se lagano otvarala. U trenu sam bio potpuno budan. Vrata magaze su bila do pola otvorena, a znam da sam ih zatvorio. Smirivao sam sebe da je to promaja. Dok sam se okrenuo prema vatri da dodam drvo, kako bi pojačao plamen, u mene je gledalo nešto za šta ne mogu da tvrdim da li je čovjek ili zvijer. Izronili su mu zubi koji čudno sijaju. Upaljeni ugarak mi je još bio u ruci i njime sam ga udario po tim zubima. Ono se još više iskezi, a krici koje je ispuštalo ledili su mi svaki dio tijela. Iako sam se u trenu paralisao, nagon za preživljavanjem, a ne hrabrost, natjerao me je da ga udarim još jednom. Poslije tog udarca čuo sam kao da se nešto stropoštalo niz urvinu, a to stvorenje, za koje mogu da se zakunem da ima lik mladog čovjeka, nestalo je.

U trenu je mozak počeo da prima informacije od spoljnog svijeta i prvo što sam svjesno čuo to je besomučno frktanje konja koji se propinje na zadnje noge i pokušava da iščupa kolac za koji sam ga vezao. Frkće kao da mu vatra iz nozdrva izbija. Strah me je da ne uspije u namjeri i iščupa kolac, jer šta bih ja u toj nedodijli bez konja?!

Pojurio sam ka konju, a za mnom je u crnoj noći ostao han. Nije me mnogo dijelilo do zore i skoro sam odahnuo, jer najbliže kuće nijesu bile mnogo udaljene. Dok sam još razmišljao šta se desilo, ispred mene na putu se pojavi pas. Crn, sjajne dlake, dobro uhranjen. Zakleo bih se da je imao crvene oči kao rubin. Nije me napadao, nije lajao, samo se vrzmao oko konja. U jednom momentu konj je htio da ga udari čivtetima, ali pas je vješto izbjegao i skočio mi u krilo. Pokušao sam da ga sa strahom odgurnem, da ga odbacim nazad na stazu, ali on se u tom trenutku pretvori u mladu lijepu ženu obučenu u bijelo. Skamenili se i konj i ja. Ona me grli zagrljajem koji paralise. Nijesam bio vlasnik svog tijela. Tanka je linija od zagrljaja do gušenja. Znam i danas da je umilno, mazno htjela da me udavi. Moj pogled je bludio iza njenog ramena; tu me je nanovo paralisala nova slika. U žbunju, ni metar od mene, stajao je mlad čovjek, čiji sam lik noćas vidio. Grudi su mu

mu bile probodene nožem. Skamenjen, nije mogao ni korak naprijed. Ona mu nije dala. Siktao je:

”Bježi, nedaj se kučki, sve su one iste!”

Njen stisak je bio spor, ali sve snažniji. U trenu sam sve shvatio. Znao sam da gubim bitku i samo sam bespomoćno gledao u najamnika. Iza njegovog ramena se lagano rađala zora i prvi sunčevi zraci su se pomaljali na stazi. Poslednje što sam vidio bio je zrak koji se upleo u kosu lijepe žene. Više se ne sjećam ničega. Ko zna koliko je vremena prošlo kada sam došao sebi. Sunce je bilo skoro na zalasku, a konj je mirno stajao pored mene. Dok sam onako ošamućen ustajao sa staze pogledao sam u prsten koji mi je bio u ruci umotan u komadić bijele tkanine.

Skoro sam siguran da je ovaj prsten najamnikov. Mogu životom da garantujem da joj ga je on dao, obećao, a onda je sve porekao. Njena riječ protiv njegove, nije imala mjesta. U ovim krajevima žena je uvijek kriva za sve. I ja sam handžinicu krivio i mrzio dok sam slušao priče. Nakon ovog prstena više ništa nije isto.

Jedini materijalni dokaz da postoji druga istina i druga strana sna, držim na dlanu. Bojim se da su u ovaj prsten utkani izgubljeni snovi handžinice, Azizovo Rimsko zlato i Lim Abdula Kuča. Tajnu ću da otkrijem sa one druge strane, kada se sretnem sa njima. Mislim da nema još mnogo.

Slobodan Zoran Obradović

## ZELENI KRUGOVI

*”Voda je zakloбуčala, izlomi se na njoj staklo mjeseciine, potonu srebro – i ona, začas, na tom mjestu, postade crna, strašna – bez sjenke na sebi.*

*Klisura je ostala tiha, mrtva. Zborila je u njoj samo voda. A negdje putem zborila je Stojana: Takav je Dul... Nikada on neće popustiti, neće mu se srce rastopiti!”*

*Čamil Sijarić, Zeleni prsten na vodi*

Ti zeleni krugovi, da li oni otvaraju ili zatvaraju ulaz u neki drugi svijet – bestjelesan i svevremen? Avdula, evo, čuva priča... A šta čuva mene? Jesam li mrtav ili živ, može li mi neko reći?

Sađi, sađi do obale, ovdje ispod ciganskih kuća, i zamotri se u zelenu dubinu, baci tri kamena... ali tako da kad posljednji prsten ostane kao trag od prethodnog, baci sljedeći i tako i za posljednji. Čuti dok to radiš, ne remeti tišinu, a izaberi ono doba dana kada se mjesec ogleda u tamnoj boji Lima. Reći ću ti tajnu, a ti čuti i pokušaj da budeš bolji od mene, i od Avdula. Mi nijesmo bili loši, svjestan si toga. Mi smo samo izgradili tvrđave u koje smo primali slične ili iste. Imati tvrđavu od principa i od predrasuda je nemati dušu... Imati je, ali neslobodnu, imati je na pola. A to boli! A bol rađa strah, a strah rađa očaj, a očaj rađa agoniju...

Prije tebe mi je redovno dolazio komšija iz ciganskih kuća koje pome-nuh. Donosio je violinu da mi svira... Govorio sam mu bez glasa, vjerujem da me je čuo kao i onda dok sam ga u staroj krčmi, plaćući za njom, preklinjao:

Sviraj, bre, *Garo*, sviraj, brate moj... Plači za jednim uludo potrošenim životom, za jednom bačenom mladošću čiji spomenik može da bude pjesma, ili ruke podignute ka nebu poput krila ptica koje mole, ili bi da lete. Ni sam ne znam da li sam letio ili padao, kada sam se radovao – ja sam plakao, kada je trebalo da plačem – ja sam se smijao, sve bješe drugačije nego kod drugih. Nije da nijesam vidio, nije da nijesam znao, znao sam, ali nijesam mogao

drugačije. Taj zvuk tvoje violine me udara u glavu, gasi sve realno u meni, a pjesma koju pjevaš promuklim glasom je moja pjesma koju pjevam: svim onim putevima kojima idoh i kojima ne idoh, zvijezdama što se kočoperno odijevaju nebom, slobodi koja nam bježi... Imamo – a nemamo slobodu. Ti si, Garo, moj najbolji drug, jer ne pričaš – ti samo pjevaš. Nemaš savjete, nemaš mudre i teške riječi. Nemaš prezir, nemaš podozrenje, nemaš onaj ispitivački pogled. Imaš pjesmu, imaš violinu, imaš zlatan zub i to ružno lice sa najširim osmijehom koga sam u životu vidio. Nakon ovih zgodnih, hladnih, ozbiljnih lica, bez osmijeha, ne shvataš koliko je lijepo to obično – ljudsko ružno lice sa toplim, prirodnim osmijehom na sebi. Evo smijem se, smijem se grohotom dok iz moga srca padaju suze velike kao kuća, hoće da me udave – čini mi se da ako uđem u rijeku i otvorim usta, poplaviću rijeku, nestaće rijeka, oteći će svojom dolinom ali mojim suzama. Plače moje srce za čovjekom, dok se moje lice smije zbog čovjeka.”

Donosio je violinu i ovdje, iz navike najprije. Ljudi su mislili da svira Limu, ali on je svirao meni.

Znao je tajnu, odale mu vodene vile, da onaj ko primi zeleni prsten vode Lima, ostaje zauvijek u njegovoj dubini, bez obzira što mu tijelo počiva na nekom groblju sivom i prepunom kiča sa nebitnim podacima na nadgrobni spomenicima. Duša mu je zauvijek u vodi iz koje namiguje zvijezdama i može da voli koga treba da voli.

Odaću ti tajnu, a ti je zapiši... Govoriću ti tišinom Lima, evo ovog kojim tečem... Otečem do ušća, pa se vratim natrag. Putujem danima i svud me ima. Uspio sam kao i Dul da se oslobodim tek kad sam zagazio u duboku vodu bez želje da plivam ili da se vratim. A zeleni krugovi su uvijek tu da mi pokažu da je izroniti nemoguće, mada rijetko poželim.

Nagledao sam se mnogo čega, ali je istina jedna: da je čovjek najtananija travka, da je čovjek najsvjetlija tačka u svemiru, da je čovjek dobro... da je čovjek jak kao stijena, da je čovjek opasan kao zvijer, da je čovjek prevrtljiv k'o martovski dan, da je čovjek zlo.

Ljubav, mržnja, inat, nigdje to ne cvjeta kao na našoj obali. Buja kao džinovska šuma paprati. Kreneš li kroz tu šumu, ulovićeš se, postaćeš plijenom našeg ludila. Jedni bez drugih ne možemo, a opet...

Udali su je, obeščašćenu zbog mojih poljubaca – kažu, obeščastiše je tako što je udadoše za pravovjernog... Prodadoše je... obeščastiše sve moje poljupce. Pred Bogom obeščastiše tu ženu kojoj sam bio sve! Nosila je i moje dijete, ali ga ukloniše neke babetine travama, udarcima i čepkajući nečim po njenoj utrobi. Kažu, sačuvaše joj čast. Pa je onda časnu, predadoše časno starcu koji je žvalavio i balavio gledajući njeno jedro, vitko, snažno tijelo koje ni đavoli, koji se uskovitlaše, ne uspješe da slome.

Nije mu se dala!

Primila je ovu rijeku u sebe, gore iznad Đavoljeg vira. Raskopčala bluzu, pustila da je miluje Lim, obeščašćenu, i da je nosi meni u susret. Nikad je nijesu našli, da je sahrane na njihovom malom groblju sa velikim spomenicima.

Ušao sam u vodu kao što se ulazi u postelju. Bila je noć kao ova. Vjerujem da nikada nijesi vidio nešto slično, mislim da to niko nije vidio. Ušao sam, i gledao u mjesec. Njegovo svjetlo mi je pomoglo da lagano pređem na "drugu stranu". Gledao sam ga odozdo, sa dna, i znam zašto se ovaj vir zove Vidovina. Oдавde se, sa dna, najljepše vidi mjesec. Vidi se sve do onog momenta kad poslednji prsten nad glavom potpuno ne nestane sa površine i zaključa vrata povratka. Tišina postane ljepša od svake muzike.

I ono što sam znao – ona, ona je bila prvo što sam ponovo vidio, ali falili su nam dodiri. Smijala se radosno poput djeteta sve dok nije pružila ruku da dodirne moju ispruženu ruku. Pusti nedodir nas je rasplakao. Bili smo opet zajedno, ali kao da smo u različitim svjetovima... Vidimo se, ali se ne možemo dotaći.

Život je bio negdje drugdje, shvatili smo...

Njena bjelina me podsjetila na nešto. Možda je i moja bjelina nju podsjetila na nešto. Na papir... Mi smo u stvari list na kome neko piše priču o nama.

To si ti?

Zamoliću te, napiši je tako da bar jedna ljubavna priča ima sretan kraj. Sačuvaj junake od mržnje njihovih porodica, plemena, naroda... Reci im da smo svi jedno, da smo svi isto. Moj brat, crnputi svirač violine, rekao bi da su njegovi Romi, znam da je to riječ koja znači Ljudi. Pa zašto mi, koji dajemo sebi ovakva ili onakva imena, nijesmo sebe na našem jeziku koji je isti, nazvali nas ljudima?

Kad baciš i treći kamen, pa zeleni prsten na vodi otvori moj svijet, a ti dodaj svojoj priči: "Kad vrijeme prođe, sve je zalud!"

## PRSTENOVİ USKOVITLANOG VREMENA

Tačno preko, kroz široko okno nazire se hram. Ovako, oivičen skelama, on na majskom suncu tek navešćuje nekadašnji sjaj i monumentalnost vitkim kulama bliznakinjama. Zaspalo je podne nad gradom *Nevidbogom*. Zaspao je davno i anonimni pisar koji je veštom kaligrafskom rukom, iscrtavajući minijature na početku svakog poglavlja ukrasio, Jevanđelja zahumskog kneza. Umetnik se po srednjovekovnom običaju ne potpisa i odluta kroz prstenove vremena u večnost, a njegovo delo ga prežive makar i pod imenom naručioca – ovozemaljskog privremenog gospodara.

Dok sam se peo uzbrdo pored automehaničarskih umazanih dvorišta i jedne prazne brijačnice, u kojoj je dokoni majstor izležavajući se u fotelji za mušterije listao *Pobjedu*, kovitlalo se u meni. U kafani, za čudo, nikoga. Valjda su svi dole na centru ispred *Bijele rade*. Jedna dosadna mušica zuji u prozoru – htela bi van. I ja bih negde – što dalje iz ove kože. Hvataju me lutke, mozak se zabavlja literarnim reminiscencijama. To je zapravo strah od onoga što nailazi pa um preživa mentalne slike stvorene čitanjem. Ene tamo, hodža i pop još se utrkuju uzbrdo prema *Svetom Petru i Pavlu* zadižući šakama mantije koje im samo smetaju. Prašinu dižu nesnosnu što nas davi, guši evo do danas. Ono, povremeno, prašina se slegne, u spokojna vremena, kad je vlast dobra a narod nije besan – ali nikad se ne zna kad će se ponovo uskovitlati ova suluda trka. U nozdrvama osećam prijatan miris. To mora da se halva u hodžinoj kući puši, vruća, da proslavi uspeh maratonca, a lokalni se muktaši jate privučeni miomirisom. Hodžinica poslužuje i halali, nije mala stvar, hodža je prvi stigao pa makar mu srce prepuklo – ipak je džamija starija od crkve.

Koraci vode sada nizbrdo, pored dvorišta u kome ugledam dečka koji se žustro pljuska vodom na česmi - on češlja svoju gustu katran-kosu ogledajući se u vašarskom ogledalcu na čijoj poledini se izležava naga Pamela Anderson. Iščekuje li nekoga iz golemog sveta ko će otuda minuti i doneti vesti? Kako se živi preko? Kada se na *Titaniku* prevesla "velika bara" kako se mre tamo daleko, predaleko? Teški teretnjaci grabe uzbrdo put Podgorice, tutnji zemlja, razlokava se drum. Spuštam se do razlivenene reke, mesto me ne drži.

Tu sedam, zavijam cigar duhana, pa predosećam Avdulu na konju dok tone u prstenove nekada čiste zelene reke poput kapetana *Titanika* koji neće da napusti svoj brod uprkos svemu. Njegov svet prestao je da postoji onomad, devetsto dvanaeste. Kćer njegova ljubljena izneveri ga i pođe za inoverca i on joj to oprostiti ne mogade. Čak i kad se razneži videći unuka plavog i milog. Odozgo sa brežuljka, koji se nadvio nad mutnom rekam, posmatra bronzani Sijarić okružen Ratkovićem i Bulatovićem. Šta li sada misli, ako tamo iza uskovitlanih prstenova vremena, tamo daleko u paralelnim svetovima, u Ajnštajnovom zakrivljenom vreme-prostoru uopšte ima šta da se misli, oseća?!

\*\*\*

Zašto li dođoh?! Noge me poneše prema mostu. Šetkarim tamo-amo, sa kraja na kraj, naročito zastajem na sredini, naginjem se nad mutne talase. Ispred je široko pusto ostrvo ovde-onde sa retkim žbunom. Reka je nanela smeće: prazne limenke, kese, olupinu šporeta, krpe, crkotinu živinčeta... Drugi je dan kako nemam mira. Seo sam navrat-nanos u voz i klatio se punih dvanaest časova. Zašto nisam uzeo autobus? Zbog čega sam se vratio tom starinskom načinu vožnje koji je, bar kod nas, postao pravcato mučilište. Kakva me je to "romantika" mogla poneti da se latim devetnaestovekovnog načina putovanja? Daleko smo mi od železnice dvadeset prvoga stoleća koja juri dvesta na sat. Sada to pokušavam sebi objasniti duševnom krizom, uzdrhtalošću živaca od one noći, od tog sna. I u tim pričama o snovima u kojima se nešto ukazuje ima nečeg devetnaestovekovnog, što na plemenitu buduću vonja i odaje sliku čoškova ispletenih paučinom. Usred kružnog lavi-rinta smestio se gospodar – pauk. A na zidu do njega portret i znan i neznan, čije oči, krupne sive oči te proždiru. Gotovo da pomisliš da ga poznaješ, tog koji te posmatra ispod naslaga prašine sa ispucalog duvara u starinskom građanskom salonu. Previše poznato lice. Samo da mu nije tih starovremenskih zulufa i ufitiljenih brkova koje sigurno farba po modi fin de siècle - pa da se zgroziš od spoznaje. Ko je to, ko sam to ja??? U snu koji me potresao i izbacio iz kolotečine da sam uzeo slobodne dane – ja koji nikada nisam zakasnio u kancelariju, ja koji nikada nisam bio na bolovanju, ja... šta sve nisam bio ja, ali sada sam se izmenio. Promenio me san. I zbog tog sna, eto, dođoh u ovo mesto, vrtim se već dobrih pola sata, preznojavam. Bože, da li padam nekome u oči? U malim gradovima vlada podozrivost. Šta traži neznanac na mostu? Sumnjivo lice. Stranac, tabuizirano stvorenje. Jer, šta ovde ima da se vidi? Šta ima bolan u našoj čaršiji za gledat?

Tada ga ugledah, najpre nejasnog, kao iz magle, potom sve bližeg dok se približavao. Lice poznato, sa onog zida ispunjenog paučinom, *lice moje*. A opet tuđe.

”Ej, gospodine, imate li vatre?”

Nisam znao šta bih ga pametnije upitao. On na sreću beše pušač jer da je odrekao glavom ne znam kako bih ga zadržao, čime bih opravdao svoju nametljivost. Dok mi je pripaljivao cigaretu mora da mu je upalo u oči moje smeteno ponašanje.

”Koga čekaš ođe, jadan ne bio?!”

Tada mu poverih san, isprva smeteno, u strahu, potom sve sigurnije. Mirno me sasluša, bez da migne, napravi grimasu, isceri se na mene ludaka. Kad završih tek me pogleda iskosa i pokaza požutele zube.

”Ma nemoj mi reći! I ti si sanjao. I ja sam sanjao neku glupost, nekakvu kućetinu derutnu, samo što se nije srušila, kuća od naboja, što li, one starinske sa paučinom i nekakvom fotografijom na zidu... Pazi, pazi, viđu viđu, e, čоче - pljunuti ti... Nego, batali te ludorije, hajdemo na po jednu rakiju, sad je pauza za činovnike, a ođe smo ti svi činovnici jer fabrike su zatvorene, pa...”

Nedovršivši misao, čovek se okrete i ode žurno. Stajao sam ukopan na mostu. Očekivao sam da me pljune. Kad sam već ”pljunuti ja”.

\*\*\*

Dopire nejasna galama, mrmorenje. Nasred ravne čaršije dokoni atleta iz opklade ili meraka, inata – što li? - preskače iz mesta onizjeg a punačkog opštinskog časnika zaduženog za festival književne fantastike. Ko od šale! Smazaće za svoj podvig tepsiju baklava na dar od jarana. Malo dalje, neko i neka prikucani su svojim levim ušima za direke na glavnom trgu. Tako ti je to kad ne pitaš čaršiju je li *to* u redu? Smije li se *to tako*, mislim *vako*!

Ali koga je još briga za lanjski snijeg? Iz daleka bije goč i damara slepočnicama a mrak se već nadvio nad *Nevidbogom*. Šta smo hteli? - ni sami ne znamo. Šta smo čekali? – ne dočekasmo. Ali ono što svima mora biti jasno – ali ipak nije – to je da od *Heroja na magarcu* koga vazdan očekivasmo i bogoradismo da se spusti sa brda i spasi nas – ni traga nit’ abera ima.

Kad sam se sutradan vratio u svoj grad, raspitivao sam se kod svih staraca iz mahale šta to može biti. Čudih se sebi kako to odmah nisam učinio bez da se izlažem trošku i naporu tolikog puta. Bilo je to najlogičnije rešenje. Najracionalnije. Konačno, pokazase mi staru kućerinu u predgrađu – samo što se nije srušila. Nekada je to bila kuća pradedova. Uđoh unutra. Bio je dan al unutra mrklac. Snop iz baterijske lampe šarao je po zidovima. Na jednom mestu ostade jasan trag, pravougaoni ožiljak na zidu. Zamahnuh pijukom u duvar od blata...



\*\*\*

Taj jedan jedini zlatni novčić koji ispade iz zida čuvam i danas dobro, ko zenicu oka svojeg, da mi ga ture pod jezik kad me spakuju u čamovinu, nek mi se nađe (tamo daleko), da imam čime platiti podvoz Haronu skeledžiji da me prevesla na drugu obalu. A u ono mesto iz snova više se ne vraćam. Nikad.

## PRSTEN KNEZA MIROSLAVA

Sve porodice imaju neku tajnu koja se prenosi kroz pokoljenja usmenim predanjem sa oca na sina. Jednu takvu imamo i mi. Zapravo, to je legenda o tome kako smo direktni potomci kneza Miroslava. Onog istog koji je nekada vladao Humom i bio naručilac jevanđelja koje dan-danas nazivaju njegovim.

Mislite – ništa posebno. Svako je imao nekog pretka, mnogi su bili slavni. Možda i slavniiji od kneza Miroslava... Sve bi to bilo samo naš familijarni ponos da ne postoji vjerovanje da je on imao prsten, i to nesvakidašnji...

\*\*\*

Kao dječak, od jednog sveštenika sam čuo priču da je knez Miroslav usnio arhanđela Gavriela. Arhanđeo mu je u snu govorio o jevanđelju i hramu koji će knez podići kao dom toj svetoj knjizi. Hram će biti posvećen apostolima Petru i Pavlu.

Sjećam se kako sam uzbuđen došao kući i djeda Mirku ispričao priču o našem pretku Miroslavu. Djed se samo grohotom nasmijao i poručio mi da ne vjerujem u sve što čujem od starijih, pa makar to bili i sveštenici. Posjele me na krilo i otkrio mi istinu o prstenu...

”Niko ne zna da li je bio dar od Boga ili, možda, Usuda. Imao je sprijeda vučju glavu sa otvorenom čeljusti. Bješe satkan od srebra i krvi našeg pretka, tako da ga samo onaj ko nosi tu krv u sebi može staviti na prst. Ono što ga je činilo posebnim bilo je to što je krio tri istine koje su čovjeku mogle promijeniti život iz temelja.”

”Kako to misliš, tri istine? Zar nije samo jedna istina – ona data od Boga?”

”Ne, dijete moje. Svako od nas u sebi krije tri istine koje možda nikada neće dosegnuti. Prva je da je svako od nas poseban i sposoban da učini nešto po čemu će ostati upamćen. Sledeća govori o tome kako ćemo, kad-tad u životu, biti stavljeni na iskušenje i poslednja, možda najbitnija – ona o dolasku našeg samrtnog časa.”

”Djede, moram ti reći da tvoja priča zvuči kao bajka. Kako bi jedan prsten mogao da zna takve stvari? Ako ih je i znao, nije mogao da ih ispriča.”

”Nemanja, moraš naučiti da budeš strpljiv. Od tebe ne tražim ništa osim da saslušаш priču do kraja. Isto ovo zna i tvoj otac. Ja sam mu pripovijedao kada je bio koju godinu stariji od tebe, a meni je o prstenu govorio moj stric, jer mi otac, Milovan, Bog da mu dušu prosti, strada od Turaka prije nego li je stigao da mi ispriča o našem porijeklu. Zar misliš da smo svi mi prije tebe bili u zabludi?”

”Dobro, djede! Izvini!”

”Gdje sam stao... A-ha, došao je nekako knez Miroslav do vučjeg prstena i kažu ljudi da se nije odvajao od njega do pred sami samrtni čas. Do dana kad su ga prvi put vidjeli sa novim ukrasom na ruci, svi su ga smatrali osobom nestalnog duha i divlje naravi. Za razliku od svoje braće, nije bio sklon novoj vjeri, već je radije dane provodio u lovu i jašući po prostranstvima svoje teritorije. Odjednom, postao je ozbiljan i ni nalik onom mladiću kakav je bio. Kao da je preko noći neki teret sletio na njegova pleća i da se borio da isti ponese kako dolikuje.”

Tu djed napravi stanku u svojoj priči, pomilova me po glavi i nastavi svoje pripovijedanje.

”Dani su prolazili i sa lica kneza Miroslava nestalo je tragova mladosti. Bio je sada mudri vladar sa jasnom vizijom šta mu je činiti. Pozvao je najbolje neimare i saopštio im svoju odluku da želi da podigne crkvu koja će biti dom jednoj posebnoj knjizi. Prethodno je poslao glasnika u Kotor sa instrukcijama o tome kakva knjiga treba da bude. Svi su se čudili njegovom naumu jer, dok su se ostali iz njegove porodice lomili da li se treba pokloniti istoku ili zapadu, te svete knjige prevoditi na grčki ili na latinski, on je odabrao novi put. Božija riječ će biti dostupna i razumljiva svima, jer će se sada u crkvama čitati na jeziku njegovog naroda. Eto, tako je knez Miroslav spoznao prvu istinu, onu koja će ga učiniti besmrtnim.”

”Šta se dogodilo sa preostalim istinama?”

”Dalje je, kako je vrijeme odmicalo, knez Miroslav zaboravio na svoj prsten sve dok mu ne počese umirati muška djeca. Već je troje bio sahranio kada se sjetio na šta se odnosi druga istina i tada posegnu za njom. Opet prsten učini da knez ostari preko noći, ali najmlađeg sina uspje da sačuva. Da je tada smogao snage i odložio prsten sa ruke, vjerovatno bi ostatak života proživio spokojno. Ipak, to se nije dogodilo. Odlučio je da otkrije i posljednju istinu, onu koja ne smije biti poznata čovjeku, jer, kako živjeti, ako znaš trenutak kada ćeš dušu ispustiti? Bila je to ona kap koja je gurnula kneza u nepovrat. Izmijenio se potpuno. Nije vrijedjelo ni to što je sve svoje naume do tada ispunio i što su hram koji je izgradio i knjiga u njemu bili kao zvijezda vodilja čitavom plemenu kome je pripadao. Otudio se i vratio svojim

porivima iz mladosti. Izjahao bi i danima ga niko nije mogao vidjeti, sve dok se jednom nije desilo da se više nikada ne vrati. Zato se ne zna ni gdje mu je grob.”

”Pa kako onda znaš sve ove stvari? Koliko sam shvatio, niko nije znao tu tajnu?”

”Nekoliko dana prije nego što će poći na svoj posljednji pohod, pozvao je starješinu crkve, popa Bogdana. Njemu se povjerio i zakleo ga da nikom živom pod svodom nebeskim ne kaže, osim kneževom najmlađem sinu, a da njega zavjetuje da priču prenosi samo svojim potomcima po muškoj liniji, sve do vremena dok ne usahne porodično stablo. Tom prilikom mu je dao prsten i naložio mu da isti sakrije u zidinama ili podu crkve, uz napomenu da se niko iz njegovog roda ne maši za prsten, osim ako se nađe u situaciji koja je vrijednija od samog života, jer se istine skupo plaćaju. Ispričao mu je i kako se prsten koristi. Dok god stoji tako da vuk gleda ka vani, samo je običan prsten. Onog trena kada se nosilac prstena nađe sam, potrebno je da čeljust okrene ka dlanu i pred njim bi se ukazala prikaza kao glasnik istine. Eto, sada znaš istinu. Svako je od nas odlazio u hram nakon što bi čuo ovu priču. Pretraživali bi svaki pedalj, ali od prstena ni traga. Vjerovatno se zagubio kada su Osmanlije crkvu u džamiju pretvorile, ili ga je, pak, neko drugi pronašao i odnio negdje daleko.”

Djedova nevjerovatna priča me opčinila. Način na koji ju je ispričao i sva sjeta u njegovom glasu kada je završio, učinili su da srcem osjetim kako je morala biti istinita. Bez obzira na to što mi je rekao da su svi oni prije mene već generacijama odlazili i bezuspješno tražili prsten, nisam mogao da odolim, a da i ja ne pokušam...

Naravno, prošao sam kao i moji prethodnici i ostao praznih šaka. Godine su prolazile, a priča je nastavila da tinja u meni...

\*\*\*

Više ne živim u Bijelom Polju. Djed i otac već neko vrijeme nijesu među živima. Posljednji sam muški izdanak porodice. Imam pedeset i četiri godine i osjećam da je moj život besmislen...

Jutros sam na radiju čuo kako se privode kraju radovi na obnovi crkve svetih apostola Petra i Pavla u Bijelom Polju i neka iskra radoznalosti je sijevnula u mojoj duši... Možda da pokušam još jednom? Nemam šta da izgubim, a ako je sve ono istina, možda još nije kasno za mene...

Čitav dan sam proveo lunjajući šetalištem Pet Danica. Morska klima je prijala mojim sjevernjačkim kostima. U svoj rodni kraj išao sam samo ako bi neko od porodičnih prijatelja ili daljih rođaka umro, pa da im se poklonim posljednji put...

Ovaj put nije tako već osjećam zov svojih predaka... Riješio sam – sutra ću krenuti na put!

\*\*\*

Bijelo Polje se dosta izmijenilo, a opet ostalo isto. Možda čudno zvuči, ali je baš tako...

Svugdje su vidljive nove građevine ili su stare u drugačijem ruhu, ali ono bitnije, ljudi se nisu promijenili... Gledam ih dok promiču kraj mene. Mada sam sada stranac, osjećam kako me opet prihvataju kao svoga. Kao da nikada nijesam ni otišao...

Smjestio sam se u hotelu "Bijela rada", nekada znanom kao "Sandžak". Nedugo potom ga napuštam i hrlim hramu. Nalazim ga opkoljenog skelama. Dobro je! U toj vrevi od majstora posjetilac vjerovatno nikome neće biti sumnjiv. Mora da često dolaze građevinski inženjeri i historičari...

Prekrstio sam se i poljubio drvena vrata na ulazu. Razgledam unutrašnjost opijen sjećanjima na djetinjstvo koja ne prestaju da naviru. Dodirujem zidove i rukom milujem hram koji je moja krv podigla i odjednom primjećujem kako nešto blješti sa mjesta gdje se zid nastavlja u pod...

Prišao sam tom mjestu, spustio se na koljena i ono što sam ugledao učinilo je da mi srce zastane na trenutak. U ruci mi se nalazio prsten sa vučijom glavom...

Kako to da me je čekao ovdje sve ove godine? Možda je bio nevidljiv za druge? Zašto ga onda nijesam našao kao dječak? Pitanja je bilo previše i na njih nijesam mogao da nađem odgovore. Umjesto toga, stavio sam prsten kneza Miroslava na prst i osjetio kao da mi je tijelom prošla struja.

U tom trenu naišao je jedan od radnika i prekinuo moje samovanje pitanjem šta mi treba. Nevješto sam odgovorio da sam samo tražio gdje se može zapaliti svijeća i ne sačekavši odgovor, izjurio iz crkve. Mora da je ostao zapanjen mojim postupkom i da je pomislio kako sam neka luda...

Žurio sam ka hotelu da bih ostao sam i okrenuo prsten, kako mi je pokojni djed rekao da je neophodno učiniti ako želim da ga aktiviram...

Sjedim sam na krevetu i oklijevam... Trenutak o kom sam maštao još kao dječak napokon je došao. Uvijek sam mislio da ću, ako se to ikada desi, biti hrabar i odlučan, a sada strašljivo pomjeram vučiju čeljust i čekam...

Ništa se nije dogodilo. Zatvorim oči na nekoliko trenutaka, pa ih otvorem, i opet ništa... Krenem razočarano da skinem prsten sa ruke i u trenu osjetim strujanje vazduha. Zar je moguće da se u ovom hotelu prozori sami otvaraju? Priđem da provjerim, ali sve je zatvoreno. Okrenem se i imam šta da vidim...

Na mjestu gdje sam se do malo prije nalazio, sjedi visoka muška prilika, crne, raspuštene kose i guste brade, u dugoj svečanoj haljini.

”Ko si ti?”, obratio sam mu se, a onda mi je sinulo: ”Da nisi, možda, knez Miroslav?”

”Knez? Ne! Ja nisam čovjek, već čuvar istine. Mogu se otjelotvoriti samo kao onaj koji me je nekada nosio, ili kao neko ko će me tek nositi. Tako da je ovo što ti vidiš – lik kneza Miroslava. Možeš misliti kako se on začudio kada je vidio tvoj lik i tvoju odjeću.”

”Šta to znači? Da se sa mnom sve završava?”

”Znači da se krug zatvorio, baš kako i dolikuje jednom prstenu. Pozvao si me i sada ćeš saznati prvu istinu...”

”Čekaj! Šta ako ne želim ništa da saznam? Možda sam se pokajao...”

”Sada je kasno za to! Istinu niko ne može zaustaviti. Nekada je spora, kao voda koja roni brijeg, ali na kraju uvijek probije svoj put. Uvijek si tragao za smislom života. Žudio da postaneš poznat i besmrtn. Bio zavidan i želio djeliti besmrtnosti i slave imena kneza Miroslava. Zbog toga si propustio da shvatiš da je ono što ljude čini posebnima - porodica. Dok si jurio žene i kockao se, dok si krstario svijetom u potrazi za smislom svega, dovoljno je bilo da se skrasiš negdje i ostaviš porod. Na taj način mogao bi da nastaviš da traješ i poslije smrti i živiš u sjećanjima najdražih. Eto, to je istina koju si ti znao i bez mene, ali si cijelogg života čekao da se pojavi neko opravdanje za sve tvoje promašene odluke.”

Bio sam bijesan i uvrijeđen. Istina je bila bolna i razdirala je moju dušu. Zar sam o ovome maštao cijeloga života? Znao sam da je prikaza u pravu, ali ponos u meni je ključao... Pokušao sam da skinem prsten sa ruke. Bilo je nemoguće to učiniti. Moj istino-govornik, u liku pretka Miroslava, je sada stajao i kao da se ispod tih gustih brkova krio pakosni osmijeh. Krenuo je ka meni...

”Sačekaj! Ima još... Bez obzira na sve, još imaš šansu da promijeniš stvari. Knez se postarao da krvlju plati ove istine, tako da nije sve samo kritika. Postoji i dio sa savjetom. Dio koji glasi da, ako se iskreno kaješ zbog svog dosadašnjeg pogleda na život, moraš da se vratiš i živiš u svom rodnom kraju. Tu ćeš ubrzo upoznati ženu koja će biti znatno mlađa od tebe, ali će te iskreno ljubiti. Iz vaše ljubavi rodiće se sin i porodična loza će nastaviti da živi, a ti ćeš dobiti ono za čim si žudio. Eto, sada znaš svoju prvu istinu. Dok ne poželiš da čuješ preostale dvije, ostaj u miru!”

Opet sam osjetio hladno strujanje vazduha i utvara je nestala. Ostadoh sam u prostoriji... Da li sam sve ovo samo umislio? Možda se kroz našu krv, umjesto legende o prstenu, zapravo prenosi neka mentalna bolest koja preskoči neke generacije... Možda ću i ja kao knez Miroslav jednog jutra poći u šetnju i nestati...

Skinuo sam prsten, riješen da ga već narednog jutra vratim u hram i više nikada ne posegnem za njim...

\*\*\*

Prsten sam ostavio tamo gdje pripada i ukrcao se na autobus za Herceg Novi. Ranije tog jutra sreo sam Džeka, sina našeg nekadašnjeg komšije Hasana. Pričao mi je kako prodaje imanje koje je nekada pripadalo nama, ali i svoje, sa sve kućama, jer odlazi u Njemačku. U trenutku sam donio odluku i rekao mu da ih nikome dalje ne nudi, već da ću se sa novcem vratiti za najviše sedam dana.

Tako je i bilo... Prodao sam kuću u Herceg Novom i za te pare otkupio oba imanja i kuće u Bijelom Polju. Ubrzo sam upoznao Milenu, učiteljicu u jednoj od gradskih škola. Počeli smo sve češće da se družimo i nakon pola godine bili smo u braku.

Brujala je čaršija o tome kako su se povratnik u grad, Nemanja, i djevojka, Milena, uzeli. Srećom, kako to obično biva u maloj sredini, svakog čuda za tri dana dosta, tako i to posta prošlost. Kada se rodi naš Miroslav, niko više nije imao šta da zamjeri.

Odlazio sam često u crkvu i pokušavao da nađem prsten, ali bezuspješno. Vremenom sam shvatio da se on prikazuje samo kada je čovjek dovoljno očajan, a ja više nijesam bio takav...

\*\*\*

Gledao sam sina kako odrasta. Osjećao sam da nemam još puno vremena i da možda neću stići da mu prenesem porodičnu tajnu, ali sam znao da nema potrebe za tim, jer nikome više nije bilo suđeno da ponese prsten kneza Miroslava...

## PRSTEN OD BRONZE

Kuća u kojoj sam živeo nalazila se na periferiji grada, a nasledio sam je od dede po ocu. Bila je to vremešna i trošna kuća, sa vlagom duboko prodrлом u zidove, koji su nabubrela i ljuštila se od iste a u moje knjige uvukao se miris buđi i truleži. Ali šta je tu je, ja sebi nisam mogao priuštiti ništa bolje, niti sam imao mogućnosti za renoviranje kuće. Za to je trebalo dosta para, a nisam ih imao skoro ni za osnovne životne potrebe. I za to sam bio prinuđen da se snalazim. Posla je bilo malo a plata mizerna pa sam povremeno bio primoran da prodam nešto od dedinih stvari koje je on decenijama čuvao kao relikviju.

Tako su prvo otišle slike, meni nepoznatih autora ali su podsećali na radove Sezana, Van Goga i ostale ekspresioniste. Posle slika otišli su komadi nameštaja, neki stil predratni, možda Ampir ili tako nešto... Sada su na red došle medalje i ordenje mog dede, koje je on stekao u ratovima još iz doba kraljeva, sa obe strane Dunava. Kada bi deda znao za ovo verovatno bi se okrenuo u grobu ili pružio ruku iz zemlje i preteći zamahnuo prstom požutelim od duvana. Srećom, ovaj svet je ustrojen na drugačijim, materijalnim osnovama a ne na nekim, što bi rekli duhovnim osnovama, ili je bar tako izgledalo...

Otvorio sam vrata antikvarnice i zakoračio u prostoriju natrpanu starijim lampama, raznim ukrasnim predmetima, satovima na navijanje, kuburama, mačevima i još kojekakvim drevnim oružjima i predmetima čiju namenu nikako nisam mogao shvatiti.

”Izvolite, šta želite?”, pitao me je vlasnik antikvarnice, sitan čovek sa brčićima i zulufima iz doba Franje Josifa i u odelu, koje kao da i samo pripada delu robe za prodaju.

”Imam neko ordenje”, rekoh i izvadih ga iz džepa, umotanog u meki papir i kese iz samoposluge.

I dok sam antikvaru pružao odličja, pogled mi se zaustavi na tezi. Ispod debelog stakla, u pregradama pod njim, pored ostalih sitnica, nalazio se i bronzani prsten sa neobičnim znakom koji je podsećao na precrtano ćirilično slovo P.



”Ovaj prsten”, rekoh prekidajući vlasnikovo razgledanje ordenja, ”mogu li ga pogledati?”

”Naravno”, uzvрати on, očigledno vrlo spreman da nešto usput i proda i izvadi prsten iz drvene pregrade. Razgledao sam ga dok je on posvetio pažnju ordenju. Prsten je bio kao pravljen za mene, legao mi je na kažiprst kao venčana burma.

”Dvesta evra”, prekide me glas antikvara, ”toliko nudim za ovo ordenje.”

”Samo dvesta?” podigoh glavu i pogledah ga u oči.

”I taj prsten, ako ga želiš.”

Pristao sam posle kraćeg razmišljanja i ubedih sebe da sam načinio dobar posao. Pošao sam kući stavljajući novac u unutrašnji džep sakoa i zaobilazeći izloge da ne bih podlegao iskušenju i novac potrošio na nešto nepotrebno.

Kući sam stigao tek predveče, posle šetnje po parku, gde su se igrala deca, na ljuljaškama i klackalicama, praćena brižnim pogledom svojih majki ili baka. Da, bio je tu poneki otac ili deda.

Malo sam čitao, dok su mi se nozdrve punile mirisom plesni upijenih u stranice knjiga i mirisom rezanog duvana, pošto sam sâm motao cigarete, a nikako se nisam mogao rešiti tog poroka, kao ni moj deda. Onda osetih kako mi kapci postaju sve teži i nisam se mogao odupreti zovu sna.

Odložio sam knjigu na stočić i povukao prekrivač do brade a onda ugašio stonu lampu. I čini mi se da sam još budan počeo sanjati...

Vojnici u rovovima. Prozirna magla vukla se preko čistine koja je ovaj rov razdvajala od neprijateljskog, udaljenog nekoliko stotina metara. A između razvučeni koturovi bodljikave žice. Uniforme, kaki boje i šlemovi su mi bili poznati iz knjiga. Engleski vojnici iz I svetskog rata. Najružasniji rat do tada, a možda i od onih kasnijih. Klasični front i juriši... A onda je pala granata, neposredno pored rova. Nije bilo eksplozije i šrapnela, iz granate se oslobodio žučkasti gas, čije štipanje sam mogao osetiti i u snu... Bojni otrovi...

Vojnici su posegli ka gas maskama. Video sam njihova užasnuta lica dok pokušavaju da izvuku maske i nataknu ih na lica i sačuvaju živote, tako bezvredne u tom haosu. Video sam izobličena lica onih koji nisu uspeli u tome. Zamah žeteoca života bio je brži od njihovih pokreta. Čuo sam njihov pad na blatnjavo tlo i tišinu koja se spustila na rovove. Duga tišina posle koje je usledila kiša koja je isprala zatrovani vazduh. Na sumornom nebu su se pojavile ptice a na zemlji su preživeli vojnici odvlačili mrtve, vukli ih kao vreće krompira u trap, natrane na šatorska krila...

Video sam kako jedan od njih hvata za ruku mrtvog saborca. I na toj ruci prsten od bronze, sa znakom nalik precrtanim ćirilničnim slovom P. Dok mu je vojnik skidao prsten, ukazalo mi se lice poginulog, izobličeno uža-

snom smrću, a ipak mi je delovalo nekako poznato. Dok sam pokušavao da dokučim otkuda ga znam, san se rasprši pojem petlova iz susednog dvorišta i otvorih oči, mokat od znoja.

Drhtavih nogu sam otišao do kupatila i opipao bradu. Trebalo bi se obrijati pre posla, da mi ne gundaju da sam neuredan. Nabacio sam penu na lice i uzeo brijač u ruke. Počeo sam skidati penu i dlačice zagledan u ogledalo.

Sa svakim potezom otkrivao sam sve više lica i u jednom trenu shvatih. Lice mrtvog vojnika iz sna, moje je... moje lice. Ruka mi se trgnu na to shva-tanje i brijač zaseče kožu, pena nad njom oboji se u crveno.

Disao sam duboko da se smirim, ubeđujući sebe da je to samo igra mašte i misli.

Ipak sam celog dana bio napet i uznemiren, praveći na poslu sitne ne-shvatljive greške i uz put se sudarajući sa prolaznicima, koje nisam na vreme primetio.

\*\*\*

Popodne sam proveo u sređivanju i čitanju knjiga sa police. Bilo je tu dosta zanimljivih naslova iz ezoterije i mističnih nauka, horora i SF romana. Ali sada sam više bio za nešto opuštajuće, neki krimić ili romansu. Odlučio sam se za Marija Simela i njegov roman "Može i bez kavijara". Stranice sa receptima za ukusna jela su me sasvim odvukle od opsesivnih misli i otvorile apetit, zamišljajući jela koje je pripremao glavni junak, a na kraju se zadovoljnih običnim sendvičom sa Zdenka sirom i parizerom.

Prilično opušten, te večeri sam legao smiren i nadao se lepšim snovima, ili samo snu bez snova. Trebao mi je odmor. Ali i ove noći došao je uznemi-rujući san...

Opet rat. Ovog puta srednjevekovni. Nisam znao o kakvom sukobu se radi. Tek jedna grupa vojnika u pancirnim košuljama nosila je grb koji se sastojao od potkovice i mača, a druga grupa je na štitovima imala neki stilizovani cvet, do te mere izobličćen da ga nisam mogao prepoznati.

Boj se odvijao pred zidinama zamka, na livadi koja je umesto stada goveda primila ratnike na bojnim konjima. Mešali su se zvuci, krici ranjenih i umirućih, zveket oružja sa njiskom i topotom konja. A iznad svega krici gavrana, koji su kružili nad bojištem, čekajući da se boj okonča i pogoste se...

Video sam jednog ratnika kako se izdvaja iz gomile i širokim zamasima mača krči put pred sobom, put ka vratima zamka. Sve dok mu se na tom putu ne ispreči drugi ratnik, odeven u verižnjaču i sa kacigom koja mu je štitila čelo i nosni deo. Ali ostatak lica bio mu je otkriven. I ja poznah to lice. Moje!

Podigao je mač da spreči prolazak, ali mu zamah osta nedovršen. Napadač je bo brži i oštrica njegovog mača odseče mu ruku, koja se zavrtla u vazduhu, još uvek čvrsto stiskajući mač kao da i ovako odvojena od tela poseduje volju za borbom - a onda pade na zemlju. Na domalom prstu nalazio se bronzani prsten, sa neobičnim simbolom.

Kada sam se probudio morao sam skinuti majicu i pidžamu i obući nešto suvo. Pogledao sam u prsten i skinuo ga sa ruke, zagledao ga i tražio na njemu još neke ispise ili znake. Ništa. Samo patina. I nisam osećao da iz njega zrači bilo kakva energija ili da stvara neko čudno osećanje. Ipak...

Nisam otišao na posao. Nazvao sam šefa i rekao da mi nije dobro. Uostalom, skoro da i nisam slagao. Osećao sam mučninu od ovog sna. Prsten sam spustio u činiju na polici i pronašao knjigu o okultnim i ezoteričnim simbolima u potrazi za tumačenjem znaka sa mog prstena. Tražio sam po egipatskim, sumerskim znacima i po runama... nigde ničeg sličnog, nekakvog opisa koji bi mi mogao rastumačiti značenje tajanstvenog simbola i poreklo prstena. Kao da ga niko u istoriji nije primetio, kao da nije postojao. A on je ipak tu, u staklenoj činiji na stočiću.

Tokom dana sam se smirio iako nisam našao ništa o mom prstenu. A te večeri sam odlučio da pođem na počinak bez prstena na ruci. Dugo sam se borio sa uzbuđenjem i konačno zaspao...

I probudio se.

Bez ikakvih snova. Osećao sam se prekrasno, kao ponovo rođen. I narednih nekoliko večeri prsten je ostao u činiji, a mene nisu morili snovi i počeo sam se pitati nije li ipak sve samo slučajnost, pojava prstena u mom snu i osobe sa mojim likom.

Postojao je samo jedan način da to proverim. Da ponovo stavim prsten na ruku, pre polaska na spavanje.

Dok sam ga navlačio na prst, čineći to polako, povremeno sam zastajkivao, pitao sam se da li je to dobro i nalazio se nekoliko puta na granici odustajanja, čak i onda kada sam već stavio prsten nije prestajala želja dela moje svesti da ga skinem.

Pobedila je želja za saznanjem, želja za avanturom, makar i u snu, avantura u mom ispraznom životu malog službenika u komunalnom zavodu.

I tek što zatvorih oči, krenu san, kao da je nestrpljivo čekao ovih nekoliko dana da mi se pokaže.

Jahao sam kroz šumu, dok je pod kopitama mog konja šuštalо lišće i lomile se otpale grančice. Ponekad bi se sagao da izbegnem neku nisku granu. Nisam mogao oceniti vreme u koje me je bacio san. Ali je to očito neko davno prošlo vreme, srednji vek, ili možda još ranije.

Napred se nazirala kućica od brvana i osećao sam miris dima iz odžaka, koji se mešao sa mirisom truljenja jesenjeg lišća. Licem mi se razvuče osmeh

kada čuh glasove. Starac i njegova unuka.

”Deda, ide... dolazi čovek”, reče devojčica.

”Ne boj se, to je on... došao je po prsten”, uzvratila joj starac.

Stigavši na proplanak, sjahao sam s konja i pustio ga da potraži busenje sveže trave, ukoliko ih još ima u ovo doba godine i pridoh starcu.

Lice mu je bilo izduženo, mršavo, sa bradom koja je dosegala do grudi. Iz pramenova sede kose virile su duge, pri vrhu zašiljene uši, vilenječke.

”Prsten je gotov”, rekao je, ”onakav kakav ste želeli.”

”Magija je utkana?”, upitah.

”Naravno, i pogledajte kako je to divan rad, savršeno izrezan i ispoliran. Vredi puno, sam rad. Da li ste poneli novac?”

Klimnuh glavom i nasmejah se.

”Ne brini, starče, bićeš isplaćen u potpunosti.”

Uzeo sam prsten iz njegove ruke i stavio ga na domali prst. Prsten od bronze sa simbolom nalik na precrtano ćirilično slovo P. Ništa čudno ne osetih. Podigoh pogled ka starcu. Negde iza njega se skrivala devojčica i posmatrala me zaplašenim pogledom. Njeni tanki prsti hvatali su rubove dedinih rukava i cimili ih kao da želi da mu skrene pažnju na nešto, kao da je predošćala šta će se desiti, ili je na neki način znala... Starac je ignorisao njena nastojanja i nastavi da razgovara sa mnom.

”Novac mi je potreban. Unuka i ja živimo sami, treba se prehraniti...”

”Kao što rekoh, dobićeš što ti sleduje”, rekao sam i rukom pošao ka pojasu gde je visila kesa od uštavljene ovčije kože sa novcem.

Ali ne dohvatih nju, već dršku mača i izvukoh ga iz korica. Zrak sunca koji se probio kroz ogolele krošnje drveća odblesnu od sečiva. Devojčica vrisnu, a starac je stajao ćutke, kao da ne veruje u ono što vidi. Tek kada mać krenu ka njemu, pokušao ga je zaustaviti golim rukama.

Krv je prsnula po njegovom licu, po njegovim i mojim rukama. Devojčica je vrištala i taj vrisak pređe iz sna u javu.

Ja sam vrištao...

Naglo sam ustao i seo u krevet oslonjen leđima o uzglavlje. Upalio sam svetlo da rasteram ostatke sna i pogledao svoje ruke plašeći se da na njima vidim ostatke krvi. Ali na njima ne beše ničega.

Ni krvi ni prstena od bronze...

## MIT O PRSTENU

Nikola Petrović, poznati historičar, tačnije je reći arheolog, u svom izvještaju o najnovijem nalazištu upisao je i sledeće riječi: "...asketska grobnica, najvjerovatnije iz predhrišćanskog perioda. Na skeletu žene sam pronašao jedan čelični prsten koji ću detaljnije opisati naknadno. Ovdje ću samo naglasiti da se, neobično, cijelom njegovom vanjskom stranom proteže tanan žlijeb ispunjen crvenom bojom... nepoznatog sastava i porijekla. Inače, sami prsten je neobične, tamne boje..."

\*\*\*

Planine u daljini su poprimale purpurnu boju u dolazećem sutonu. Nebo se prelivalo u divnim bojama. Baka je nekako halapljivo prigrlila Vuka nastavljajući započetu priču:

"U ta davna vremena, kada je svijet bio mlad i nevin, ljudi i bogovi su živjeli jedni pored drugih, bliski i složni. Bilo je patnje i mržnje ali i sreće i radosti u sunčanim danima, pjesme i igre u toplim noćima..."

Bogovi su ljudima dali mnoge poklone...razne tajne...znanja. Tek kasnije je došla čovjekova izdaja i nevoljko povlačenje uvrijeđenih bogova. Ali, to je druga jedna priča...

Živio je tada jedan čovjek. Neizmjerne je volio znanje, mnogo je naučio od bogova a i oni njemu bijahu skloni... Možeš i ne povjerovati ali rečeno je da je živio skoro tri stotine godina, mnogostruko u odnosu na obične ljude... tolika bijaše njegova ljubav prema znanju i životu. Kažu da njemu dugujemo mnogo od ovoga što imamo u potonjim vremenima. Sjeverna plemena su ga nazivala jednim imenom, južna drugim... svaki narod je za njega imao ime. Grci su govorili da je od bogova oteo tajnu vatre i poklonio je ljudima... drugi da je otkrio tajnu kovanja metala... O njemu su ispredane legende koje se graniče sa vjerovnim. O njemu bih da ti pričam."

Baka štapom protrese drvo u ognju, koje posla pregršt blistavih varnica u nebo. Vuk se još tješnje priljubi uz staričine uvele grudi isprativši ples varnica pogledom krupnih očiju.

”Taj čovjek je volio ljude. I žalio ih je. Uviđao je njihovu prirodu. A ljudi već bijahu počeli da se kvare, da budu zavidni, pohlepni, nezasiti, sve češće ih je vodila mržnja negoli plemenitost...

Daleko je u budućnost vidio taj čovjek. Toliko druženje s bogovima bijaše ga skoro načinilo polubogom i on bijaše Jasnovid. Vrijeme nije stavljalo zastor pred njegove oči. Mnoge je dane i noći proveo razmišljajući što da uradi. I najzad, dugo traženo rješenje je bilo otkriveno. Kad je shvatio što treba da radi počeo je da djela, brzo, sigurno i zaneseno, kao što je uvijek radio, što god namjeran bio.

U njegovoj radnjici vatra nije gašena. Iz dana u dan, do kasno u noć, čula bi se jeka teškog čekića i zvonki kikut malog batića...iskivao je prstenje.”

Baka odjednom neobično brzim pokretom ruke ispod haljetka izvuče mali zamotuljak koji, gle čuda, kad bi razmotan, otkri mali, taman prsten, neugledan ali sjajan. Čitavom dužinom bijaše na njegovoj površini jedna crvena linija. Vuk, zadivljen, nije odvajao oka od sličnog predmeta koji je blistao na bakinom dlanu.

”Ali, bako, ja sam mislio da je to što mi pričaš samo još jedna legenda...”

”I jeste, sine moj. Ali, zar zaboravljaš da su sve legende stvarne priče koje je vrijeme iskrivilo u našem sjećanju? Da, Majstor je kovao prstenje. Mnoštvo prstenova, na stotine, sve istih, stvorile su njegove vješte ruke.

Putovao je Majstor i bio je Putnik, i kovao je prstenje i bio je Kovač. I prošao je svijetom, sve strane, sva plemena, narode, pregazio i preplovio mnoge vode, prešao preko mnogih planina... Svuda su ga znali, rado ga dočekivali i prihvatili, jer svi su znali ko je on. A on je među ljudima svih plemena pronalazio neke koje je samo on, nekim njemu znanim okom, prepoznavao, i takvim ‘izabranim’ darivao to prstenje.

Niko nije znao što im je u tom trenutku govorio. A ‘izabrani’ su to čuvali kao najsvetiju tajnu. I tako je prolazilo vrijeme i dođe trenutak kada će Majstor da napušti ovaj svijet. Posljednji put su vidjeli da lagano hoda tamo gdje sunce odlazi da odmara. Starost i umor ne bijahu ga nagnali da se poguri i njegova uspravna figura se na tren ukazala na prevoju brda da bi zauvijek nestala iz ljudskih života. Ali ne i priča.”

Baka nježno uze dječakovu ručicu u svoju koščatu ruku, poput kandže neke grabljivice, a opet toplu i blisku dječaku. Na kažiprst mu navuče prsten.

”Ovaj prsten sad pripada tebi, dijete moje. Vjekovima je on prelazio sa djeda na unuka. Djed bi ga poklonio svojoj nevjesti obavezavši je da ga ona pokloni najstarijem unuku pred smrt. Ne, ne plaši se, nije mi ništa, još ću ja da živim. Ali ja osjećam da je vrijeme da ti ga predam i da ti ispričam priču o ovim prstenovima.

Dijete moje, na svijetu je nekad bilo mnogo divnih, čudnovatih stvari. Postojala su znanja koja su nazivana magijom. Oni koji bi ovladali tim zna-

njima mogli su ukrotiti sile prirode i koristiti ih za opšte dobro. Ili protiv zla. Ali postojali su i oni koji su magiju koristili u slavu zla, za ispunjenje sebičnih, pohlepnih želja.

Bogovi su se naljutili i oteli od ljudi magijska znanja i otada svijet postade jedno sumornije i dosadno mjesto. Ali, tome smo sami krivi.

Oduvijek bijaše najlakše koristiti prstenove za čuvanje tih magijskih moći. Prsten je lijep, čist oblik, beskrajan kao i život sam, uvijek isti, a uvijek nov... Da, nekad je bilo mnoštvo magičnih prstenova. Neki su imali jednu svrhu, neki opet drugu... Majstorovo prstenje je takvo, magično. Svi njegovi prstenovi imaju jednaku moć: oni prepoznaju čisto srce. Vlasnik takvog jednog prstena prepoznaće ženu čistog srca, svoju Voljenu i sa njom će biti zauvijek srećan.

Jer, upamti dijete moje, najveća nesreća je živjeti život prazan, život bez ljubavi. Mnoge sile su se upregle da čovjeku zamagle vid, da ga spriječe da vidi. Mnogi se zaljubljuju, vođeni životinjskim čulom, instinktom, a ne pravom ljubavlju. Te životinjske ljubavi plamte kao požar, ali brzo zgasnu i poslije njih ostane samo pepeo tuge i prezira, dosade... Prava, vječita ljubav je drugačija. Ona boli, tiha je i nježna...ali beskrajna. Vlasnik ovakvog prstena će prepoznati ženu s kojom će zauvijek biti srećan, voljeće se tiho, nježno, kao bujanje mlade trave, vedro kao sunce poslije kišnog dana... Ovi prstenovi će dozvoliti ljudima da prežive uprkos onom zlu koje su na sebe navukli svojim nerazumom...

Ja sam bila Voljena tvog djede. I sad ovaj prsten prelazi tebi. Jednom ćeš sresti ženu za koju ćeš biti spreman da umreš, osjetićes da je poznaješ oduvijek... to je tvoja srodna duša. Svaki trenutak proveden bez nje boljeće te i činiće se kao vječnost dug, svaki tren proveden sa njom biće pjesma čistog veselja i sreće. Nećeš primijetiti težinu života, starost te neće rastužiti jer imaćeš iza sebe život ispunjen i bogat... A onda, jednog dana, ona će predati prsten vašem unuku i sve će početi ispočetka. Život će se nastaviti. Tuga rastanka biće blaga ljetnja kiša koja neće zagorčati uspomenu na život ispunjen ljubavlju.

U svim plemenima na ovom svijetu ima ovakvog prstenja. I među oholim Vizantincima. I među divljim sjevernjacima obučanim u krzna velikih životinja. I među Agarjanima koji pogubiše našeg gospodara i skršiše njegovu moć na ovom polju... Potomci Izabranih žive svuda. Ne daj da te zasljepi mržnja prema tuđinu. Upamti, tvoje je da voliš. Ljudi mržnje ima dovoljno, našalost."

Baka nježno odiže Vuka na noge, poljubi ga tiho u čelo.

"Kreni sad, dijete moje. Ovdje više ne možeš ostati. Nijesi siguran. Dušmani su blizu. Prati onu zvijezdu, putuj preko brda, noću. Danju odmaraj, a noću prati tu zvijezdu. Stići ćeš do gradova na sjeveru. U sigurnost. Bogovi

neka te čuvaju. I upamti, mi smo pleme Azra, mi samo za ljubav gubimo glavu, nipošto za manju cijenu.”

Vuk je na trenutak nijemo buljio u baku, a onda mu se prestrašeni pogled okrenu prema brvnarama u selu koje počеше da plamte u sumraku. Začaran dosad bakinom pričom, kao da se probudi iz sna i začu krikove. Mir noći bijaše prekinut jaucima ranjenih, topotom i njiskom konja, kuknjavom i plačom nejakih i vriskom obijesnih. Prestrašeni Vuk još jednom pogleda baku koja se smiješila ne videći ga više, gledajući neki davni dan svoje sreće, okrenu se i pojuri u šumu. Zastao je poslije desetak minuta, na vrhu brda, da povrati dah. Suznim očima je gledao ono što je nekad bilo njegovo selo. Dolina je sablasno blistala u tami osvijetljena desetinama zapaljenih koliba. Okrenuo se potraživši u visini sjevernu zvijezdu i krenu u njenom pravcu. U daljini za njegovim leđima je zamirala buka...

\*\*\*

Vuk se prenuo na zvuk interfona.

”Vaša nova savjetnica se javila na posao, došla je da se upoznate, šefe. Da uđe?”

”Da, neka uđe” odgovori Vuk.

Pogled mu je nervozno kliznuo sa monitora kompjutera na bistru vodu Morače ispod Milenijum bridža. Koga li su sad poslali da prati njegov rad i da mu ”pomaže”? Direktor je, vjerovatno, bio ”uviđavan” kao i uvijek. ”Sigurno neka tatina kćerka”, pomisli Vuk, postidivši se odjednom svoje misli.

Kažiprstom, najednom, prostruja talas topline, neobičan usljed neočekivanosti, kao odaslan od tamnog prstena ukrašenog tananom crvenom linijom. Vrata se otvoriše i Vukov pogled bi zarobljen vitkom, visokom figurom koja u tri-četiri talasava koračaja priđe i pruži mu čvrsto ruku. Tamne oči ispod crvenog, nemirnog pramena i prijatan, malo iskrivljen osmijeh:

”Zdravo, ja sam Vila.”

Širok osmijeh preplavi kancelariju: ”Ja sam Vuk... Vilo.”



## PRSTENJAK

Pisala se druga polovica 17. stoljeća, obilježena krvavim otomansko-mletačkim ratovima, Kandijskim i Morejskim, koji od Dalmacije i Albanije do Peloponeza i grčkih otoka, donesoše stradanja nezapamćena od srazova Bizanta i Bugara, u doba zlosretnog Samuila. A na Balkanu nesreća ne dolazi bez najave, niti da ne bi potrajala; stoga je Milun Ivanov, glavar bratstva Ljubiša iz plemena Paštrovića, znao da događaji, koji se otimaju objašnjenjima, nisu drugo do li đavolji znaci. Najave nesreće i bijede: pročitacima opomena, neumnima, uzroci jeze što gmiže uz leđa poput jutarnje studeni, da bi čovjeku obujmila glavu stiskom čvrstim i hladnim, kao da mu je leden div kani u hipu zdroboti.

Ne bješe u Miluna sumnje da se velika nevolja sprema već kad je zamijetio da se koze odvajaju iz stada s ovcama, te predvođene najstarijom, a ne jarcem, lunjaju nepredvidljivim stazama, čas jureći kršem ponad Blizikuća, kao da ih Nečastivi goni, pa onda kročeći oprezno, kanda će im se stijene pod papcima razmrvti, a izlomljeno ih kamenje odnijeti niza stranu... dok bi se ovce jutrom zaputile nekomu (svakoga dana drugomu) mjestu, pa se ondje zbile kao da ih vuci salijeću, te prestajale dan, niť pasući, niť blejeći.

Zbunjeni ponašanjem životinja, pastiri o svemu kazaše glavama obitelji, što zajednicu ispuni teškom tjeskobom; mnogi rekoše da je tako bilo i prije onoga rata. Milun se rastao s posljednjom sumnjom da dolaze stradanja kakva Paštrovići ne bjehu iskusili od uspostave samouprave 1426. godine, kad se u noći bez mjeseca začu glasanje pobješnjelih pasa: odjekivalo je klancem prema samostanu Duljevo, vrludajući brdom poput jeke... golem je čopor sumanuto jurio tminom. Nitko ništa ne reče; oduvijek se znalo da podivljali psi naiđu kad popaljene budu kuće oko kojih su se motali, pobijeni ili u roblje odvedeni oni kojima su služili, poklana ili oteta stada koja su čuvali. A takva se nesreća zaustavlja koliko i morski val što melje sve pred sobom... kada, tjeran olujnim jugom, razdrobi stijenje oko Miločera i Sušćepana. Strava bješe tim veća što danima nitko da siđe prijevojem od Zete i Skadarskog jezera, da donese vijest, pa bilo kakvu – što je značilo da nitko ne preživje da je dojavio, kakva god bila.

Taman su Paštrovići pomalo svikli na noći laveža podivljalih pasa, a dođe još jedan znak nevolje: u moru podno Praskvice vidješe golemu tjelesinu nečega, ni nalik ičemu poznatom. Ni crknuto konjče, ni ribetina... niti zmijurina kakve Bojana nanese za visokih voda; Rado Mitrović, po neustrašivosti znan od Drača do Trogira, nije se prvoga dana usudio isploviti da vidi o čemu se radi – kad je drugoga, s trojicom kopljanika, nakanio, tjelesine one nestade bez traga, a nad cijelim krajem ostade vonj usmrđena svinjskoga droba.

Do kasna proljeća, takvi se znaci nanizaše dotle da mnogi koji jedva da su imali što za sobom ostaviti odlučise ne čekat' pogubu na kućnom pragu. Uzalud propovijedi po crkvama, podsjećanja da onaj tko misli smrti umaći, samo joj u susret žuri: odoše ih na desetine, sve svoje noseći, stada tjerajući. Imućniji, koji riješiše ostati i suprotstaviti se zlu, počеше praštati i najteže dugove, pa i onaj u krvi. Sud dobrih ljudi proglasi da se odlazeće izuzima od osвете, jer "nije pravda gonit' čovjeka komu slijede jadi u tuđini... da će požaliti' što iznese na ramenu glavu."

Tako i Milun Ivanov dade upisati najstarijega sina među one po koje će doći providurova straža i do Kotora ih provesti, da ne bi koji u zasjedu pao; Niko Milunov bješe kućne robije dopao pošto iz obijesti, u kavgi po Službi Božjoj na Sveto Trojstvo prethodnoga svibnja, smrtno ubode Đurđa Stevanova – u zao čas, jer se najesen ženiti trebao. Tako Đurađ crljenicu pognoji – rijetka suza za njim, prgavim i silovitim, niz obraz krenu. Niko se zakopa među zidine oko dvora, a vjerenica mu Lucija, srednja kći Voja Ivanova od Grlomana, u tuzi se pregolemoj zavjetova da je muška ruka dodirnuti neće... i naum zapečati bacivši – kako kaza ocu i jedinom bratu – prsten, lančić s križem i dugmađ za vjenčano ruho, što joj ih vjerenik o prošnji darova, u more pod selom.

Strašan bijes spopade Mitra Vojova; radilo se o zlatu u vrijednosti dobra maslinika. Čaća mu pak mišljaše da je darove trebalo vratiti Milunu, da se skine urok s djevojke, budući su okrvavljeni Nikovim zločinom... što ovoga još više razjari, te u mahnitosti odreže sestri prstenjak na lijevoj ruci!

"Kad ti ne bješe suđeno verizicu Nika Milunova ponijeti, nećeš ni drugoga mladoženje!"; prosihtao je, bacajući djevojčin domali prst psima.

Glas o okrutnom činu naprasita Vojova sina obletio je Paštroviće brže od gladne čiope; Niko Milunov, u žalosti i jadu, htjede rečenom tastu na oči, makar ga Stevan i Đurđeva braća zaklali na prvom koraku, ali mu otac ne dade.

"Suđeno, sine... kò i tvoja ludost u Reževićima. Ne opiri se, samo ćeš gore učiniti. A Lucija... vratiš li se, i bez prsta će nam snaha biti."

Niko Milunov sljedeće se noći iskrao iz dvora: provukao se, nikom opazice, kroz jamu ostavljenu u doba gradnje pod sjevernim kućnim zidom,

prikrao se stijeni pod kojom su Lucija i on ostavljali tajne zaloge odanosti – i položio ondje križić od maslinova korijena, pažljivo izdjeljan u dugim danima sužanjstva i čemera. Nepismen, silno je zažalio što u tankom sloju zemlje nataloženom daždom nije umio napisati *Bog te Svemogući čuva, doći ću po tebe. Ne iznevjeri me!* – a da i je znao, uzalud... kći Voja Ivanova ne bi ni slova istumačila, pa je štapićem samo opisao dvostruki krug oko križa, da se bolje ističe na skorenoj crljenici.

Sjutradan, tugaljiva povorka bjegunaca teška koraka ne bješe ni zamakla put Radanovića, a turski se barjaci ukazaše na hrptima brdā; sunce na zalasku, krvavo poput svježe rane, obasja strašnu vojsku rumenilom što pokolj navješta. Ista se jeziva krv razlije i po oblacima dima sa zgarišta selā kojima Osmanlije bjehu prošli u pohodu prema primorju. Nisu više hitali – udariše bivak na prijevoju, ognje potpališe – nitko nije pred njima bježao; posljednja živa bića, koja umakoše sa cijelog područja od Virpazara do Cetinja, bjehu oni od gladi pomahnitali psi.

Lucija Vojova iste večeri nađe onaj križ, te protrnu razumjevši dvostruki krug oko njega kao znak prstena; što je mogla pomisliti nego da joj Niko Milunov pred odlazak poruči neka ga čuva, jer će se vratiti kada stekne za otkup krvarine po odluci plemenskih glavara. A ona već bješe prsten, kolajnu sa zlatnim križićem, nisku dugmađi za svedbenu halju... u očaju predala moru pod baštinom!

Sedam je večeri zdvojna dolazila sjesti pod onu hrid, držeći ljevicu iznad glave oslonjenu o studen kamen, da je manje boli rana što joj je mati oprljila žaračem i polila rakijom, te povezala trakom od poderane košulje. Te noći, uru-dvije pošto se nebo osu zvijezdama, pun mjesec izađe: strma obala i smirena voda srebrom se obliše, osamljeni dubovi i grabovi preobličije u redovnike utonule u nijeme molitve, gole hridi po vrsima u gradine u kojima dusi stoluju, jejine se gnijezde... a u moru kanda se zlačano sunce užeže. Ukazaše se blistavi krugovi, odbljesci nalik leptirima užarenih krila, zlatne točke poput mjehurića zraka što se dižu s morskoga dna, presijavajući se kao svibanjska rosa na netom prolitalu jasenju.

Lucija Vojova ustala je, više zatravljen, nego zadivljena čudom kakva ni u snu ne vidje – a onda začu da je doziva dječji glasić nalik ciliku praporaca:

”Luce, o Lucijo Vojova... O, Luce... Lucijo!”

Silan je strah obuze, osvrnula se uokolo, nigdje žive duše... kad li vidje da se s mora, od one zlačane svjetlosti, diže biće od nje i satkano – ni dječaćić, niti djevojčica, nego djetešce anđelu nalik, s treperavim krilcima na plećima i zlatnim uvojcima rasutim niz haljinu bjelju od božićnog snijega.

”Luce Vojova, ne straši me se, nego počuj: siđi po zaručničko zlato. Tu je, pod mojim nogama, na dnu morskome. Ugazi, pregni se... dohvati ga i skrij gdje si vjerenikov križić našla. Slušaš li me, Lucijo?”

Djevojka htjede potvrditi, ali joj ni uzdah nije preko usta mogao; blago je kimnula, netremice zagledana u stvorenje od svjetla.

”Lucijo Vojova, ne boj se vode ni dubine. Samo siđi, slijedi me – vidjet ćeš nakit svoj kako blješti među oblucima. Posegni za njim ne zatvarajuć’ oči... pokupi ga o jednom udahu. Svijetlit’ ću ti dok ne izroniš.”

Lucija Vojova ne bješe dotada nego u plićak ugazila, kad bi ostriziženo blago stjerali na pranje od gamadi – i to u pò bijela proljetnog dana – ali joj u srcu planu smjelost o kakvoj ni slutila nije: sišla je strminom obasjanom mjesečinom kakvu nikada ranije doživjela nije, zakoračila žalom, zagazila u more, ne ćuteći ni studen noćne vode, niti razaznajući gdje je površina izbrisana onom svjetlošću iz visina i s dna. Kad joj se osjet hladnoće uspeo do grla, udahnula je i uronila glavu... zaslijepljena blještavilom posvuda pred očima, ne videći u lelujavim pramenima zlačanih niti svili nalik, među zlatnim zrnjem koga bješe koliko i žalića, na algama pozlaćenim svjetlošću – ništa od onog što je svojom rukom moru predala.

Sagnula se koliko god je mogla, razgrćući objema rukama zlato osvijetljeno aurom onoga bića koje je lebdjelo nad njom... ma uzalud. Tek kad joj, od manjka zraka, pade mrak na oči, a pluća se, pokrenuta žudnjom za udisajem, stadoše puniti studenom slanom vodom, osjetila je jagodicom srednjaka desne ruke pravilan krug, natakla ga na sâm vrh prsta i skrila u čvrsto stisnutoj šaci. U tomu trenu iščeznu mjesec u raljama oblaka crnjeg od uglja, nestade anđelolika stvora i njegova svjetla, proguta tmina sve što se presijavaše na morskome dnu.

Sedam dana kasnije, djevojčino tijelo oseka ostavi za sobom na Jazu; prvi ga vidješe Peraštani koje, s Ulcinjanima, generalni providur Leonardo Foscolo uputi zarad obrane Paštrovića. Lucija Vojova od Grlomana dočekala ih je s osmijehom u mrtvim očima i desnicom ispruženom kao da im hoće predat’ ono što skriva na dlanu. Tripun Brajkov priđe lešu, praćen mûkom momaka koje obuze strava da naiđoše na zlokoban znamen, nemalo se začuđi videći ranu na mjestu odsječena prstenjaka, te rastvori Lucijinu ukočenu šaku.

”Prsten... zlatni. Taman za pogreb. Priđite ljudi. Odriješi je od grijeha, pope”, reče Tripun stavljajući veržicu u ćesu.

”Ako je i stigla obremenit’ dušu, sve je okajala: zvijer joj n’akva prstenjak odgrize, ma čestitosti ne uzeti.”

”Po čem predmnijevaš, vojvodo?”, mrzovoljno će pop Đurašin, u bojazni da će udijelit’ oprost samoutopljenici.

”A viđi joj križa oko vrata. Da je ne’ko na nju... onako... nasrnuo, prvo bi joj bio njega strgao.”

”Možebit. Neka bude po tvojoj, ali nikom ni riječi. Ikad. Glas bi se pronio da u Paštroviće smrt s nama dođe.”

## PROKLETSTVO CRVENOG ZMAJA

Zagrljeni, ležali su u neprozirnom mraku jedine sobe njihove male kuće. Mlada žena je mirisala na jutros pomuženo mleko, muž na pokošenu planinsku travu. Sa peći bi povremeno dopirale nerazumljive rečenice koje su devojčice izgovarale u snu.

”Život je dobar”, rekao je on slušajući kako starija ćerka nekud trči ispod prekrivača.

”Kada bismo do zime pronašli dedin ćup, da kupim samo malo masti i šećera. Šta nam drugo treba?”

”Šta nam drugo treba?”, odjeknulo je sa njegovog ramena. Čuo je i kako njegova žena otvara oči.

Nije želela da se svađa, to je postalo jasno kada je prošao prvi minut ćutanja. Uzdahnuo je od olakšanja i nastavio:

”Naravno da ne verujem u blesavo objašnjenje priče o zlatu u našem dvorištu.”

”Kao da mi je nikada nisi ispričao.”

”Pa da vidiš da nikada i nisam, bar ne od početka.”

”Imamo vremena. Sasvim sam spremna, ljubavi.”

”Na početku, moj pradedo po celoj našoj oblasti traži zakopano blago, sam, ili u društvu sličnih vrtirepa. Svi siromasi uspavljaju se maštanjem o jednostavnom obrtu sudbine koji će ih obogatiti preko noći. Pradedo i njegovi kompanjoni nisu ništa drugačiji. I oni veruju u legende o basnoslovnom bogatstvu bivših gospodara. Kako se to blago taložilo kroz vekove porobljavanja Balkana, to je u snovima manje važno. Bitno je ono što se u tom maštanju dešava pred kraj, onda kada su azijski konji zavoleli kas unatrag, a njihovi jahači ukus mleka pretpostavili ukusu krvi. Pre odlaska, gospodari, veruju vrtirepi, kriju ispod zemlje deo blaga, sve nadajući se da će se uskoro vratiti. Pradedo i oni njegovi ulažu sve nade u to da blago zavojevača može ponovo iskopati ili odnekuda iščačkati. Ima tu neke kosmičke pravde, zamišljam ih, kada u dugim večerima oko vatre jedni drugima objašnjavaju da je to sve njihovim precima oteto. I verovatno se nikada, siroti, ne pitaju otkuda njihovim isto tako siromašnim očevima toliko blaga. Logikom se bave

siti, ne takvi kao što smo ti i ja. To je za neko drugo mesto, tamo gde zlato ne kriju vile, patuljci i medvedi.

Moj pradedu troši ono malo svog imanja i mnogo više truda na obećavajuće poduhvate iz kojih se uvek vraća probušenih opanaka i gladan svega. Kopa svuda oko sela, po celom srezu i još dalje, ali nikada ništa iz tih poduhvata ne donosi.

Za kopanje se sprema sa monaškim strpljenjem. Pre svakog odlaska posti čitavu nedelju, od žena se uzdržava.”

”Ti nisi na njega”, zakikotala se.

”On se uzdržavao od žena, a ti si meni jedina.”

”U potragama uvek nosi novu ili makar sveže opranu odeću i rublje. Znaš već da zlato ne trpi nečistog, zbog toga se u šumu na kopanje ide kao u crkvu.

Koliko li je samo puta sebi za večeru u šumi spremio samo svoj strah! To je uvek najsigurniji način da se pronađe zakopano, strah i samoća. Mesto ispod kojeg spava žuto seme samom čoveku često se ukaže kao hladan plamen na proplanku. Bude i na hiljade razdvojenih plamičaka, a vatre niotkuda. Preplašenom namerniku može i puvanjak da se otme i onda - zbogom, bogatstvo.”

”Može da opsuje?”

”Samo li opsuje, čisto zlato beži nazad u zemlju. Kotrljaju se dukati, šušte višestruke platenice ogrlica, kikoću se medaljoni i klokoće veselo prstenje. Prosto čuješ kako ti se prljavom podsmevaju, prokletinje.

Bude tu i gorih stvari, kao kada se na hladnoj mesečini sretneš sa mečkom ili nekim drugim čudom jednim i onda, hteo - ne hteo, moraš da se porveš sa strahotom. Ako pobediš, nosi. Ako pobedi čuvar, odneće te.

Pradedu je jednom otišao sam, verovatno po tragu neke skupo plaćene izmašćene karte. Vratio se posle četrdeset dana. Žena ga je jedva prepoznala, brada mu je uskakala u oči, ruke su mu bile prekrivene skorelim blatom, sa njega je u krpama visilo odelo u kojem je otišao od kuće. Na ramenu prepuna torbica, u rukama otežali džak. Ručao je čutke, ne podižući pogled sa tog džaka i šarene nabrekle torbe od gusto upletene crvene i žute vune. Kada je završio sa jelom, oterao je sve od kuće. Naredio im je da odu u onu livadu koju sada zovemo Removina i da tamo ostanu do večeri.

Tako je i bilo. Kada su se vratili, pradedu je obrijan i pijan. Ruke su mu još prljavije i prekrivene do lakata svežim blatom, ali u blizini nigde nema tragova svežeg kopanja. Nigde se ne vide torba i džak koji je, shvataju, krio ćup sa pronađenim blagom. Zakopao ih je negde.

Tu glupost moj otac nikada nije mogao da mu oprosti. ‘Zar da zaboravi najvažnije, žestio se kad god bih ga naterao da govori o svom dedi. ‘Zar ta matora cicija nije znala da se dvaput zakopano blago više nikada neće poka-

zati nikome iz njegove porodice?’

Nisu svi verovali u to porodično prokletstvo, sve dok nisu videli pradedu kako na samrtni pokušava da kaže sinovima gde je sakrio ćup. Ni on to više nije znao. Da jeste, trošio bi te dukate pre smrti, a ovo imanje bi bilo bar malo veće nego što je danas.

Ne znam da li je baš sasvim tačno i to da je umro tako što su ga sinovi, moji dedovi, tukli zbog tog prokletog zlata. Možda ga je prebio samo stariji sin, onda kad je otkrio da mu otac zaskače ženu. Šta god da se desilo, sasvim je izvesno da su obojica posle očeve smrti uzalud prekopavali i prekopavali dvorište. Nisu ništa iskopali.

Starijem sinu je ubrzo potom žena samo svenula i umrla. Obojicu su onda pozvali u nekakav veliki rat da tamo negde daleko brane svoju zemlju. Njihova je godinama stajala u parlogu, sve dok se nisu vratili živi, skoro zdravi i sa većinom udova koje su odneli od kuće. Već prvog dana još jednom su zaorali sve oko kuće tražeći zlato. Ni tada se zlato nije pojavilo.

Iz inata, novu kuću su podigli na drugom mestu i u zidove, između brvana ugradili jedan deo blata sa brda na kojem je stajala stara kuća. Blagu ni to nije bilo dovoljno.

Toliko su vremena potrošili na ratove i uzaludno kopanje da nisu uspeali ponovo da se ožene, ne dva puta. Imali su samo jednu ženu i samo jednog sina, mog oca. Na papiru, bio je sin mlađeg, u venčani list je pored imena njegove majke upisano ime starijeg brata i to nikome od njih četvoro nije smetalo. Braća su posle rata živela od volova, često su i dugo odlazili od kuće i, konačno, umrli u razmaku od nekoliko dana.

Majka mog oca nije mnogo pričala o blagu. Nisam ni pitao, bio sam dete. Nisam znao da pripadam tom nizu prokletih pradedinih potomaka sve dok se nisam i sam upleo u to prokletstvo.”

Igram se na brdu iznad kuće, baš na mestu gde je nekada stajala pradedina koliba. Sećam se da sam iz potpuno dečjih razloga sasvim zaokupljen ukopavanjem igračaka. Preti nam napad džinovskih letećih mrava i nigde nikoga nema da mi pomogne, jer dece već godinama niotkuda. Od onih lenjih lutaka izlomljenih udova ne treba očekivati da same sebi naprave sklonište i zato, neutješan i odlučan, sam kopam prutićem po ilovači.

Onda se nešto zažutelo u blatu dovoljno jasno da me izbaci iz stanja odglumljenog samosažaljenja. Prvo sam iščeprkao novčić. I još jedan novčić, pa medaljon sa čudnim ukrasom. Prutić je naleteo na komad izlomljene gline i ispod njega sam otkrio još nekoliko dragocenosti. Tada nisu izgledale dragoceno. Nisu bile vredne nečijeg života u nesreći, bile su prljave i neugledne. Sve osim ovoga.”

Zlato se presijava u noći koja je i dalje bez mesečine, ali u njihovoj brvnari odjednom je sasvim dovoljno svetla da svetlokosi muškarac vidi i još

jednom pomiluje krilato čudovište koje se propinje na zadnje noge ispod pravoslavnog krsta.

”Iznad mene je stajao moj otac i čudno je izgledao. Pokazao sam mu zlato isprljano dugim sakrivanjem u zemlji. Izgledao je sve čudnije i ponašao se mahnito. Bacio se na kolena i rukama prevrtao zemlju. Razrušio je celo moje izmaštano sklonište od džinovskih letećih mrava da bi iskopao mali glineni ćup. Unutra je bilo samo malo uglja i nijednog dukata, ako ne računate ona dva u mojim rukama.

Kako je moj tata čudno zastenjao!

Zamislio se.

Klečao je i dalje, tako da smo bili skoro iste visine. Crven u licu, gledao je čas u zemlju, čas u mene. Onda je dugo i pažljivo gledao samo u mene. Oči su mu šetale po mom licu, kao da me prvi put vidi, kao da me ne poznaje. Prešao je rukom po mojoj kosi i mene je bilo stid. Moja kosa te rane jeseni plamti crveno naspram nakostrešenog crnila na njegovoj glavi. Uplašio sam se kada je otac počeo da me gleda onako kako je gledao samo kada bi pijan plakao pred mojom majkom.

’Dečaće, ispravio se i oteresao: ‘Idi po nju!’

Mene su oterali kada se majka popela do njega. Zatvoren u kuću, na onoj peći sam se sakrio baki u krilo. Ona me je odsutno gladila po temenu i mrmljala nešto o dugovima nečistoj sili. Tek sam tada shvatio. Pa moj tata veruje u blesavi završetak te priče!

Da do mene ne dopiru kratke rečenice teške svađe sa brda i zvuci udaraca po mesu, skoro da bih se smejao njegovoj gluposti. ’Čije je to dete?’, čujem ga kako viče. Čujem i suze moje jadne mame. Baka mi još kaže da sam mali da bih sve to shvatio. Naravno, ona u to i veruje.

Samo je ovo ostalo. Samo ovo nije nestalo.“

Završio je i okrenuo se na bok prema njoj. Te su noći i začeli Božidara. Po rođenju je nasledio sve što je ostalo od prokletog bogatstva. Do smrti, Božidar je na desnoj ruci nosio i životom branio prsten vitezova Reda crvenog zmaja.



## ZLA KRV

Šogun je bio, ako se to može uopće reći, apsolutno zdrav mladić kada je rat počeo. Uz to, dobro odgojen u sasvim cjelovitoj obitelji, koja je imala svoj građanski ugled. Očigledno je bio predisponiran za sve sportove. Oprobao se u svim borilačkim vještinama i na kraju posvetio karateu. Sa dvadeset dvije godine dogurao je do crnog pojasa. U rat je ušao kao majstor karatea. Nadimak je dobio u postrojbi posebne namjene gdje se obreo s probisvjetima svih fela, bivšim zatvorenicima, kockarima, sitnim i krupnim lopovima, kavgadžijama, siledžijama, zanesenjacima, nezadovoljnicima, nerealiziranim u životu, nedovršenima u duši, sa neizgrađenim moralom i radnim navikama, narkomanima, dilerima i tko zna sve s kakvima. No, svi su ga poštivali i voljeli ići s njime u akciju. A kada bi prosvjedovao na nečasno neviteško ponašanje, pljačku, tj. skupljanje ratnog plijena, oni bi samo rekli: *E, baš si nekakav Šogun.*

Poslije jednog okršaja sa sličnom ekipom suprotne strane, zahvaljujući Šogunovoj preciznosti u planiranju (uz prethodno izviđanje u koje je išao sam), na poprištu bitke ostalo je ležati nekoliko neprijateljskih boraca. Šogun se prvi našao među poginulim neprijateljima. Jedan riđokosi mladić njegovih godina u beživotnoj ruci držao je tek otvorenu kutiju Marlboro. Šogun se sagnu i uze mu cigarete poprsokane krvlju. Nije pušio, ali je imao jednog druga tolikog ovisnika o pušenju da je sjeckao suho lišće kad nije imao cigareta. Htio ga je iznenaditi kad bude u krizi, a što je rat duže trajao, do cigareta se teže dolazilo. No, dok je uzimao cigarete, primjeti neobičan prsten na njegovoj ruci. Zapravo, neobičan je bio dragi kamen na njemu. Očigledno nije bio dijamant, al je bio veliki prozirni kristal.

Nešto ga je povuklo da ga skine mrtvacu prije no dođu njegovi šakali.

Kada je prvi put bio ranjen, doktori su se čudili kako mu rana brzo zacjeljuje, a nije bilo nikakvih posebnih lijekova. Šogun je samo često prelazio rukom po rani, onom rukom na kojoj je bio prsten s neobičnim dragim kamenom.

Drugi put je bio lakše okrznut, ali je rana mnogo teže zarastala. Badava se Šogun masirao kao i prvi put. Kao da je njegov neobični prsten izgubio onu magičnu moć.

Kada je rat završio, Šogun je imao ranjeničku skrb i pokušavao se vratiti normalnom životu. Čak je našao i izabranicu srca svoga. Planovi za svadbu su bili tu. No, prije same ženidbe, nešto se dogodilo u njegovu organizmu i on osjeti da je sasvim drugi čovjek. Počeo je poboljšavati i ići od doktora do doktora, od bolnice do bolnice. Nisu znali što mu je, a u međuvremenu on počeo sanjati čudne snove. Na kraju mu uspostaviše dijagnozu PTSP.

Nije se Šogun htio pomiriti s time pa je i dalje tražio lijeka na sve strane. Kod doktora, kod travara. Na kraju odluči otići kod jednog derviša u Živčića. Njegovi zapisi su mnogima pomogli.

Kada je staloženi derviš saslušao Šoguna, uze nekakv papir, napisa na njemu nešto i dade mu ga.

”Ovaj zapis nosi uvijek u lijevom unutarnjem džepu i kad god ti dođe teško pritisni ga uz sebe. No, sinko, prije toga trebaš spaliti svu odjeću iz rata i iz kuće skloniti bilo što nabavljeno za vrijeme rata. Bez toga ti ni ovaj zapis neće pomoći.”

Imao je što i spaljivati i sklanjati. Zakopano oružje je predao, iako se bio zakleo da slijedeći rat neće dočekati nesproman. Kada je sve sklonio i zapalio, ostao je samo prsten. Od njega se nije mogao razdvojiti.

Jedne noći sanjao je onog mladića s kojega je skinuo prsten. Bio je to košmar. Roditelji su mu ujutro pričali da nije buncao, nego vrištao.

Tad se Šogun sjeti Derviševih riječi: *Ako bilo što ostane od rata ni moj ti zapis neće pomoći.*

Odluči prodati prsten. U nekoliko zlatarnica koje su otkupljivale staro zlato ponudiše nisku cijenu, a kamen nisu ni spominjali nego samo odmahivali glavom kao da se radi o bezvrijednom lažnjaku.

No, jedan stari zlatar stavi monokl na oko, i dugo se zagleda baš u kamen.

”E, sinko, ti si baš sretan. Ovaj kamen je rijedak mineral hijalofan. Ima ga na nekoliko mjesta u svijetu, a ovaj je iz Busovače. Rijetki mineralozi i zaljubljenici ga znaju pronaći, a izvjesni gospodin iz tog kraja je zamalo glavu izgubio, jer vojska bivše države čuvala je to nalazište, navodno zbog njegove primjene u ciljničkim spravama. On je mome rahmetli babi ilegalno donosio manje komade, a on je pravio prstenje sa ovim kamenom...Oni koji imaju ovaj dragi kamen, brže ozdrave. Ako s njime prelaziš preko posjekotine, rana brže zarasta” – zanio se stari zlatar.

”Dragi moj gospodine, izgleda ste u pravu. Kad sam prvi put bio ranjen, doista su se svi čudili kako mi je rana brzo zarasla. No, drugi put ništa nije pomoglo...”

”Mladiću moj, otkriću vam tajnu ovoga kamena. On ne pomaže kada se nakupi puno zle krvi. A u ratu zla krv proključa. Zato nije pomogao. Nego ti ovaj prsten zakopaj četiri godine da zemlja izvuče zlu krv, i on će opet dobiti iscjeliteljsku moć. Dobro je da si uopće živ koliko je ovaj upio ozračja zle krvi.”

Šogun danas živi sa svojom izabranicom i dječicom u sretnom obiteljskom okruženju, a doktori pričaju kako je on jedan od rijetkih koji se izliječio od PTSP-a, vratio invalidsku skrb i mirovinu te se zaposlio i živi od svoga rada.

## LEGENDA O KRALJICI

Preko sedam mora i sedam gora, u kraljevstvu dalekom beše gradić Burum Durum u kojem je princeza Bilja kopnila, jer ju je teška bolest morila. Otac kralj Kotroman, po dobroti svima znan, bradu je čupao i u pomoć zvao, al' vidari i lekari Bilji stanje nisu znali, pa odgovor nisu dali na pitanje tužnog kralja:

”Šta s princezom to ne valja?!”

A princeza jedva sriče, sve šapuće čudne priče, kako prsten neki sanja na kraju putovanja.

Jednog dana, iznenada, silan se junak pojavio i kralju najavio. Primi njega Kotroman, al' on beše neskroman:

”Princezinoj boljci lek poznajem, al' za cenu ja ga dajem”, reče lako, ču ga svako.

”Reci cenu, ne balavi, platiću ti, samo Bilja da ozdravi”, kralj će k'o iz topa.

”Njena ruka i kraljevstva pola, pa ću je rešit' njenog bola!”, odgovori junak iz istih stopa.

”Neka bude, junačino, prvo je zdravlje Biljanino”, uzdahnu Kotroman, najednom umoran.

”Po lek sad ja idem, ženiću je kad se vratim.” Kratko na to došljak reče, pa nestade isto veče.

\*\*\*

U šumi tamnoj veštica se Smilja skriva, bedna, tužna, jedva živa. Od ljubavnika ostavljena, u šumu se odmetnula, s pticama tugovala, s džinovima drugovala. Samo prsten ljubavnika osta joj k'o uspomena davnih dana kad ne beše sasvim sama. Potpuno se zapustila, naizgled poružnela, prljava i raščupana, svih samotnih tužnih dana samu je sebe prezirala. Od tuge i dosade puste, spravljala je napatke guste i stanovnicima šume pomagala, te tako nesrećnu ljubav preboljevala.

Olujne noći jedne, dok su ruke vredne ranjenu pticu previjale, začu se na vratima kucanje. Srce joj snažno bije, jer glas posetioca poznat joj je. U kolibu, visok, važan, zakorači junak snažan! Ljubav stara, živa rana, kò trulež iz ormara, kò sasušena grana! Mirko se vratio, najzad me se setio, pomisli Smilja i smeje se od milja. Odeven je lepo, stasit, visok, mač o boku visi sjajan, a glas mu dubok, jasan:

”Dobro veče Smiljo, ne smetam ti valjda, setih se starih dana, pa svratih, da kobilu po pljusku ne nazebe!”

Smilja mu se osmehuje, pa prsten dodiruje:

”Njime me je zakleo, meni se vratio!” Potom se postidi, s visoka je Mirko gleda, ni smeška joj ne da.

Smilja drhti, vlaži, reči prave traži i gleda ga kò boga, al’ on nastavlja ne videć ništa od toga:

”Smiljo, dušo, pomoć mi treba i bićemo bogati do neba!”, priča o kraljevstvu i princezi, al’ ne vidi očaj u njenoj zenici, pa govori pez predaha i ovako završava:

”To mi kaži, lek potraži!” Pogleda ga Smilja kratko i nasmeši se najzad slatko.

”Lek je lako napraviti, al’ jedan sastojak valja nabaviti. Za junaka poput tebe, to je kò istrest’ ćebe, no ti tajnu moram reći, da opasnost možeš preći...”

\*\*\*

U dalekoj planini, na mesnatoj slanini, dane je provodio orijaš prozvan Močuga. Zulume je činio, vešticama se divio i život sasvim lepo živio. U bradi njegovoj tri se orla gnezdila, u kosi mu četir’ svinje zaspale, a iz uveta bor izrast’o, al’ on ogledala nije imao, pa o tome nije znao. I eto, jadan, u travu je seo, čajnik pristavio, taman se opustio, kad iz šume korake je čuo. Otud ide junak bajan, džina toga krvnik kleti, oklop mu sjajan, pa sve mačem preti:

”Oprosti se od sveta džine, došlo vreme da se gine! Veštica mi rekla caku, tajna je u daždevnjaku!”

Džin se mršti, trza, pa nervozno zbrza:

”Nije, valjda, otrov taj namazan na igli toj?”

”Nego šta je, nije valjda jaje? Pomoli se brzo bogu, da te mačem zaklat’ mogu!”

”Tako, dakle, brate mili, megdan bi podelili?”, džin upita, pa ustade, a ruka mu na močugu pade.

”Megdan, bogme, ništa manje, megdandžija mi je zvanje!”, odgovori mu vitez silni. Džin se krenu, pa zamahnu. Po glavi ga sastavi, sa životom rastavi. Uzdahnu potom teško, jer zna ko je ovo smešto.

”Izlaz’ Smiljo, dosta šale, ti mi šalješ ove bale!”

Eto Smilje iza grma, sva se drma, sve se smeši, mrtvom Mirku gaće dreši:  
 "Slagah te, bestidniče! Baš si jadan, sjaja, slave tako gladan. Sastojak što fali, tako važan, a tako mali, nije srce ludog džina, već nevernog ljubavnika."

Rekavši to mrtvom stvoru, vadi ona britvu oštru, ljubavniku grudi reže, pa izvadi srce sveže.

\*\*\*

U gradiću Burum Durum princeza Bilja kopni, teška je bolest mori. Otac kralj Kotroman, nevoljan, brine mnogo, na nevolju gleda strogo. Junaka je po lek slao, al' je nestao. Nada se iz srca već izgubila, kad se veštica pojavila tvrdeći da lek ima. Kralj je pozva sebi, mada to ranije učinio ne bi. Veštica uđe noseći dva krčaga, pa ovako progovara:

"Za tu bolest leka ima, tu je u krčazima, ali neka bude ona cena što je jednom obećana."

"Luda žena, kakva cena? Šta to pričaš zla veštice", kralju se smrači lice.

"Kraljevstva si pola dao i princezu obećao", mirnog lica će veštica. S tim rečima pruža prsten, od rubina sjajan, crven. Kralj uzdrhtao, pruža ruku nasumično, pa urliknu zajapuren, Biljinim snom uznemiren:

"Za te tvoje grozne reči glavu će ti zorom seći! U tamnicu je vodite i na muke bacite!"

Čim Smilju odvedoše, krčaga se učenjaci dohvatiše. Lekari i vidari napolak su izlili, pa pažljivo proučili.

"Lek je ovo sasvim dobar", mudro su zaključili.

"Princezi ga treba dati, on će bolest izlečiti". Tako i uradiše, princezu napojiše.

Još od vrata tri dželata Smilju skoliše, haljinu joj strgoše u lance je bacili. Nokte su joj počupali, celu noć je šibali, rane joj palili. Veštica je ćutala, nije se ni oglasila. Nit' su reči od nje čuli, nit' vapaja niti psovke, tek pred zoru, pred smaknuće, Smilja njima tiho reče:

"Princezi ste otrov dali, jer sastojak jedan fali, e to, bogme, niste znali", tako se izlanu, pa na patos panu.

Tek što sunce osvanu, vrata se otvoriše i vešticu izvedoše. Ne na gubilište, ne pod sekiru, već u kraljevu dvoranu.

"Rekoše mi da lek znaš, hoću smesta da ga daš! Možda ću te poštediti, čak i nečim nagraditi", kaže kralj, al' veštica ne popušta.

"Za nagradu rekoh šta ću, ako nećeš, seci glavu", to veštica prošaptala. Vidi kralj nije šala. Steže zube, trza krunu, pa najzad grunu:

"Neka bude to što želiš, ako Bilju ti izlečiš!"

"Biljana i kraljevstva pola da budu moja imovina?", diže Smilja pogled mutan.

”Da Biljana i kraljevstva pola budu imovina tvoja”, odgovara kralj Kotroman.

”Vidi šta si učinio, kak’ se nisi postidio! Opet ćeš me prevariti, ne mogu ti verovati. Prodaješ mi rog za sveću. Ja ti leka dati neću, dok ugovor ne overe sve okolne države”, veštica se osmehuje i svoje rane pokazuje. Kralj Kotroman nervozan i mrk u licu, pogledava u vešticu, pa se vrti, mršti lice, žao mu je naslednice. Najednom prelomi te glasnicima naredi:

”Svi u sedla, poletite, sve moćnike dovedite, veštici da udovolje, da nestanu nevolje!”

Skupili se emisari, stranih vlada predstavnici, carevina poklisari, razni drugi dužnosnici, pa uzeše svitak mali, kralj i svita potpisali. Tako kažu sitna slova, princeza i zemlja ova, biće Smilje kraljevine, čim izleći muke Biljanine.

Dovedoše Smilju dvoru, ranjenu i vrlo sporu. Skoliše je lekari, mudraci i vidari, pa je bučno pitaju za sastojke što nedostaju. Hitri konji već čekaju na naredbu šta se traži, pa da traže melem što bol blaži. A Smilja ne oteže već povređenu ruku steže, svoje krvi dve tri kapi u napitak gusti pusti, pa zausti:

”To još fali, deo mali. Kraj srca drčnog ljubavnika treba krv ostavljene, da izleći duši rane.”

Princeza napitak popi i na noge se osovi. Time dogovor na snagu stupi i kralj morade da odstupi. Iste noći kralja nesta i sa njime još dvorjana dvesta.

\*\*\*

U godinama posle toga, u zemljama što slave boga, pronela se priča od koje se srce steže, o kraljici Smilji i robinji Bilji i o prstenu što ih veže. Šaptalo se kriomice da robinja greh ispašta i još svašta, a dal’ je Bilja tek sluškinja bila, ili ju je Smilja u postelju svila i robinju ljubila, to nijedna priča nije otkrila. Istina je, ipak, znana da ženici s raznih strana, sve prinčevi i vitezovi, odlaziše mrzovoljni. Smilja ih je sve odbila, baš nijednog nije htela. Kada bi ih upitali gde su s prošnjom omanuli, odgovora nisu znali. Duboko bi uzdahnuli, a onda se prisetili; robinjin je prstić mali sjajan prsten okovao, možda je bio čaroban i zao, ko bi ga znao.

Tako kažu spisi stari, a šta beše - ko još mari.

## POLJA ZABORAVA

Katja i Tara su živjele u selu na granici sa šumom, sasvim običnom selu, ništa drugačije od svih okolnih. Ono što jest bilo drugačije, bila je šuma. Točnije, ono što je nastanjivalo šumu. Vilenjaci. Iako su bili takoreći nadohvat ruke, djevojke nisu imale veze s njima. Znalo se da ljudi ponekad zamole vilenjake da im dopuste da jedan dan rade na njihovim poljima jer se to dobro plaćalo. No, nije se znalo za mnogo ljudi koji se nisu vratili. Oni koji jesu... Bili su drugačiji. Kao da se ponekad nisu mogli sjetiti tko su. Gledali su ljude koje su poznavali čitav život kao da ih vide prvi put. Zatim bi se trgnuli i sve bi opet bilo normalno.

Sestre, međutim, nisu imale takve opasne želje za brzom zaradom. Bile su marljive i skromne – to je bilo dovoljno. To jest, bilo je dovoljno dok se Katja nije zaljubila. I u kog drugog nego u kneževa sina. Istina, i on je na nju bacio oko, ali njegova obitelj nikad ne bi dopustila da oženi takvu siroticu. Par se sastajao potajno, a Katja je lila suze svaki put kad se sjetila da će ga sigurno oženiti za neku plemkinju i onda će ga izgubiti. Na kraju Tara više nije mogla gledati svoju stariju sestru kako muči. Donijela je odluku. Ako je išta moglo pomoći njezinoj sestri, bilo je to ovo. Jednog jutra Katja je na kuhinjskom stolu našla poruku:

Otišla sam na vilinska polja. Ne boj se, vratit ću se.

Tara je dugo stajala na rubu šume prije nego se usudila kročiti dalje. Iako je bila krajnje odlučna pomoći sestri, svejedno su joj pred očima lebdjele slike suseljana koji su napravili ovo što se ona spremala učiniti i vratili se drugačiji. Napokon je duboko udahнула i krenula. Hodala je dok nije došla do dva drveta čija su debla srasla u jedno. To je, barem prema pričama, trebao biti ulaz.

”Halo? Ima li koga?” - bez odgovora.

”Dobar dan... Htjela bih raditi na vašim poljima. Sestra mi se želi udati za kneževog sina, ali mi nemamo novaca... Halo?”

”Zdravo” - glas je dopro iza njezinih leđa, tih i svilenkast. Tara se okrenula i ugledala crnokosog, tamnoputog vilenjaka koji ju je nadvisivao za glavu. Oči su mu bile natprirodno zelene i prodorne, oštre, u potpunosti suprot-



nosti s njegovim glasom.

”Zdravo”, tiho je izustila, pomalo uplašena.

”Ne plaši se, djevojko. Svi koji žele raditi su dobrodošli. Što želiš za svoj rad?” upitao je vilenjak.

”Pa... Htjela bih dati svojoj sestri miraz. Tako da se može udati za kneževa sina. Jako se vole.”

Vilenjak je klimnuo.

”U redu. Daj mi svoju ruku.”

Kad mu je pružila ruku, odmahnuo je glavom.

”Lijevu” - nataknuo joj je srebrni prsten sa smaragdima koji su svjetlucali kao i njegove oči.

”Moraš ovo nositi sve vrijeme. Ako ga skineš, zaboravit ćeš po što, i otkuda si došla. Postat ćeš kao mi i nikada se nećeš vratiti kući. Razumiješ li?”

”Razumijem”, Tara je pristala.

”Onda krenimo.”

Pucnuo je prstima i ona dva debla su se razdvojila, otkrivajući pogled na nepregledna vilinska polja.

”Nakon tebe”, pokazao je rukom. Kad su ušli, prolaz se zatvorio za njima.

Tara je smjesta prionula na posao. Trebala je brati bijelo cvijeće od kojeg su vilenjaci radili odjeću. Marljiva kao i uvijek, kad je vilenjak došao popodne kako bi joj donio hranu, već je napravila velik dio posla. Zadovoljno je klimnuo.

”Vrijedna si. Vratit ću se u sumrak s tvojom plaćom.”

Održao je riječ i vratio se s vrećom u kojoj su zveckali zlatnici.

”Nagrada za tvoj trud” - spustio je pred nju vjedro i sapun.

”Evo, operi ruke, inače će ti se sokovi cvijeća upiti u kožu. Nisu zdravi za vas ljudska bića.”

”Hvala ti.” Tara je bila umorna, ali i vrlo zadovoljna.

”Moja sestra će biti tako sretna.”

Smočila je ruke i nasapunala ih. Sada je primijetila kako su joj biljni sokovi doista obojili ruke tako da su postale tamnije, kao i koža vilenjaka koji ju je uveo. Dobro je izribala ruke, međutim, nije se činilo kao da postaju ista svjetlije. Zbog sapuna i vode koža joj je postala skliska i prsten joj je ispao u vjedro. Hitro ga je dohvatila i stavila natrag. Namrštila se gledajući ga, a zatim se okrenula vilenjaku i upitala pomalo zbunjeno: ”Što sam ono govorila?”

”Tara! Tara!” Katja je cijeli dan provela u šumi tražeći sestru bez rezultata. Šuma kao da je sezala u nedogled; svaki put kad bi krenula u nekom pravcu imala je osjećaj kao da se vraća tamo odakle je krenula. Pokušala je naći nešto što bi ukazivalo da je to put koji vodi misterioznim vilenjacima, no samo se vrtila u krug. Sunce je bilo na zalasku, a Tari nije bilo ni traga

ni glasa. Katja je bila izmorena i tako uplašena od čudne šume koja ju je sve vrijeme vraćala otkuda je došla. Na kraju se naslonila na staro, kvrgavo, dvostruko deblo i gorko zaplakala.

”Koga tražiš?”, dopro je glas iza nje.

Okrenula se. ”Tara!”, uskliknula je od sreće, no osmijeh joj se zaledio na usnama. Njezina sestra je imala šiljaste uši i dva prozirna krila, odjevena u haljinu od bijelog cvijeća koja je izdajnički nalikovala na vjenčanicu.

”Tko je Tara?” upitala je vila, satenski tamnputa posvuda, osim na malom dijelu oko srca, nepokrivenom cvijetnom tkaninom, koji je naočigled postajao kao i okolna koža. Srce joj je kucalo brzo, kao u kolibrića, u ritmu njezinih krila koja su se kretala tako brzo da su bila zamučena.

”Tara... Ne! Zar me se ne sjećaš?”, Katja je skočila do sestre i stavila svoju toplu ruku na njezino srce kao da time može zaustaviti preobrazbu.

Vila joj se nasmješila dobrodušno, ali zbunjeno.

”Želiš li raditi na našim poljima?”

”Ona te se ne sjeća”, odgovorio je vilenjaka koji se pojavio pored svoje zaručnice. ”Sada je jedna od nas”, bacio je Katji vreću zlatnika pred noge.

”Uzmi i idi.”

Katja je ostala jecati dugo nakon što je vilinski par nestao, a slika vilenjaka s hladnim očima kako drži njezinu bivšu sestru za ruku sa svjetlucavim prstenom, ostala joj je zauvijek urezana u pamćenje.

## VILA NADE

Kamenim hodnicima dvora odjeknuo je urlik! Ne, nije to bio usplahireni ženski vrisak, niti radostan uzvik deteta, bio je to grub, dubok, sablasan krik odraslog muškarca. Toliko snažan da se činilo da će velika tapiserija u prestonoj dvorani pasti sa mermernog zida. Car je ponovo izgubio nevestu. Još jednu draganu odnela mu je zla kob, prokletstvo predaka, gnev starih bogova!!!

Četvrta nevesta za redom umire dok se svadbena slavlje još nije završilo. Gozba je još trajala. Svatovi još nisu otišli, opijeni vinom i hranom, otreznili su se istog časa kada su čuli krik svog nesrećnog gospodara.

Prokletstvo dinastije je počelo onoga časa kada je njegov pradeda, veliki car Volimir, dozvolio tuđinskim dušmanima da opustoše stari hram na Crvenoj steni, kako ne bi dirali naselja njegovog naroda, i kako bi poštedeli njgovu carstvo velikog rata. Od tog časa, kada se ugasila vatra u hramu, kada je vetar počeo da raznosi pepeo svetog ognjišta, počelo je prokletstvo. Članovi dinastije su se venčavali i rađali, ali su mnogo brže umirali. Sada je ostao samo on, poslednji izdanak stare porodice koja je na čelu carstva već stotinama godina. Četiri puta se ženio, i svakog puta ponavljala se ista priča. Mlade i prelepe, nežne poput svile, mirisne kao najbujnije ruže iz carskog vrta, carice bi umirale poslednjeg dana svadbenog pira. Sijale bi od sreće i radosti svetlije i lepše nego li i samo Sunce. Svojim likom obasjavale bi veliku prestonu dvoranu sve dok ne bi otišle u carevu ložnicu, gde bi uvenule čim bi svoje nago telo spustile na meke perjane jastuke carevog kreveta. Neljubljene zaspale bi večnim snom.

\*\*\*

Dani su prolazili, meseci... Već je prošla i godina, a car je očajavao, znao je da će mu i sledeća nevesta umreti, i zato više nije obraćao pažnju na devojke koje su namerno dolazile u carski vrt i šepurile se poput najlepših rajskih ptica pred njim. One nisu znale za njegovu kob, i nadale su se da će se car zagledati u neku od njih. Car je bio utučen i nesrećan. U besanim noćima

sam bi šetao po ružičnjaku dvora, i zanesen mirisom cveća, mislio na svoje pokojne drage. Nije želeo da više i jedna devojka umre zbog njegovog prokletstva.

Upravljaio je carstvom najbolje što je mogao, ali bez volje, bez želje za ićim. Njegov život postao je puko moranje da se istrpi još jedan dan. Znao je da ako ne stekne naslednika, vlastela i boljari, pa čak i trgovci, svi će se dići protiv njega. Biće to kraj njegove vladavine, ali i kraj njegove dinastije. Viševjekovna krv osnivaća carstva biće prekinuta. Mogao je proglasiti svog prvog vojvodu od maća, zapovednika vojske Alekseja za svog naslednika, on je veliki junak i neustrašiv borac, vlastela ne bi imala hrabrosti da mu se suprostavi. Ili je možda bolje da za svog naslednika odabere svog lićnog peharnika Lazara. Lazar je mudar, umeo bi svojim lukavstvom lako da se izbori sa boljarićima, i besramnim trgovcima. Vreme je prolazilo, glasnici su javljali o šapatima koji su kružili carstvom: kraljevići, knezovi i župani u tajnosti su skupljali vojske. Neki su čak otvoreno pozivali na pobunu, pa čak i prestajali sa plaćanjem carskog poreza. Vremena da se proglašići naslednik bivalo je sve manje. Ali car se duboko u sebi nadao da će pobediti kletvu. Skupljao je vraćare i veštice, šamane i sveštenike iz svih delova carstva, okupljao mudre ljude od knjige oko sebe. Pitao ih je za savet, ali ni oni mu nisu bili od pomoći. Zatvarao ih je u tamnice, čak im je pretio i vrelim gvoždćem, samo da bi mu pomogli, ipak nije vredelo.

Jednog jutra, dok je sa svojom gardom obilazio veliki trg svog prestonog grada, jedna starica se nekako probi do njega, kako bi mu celivala ruku. Garda propusti sirotu pogurenu bakicu u iznošenoj crnoj haljini, i ona, celivajućići snažnu carevu šaku, reće svom nesrećnom gospodaru, tihim, bojažljivim glasom:

”Dete moje, ne tuguj, idi starcu što živi na stubu u Visokim Gorama, on će ti pomoći...”

Kako je to izgovorila, starica se povuće iza gardista i izgubi se u gomili sveta: raznih trgovaca koji su prodavali sve što se moglo zamisliti, i za šta se ikada u carstvu ćulo, debelih gospa u bogatim haljinama i njihovih neuhranjenih slugu, prosjaka koji su galamili i gladovali tražećići milostinju na velikom trgu prestonice.

Car odmah naredi svojim momcima, da pronađu ubogu staricu, ali od nje više ne dođe ni traga. Te car odlući da skupi svoju svitu i uputi se ka Visokim Gorama. Dvadeset dana svita je tumarala pitomim šumama ovih planina, tražećići starca sa stuba, ali ga nikako ne nađoše. Ćuli su glasine o njemu od seljaka iz okolnih sela, ali niko sa sigurnošću nije umeo da dovede carsku povorku do starog isposnika. Razoćčaran više ne ikada i besan, car naredi da se u zoru dvadeset i prvog dana krene nazad na dvor. Sunce se još nije izdiglo nad krošnjama stoletnih stabala, kada je car krenuo da uzjaše svog konja. I u

trenutku dok je seo u sedlo, učini mu se nekakav čudan odsjaj na vrhu obližnjeg brda. Kao da je krst zasijao među krošnjama. Ne želeći da mu se pratioci smeju, on naredi kapetanu svoje garde da ga svi sačekaju, dok on proveri nešto, te ako se ne bude vratio do podneva, da svi krenu u potragu za njim.

Tako car sam krene ka vrhu susednog brda, i posle pola časa brzog jahanja, u sedlu na leđima svog snažnog ata, car sam, bez svoje svite, pronađe starca na stubu.

”Odkud ovde, starče?” zapita car priliku koja je mirno i neprimetno stajala na vrhu drveta bez krošnje.

Starac je na sebi imao crnu mantiju, izbledelu od sunca i kiše, obavijenu lancem koji se završavao velikim gvozdenim krstom na starčevim grudima.

”Kako odkud, sinko? Ja sam ovde video već desetine i desetine snegova i isto toliko puta slušao cvrkute malih ptica, koji su po prvi put učili da lete u toplim letnjim večerima”, odgovori mu starac.

”Ali, čestiti starče, prolazio sam ovde bar sedam puta sa svojim pratiocima i nijednom te ne videh?”

”Zato me i nisi video... Da si došao sam, tvoje oči bi me spazile, ovako si verovao očima svojih pratilaca i zaboravio si da gledaš ono za čim tragaš...”, umornim i tihim glasom odgovori starac.

”Kako znaš da tebe tražim?”, zapita car.

”Znam, znam ja svašta, dete moje. Znam i da je tvoj predak načinio veliki greh prema starim bogovima. Pustio je da se sruši hram u kom je gorela Jarilova vatra. Kad je posle duge zime Jarilo konačno pobedio Moranine mračne snage, zastao je na Crvenoj steni da odmori, i svojim kopljem udario o stenu. Od iskri njegovog koplja zapalio se plamen, oko kog su ljudi kasnije saždali hram. Vatra je u njemu gorela vekovima, a tvoj predak je dozvolio da se hram sruši... To je jako razljutilo Jarila, ali i Vesnu, te vam oni više ne daju poroda. Ako želiš da produžiš svoju krv, moraš se oroditi sa vilinskim rodom. Samo vilinske deve se ne daju lako za smrtnike, pa makar oni bili i carevi... Moraš znati čime ćeš zaprositi vilu.”

”Šta to govoriš, starče? Stari bogovi, vilinski narod?”, car nije mogao da veruje šta mu priča starac za koga je znao da je Hristov isposnik.

”Čuj, dete, ako hoćeš slušaj i ne pitaj ono što ne možeš razumeti. A ako me nećeš slušati, onda produži brzo u svoj dvor, i nadaj se da tvoja pohlepna vlastela već nije pobila tvog peharnika i komadanta vojske, jer znaju da se između njih dvoumiš, koga da proglasiš za svog naslednika.”

”Oprosti, starče, slušam te...” car nije imao kud, morao je poslušati starca, iako je bio veoma zbuđen.

”Vilinsku devu ćeš ovako zaprositi: uzmi od kraja ovog mog gvozdenog lanca dve karike, možeš ih svojim mačem odvojiti, a onda otići u Crne Šume na jugu, tamo pronaći kovača Jakova. Njegov je predak uzeo plamen Jarilove

vatre sa Crvene stene, i preneo je u svoju kovačnicu, od tada se njegov kovački plamen nikada nije gasio. U toj vatri Jakov ti mora iskovati prsten od karika moga lanca. Plati mu šta god bude tražio za to, ma koliko skupa il` čudna bila njegova cena, samo se nikako ne prepiri i ne pogađaj sa njim, već kako ti kaže, odmah pristani. A kad dobiješ prsten, onda otiđi na najlepše jezero, na najlepše gorsko oko, i čekaj noć punog Meseca. Tada, u gluvo doba noći, baci prsten što dalje od obale u jezero, a zatim leži na meku travu pokraj jezera i zasp. Kada se probudiš, kraj tebe će biti tvoja nevesta, tvoja vila nade. I zapamti, sve to moraš sam da uradiš, bez pratnje i svite. Skromnost je, sinko, vrlina - draga svim bogovima, a ljudi je olako i previše često zaboravljaju.”

Car se pokloni starcu, uze svoj mač, i onako, kako mu starac reče, odvoji mačem dve karike od teškog lanca kojim je starac bio obavijen. Zatim se vrati na dvor, i posle nekoliko dana uputi se ka Crnim Šumama da traži kovača.

Danima je išao od sela do sela, od kuće do kuće, raspitujući se za Jakova. Puteljci su postajali sve uži i morao je ostaviti svog vernog konja, a potragu nastaviti na sopstvenim nogama. Kada je izgubio poslednju nadu, u procepu planine, u jednom toliko uskom kanjonu da mu je carska odora zapinjala i kidala se o stenje kraj staze, konačno spazi malu dolinu. Na sredini doline video je kuću iz koje je izbijao dim, iako je bilo toplo leto. Znao je da je našao kovača.

Kada je od Jakova zatražio da mu iskuje verenički prsten za vilu, Jakov se samo osmehnuo, i rekao mu:

”To će te skupo koštati. Moraš mi doneti krčag vina starog najmanje trideset godina, i tri zlatnika sa likom lava, što behu iskovani za vreme prvog cara, velikog lovca.”

Car se opet dade u potragu, i posle nekoliko meseci obilaženja vinskih podruma i carskih riznica, konačno donese ono što je kovač od njega tražio. Kovač se odmah lati posla. Cele noći kovao je, radio i ispijao vino iz krčaga. Kada je zora osvanula i krčag se već bio ispraznio, Jakov dade caru prsten mesečevog sjaja, lak i nežan kao da je ispleten od niti najfinje paučine.

Sada je caru preostalo još samo da zasp kraj planinskog jezera. Našao je ono najlepše, koje se skrilo u dubokoj mračnoj šumi. Da je car imao krila i oči sokola, da preleti preko jezera, video bi da je ono u sredini malo suženo sa jedne, a produženo sa druge strane, podsećajući sa neba na oblik usana dražesne device...

Car je deset dana čekao da Mesec naraste do svoje najveće veličine. Kada je konačno dočekaio pun Mesec, u gluvo doba noći utihnuše svi zvuci u šumi. Onako, kako mu je starac rekao, bacio je prsten u jezero najdalje što je mogao, legao na obalu i zaspao.

Sanjao je devojkicu nevjerovatne lepote, bujnih grudi, dražesnog lika, kako izlazi iz jezera. Obasjana mesečinom, ogrnuta svetlucavom i providnom haljinom od mirišljavih trava koračala je ka njemu. Sanjao je kako ona spušta svoje meke i tople usne na njegove, i kako se njegovi prsti gube u mreži njene duge kose boje meda, a zatim nestaju ispod njene haljine, dodirujući njeno mekano i toliko željeno telo. Mogao je da oseti svaki delić njene kože pod jagodicama prstiju, istraživao je njeno telo, obline. Bojao se da je ne uzme grubo, da je ne povredi, dok mu je pod kožom ključala želja. Sanjao je njene drhtaje od kojih mu je plamen želje divljao. Bio je to Jarilov plamen - plamen novog života, koji ih je oboje obuzimao pohotom. Zora je prekinula njegove snove. Probudio se, a kraj njega je ležala njegova vila nade. Na sebi je imala samo verenički prsten. Probudio ju je poljupcem i odveo u svoje dvore.

Rodila mu je dva sina i jednu kćer. Pronašao je svoju nadu, i produžio krv svojih predaka.

## NIZ TOK

Hladnog i ispraznog jutra Putnik je maknuo lišće koje ga je pokrivalo i počeo se razbuđivati. Bilo je vrijeme da krene dalje, pri kraju puta je. Promrzao, sjeo je i protrljao oči. Iako su ovdje dani topli, noći su hladne, tlo je vlažno, a jutrom su ga okupale i kapljice vode koje su nošene vjetrom padale sa crne borovine. Opipao si je lice, ni ne pamti kada je zadnji put posjekao bradu. Opipao je i bore na licu. Put ga je izmorio, ali i vrijeme. Shvatio je da više nije mladić. Već dugih trideset godina je proveo tragajući za prstenom o kojemu je slušao još kao dijete. Prisjeti se tako, kao i svaki dan, priče koju mu je njegov djed pričao uz pucketanje vatre:

*”I pamtit će se vjeka vjekova taj dan kada su unutar pećine povrh Kamene planine, Azul, ledeni zmaj sjevera i Reul, vatreni zmaj juga po nalogu Svarožičevom počeli kovati prsten. Reul ga je svojim plamenim jezicima grijao, a Azul ga je svojim ledenim dahom hladio i postade tako zlačana kovina, iz dubine planine, čaroban i moćan prsten, ali Svarožiću, bogu zlatnom, sreće i veselja, veoma mio. Taj čin bješe toliko zahtjevan da su po završetku kovanja zmajevi podlegli umoru i počeli svoj vječni počinak oko stola na kojemu kovaše prsten. Svarožić zato posla svoje nebeske jahače vilenjake da mu donesu prsten, no prije nego što je došao u ruke Svarožičeve, Veles, mračni bog podzemlja, ljubomorani, ne mogavši uzeti prsten za sebe, prouzroči potres. Prsten tada pade sa kovačnice u Rijeku koja je tekla unutar planine i ponirala u njenu dubinu, te ostade izgubljen do kraja vremena.”*

Tako govoriše stari već pokoljenjima. Rekoše kako će onaj koji nađe prsten biti vječno u milosti Svarožičevoj, te da će mu ovaj dati život vječan i raskošan kao nagradu. Oprostiti će mu čak i grijehe koje je počinio u tom pohodu za prstenom, govorili su pak neki lakomi koji su se time tješili, svako u svojoj oholoj potrazi za prstenom. Tada mladić Putnik je počeo tražiti prsten jer nije vidio svoju budućnost obrađujući zemlju dok mu kosti i leđa ne popuste. I ovako mu je bilo teško, proveo je svoje najbolje godine tragajući za prstenom, ali bio je blizu. ”Što je trideset godina muke naspram vječnosti užitka?”, ponavljao si je.



Nagnuvši se da posegne za čaturicom, kako bi ovlažio grlo, iz košulje mu ispade ogrlica sa plavim draguljem. Vraćajući ga u košulju sjetio se kako ga je dragulj proveo kroz duboki mrak planine.

Njegova potraga za prstenom je morala početi s Rijekom, a za to je trebao naći Kamenu planinu. Naravno, sve su planine kamene pa vidite kako to nije nimalo lak posao ako ne znate što točno tražite. Uvijek je teško kada morate loviti mit, ali Putnik je bio odlučan da će pronaći prsten.

Prošao je svoju zemlju uzduž i poprijeko tragajući za nekim ko bi mu mogao reći više. Tek mu je krčmar, u jednoj zabiti na sjeveru, nakon nekoliko godina lutanja i traganja, rekao za čovjeka koji je u svojoj mladosti prošao sav poznati svijet i da, ako postoji itko tko zna koja je to planina Kamena, to će biti on.

Došao je tako mladić do jedne brvnare usred ničega. Bješe to zapravo lijepo mjesto na strani travom obraslog i netakunog pozamašnjeg brda, ali daleko od svih poznatih mjesta i putova. Tamo je mladić pronašao tog putnika koji je sada bio starac, oronuo i ćudljiv. Ispričao mu je što traži i zašto traži, a starac se samo grohotom nasmijao. Nije mogao vjerovati da je itko toliko lud da lovi istinu iza priče, ali mu je odlučio pomoći jer je i on sam nekad bio mladić pun pitanja i želje za višim, što ga je i vodilo po cijelome svijetu.

”Od svih koje sam vidio, po mom sudu, samo bi se jedna Kamenom smjela zvati. Zaputi se na istok do kraja kopna, sve dok ne dođeš do velike vode. Zapitaj ljude koji žive tamo za mjesto s kojeg su vukovi prije dolazili i naći ćeš tu planinu koju tražiš”, rekao mu je starac.

Mladić, koji je sam sebe sada već smatrao Putnikom, poslušao starca i zaputi se na istok. Došao je do velike vode i tamo pronašao ljude. Oni ga pak uputiše na sjeverozapad. ”Hodaj u tom smjeru dok ne nađeš”, rekoše mu.

Nakon dana lutanja kroz ondašnje šume mladić je shvatio o čemu je starac govorio. Pred njime se ukazala planina, siva i bezlična, ni jedne travke, a kamoli kakvog drugog bilja. Odmah se stao verati po njenim pustim i skliskim strminama. Osjećao se kao da ga nešto goni i već je do večeri bio na njenom vrhu, gdje je konačno i pronašao ulaz u pećinu iz priče.

Dragulj je našao kako svijetli među brdom zlata koje se nalazilo u pećini povrh Kamene planine, razasuto s dvije strane Rijeke, podno stola na kojemu se kovao prsten, stola oko kojega su ležali vremenom okamenjeni gorostasni kipovi ledenog Azula i vatrenog Reula. Među silnim blagom je pronašao i čamac s veslima, uskoro njegov vjerni prijatelj, koji ga je vodio kroz draguljem osvijetljene rukavce i podzemne tokove Rijeke.

Vrativši dragulj natrag u košulju popio je gutljaj razgaljujuće vode iz svoje kamene čaturice. Bješe to čaturica od smeđeg kamena, gotovo nelomljivo i laganog, koji je čuvao toplinu ili hladnoću napitka koji bi se stavio u nju. Putnik se još sjeća patuljaka veseljaka koji su ga ugostili u svojem

gradu pod zemljom, na mjestu dubljem od korijena planine kojeg je prošao putujući podzemnim tokom Rijeke.

Kada je došao, patuljci ga ugostiše jer vazda poštivaše hrabrost i odlučnost svakoga da se obogati na ovaj ili onaj način. Sedam dana je trajala njegova okrijepa tamo, mada bi mnogi rekli da se u tih sedam dana ludovanja, pjesme i ispijanja najbolje podzemne Rijeke tamnog piva više umorio nego odmorio. Ipak, došlo je vrijeme da se krene. Rekli su mu kako Rijeka završava u starom gradu patuljaka blizu središta same Zemlje, ali da tamo nije njen kraj. To je mjesto njen završetak u ovom svijetu, ali početak u drugom. Ako se prsten igdje zaustavio, to je onda tamo, na nekoj drugoj Zemlji, jer su patuljci nošeni mitom i sami pretražili tok Rijeke. Prije samoga polaska su mu u znak sjećanja, ali i kao nagradu dostojnu pobjednika natjecanja u ispijanju piva, poklonili tu neobičnu kamenu čuturu, nakon čega se zaputio dalje prateći tok Rijeke.

Prošao je hladne i mračne dubine sve dok nije došao do mjesta toliko dubokog da gori, mjesta punog ognja i vrele magme. Tamo je našao Karag, stari napušteni grad patuljaka kroz čije je središte tekla Rijeka i ulijevala se u slivnik. Putnik je iskoristio mač koji je ležao u blizini kao polugu i razvalio šipke na slivniku te se zaputio unutra. Tapkao je kroz mrak sve dok nije izašao na drugu stranu.

Zadovoljno se prisjećajući tih ipak sretnih podzemnih dana, Putnik odloži čuturicu i sa poda uze svoj pokrivač od lišća. Bješe to zapravo ogrtač. Isprepleten od zelena i sjajna lišća, bujan poput krzna kakve plemenite životinje i podatan poput svile. Dadoše mu ga vilenjaci drugoga svijeta. Još se i sada sjeća njihove divne svjetlosti te dječje zaigranosti. Sjeća se kako je tapkajući po mraku Karagovog vodovoda izbio na drugu stranu, našavši se na vrhu brežuljka posred predivne i bujne šume, u sasvim drugom svijetu, gdje se Rijeka nastavljala čovjeku znanim načinom toka, široko vijugajući koritom pod vedrim nebom.

Pratio ju je opet, kročeći niz tok, odlučan i osokoljen, dok nije naišao do Borovničkog Luga, dijela šume toliko bujnog i gustog da se činio kao da je biljnim zidovima odvojen od ostatka. To, inače, bješe mjesto gdje se vilenjaci najviše volješe okupljati i gostiti borovnicama. Da su neljudska bića puno bolja i srdačnija od ljudskih Putnik se uvjerio i po drugi puta, kada je opet na sedam dana predahnuo od potrage, sada u društvu vilenjaka. Oni, također, pozdraviše njegov pohod i počastiše ga najsočnijim borovnicama i voćem, najpitkijim vodama iz tajnih izvora koji bješe još čišći od Rijeke.

No opet je došlo vrijeme za polazak. Mumul, kralj vilenjaka, objasnio je Putniku što ga čeka. Vilenjaci nikada nisu išli tražiti prsten, ali misle kako bi ga mogao naći na kraju Rijeke u Hramu Kraja Rijeke, gdje ona završava razbijajući se o glineni zid. No, put do hrama nije jednostavan.

”Da bi pronašao sreću, prvo moraš proći tugu”, rekao mu je Mumul. Objasnio mu je kako ga uskoro čeka kraj ove divne i bajne šume, te kako će kročiti u ledenu pustoš koja ne gleda na dobre namjere i čast. Tek kada preživi nju, doći će do hrama. Dadoše mu zato, kao poklon, ogrtač od Toplolišća, za kojeg rekoše da će ga čuvati i od najhladnijeg vremena, te se on zaputio preko ledene pustinje hodajući niz, sada po površini smrznut, tok Rijeke.

Prošao je toliko toga. Podzemlje jednog svijeta i površinu drugog svijeta, kako lijepu i predivnu tako i okrutnu te hladnu. Sada je samo bio siguran da se nalazi negdje i da je nadomak svoga cilja. Odavde je vidio hram u kojemu Rijeka staje, bespovratno odlazi u ništavilo, nešto što čovjek teško može pojmiti. Konačno spreman, udahnuo je opojni zrak i krenuo niz brijeg do puta uz samu Rijeku. Veselo je koračao uz nju, ushićen zbog kraja svog putovanja, ali svedjednako tužan što će se rastati sa svojom vodenom prijateljicom.

Njena voda ga je hranila sve ove godine, bila mu je najpitkija, ali bila mu je i poput najukusnije hrane. Njen žubor mu je šaputao, pjevao mu i pričao sa njime kada bi bio usamljen ili tužan. Njen tok i nezaustavljivost koja ju je vodila preko svjetova je i njemu davala snagu da ide dalje.

Dočekala ga je konačno velika provalija premošćena akvaduktom preko kojega se moglo hodati pa je služio i kao most. To zdanje je vodilo do velikog hrama, Hrama Kraja Rijeke. Ushićen, Putnik je potrčao i prošao kroz hram ni ne mareći za njegove ljepote, predivno oslikane zidove i nepobrojive tajne koje možda skriva.

Došao je u prostoriju Kraja Rijeke, gdje se ona iz vodoravnog vodoskoka razbijala o žuti glineni zid, prskajući i isčezavajući u zraku. Putnik je stao i divio se, ali se uskoro bacio pod siloviti mlaz Rijeke kada je vidio bljesak nečega u vodi. Silina vode mu je rasparala leđa, ali je ipak uspio stati ispred mlaza i rukama napipati blještavilo. Osjetio je nešto sklisko i hladno pod prstima. Bio je to prsten, silinom vode zabijen u glineni zid. Putnik istragne prsten i pade podno mlaza gotovo mrtav. Promatrao ga je neko vrijeme, ushićen i sretan što ga je konačno pronašao.

Smisao njegova života.

Vrteći ga među prstima i diveći se njegovoj ljepoti, učinio je ono što bi svaki čovjek učinio te ga stavio na prst.

Sve je oko njega najednom izbljedilo. Vidio je tek nekakav čudan zlatni trag, poput niti koji je vodio van prostorije. Slijedio ga je do izlaska iz hrama i stao povrh masivnog stepeništa koje se prostiralo pod njim. Zlatna nit koju je slijedio počeo igrati i pred njim iscrta drugo stepenište od zlata i svjetlosti koje je išlo gore, prema nebu i završavalo nebeski velikim dvorima Svarožićevim. Znao je da se trenutak njegove nagrade bliži i popeo se njima smiješeći se. Došao je pred vrata zlatnog dvora na kojima je stajao čuvar. Velik, zastrašujući oklop koji se caklio od zlata.

”Tko traži ulaz u zlatne dvore Svarožičeve?!”, zagrmi glas iz procjepa na njegovoj kacigi. Putnik nije znao da li se unutar tog metalnog gorostasa nalazi kakvo biće, ili je to tek prazan oklop.

”Ulaz traži umoran putnik, koji je pronašao nešto Svarožičevo, srcu mu drago.”

”Putnik zaista jesi. Ali kojim si poslom ovdje?”

”Kako bih vratio Svarožiću njegovo.”

”I ništa više. Nesebičan čin od tako sebične vrste”, primjeti čuvar.

”Dobro onda. Došao sam vratiti davno izgubljeni prsten i preuzeti svoju nagradu, vječan život izobilja”, zabrzao je Putnik gotovo ne vjerujući da ima priliku izgovoriti ovo.

”Prsten davno izgubljen. Postoji jedan takav, da”, reče oklop te utihne. Putnik ga je gledao i čekao što će se dogoditi. Nije mu vidio lica, ali pretpostavio je da čuvar razmišlja. Ako je čekao do sada, pričekat će još malo. Uto, čuvar nastavi:

”Prije nego što te pustim, počuj samo moje pitanje. Odgovor mi ne moraš dati, ali pitanje moraš znati. Misliš li ti da jedan bog, netko tko ti može dati život vječan, treba čovjeka da mu nađe nešto?”

Putnik ostade zatečen ovim pitanjem. I da je htio nije imao što odgovoriti. Pitanje je imalo smisla, ali Putnik reče sam sebi kako ga čuvar pokušava odvratiti od ulaza iz nekih svojih motiva.

”Ja sam odavno odlučio, čuvaru. Želim ući”, odvrati Putnik.

”Pogriješio si, čovječe, ali tek kada uđeš, shvatit ćeš koliko”, reče čuvar i udari šakom o kolosalna vrata koja se polako počеше otvarati.

Putnik zabrinutih misli uđe unutar zlatnog dvora. Kročio je tek korak u te zlatne dvorane, a bio je gotovo zaslijepljen blještavilom, ugušen opojnim mirisima, oglušen božanskom glazbom.

Pred njime se prostirao najraskošniji crveni sag, a na njegovom kraju, na svome tronu, opušteno je sjedio Svarožić, sav u zlatu, nasmijan plješčući sviračima oko sebe. Čitava dvorana, sazdana od čas kristalnih čas zlatnih opeka, koje činiše pod i zidove, te od svjetlosti nebeske koja je tvorila njen svod, bješe puna puka. Vilenjaci i patuljci, ljudi i životinje, svi su igrali i pjevali, pili i jeli. Putnik se već nakon par koraka privikao na ambijent i počeo razmišljati kako će lijepo biti jedan od ovih veseljaka. Počeo se smijati glasno, ali ni sam nije bio svjestan koliko. Vrtio se ukруг i skinuvši prsten, kojega je digao visoko u zrak, počeo vrištati od sreće. Nije ni primjetio da su pjesma i glazba stali, da su smijeh i razgovor utihnuli, da nektar iz ćupova i kaleža ne teče. Putnik ih je sve nadglasao i svi su ga gledali, čak i zlaćani bog. Lice njegovo poprimi sada tužan lik pun suosjećanja, ali i nemoći.

Putnik to primjeti i skrušeno spusti ruku. Njegov sretni vrisak se pretvorio u bolni krik tijela koje napušta duša i volja za životom. Svi oni veseljaci

na dvoru, čak i sam Svarožić, nosiše lijepe prsluke i krune, lančice i ogrtače tvorene od prstenja. Putnik ih je prepoznao čim ih je vidio. Tisuće povrh tisuće prstena istih kao onaj za koji je Putnik pola života dao, krv i znoj lio, nisu ništa više nego odjeća za uzvanike na dvoru nebeskom.

Čovjek, jadan i slijep, nije mogao vjerovati istini, kako su Azul i Reul iskovali tisuće povrh tisuće prstenja za odjeću Svarožićevih gostiju. Čovjek nije mogao vjerovati u taj sjaj i raskoš pa je legendu kovao kako je njemu valjalo.

Putnik pade pred Svarožića mrtav, srce ga izdade, a prsten se otkotrlja iz ruke pred prijestolje. Svarožić uze prsten i digne ruku u zrak. Iz skupine uzvanika izađe van maleno čeljade koje s naklonom primi prsten i stavi ga na svoju ogrlicu sa još trideset istih takvih.

Zlačani bog sjede opet na svoje prijestolje i dade znak da se glazba nastavi. Tijelo Putnika i sav njegov trud bješe tek tako zameteni i nestadoše u zraku kao i Rijeka koju je pratio. Nestadoše uz milozvučnu glazbu i pjesmu, blještavu svjetlost i opojni miris, kao da ih nikad nije ni bilo. Čovjek je zaista pogriješio jer što je čovjeku božansko, to je bogu tek tričarija.

## PRIČA O PRSTENU

Dugo se prepričavalo zašto je Lasta poželega da baš u šumovitoj i pitomoj divljini Belog Brega svije svoje gnezdo. Verovatno joj je prekrasna vila Janja, čije su se doline protezale uz čitav Breg, došapnula da doleti u to jedinstveno kraljevstvo prirode. Pričala joj je kako je Beli Breg čaroban predeo koji će postati najbolji dom za Lastu i njene ptice i uspela je da je nagovori da se doseli u njeno prostranstvo.

Šume su tamo bile guste poput Janjine kose, satkane od njene zelene haljine, i čiste i duboke kao njene oči. Sijale su na jutarnjim zracima pokazujući gordo svoje smaragdno ruho. Zorom sveže i rosne, a uveče snene i umilne, skrivale su vekovima mnoge vilinske tajne. Njihova prelepa gospodarica, čudesna Vila Janja, najviše je volela svitanja. Zelena stabla, njeni odani stražari, pažljivo bi je otrgla od sna, treperavo skupljajući svoje grane, tako da na caricu Doline padnu topli jutarnji zraci. Jutra su u Janjinoj Dolini bila najlepša. Iskričava svetlost probijala se kroz gusto šipražje, milujući svaki grm i cvet. Lugovi su se ispunjavali najlepšim melodijama. Trave su plesale na blagom lahoru.

Dok je na kristalno čistom izvoru Studencu, tog prolećnog jutra, raspitala nemirnu kosu, spazila je novog stanovnika svojih čarobnih predela. Modroplava živahna Lasta nadletala je svoje novo stanište. Divila se neviđenoj krasoti Janjinog zelenog prostranstva. Samo nekoliko zamaha njenih snažnih krila bilo je dovoljno da sa Belog Brega doleti do Janjine Doline. Neumorno je preletala sa jednog na drugo mesto, sa stabla na stablo, srećna što će njeni mladi porasti u tako živopisnom predelu. Beli Breg je bilo podneblje koje joj je najviše godilo, jer je to bilo uzvišenje sa kojeg je mogla lako da poleti, da pripremi ptice za život i da razdragano motri na Dolinu nove prijateljice. Vredna i žustra Lasta danima je svijalala novi dom, a kada je završila, pred njom je zatreperela lepa Janja :

”Dobro došla, ljupka Lasto, moje carstvo od sada je i tvoj dom. Ti ćeš gospodariti Belim Bregom, a ja njegovim dolinama...”

Lasta je bila Janjina nada, svetiljka koja će ugasiti mrak koji se nadvijao nad njenom Dolinom i pretio da je zauvek opustoši.

Dugo čuvani prsten, Janjina amajlija, i jedna od najdragocenijih tajni njene Doline, odnesen je jednog toplog predvečerja iz svoje postojbine. Vila je prsten nosila na bisernom đerdanu koji nikada nije skidala. Iako se nikada nije razdvajala od njega, tog sutona niska đerdana se zamrsila u njenoj gustoj zlatnoj kosi. Pokušavajući da raščeslja duge kovrdže, skinula je đerdan, okačila ga na jednu brezicu i otišla na potok da se okupa. Zaboravivši na svoju relikviju, to veče je zaspala opijena povetarcem ranog proleća. Snivala je severne vetrove kako silovito huje njenim zabranom.

Probuđena suncem, koje se poigravalo prolitalom šumom, pošto je u rosi oprala haljinu, setila se prstena. Pohitala je ka brezici da uzme amajliju. Ali nije bilo ni breze ni prstena. Samo su pokidani biseri rasuti po šumskoj mahovini svedočili o pohari koja se te noći zbila u Janjinoj Dolini. Vilin šumski svet spokoja i sklada narušio je jedan slučajni Putnik. Poželeo je da baš tu brezu uzme k sebi i posadi u svom dvorištu. Dok je pokušavao da je otrgne iz zemlje i izvuče njene korene, Vilina ogrlica se pokidala, a njen prsten, zaštitnik, ostao je zakačen za grančicu breze.

Janja je odmah shvatila kakva se nevolja nadvila nad njenim šumskim carstvom. Taj prsten dobila je na rođenju, baš kada je i čarobno lepa dolina postala njen dom.

”Dok bude bilo prstena, biće i tvoje doline, Janjo” - davno su joj prorekle starije vile.

”Ako prsten nestane iz ove doline, nestaće i nje same. Pošto prsten ima sedam ugraviranih krugova, kada protekne sedam dana od njegovog nestanka, tvoja dolina postaće pustoš. Sa svakim prstenovim krugom, svakim danom će uvenuti jedan deo tvoga carstva.”

Bez prstena, Janjina dolina postajala je goletna i prazna. Venula je iz časa u čas, a oblaci guste, sive magle pritiskali su njene dolove.

Janja se dosetila da jedino onda kada se u njeno carstvo doseli Lasta, opet će zavladata svetlost njenim prostranstvom.

”Ti ćeš učiniti da moje šume i polja ponovo budu zelene i plodonosne. Mnoge moje ptice pokušale su da prsten vrate u njegov hram. Sve su odletele, ali ni jedna se nije vratila. Pale su pogođene neprijateljskom strelom. Jedino ti, ljupka Lasto, možeš proći neozleđena. Ako Putnik samo pokuša nanišaniti tvoje pero, opasno prokletstvo zauvek će pasti na njega i njegova pokolenja. Znam da ćeš se vratiti sa prstenom. Bez tebe moje carstvo će nestati. Neprijateljeva slabost leži u tvom postojanju.”

Lasta je nekoliko puta zamahnula krilima na kojima je sada ležalo veliko breme, i zaplivala kroz vazduh ka svome bregu.

”Spasićeš naše šume, izvore, proplanke, pećine...” – odjekivao je još dugo Vilin glas.

Smela i neumorna Lasta vinula se u nebeski beskraj, u potrazi za Putnikom i prstenom talismanom. Pod njenim krilima vijorila su se čas zelena polja, čas plavetne vode. Neumorno je plovila kroz oblake. Ni sama ne zna koliko dugo je letela pre nego se spustila na mesto na koje ju je Vila poslala. Odmah je videla malenu brezu i zalepršala oko nje laganim krilima. Tužna brezica nije mogla rasti na drugom mestu, osim u Janjinom zabranu. Klonula i požutela, polako je venula.

Nije bilo lako pronaći prsten zapleten u brezino granje. Dugo je Lasta lebdela nad brezom, a kada ju je spazio mračni Putnik, baš tada je i Lasta ugledala čudesni prsten. Svojim lakim kljunom zauzela je prsten, a Putnik, iako se mašio luka i strele, setio se da jedino Lasti ne sme nauditi. Pratio je pogledom nezvanog gosta, sve dok modroplava silueta nije iščezla sa horizonta.

Hrleći da obraduje svoju Vilu, Lasta je žurno letela. Nije se osvrnula, nije nigde odmarala krila. Samo je letela. Vrativši se u Janjinu dolinu, sletela je na njen dlan, i ponovo podarila Vili izgubljenju amajliju.

Već ucvala i suha priroda počela je ponovo da živi. Ogrnula je staro ruho, a besprekorna harmonija opet je zavládala Janjinim bujnim carstvom. Izvori su postali prozirno čisti, cveće mirisno, travke lekovite, šume bujne... Sunce je odagnalo prašinu i oblake i donelo novu punoću života. Mir tamnih dolova, Vilina tvrđava spokoja, pronosio se daljinama. Spasonosno i uzvišeno.

”Hvala ti, ljupka, odana Lasto!” – bila je presrećna lepa Vila.

Tada je Lasta ugledala malenu brezu, na istom onom mestu na kome je bila pre nego što je Putnik ukrao Vili. Bila je sveža i vedra, kao da nikada nije bila van svoje zelene tvrđave. Širila je grane svetlucajući na suncu.

”Ne čudi se, Lasto. Znaš da sam ja boginja šume i gospodarica zveri, i uvek mogu vratiti nazad ono što je moje” – otkrila joj je zlatokosa Vila.

”Ali zašto onda ti nisi donela i prsten?”, pitala je Lasta.

”Prsten više nije moj. Zato. Zaboravila sam ga i dopustila da mi ga odnesu. Prsten sada pripada prirodi, i tebi, koja si bila toliko plemenita i pristala da spaseš moju raskošnu dolinu.”

Lasta je bila presrećna. Rešila je da njena deca i ona više ne napuste svoju mističnu Vilu i njen čarobni hram spokoja.

Pramenovi guste magle nestajali su u daljini nad nepreglednim zelenim poljima.



## KOD KOGA LI JE DANAS?

Čudna je istina, ali ipak istina, da se svakom vojniku, kada dođe do rata, život maksimalno pojednostavljuje. Mali broj heroja ili pogine odmah ili dobije gomilu ordenja i večnu slavu kod kuće, a svi ostali se zapravo sve vreme samo trude da izvuku živu glavu. Te tako bi i tog 30. juna 1916. godine, na samom vrhu Francuske, severno od reke Some.

Jedan od pet kurira 16. Bavarskog pešadijskog puka je sedeo na klupi ispred komandirovog šatora čekajući da ga ovaj primi unutra, u prijatnu hladovinu. Čovek se vidno preznojavao na jutarnjem suncu stežući ispod miške kartonske korice pune nekakvih debelih papira.

”Ajđ, ulazi”, začu se prigušeni glas iz šatora.

On ustade, popravi uniformu, skide kapu, namesti frizuru i, napravivši nekoliko koraka, raskrili grubo platno na ulazu i proturi glavu unutra. Dan je bio toliko svetao da on sada u šatoru maltene ništa nije video, jer je bio zaboravio da zažmuri par trenutaka pre ulaska i na taj način spreči ovako neprijatnu vizuelnu senzaciju.

Dok mu se vid postepeno vraćao u normalu, on salutira i govori one uobičajene, protokolarno-vojne stvari, ali ga krupni, plavooki oberlajtant sa debelim brkovima boje duvana naglo prekide i zamoli da sedne preko puta njega, za neki dugački, drveni sto prekriven, Bog će ga znati kojim i kakvim mapama.

”Nemam puno vremena, mali. Ovde će sutra biti pakao na zemlji. Imam pouzdane informacije da će rano ujutru na nas krenuti i jedni i drugi, i Francuzi i Englezi. Sve je to zbog Verdona, jasno je ko dan, da nas drže ovde da ne budemo tamo. Biće to čista klanica, nešto u čemu ti, momče mlado, do sad nisi, a ne bi ni pozeleo da učestvuješ. Petoro vas ima, a samo jednog šaljem u pozadinu do štaba da odnese poštu, obaveštenja i već sve one stvari koje tebe ni ne treba da zanimaju, a bez kojih ćemo svi mi gadno najebati u danima koji dolaze. Toliko od mene, jesi li doneo ono što treba, ili da zovem drugog kurira?”

Čoveku se njegov direktni nadređeni uopšte nije dopadao. Smatrao je da neko tako visokog ranga, u tako moćnoj soldateski, ne bi smeo da se izra-

žava neprikladnim jezikom. Smatrao je, takođe, da će, bude li rat kojim slučajem izgubljen, to biti direktna posledica ovakvog vojnog vrha. Osim toga, valja priznati, bilo ga je pomalo i sramota zbog ovog njihovog, moglo bi se reći i nečasnog, dogovora. Ipak, gurajući fasciklu preko stola, on spremno reče:

”Jesam, tu je sve i niko nije video šta nosim.”

”Dobro, fino od tebe”, reče mu brkajlija ni ne gledajući ga, već nestrpljivo otvarajući korice ne bi li se što pre upoznao sa njihovom sadržinom:

”A, majku ti tvoju, kako ih tako uhvatiš... I to sve iz glave, svaka ti čast. Vidi ovu, k'o da je živa.”

Bili su to crteži. I to izuzetno verni, realistični, iako izrazito opsceni. Prikazivali su žene, gole i u krajnje nepristojnim položajima.

”Mora da si ih se nagledao kad ih ovako malaš”, reče oberlajtant, zaklopi i odloži ‘njihov dogovor’ negde ispod stola, a onda se naizgled uozbilji i pokaza na torbu u stolici sa strane.

”Ovo da si odneo gde treba i kome treba, i da kreneš odmah”, pa mu namignu i doda:

”I uživaj tamo, makar i zakratko, ovo ti je najveća usluga koja ti je učinjena u životu. Šibaj sada.”

Kurir ustade, salutira, navuče kapu i uze torbu na rame. Žurio je da se što pre udalji odatle, ne časeći ni časa, da se što pre dokopa obližnje listopadne šume i zađe u nju pre nego sunce postane prejako. Osećao je kako mu sreća preplavljuje telo zbog znatno uvećanih šansi da ostane živ...

Lepota krajolika kroz koji je prolazio je delovala umirujuće i osvežavajuće. Potpuni kontrast u odnosu na guste, hladne, neprohodne, četinarske šume njegovog detinjstva. One su bile mračne, a ako biste samo malo zagrebali površinu zemlje, već bi drugi ili treći sloj bili vlažni. Sada su ga okruživala moćna, debela i visoka stabla listopadnog drveća kroz čije krošnje su se probijali sunčevi zraci, golim okom vidljivi i pružali se sve do meke podloge po kojoj je bilo prijatno gaziti kao po nekakvom finom, podebelom tepihu. A onda, kada bi vetrić zapirkao, zraci svetlosti bi istog trenutka zaigrali, ili bi odjednom ovde nestali, a tamo se pojavili.

Nekome ko bi se na takvom mestu zatekao po prvi put, lako se moglo učiniti da je neki džin ili nekakvo više biće sa neba pobacalo po zemlji pomešano semenje drveća bez ikakvog reda i plana. Hrastovi, javori, leske, breze, kestenvi... Svuda uokolo dokle pogled seže.

Čovek se kretao laganim hodom dobrih desetak-petnaest minuta ne razmišljajući praktično ni o čemu, skoro u potpunosti prepušten čulima i utiscima koje su mu ona prenosila. Pomešani mirisi drveća, lišća, svežeg vazduha, pogled na taj veličanstven, veoma poseban prizor, dominacija žute boje, od skroz svetle nijanse pa sve do tamnijih tonova, braonkastih, sepie,

zvuci bezbrojnih ptica koje ste uglavnom mogli samo čuti, a tek retko i na kratko i videti.

Onda čovek zastade i udari na levo, pod pravim uglom. Nije to učinio tek tako i tačno je znao kuda ide. Izgubiće manje od pola časa, a sebi priuštiti veliko uživanje. Naime, svega par stotina metara odatle, nalazila se blaga padina, proplanak, i na njemu bunar sveže, hladne vode, a iza kućice u kojoj je živeo neki postariji Belgijanac zajedno sa svojom ćerkom. Bio je ljubazan i ponizan i nekako prećutno ga niko nije dirao niti pitao otkud on tu i zašto se baš na tome mestu nastanio.

I zaista, par minuta i kurir izbi na vrh suncem okupane nizbrdice. On, ipak, ne dopuštajući da mu sve ovo umanjí predostrožnost, pogleda malo bolje i pažljivije prostor ispred sebe i okolinu drvene kuće.

Nigde nikakvog znaka života. On požuri do bunara, usput otkopčavajući dugmad košulje i razmišljajući o tome kako mora biti da je starina dobar domaćin. Kanta je bila podignuta gore i puna vode, ali taman toliko da je ne kači sunce i da joj kameni zidovi prave hladovinu, čuvajući joj tako i svežinu.

Prvo je pio, dugim, glasnim gutljajima, direktno iz vedra, a potom je u njega zagnjurio glavu. Onda se jednostavno izvrnuo na zemlju, na leđa, koliko je dug i širok, glasno uzdahnuvši i zaklapajući oči. Bilo mu je toliko prijatno da je jedino strahovao od toga da ga san ne prevari.

Iz takvog raspoloženja ga iznenada trgoše nečiji glasovi, srećom su nemački bili, bahat smeh, zatim i kratka, ženska cika. On se pridiže i šćućuri iza bunara provirujući oprezno. Na tremu ispred kuće se pojavi prvo belgijančeva kći, a potom i pet uniformisanih prilika za njom. Okružili su je i zadirkivali, sve grublje i otvorenije, dok joj na kraju vojnik iza nje ne strže letnju haljinu na bretele, ostavljajući jednu devojkicu samo u donjem vešu.

Čovek ih je prepoznao. Bio je tu kaplar Hans, a i ostale je poznavao. Nije o njima razmišljao kao o ratnim drugovima, već više kao kolegama. Bili su to, uglavnom, hrabri momci, dokazani u borbi, ali nisu mu se sviđali i to zato što su ratovali tek tako, samo zato što je rat. Niko od njih nije bio zapravo svestan važnosti onoga što čine i zbog čega to čine. Nisu imali u sebi ni trunke ideje o časti i uzvišenosti mogućnosti da se bore i polože život za otadžbinu. Da su mogli, radije bi bili gde god drugde, sa nekom jeftinom ženom, ili u nekoj kafani, uz piće i pesmu.

Iritirala ga je činjenica da oseća fizičko uzbuđenje pri pogledu na jedro, punačko telo obnažene devojkice. To mu je budilo sećanja na njegove koliko retke, toliko i tužne susrete i pokušaje uspostavljanja intimnih odnosa sa ženama. Osim toga, znao je vrlo dobro kako će se sve ovo završiti i da se vojnici neće zaustaviti sami od sebe.

Baš kad je doneo odluku da se što tiše i neprimetno udalji odatle, jer nit' je želeo da prisustvuje prizoru, koji je trebalo da usledi, nit' je hteo da neko

od njih dojadi oberlajtantu da baš i nije pohitao direktno u štab, nego da je zatečen kako odmara pored bunara, on krajičkom oka primeti pogurenu mušku priliku kako se šunja duž one, bliže njemu, ivice kuće.

Bio je to devojčin otac. Ovaj se kretao sve brže, a onda odjednom stade, čučnu uz spoljni zid, izvuče deo donje grede i zavuče ruku u rupu.

Čovek je pomislio da će verovatno izvući neki komad oružja i nasrnuti na njegove saborce ne bi li odbranio ćerku, a tako nešto već nije mogao dozvoliti te dohvati pušku, otkoči je i nanišani nadole, u telo koje izvuče ruku, ali u njoj bejaše samo nekakva kesica od platna. Belgijanac razveza kanap na vrhu i, na iznenađenje skrivenog posmatrača, istrese sebi na dlan prsten da bi ga odmah potom i navukao na domali prst leve ruke.

”Šta li je sad ovo?“, zapita se kurir.

Starina je već stigao do samog ćoška i zakoračio iza leđa Hansu, koji je bio okrenut ka uplakanoj nesretnici. Blago ga je dodirnuo po ruci. Onda se i nagao ka njemu i nešto mu prošaputao u uvo. Ostali vojnici su poskakali unazad i mašili se oružja, vičući na sav glas. Prizor je bio nadrealan. Vlasnik kuće je išao tačno za Hansom koji je prišao najbližem drugaru, te on i njega dodirnu i onda im svima počeo nešto govoriti, ali opet šapatom. Dobro se videlo kako mu se usne pokreću, ali bezglasno.

Celim prostorom zavlada neka neprirodna tišina. Kao da se sve strašno usporilo i otežalo, onako kao u ružnom snu. Vojnici oboriše glave ka zemlji, polako se, bez reči spakovaše, pokupiše i odoše. Otac ih isprati pogledom, pa kada se uverio da su zamakli, okrete se ka ćerki i uhvati je za mišicu: Ona se nasmeši, čučnu, podiže haljinu i utrča u kuću. Uskoro joj se i on pridruži, nakon što je svoju dragocenost odložio nazad na dobro skriveno mesto.

Petnaest minuta kasnije, kurir 16. Bavarskog pešadijskog puka je grabio ka štabu krupnim koracima, osvrćući se povremeno, ne videći više lepotu prirode oko sebe, već razmišljajući o tome kada bi, kako i na kome mogao upotrebiti prsten koji je kroz grubo platno kese stezao u džepu. Njegovo ime je bilo Adolf Hitler.

## PRSTEN, RUKE, PROŽIMANJA I JEDNA KAP VODE

Skućio se na neobičnom mjestu. Garantovalo mu je sigurnost, hranu, mir. Šta da poželi više od toga. Uz to, njegovo životno sklonište nalazilo se u ambijentu koji je zadovoljavao stroge ekološke standarde. Na groblju su preovladavali organski elementi i čist vazduh. Rastinje je marljivo njegovano. Smeće redovno odnošeno. Nije bilo izduvnih gasova i buke. Za prevoz pokojnika koristio se automobil na električni pogon.

Vrijeme na groblju prolazilo je tiho ne remeteći sklad prostora i prirode. Ustaljeni dnevni raspored čuvao je tradiciju i duh mjesta. Jutro je bilo doba mira, ptičjeg cvrkuta i mirisa pokošene trave - ljeti. Zimi su jutra znala biti još tiša i idiličnija. Središnji dio dana i ljeti i zimi bijaše ispunjen plačom, jecajima, dubokim uzdasima, kadkad patetikom i licemjerjem. Noć je predstavljala doba jeze i mašte, bilo da je tamna ili obasjana mjesečinom.

Uobičajeni dani odmora, subote i nedjelje, na groblju su uvijek bili radni. Nedelje su proticale uglavnom tužno, kao u istoimenoj pjesmi. Nekada bi nedjelje počinjale tužno a završavale se veselo, a ponekad bi nedjeljom izbijale i svađe kao što se to dogodilo danas. Do njegovog toplog skloništa dopro je ženski vrisak na koji su se nadovezale muške psovke i prijelnje. Po onome što je juče pročitao u novinama okupljanja su najavljena na dvije grobljanske parcele. Na jednoj je trebalo održati četrdesetodnevni, a na drugoj godišnji pomen. Galama je dolazila iz neposrednog susjedstva, dakle s parcele 739. Opet svađa među nasljednicima, pomisli dok je izlazio ispod grobne ploče. Nije bio u pravu. Razlog galami bilo je nešto drugo. Svađali su se oko prstena. Ne oko prstena pokojnika, već oko prstena koji je jedna od, uslovno rečeno, ožalošćenih dama izgubila u laboru punom vode.

Otkud prsten u laboru? Zbog načina na koji su se na groblju organizovali pomeni. Ožalošćeni bi donosili hranu i piće, uglavnom ono koje su pokojnici voljeli da jedu i piju. Između humki nasljednici bi prostirali stolnjake i priređivali prave gozbe za duše pokojnika. Prije objeda bolje odjevene žene prale su ruke iznad labora dok bi im one mlađe posipale vodu i dodavale

peškire. Muškarci su bili praktičniji, istrljali bi ruke rakijom. Polovina čašice otišla bi niz grlo, druga polovina na ruke. Vjerovatno je tokom ženskog rituala jednoj od dama skliznuo prsten u vodu i očigledno ga je neka od ruku iza nje pronašala u lavoru. Prsten je bio dragocjen čim se oko njega podigla tolika galama. Kada se približio parceli 739, ožalošćeni su se uveliko razilazili. Jedan stariji muškarac držao je pod ruku ženu koja je jecala. Viknuo je preko ramena, nije mogao zaključiti kome: "Vidimo se na sudu". Za njega, lično, ova daća ispala je da ne može biti bolje. Posvađani su se razišli, a da nijesu ni okusili za pokojnikovu dušu serviranu hranu. Sve što se ne pojede, po običaju, ostajalo bi na groblju. Današnji dan upamtiće po izuzetnoj gozbi. Kao da ga je bližnji, čestitajući mu rođendan, častio bogatom trpezom. Sudeći po đakonijama, rasprostrtim po bijelom stolnjaku, ovog pokojnika odlikovao je prefinjen ukus. Obradovan izobiljem pred sobom, odlučio je da ne obilazi drugu parcelu. Ne treba tražiti leba preko pogače.

Skoro tri godine bezbrižno je živio u grobnici namijenjenoj prodaji. Investitor je ostao anoniman, izvođač građevinskih radova pobjegao, nadležni, koji su izdali potrebne papire, ućutali se u strahu da ne zaglave u zatvor zbog borbe protiv korupcije u koju je država žestoko krenula. Njegov prekršaj, ukoliko se borba za život mogla nazvati prekršajem, zvanično nigdje nije postojao. Nije povrijedio pravo na imovinu, ni živih ni mrtvih. Nije bilo provaljivanja i nasilnog useljenja. Od eventualnih promjena na tržištu grobnica nije se morao plašiti, jer objekat koji je koristio kao da nije postojao. Iz straha za svoj položaj svi su digli ruke od grobnice. Moglo bi se reći da je po prvi put bio svoj na svome. Funkcionisao je kao mrtvac i po imovini i po adresi. A mrtvac nikome ne može biti neprijatelj.

Živio je od uspomena na mrtve, od daća, koje su priređivane za duše njegovih, kako ih je u šali nazivao, komšija. Danas mu se posrećilo zbog događaja s prstenom. U sklonište je morao prebaciti hranu zatečenu na parceli 739 prije nego grobljanski radnici krenu u akciju čišćenja na svoj način. Dok je prikupljao delikatese, na aluminijskoj foliji između marinirane ribe i gušćije paštete, nešto se počeo presijavati. U početku je ličilo na optičku varku, zatim na izbočinu ili neobično veliku i elastičnu kaplju vode. Kada je mjesto pritisnuo prstom, pred njim se ukaza prsten. Do maločas nevidljiv, zamaskiran vodenom opnom, sada je iznenađujuće zasijao. Stvaran i nestvaran u isto vrijeme. Oprezno ga je podigao sa folije. Ni sada mu nije jasno da li je to uradio s namjerom da ga stavi na prst ili da ga samo pogleda. Brže od moguće pomisli prsten mu se obreo na prstu. S prstenom na ruci kao da je postao dio novog, promijenjenog svijeta. Izoštrila su mu se čula. Osjetio je da mu neko izdaleka prilazi. Okrenuo se. Nije vidio nikog. Ipak negdje u daljini naslućivao je siluetu za koju je, ne zna ni kako ni zbog čega, osjećao da se uputila prema njemu i prstenu. I desilo se tako. Poslije pet minuta grobu je prišao

čovjek, poklonio se, i njemu jedino prisutnom krenuo da izjavi saučešće, baš kako to običaji nalažu.

U čudu je ispružio ruku prema neznancu. Rukovali su se tek u trećem pokušaju. Dok su usaglašavali pokrete ruku, koje se mimoilazahu, izgovorio je jedno jedva čujno "hvala".

"To sam i očekivao. Na današnji dan grob su mu posjetili oni najvjerniji", reče neznancu.

Šta da mu odgovori? Diskretno se okrenuo prema grobnom natpisu kako bi pročitao ime onoga zbog kojeg se iznenada našao u ulozi ožalošćenog i najvjernijeg pratioca. Zakleo bi se da je na ploči pisalo nešto poput Kostić, Katnić, Kornić, a da je vlastito ime ispred prezimena bilo kratko i sa početnim slovom M. Nikada nije gledao u imena sahranjenih. Prolazio bi pored njih brzo, pognute glave, kao uljez, kojemu nije tu mjesto. Bio je zbunjen. Na mermeru iza njega bijaše urezano M. Kornelis. Da li ga je izdalo pamćenje? Da li je u međuvremenu spomenik rekonstruisan, da li su se mogući Milan, Maksim, Marko preobratali u M s tačkom, a prezime na "ić" promijenilo završni slog? Nije imao vremena da nagađa.

"To je najmanje što sam mogao uraditi za gospodina Kornelisa", odgovori neznancu.

"Izabrali ste prave riječi, imajući u vidu što je sve gospodin Kornelis uradio za nas", odvratu neznancu.

Da bi koliko toliko ublažio glas varalice, koja je progovorila iz njega, nastavi razgovor prebacujući priču na iskreniji teren.

"Iako pripadamo različitim svjetovima, ja uvažavam vječnu kuću u mir gospodina Kornelisa. Već tri godine svakodnevno prolazim pored ove grobnice. Poštujem onog ko je u njoj sahranjen, kao i ostale susjede, trudeći se da ne remetim tišinu koja dolikuje ovom mjestu".

"Razumijem dubinu vaše veze", reče neznancu upirući svoj pogled u prsten.

"Ako mislite na prsten, on je odskora na mom prstu", reče stanovnik groblja.

"Gospodin Kornelis nije pravio razliku između ,odskora' i ,oduvijek'. Nije dijelio stvari na konačne i beskonačne. Znao je tako lako i tako lijepo prelaziti iz jednih u druge. Umio ih je dočarati i objediniti kao niko prije njega. Zavidim vam što ostajete bliski takvom čovjeku i odani njegovom djelu. Nadam se da će prsten ostati na pravoj ruci", reče neznancu.

"Na desnoj", potvrdi stanovnik groblja, podižući uvis svoju desnu ruku. Stranac se uz duboki naklon udalji s groblja nečujno kao što je i došao. Ispratio ga je jedva čujnim "hvala". Ili je to možda bilo ono isto "hvala" s početka razgovora, koje se samo od sebe ponovilo i umetnulo u njihov rastanak, koji se možda odigrao gotovo istovremeno kada i sastanak. Nije bio svjestan

stvarnog protoka vremena, uloge naznanca u njemu, izgovorenog ”hvala“, ali mu se čitav događaj nametnuo kao lično proživljeno iskustvo. U sledećem trenutku osjetio je jak nagon i nestrpljenje da se upozna sa životom i djelom gospodina Kornelisa svog prvog komšije.

Groblje je radilo 24 sata 365 dana u godini. Dežurni službenici vodili su računa kako o miru sahranjenih, tako i o dočeku novih koje će im se pridružiti. Odazivali su se na telefonske pozive, odgovarali na fax i internet poruke, nudili usluge svima koji bi ih zatražili. Kad god bi nastao problem s računarom, dežurni službenici su ga pozivali u pomoć. A on je uvijek bio tu, sposoban da u po dana i u po noći, iz najbližeg komšiluka, riješi i pad sistema, i nevolje s virusima, i poremećene programe. U znak zahvalnosti službenici su mu dozvolili da preuzme rashodovani računar, koji bi ionako završio na otpadu. Taj poklon i slobodan pristup internet vezi cijenio je ništa manje nego što je cijenio grobnicu kao životno sklonište i grobljanske daće kao besplatnu kuhinju. Daće su mu na materijalan a internet na duhovan način olakšavale život u nesvakidašnjem okruženju. Čim je prebacio hranu u sklonište, priključio se na internet.

Gospodin Kornelis, punog imena Moris Kornelis Ešer, bio je mrtav punih 42 godine, tačno onoliko koliko je i sam bio živ. Današnji dan, 27. mart, dan smrti gospodina Kornelisa, poklapao se s njegovim rođendanom, koji će, zahvaljujući uspomeni na gospodina Kornelisa, proslaviti uz bogatu trpezu. Radost od delikatesne hrane, pomutilo je saznanje o istovjetnom datumu, onom na grobnici do njegovog skloništa s datumom koji bijaše upisan na ličnoj karti koju je nosio u džepu svojih pantalona. Misterija inkarnacije nametala se kao prirodna. I to što su se nalazili grob do groba nešto je značilo. Ni prsten koji je njihovu vezu učinio vidljivom nije pripadao pukoj slučajnosti. Da li ga je sudbina sastavila na ovom groblju s gospodinom Kornelisu u čvornoj tački života i smrti? Da li je postao inkarnacija gospodina Kornelisa? Odgovore je potražio u životu i radu gospodina Kornelisa. Kada je u virtuelnoj galeriji velikog grafičara naišao na litografiju ”Ruke koje crtaju“, oblio ga je hladan znoj. Na desnoj ruci, iza zgloba domalog prsta uočio je savršeno skriveni prsten koji je od jutros osjećao na istom mjestu svoje ruke. Ne samo taj prst već i čitava šaka na slici kao da su izvirali iz tajanstvenog prstena i ulivali se u njega. Isti osjećaj pratio je i njegovu desnu ruku. Na slici je jasno razlikovao svoju ruku od ruke gospodina Kornelisa. Lijeva ruka koja je bez sumnje bila slikareva, dovršavala je crtanje manžetne na njegovoj, oživljenoj desnoj ruci, a ova joj uzvraćala istim potezom na njenoj manžetni.

Nebrojeno puta na raznim mjestima reprodukovana je ova intrigantna slika. Milionima očiju bila dostupna. Koliko njih je uspjelo uočiti prsten na njoj? Vjerovatno nijedan. Ne bi to mogao ni on, da jutros nije stekao iznenađujuće sposobnosti. Prsten na njegovoj ruci i prsten na slici postali su dio



istog prsta. Osjećao ih je i na jednom i na drugom mjestu, i na sopstvenoj šaci i na Kornelisovoj slici.

Svi prsteni za koje je znao sličili su jedan drugom. Tanka, ukrug savijena žica, mogla je biti puna ili šuplja, eventualno sadržati neku supstancu, imati nepoznatu unutrašnju strukturu... U svakom slučaju bio je to obruč nataknut na prst s vidljivom spoljašnjom i nevidljivom unutrašnjom stranom.

Strane prstena koji je zaposeo prst njegove ruke bijahu vidljive i neprebrojive. Ne samo da je prsten klizio niz prst uvijek novom stranom, već bi se i pri najmanjem dodiru uobličavao novim površima. Zahvaljujući prstenu, ruku na blagoosjenčenoj površi Kornelisove slike, koju je gledao na ekranu računara ispred sebe, osjećao je kao dio sopstvenog tijela. Nije mogao s njome micati, ali je više nego jasno osjećao i njen položaj i radnju u kojoj je zatečena.

Prsten se prilagođavao sredini kao savršenom mimikrijom obdareno biće. Ako bi duže vremena mirovao na prstu, ne bi se mogao uočiti. Postajao je dio tijela kao što su to bila tkiva, krvni sudovi, nervi... U ritmu srčanih otkucaja prsten mu je prenosio poruke iz okoline. Kada ga je dotakao, iz dubine se čulo "provala oblaka", da bi odmah potom čuo fijukanje vjetra kroz spiralno tijelo prstena, a potom osjetio i blago bockanje kao da ga udaraju minijaturna zrna grada po koži. Zakleo bi se da je svemu prethodila scena u kojoj je prsten umnožio, očvrstnuo i zakovitlao kaplju vode ispod koje se jutros pojavio. Poslije sat vremena obnovio mu se isti osjećaj kroz prirodnu nepogodu koja je zadesila groblje. Martovski pljusak i grad veličine oraha natjerali su ga da se skloni ispod strehe grobljanske kancelarije. Čim je oluja prošla, prošetao se grobljem s nevjericom gledajući u oštećene porcelanske slike na spomenicima. Tragovi nepogode bili su vidljivi na svakom koraku.

"Bog se ljuti na žive koji ometaju mrtve" - reče mu uniformisani grobljanski službenik koji iznenada iskrsnu pred njim.

"Ili na one koji im održavaju vječne kuće" - odgovori mu šaljivo.

"Došlo je vrijeme da te iselimo iz grobnice, ili te zauvijek u nju zatvorimo" - obrecnu se na njega novouniformisani.

"Opet zapošljavaju nove grobare, mora da se spremaju izbori", promrmlja sebi u bradu.

U sledećem trenutku vidio je političke stranke, kampanje, zastave, izbore, čuo deklamaciju o boljem životu i šaputanje o sigurnom glasu... Zatim je osjetio nepoznatu, otuđenu ruku, kako se iz beskonačnog niza ruku odvaja i u njegovu ime zaokružuje na glasačkom listiću redni broj partije za koju se zarekao pred očima svijeta da je neće glasati dok god je životom živ. Ugrižao se za jezik i ponovo dotakao prsten. Istog trenutka našao se u novom okruženju. Zatreperiše novi zvuci, razliše se vesele boje, obuzeše ga vedrija razmišljanja i drugačiji užici.

Osim što su godile oku, promjene koje je donosio prsten podstrekivale su maštu. Pretvarale su uobičajenu, dosadnu vezu prsta s prstenom u nešto veličanstveno i nestvarno. Poput tijela koja imaju osobinu da provode toplotu, zvuk, struju, svjetlost - njegov prsten provodio je fenomene nepoznate umu. Prsten je bio provodnik onoga što nazivamo uobraziljom, fantazijom, vizijom, čudom, opsjenom, bajkom, nepoznatim svjetovima, mnogo neobičnijim od onih koji su stvarani na krilima ljudske mašte.

Najnevjerojatniji osjećaj bilo je potpuno novo iskustvo s prostorom. Pamtio je da na jednom istom mjestu, u istom trenutku, isti prostor može zauzimati samo jedno tijelo. Da je taj najstariji fizički princip doveden u opasnost shvatio je kada je s prstenom na ruci pokušao da odloži jednu stvar i dohvati drugu. Obije stvari istovremeno su se našle na oba mjesta. Čekale su na njegovu odluku da im promijeni raspored. Trebao mu je djelić sekunde da prevaziđe i taj osjećaj, da shvati suvišnost i redosleda poteza i rasporeda stvari. Zahvaljujući prstenu sva tijela pred njegovom rukom nalazila su se na jednom istom mjestu, ili se bilo koje od njih moglo naći u svemu za čim bi posegnuo. Bez fizičkih preduslova i kontakata, prsten je prilagođavao okolišu njegovim pomislima. Išao je ispred njih krčeći im put.

Računao je - kao što djeca od roditelja nasleđuju osobine, tako je i prsten morao naslijediti osobine materijala od kojeg je nastao. Iсуviše elastičan, masivan i nepregledan, nije mogao biti iskovan od metala. Pokazivao je osobine suprostavljene jedna drugoj. Istovremeno i tečan i čvrst, i amorfan i kozistentan, i proziran i toliko taman da se u njemu svjetlost gubila kao u ponoru. Supstanca od koje je napravljen mijenjala se prema okolnostima. Ponekad bi prsten upijao i uništavao svjetlost kao da je crna rupa, nekada ju je prosijavao kao dijamant, a nekad pretvarao u smisaoni život kombinujući događaje kao što to radi filmski ekran. Prsten je bio istovremeno i dio prsta na ruci i ukupno okruženje njegovog tijela. A okruženje je dosezalo od trave i perunika na groblju, larvi i crvića u zemlji ispod njih, zrceta polena koje udahne vrtlar dok okopava cvijeće u lejama pa sve do lebdećih kosmičkih čestica među zvijezdama i galaksijama u dubini svemira.

Bože, da li je žena koja je prsten izgubila, bila svjesna njegovih moći i njegove obuhvatnosti? Da li su njen plač i muškarčeve prijetnje sudom odražavale veličinu gubitka? Ni najmanje. S ovim prstenom se stiču i gube univerzumi. S njim na ruci ljudsko biće ne osjeća nijednu suskraćenost niti ograničenje koje nameće varljivi zemaljski život. Iako mu se u prvom trenutku uzrok svađe na groblju učinio banalnim, sada je upravo zbog te banalnosti, kojom je otpočelo jutro, osjetio strah kao nikada u životu. Šta će biti sa njim ako i on izgubi prsten? Ako ga izgubi, hoće li i on podići ruku i nekome zaprijetiti sudom. A onda se dosjetio da ustvari i ne zna kome je zapriječeno sudom. Šta ako se prsten ponaša s vremenom na isti način kao s prostorom, ako ne

razlikuje šta se dogodilo prije a šta poslije, ako sve događaje smješta u isti koš bez ideje o njihovom redosledu i trajanju. Možda je gnjevni čovjek sa groblja zaprijetio upravo njemu kao stanovniku groblja koji je ostao poslednji na grobu-poprištu svađe. Na kraju, kod njega je prsten i završio, zar ne. Možda upravo ta činjenica reguliše redosled dešavanja i objašnjava prijetnju sudom.

Zar se na groblju od jutros nijesu počeli velikom brzinom ređati događaji koje nije donijelo niti rasporedilo vrijeme, na čiju je hronologiju bio naviknut? Gozbenici, svađa, neobavljena daća, prijetnja sudom, delikatesna hrana, nepoznati posjetilac, rukovanje, novi nadgrobni natpis, umjetničko djelo koje ga spaja s rukama umjetnika dok istražuje beskonačnost, vremenska nepogoda, drski grobar...i - prsten u osnovi svega.

Kao što mu je nudio predmete, koji bi mu pali na pamet, prsten je na pomisao o svađi, od koje je sve počelo u njegovom mozgu, iscenirao predstavu suđenja.

Optužba je glasila - uznemiravanje drugog svijeta. U sudnici su se našli jedni pored drugih: prsten kao odmetnik iz drugog svijeta, crteži, slike, knjige, umjetnička djela kao gonioци prstena i on sam u ulozi jataka prstenu. U poroti su bili košmarno raspoređeni - grobljanski radnik koji kosi travu ispred velikog formata slike "Ruke koje crtaju", elipsoidni porcelanski tanjirić sa slikom napuklom od udara zrna grada, čovjek koji prijeti, uplakana žena, tanki mlaz iz kojeg se odvaja jedna kap vode i ispod nje ukazuje prsten kroz koji se svi prethodni detalji vide jasnije nego kroz najmoćniji mikroskop ili teleskop. Zavisno od položaja koji bi prsten zauzeo, detalji iz sudnice prilazili su mu iz mikrokosmosa ili se udaljavali ka beskrajnom univerzumu. Samopouzdanje mu se povratilo kada je čuo samog sebe kako s kristalnom kuglom u ruci prisebno i samouvjereno iznosi odbranu koju je osjećao kao svoje drugo ja od trenutka kada se prije tri godine doselio na groblje:

"Pripadam bićima koja su vezana isključivo za svoj svijet. Nijesam ni nadčovjek, ni živi mrtvac. Mirne duše sam živio u neznanju o drugim svjetovima, sve dok mi to neznanje nije iznenada rastureno. Ono što se ukazalo na ruševinama neznanja, nije došlo kao posledica moje želje za onostranim, već kao posledica djelovanja prstena i okruženja iz koga je prsten dospio. Moja savjest, bila ona mirna ili nemirna, ne može preuzeti odgovornost za ono što ne razumije, već samo za ono što osjeća. A ja osjećam samo nepravdu. Nepravdom sam uvučen u svijet koji nije moj. Nužda me natjerala da živim na groblju, u okruženju mrtvih. Poznato vam je da i u najvećem egipatskom gradu Kairu, na stotine hiljada ljudi nesmetano živi u grobnicama. Po čemu se moj grešni dom razlikuje od njihovih domova?"

"Iz svog, kako ga nazvaste grešnog doma, vi ste narušili spokoj prvog susjeda. Poremtili ste njegov mir i mir njegovog djela, ignorišući upozorenje izaslanika".

Iako je sudiji bio okrenut leđima, kristalna kugla koju je držao u ruci omogućila mu je da vidi sudijin lik. Koščato izduženo lice s blago povijenim nosom i visokim čelom, oštro potkresanih brkova i šiljate bradice, studiozno ga je posmatralo. Sudijine upale oči, tužno, prodornog pogleda, nijemo su se sporazumijevale s dalekim univerzumom koji se takođe odražavao u kugli.

”Kako sam mogao znati dokle dosežu veze umjetnika i djela“ - reče, podižući ruku s prstenom u znak izvinjenja.

”Morali ste. Umjetnik i njegovo djelo su neodvojivi, prate se i u životu i u smrti. Umjetnik je dužan da svojim talentom i radom brani djelo za života, kao što i djelo poslije umjetnikove smrti brani umjetnika.“

”Mislite na ruke koje se crtaju“ upita sudiju.

”Ruke koje crtaju su proces koji ne smije biti dovršen. On se obnavlja, kao izlazak Sunca. Protivno svim pravilima vi ste na radni sto umjetnika ugurali svoju ruku i umiješali se u njegov rad. Zatim ste razdvojili ruke, dijeleći ih na dva tijela. Desnu ste pripisali sebi, a lijevu proglasili umjetnikovim alatom. Kroz petlje prstena narušili ste sklad punoće i praznine, poremetili harmoniju kojom su se uobličavali umjetnikovi svjetovi. Oskrnavili ste beskonačnost“ - objasni mu krivicu sudija.

”Ukoliko je prsten zloupotrijebio mene, mislim na moj krvotok i moj nervni sistem spajajući ih sa nepoznatim svjetovima i vremenima, ja za to ne mogu biti odgovoran, jer moj krvotok i moj nervni sistem pripadaju spontanijim funkcijama života.“

Usljedila je završna riječ sudije.

”Kao što ne možemo kriviti grnčarski točak za oblik posude koja će na njemu biti napravljena, ne možemo kriviti ni prsten za avanture čovjeka na čijoj se ruci našao. Vaše prisustvo na ovom suđenju označiće ugasnuće svih nagona, misli, želja, vrtloga događaja“.

Njegovom, izvornom svijetu ponestajalo je daha. Uzalud je stezao desnici. Bez prstena na njoj, san mu je bivao sve dublji i primjereniji posljednjem utočištu.

## ZMIJA OD VODOVARA

Nekada davno, kada ne bijaše toliko velebnih gradova, odluči silni car Stefan podići grad. I to ne bilo kakav grad! Već takav da će svi o njem priče pričati, a pjesnici pjesme spjevati o njegovoj ljepoti. Za mjesto mu odabra jamu u stijeni visokoj što ponad zaljeva morskog stražari. Učini se njemu to dobrim mjestom, no neko drugi imade drugačije mišljenje. Dok je Stefan na stijeni sjedio i grad svoj zamišljao, uz njega se nađe vila mudrica te mu na uho prišapne:

”Care, care! Ne gradi grada u jami, jer ako vode poteku, potopit će ti narod! Ako snijezi zapadaju, kako će se izbaviti? Ako neprijatelj napadne i jamu opkoli, kako ćeš iz grada izaći?”

Iako viline riječi mudro zvučahu, Stefan čvrsto odluči grada sagraditi baš na tome mjestu. Već je i neimare sa sobom doveo i cijelu vojsku majstora. Imao je taj grad biti pravi dragulj, da svi u njeg dolaze i da govore: ”Vid’ Kotora, što li je divan! Vid’ mu ulica kamenih i kuća drvenih, vid’ cvijeća i drveća kojim je urešen poput mlade na vjenčanju!” A sad mu vila ovako govori. Promisli on i razmisli, pa zapita vilu:

”A gdje da grada sagradim ako ne ovdje?”

”Kraj vode ga sagradi, kraj zaljeva. More će ga na dlanu nositi, brodovi ti bogatstvo priskrbiti. Bit će ljepši i bogatiji od bilo kojega drugoga grada!”

Porazmisli car o vilinu prijedlogu te sutradan u zoru izjaše do mora.

”Mudro zbori ova vila mala! Valja ju poslušati!”

Tako zaključivši car Stefan pa pozove neimare da uz more grad izgrade. I izgradiše grada prekrasna, kamenih ulica cvijećem urešenih, kuća bogatih zdencima ukrašenih, vode pitke i ukusne kakve ne imaše nijedan grad dosad.

Zadovoljan učinjenim, sazove car goste, sve same uglednike i velikaše a međ njima i vilu savjetnicu što ga je tako mudro savjetovala. I što gosti više Kotora hvališe, to se car sve više zaboravljao ter do kraja večeri ustvrdi da njegova bi zamisao grad kraj zaljeva izgraditi. Prhne vila srdžbom na takvu nepravdu te potrova sve izvore u gradu, a uzvanike careve u ludilo otjera. Shvati car što učini te krene vilu za oproštaj moliti. Do jutra je kumio i molio, do jutra je klečao i plakao, a vila se smilovala nije. Tek pred podne vila reče:

”Nisu ljudi krivi što je u tebe više taštine neg poštenja. Eto, oslobađam ti goste ludila, al od izvora samo jedan pitkim ostavljam. Da pamtiš što se ostalima dogodilo!”

To reče i nestade je. I nikada je više nitko u Kotoru vidio nije.

Samo, to nije ono što se uistinu dogodilo. Ne zato što vile ne postoje ili što car nije Kotoru izgradio. Ne, ne zato. Već zato što je istina o tomu kako je od sviju izvora samo jedan ostao puno drugačiji. I puno mračniji.

Nekada davno, dakle baš u ono isto doba kada se u cara Stefana javi dvojba gdje grada sagraditi, nedaleko od jame bijaše selo zvano Vodovar. Kao što samo ime sela govori, njegovi žitelji živješe od vode. Sve djevojke i žene u tom selu bijahu vrsne činjarice, stoga se seljani nisu gladi bojali. Radili su pošteno, skrbili se o zemlji i stoci najbolje što su znali i umjeli, a kada bi se netko protiv njih okrenuo, nikada ne bi zlom uzvraćali. Činjarice bi činima ublažile nastalu štetu i život se nastavljao dalje. Svakoga bi dana barem po troje putnika namjernika dolazilo po očinjenu vodu koju bi onda nosili nazad u svoja sela. Zauzvrat bi ostavljali sol i brašno, sukno i kovinu, kako je koji imao i mogao. Za čini se nikada nije tražila posebna plaća, jer čini su od bogova i bogovima na čast služe, a plaća se daje da činjarice žive, a ne da si bogatstva zgrću.

Tako bi i onoga dana kada car Stefan sa svojom svitom dojaha i logor podigne nedaleko Vodovara. No ovoga puta ne bijahu to obični putnici namjernici koji iskaše lijeka za svoje boli ili savjeta za svoje jade. Namjesto poderanih skuta i prljavih lica u selo ujaha armada svile i kadife, dragulja i zlata na čelu sa samim carom.

”Neće na dobro ispasti, nikako neće”, prošapće poglavar Vodovara odlazeć pozdraviti cara i carsku mu pratnju. ”Nikada zlato ne poštuje bakar, niti smaragd gorski kristal! Nit sila carska prirodne zakone!” mrmljao je klanjajući se.

”Bogovi te blagoslovlili i od zla čuvali, a božice zdravim i bogatim učinile!”, nazdravi car, na što će poglavar:

”Blagoslova primamo, kao i zaštite, gospodaru, zdravlja nam nikada ne usfalilo, a bogatstva se čuvamo jer od njega samo zlo dolazi!”

Car se namršti malo na ovakav odgovor, a i dvorjani mu zamrmoriše kako je u tog seljaka previše drskosti. No, nitko ne ima hrabrosti otvoreno to izreći. Jer koga je moliti, nije ga kuditi. Stoga Stefan nastavi, kao da ga starčeva primjedba dotakla nije.

”Nego... rečeno nam je da su u vas činjarice vrsne, baš kao i sama voda koju začinju. Ima li u tome istine?”

”Ako je na pomoć, gospodaru, pomoći će. Ako je na štetu, to od nas ne tražite. Znae kako to ide”, odvrati starac. Ponovno se žamor razli skupinom, a car krene suhih usana oblizivati.

*Na štetu je htio nekome čini baciti, pomisli starac, a sad se preišlja.* Uto Stefan progovori:

”Nikome na štetu, svakome na pomoć, kako je jedino i ispravno”, i pogleda pri tome svoje podanike. Svi odreda glavama ponikoše a samo njih pet se s konja spusti. Ostali ostadoše u sedlima, ljutito u starca gledajuć. Malo u starca, malo u cara, kao da od cara pomoći traže da ovaj zapovjedi drugačije. Ne bijahu navikli da netko njima uvjete određuje a još manje da cara ne sluša. No car se na njih i ne obazre. Oči njegove na starcu počivahu.

”Gdje god dođoh sa veseljem me dočekahu, ako ne pravim, a ono hinjenim. A ti ništa. Po tebi vidim, i po svima vama da jedva čekate leđa nam vidjeti.”

”Po što ste došli, to ćete i dobiti. Nije li to valjana dobrodošlica? Takvu svako priželjkuje kad u naše selo dođe.”

”Ali ja nisam svatko. I dobit ćemo samo dio onoga po što smo došli. Ostalo nam odbiste dati jer nije po pravilima vašim. Ne bojiš li se zbog toga carske odmazde?”

”Čovjek si, gospodaru, kao i svaki drugi. A pravila nisu naša nego od onih koji su iznad nas, i tebe i mene. A ako se onima ispod sebe odlučiš svetiti zato jer netko iznad tebe želje ti ne usliši, boj se narode takvoga gospodara!”

Cara razbjesne starčeve riječi te on dozva svoje podanike:

”Uzmite po što ste došli, da se maknemo od ove prokletinje!”

S prsta skine prsten zlatnim draguljima optočen te ga pred starčeve noge baci.

”Na ti plaće za tvoje činjarice i sretan budi što sam bolji gospodar od onog kakvim me smatraš te ću te na životu ostaviti!”

Okrene tada Stefan konja i odjuri, a za njim svita njegova. Prsten se ostane ljeskati na suncu u prašini. Okupi se cijelo selo oko svjetlucave alke promatrajući je onako beskorisnu.

”Nit za jelo, nit za piće, nit za oruđe iskovati”, reče najstarija činjarica.

”Nit od srca dato, nit s dobrim željama, nit u namjeri ispravnoj”, doda kći njezina.

”Ništa od onoga što im dadasmo nije vrijedno ovakovog bijesa bačenog nasred sela”, doda poglavar pa zaključi: ”Neka Zmija Čuvarkuća odluči šta učiniti. Njoj na brigu ovo selo ide, njoj na brigu nek ide i prsten!”

Govoreći to, rasiječe si starac lijevi dlan, dlan od srca te prsten krvlju zalije. Do njeg stane majka činjarica te i dlan i prsten nenačetom vodom ispere. Dlan zacijeli kao da ga oštrica nikad ni dotakla nije, a zlatna se alka u Zmiju Čuvarkuću preobrati. Trepne jednom starcu, trepne dvaput starici, te zavijuga put cara i careve pratnje. Mir se spusti na Vodovar.

Prodoše mjeseci, pa i godine, car zaboravi odavna na Vodovar i na svoj bijes u selu ostavljen kada ga bijes nasred njegova prelijepa grada zaskoči.

Zatrova Zmija sve izvore kotorske, svu vodu pitku otrovnom učini, da okusi car Stefan bijesa svojega i nepravde što učini Vodovaru. Samo jedan izvor poštedi poradi nedužnoga naroda kotorskog koji ne bijaše ništa našao Vodovaru učinio.

Danas taj izvor poštedeni Karampanom zovu i ispredaju oko njega vodarice legendu o kotorskoj vili što je svjetovala cara Stefana da grad Kotor kraj zaljeva izgradi. Raznoseć vodu po palatama i kućama gospodskim ni ne slute da na dnu izvora još uvijek stražari Zmija od Vodovara...



## BLIZANKE

Udaranje kameno tvrdog grumenja zemlje o ulaštenu površinu lijesa bilo je neobično umirujuće. Na dugi trenutak sam se uspjela odvojiti od majčinih naricanja, sestrih urlika, očevo tihog šmrca i šaputavih izraza sućuti od rođaka, poznanika i prijatelja. Samo sam stajala usredotočena na raku gdje je bačena zemlja već gotovo prekrila površinu lijesa. Nepokriven je ostao jedino stakleni prozorčić koji je otkrivao Helenino lice. Moje lice. Gotovo nesvjesno čučnula sam i objema šakama zagrabila tvrdo grumenje. Stisnula sam šake svom snagom kako bi razmrvila presušenu zemlju. Koraknula sam na sam rub rake i prosula zemlju po staklenom prozorčiću. Nisam joj više vidjela lice. Nije je više bilo. Morala sam zatomiti osmijeh olakšanja. Bila je uteg koji me sprječavao da poletim cijelog našeg života. Iako se sedamnaest godina teško može nazvati životnim vijekom. Ipak, to je bilo sve što je Helena dobila od života. Rođena sam prva, no ona je izašla držeći me za lijevu potkoljenicu. Sputala me čak i pri rođenju. Jednojajčane blizanke. Dva para čokoladno smeđih očiju i svijetle, gotovo bijele kose. Lorena i Helena. Majka nas je odijevala i češljala isto, kao što to majke blizanaca obično čine. Ljudi su nas teško razlikovali, a mi smo se trudile da bude još teže glumeći jedna drugu. Mnogi pričaju o blizanačkoj povezanosti bez da razumiju koliko duboko ona seže. Dok su ostali bili fascinirani našim sličnostima i bezuspješno pokušavali naći razliku mene je ta sličnost gušila. Željela sam biti sama u svojoj glavi, bez ikoga da završava moje rečenice. Nije mi to dopuštala. Slatka plavuša s lijepim licem nije ništa posebno. Dvije identične slatke plavuše jesu. Nisam više mogla biti Helenina kopija. Pubertetski bunt odveo me u drugu krajnost. Ona je bila šminkerica u modernim, dizajnerskim komadima, trendovskim cipelama, diskretnom šminkom, uvijek čistom i lepršavom kosom te besprijekornim lakom na noktima. Moja odjeća su bile pohabane traperice, tenisice, majice s kapuljačom, a zaštitni znak kosa vezana u punđu ili rep, često danima neoprana. Helena je bila popularna, voljena i pametna. Ja sam bila bezlična, ali bolje to nego biti dio blizanačke trupe. Problem je bio u tome što sam voljela iste stvari kao ona. Nisam mogla raditi ono što sam voljela jer je moja blizanka to već radila savršeno. Zato sam se

stopila sa sivilom koje je isticalo njeno blještavilo. Bila sam gusjenica, a ona suncem poljubljeni leptir.

Goran me vidio i kad sam bila nevidljiva. Upoznali smo se jednog zimskog dana ispred knjižnice obližnjeg gradića. Poskliznula sam se na ledu i ispustila sve knjige. On mi je pružio ruku, podigao me i skupio snijegom promoćene knjige. Kasnije se nisam mogla sjetiti o čemu smo razgovarali. Sjećala sam se samo njegovog toplog osmijeha, zelenih očiju i tamne kose za koju su se lijepile bijele pahulje u savršenom kontrastu. Našli smo se ponovo sljedeći dan i dan nakon toga dok nismo ušli u rutinu svakodnevne kave u pet popodne u kafiću pored knjižnice. Voljela sam Gorana, ne samo zbog toga što je on bio, nego i zbog toga što sam uz njega mogla biti svoja. Nisam mu čak niti rekla da imam blizanku. Za njega sam bila leptirica, bar tih nekoliko ukradenih sati u kafiću pokraj knjižnice. Onda sam jednog proljetnog vikenda otišla na proslavu bakinog rođendana. Helena je ostala kod kuće s izlikom da je bolesna. Nije bila. Osjetila bih njenu bolest kao da je moja. Šutjela sam jer me veselila svaka prilika da provedem neko vrijeme bez nje. Veselje bi bilo potpuno da to nije značilo da ću provesti cijeli vikend bez Gorana. Mobitel mi se ispraznio kroz nekoliko sati putovanja, a zaboravila sam spakirati punjač. O internetu u zabitom crnogorskom selu moje bake nije bilo ni govora. Kasnije tog popodneva osjetila sam nenadani nalet emocija. Iznenadenje i lagana uzbuđenost koja je brzo prirasla u privlačnost nisu bili moji. Bili su Helenini. Izlazila je s mnogim mladićima, ali nikada do tada nisam osjećala njene emocije tako snažno.

Idućeg dana sam često razmišljala o tome tko bi mogao biti odabranik sestrinog srca. Bio je to Goran. Kada mu se nisam javljala na pozive odlučio me iznenaditi posjetom. Vidio me zabundanu u deku kako na klupi ispred kuće čitam knjigu, prišao mi i poljubio me. Samo što to nisam bila ja, nego Helena. Nakon što su se svemu nasmijali ponovo su se poljubili. Zurila sam u njeno lice, lice koje je zaklanjalo moje tolike godine i prvi sam puta uistinu poželjela da je nema. Raširila je svoje čokoladne oči u stravi. Znala je točno što osjećam.

”Lor!”

Pisnula je zabrinuto. Pružila je ruku prema meni pa ju je zaustavila zbog nečega što je vidjela na mom licu. Okrenula sam se i otišla u svoju sobu. Očajavala sam i više nego sam trebala u nadi da Helena osjeća barem mali dio toga. Njezini su podočnjaci i podbuhle oči govorili da je tako.

Šest mjeseci kasnije, na naš rođendan, ona i Goran vodili su ljubav prvi put. Njena me ekstaza trgnula iz sna. Kad sam shvatila o čemu se radi, jedva sam stigla do kupaonice prije nego sam povratila. Ponovo sam zaspala drhtureći i hraneći zamjeranje Heleni dok nije preraslo u mržnju.

”Lorena!”

Nakon poznatoga glasa uslijedio je poznat lik. Vitka žena, kratke, plave kose, plavih očiju i naboranog lica koje je jasno pokazivalo poodmakle godine. Docentica Čokić, kirurginja, koja mi je predavala anatomiju u prvom razredu srednje škole. Duhovita, neobična i ljubazna žena. Zazirala je od mene od kad je saznala da imam jednojajčanu blizanku.

”Jednojajčani blizanci su zastrašujući”, rekla mi je ledenim glasom nakon što je vidjela moju blizanku kako me čeka ispred učionice.

”Većina ljudi misli da smo fascinantne.”

”Jedno ne isključuje drugo. Upravo suprotno. Najviše nas fascinira upravo ono što nas straši.”

”Ostali ne misle tako!”, rekla sam u pokušaju da otresem njen ledeni ton koji mi se lijepio za kožu.

”Ostali nisu ja!”, odvrtila je strogo.

”Mnogi ne znaju što ste vi, ne razumiju! Jedna jajna stanica, jedan spermatozoid, a dva života. Dizigotni blizanci su medicinski razumljivi i potpuno objašnjivi, ali vi homozigoti! Vi ste misterij! Reci mi, Lorena, jeste li ti i tvoja blizanka dijelile posteljicu?”

”Jesmo!”, odvrtila sam uz zbunjeno kimanje glavom.

”Imale smo zajedničku posteljicu i zajedničke plodove ovoje. Helena je izašla držeći me za lijevu potkoljenu.”

Docentica je odvrtila pogled prema ploči kao da me jednostavno ne može gledati u lice.

”Dakle razdvojile ste se u posljednjem mogućem trenutku, nakon što se zametak već ugnijezdio u sluznicu maternice i počeo sa razvojem posteljice i amnijskih šupljina. Takve trudnoće znaju biti komplicirane...”

”Nije bilo nikakvih problema! Majka je iznijela trudnoću bez komplikacija i rodila nas u terminu prirodnim putem.” Ponovo me pogledala i osmijehnula mi se tužno.

”Pravi problemi za homozigote počinju nakon rođenja. Trebale ste biti jedno tijelo, jedna duša. Ni jedan dio tebe nije privatn. Što god činila, kamo god pošla, s kim god bila uvijek ćeš osjećati sestru i ona će osjećati tebe. Sve dok jedna od vas ne umre.”

Laknulo mi je kada smo iduće godine dobili novu profesoricu anatomije.

”Dugo sam čekala da dođeš do ovog mjesta.”

”Gdje sam?”, upitala sam više znatiželjna nego ustrašena.

”Tek jedan korak s one strane sna.”

Promatrala sam mračan osmijeh svoje bivše profesorice i dijaboličan sjaj njenih očiju. Bile su uznemirujuće. Shvatila sam da mi je hladno i da drhtim.

”Mrtva sam”, rekla sam ne znajući zašto. Kimnula je glavom ne skidajući osmijeh s lica.

”Nećeš ostati mrtva. Ne još!”

”Kako sam uopće završila ovdje?”

Ravnodušnost u mom glasu iznenadila je docenticu koliko i mene. Pogigla je desnu obrvu u znak negodovanja.

”Rekla sam ti da su jednojajčane blizanke jeziva igra prirode. Mrzeći Helenu mrzila si sebe. Želeći da je nema postigla si da tebe nestane. Zato si mrtva. I zato možeš dobiti prsten.”

Vidjela sam lukavi sjaj u njenim očima, ali morala sam pitati.

”Kakav prsten?”

Smijeh joj je bio jezivo vrcav. Prenio se u njen glas dok mi je govorila o prstenu.

”Dvojni Prsten, poznat još kao Prsten Života i Smrti. Ako ga Helena dobije od osobe koju najviše voli i ne skine ga sa svog prsta trinaest dana umrijet će. Njena će smrt tebi darovati život. Savršen život. Sve tegobe, problemi, sve što bi ti moglo ugroziti budućnost nestati će s njom.”

”U čemu je kvaka?”

”Život će ti biti savršen, no neće biti stvaran. Više nećeš okusiti probleme i tugu, zato nećeš iskreno uživati u sreći i blagostanju.”

Bio je moj red da se od srca nasmijem.

”Pristajem! Gdje je prsten?!”

Kimnula je s nepatvorenim zadovoljstvom na izbornom licu. U desnici joj se našao predivan bodež crnog balčaka, s oštricom od crnog stakla. Lijevu je ruku ispružila prema meni.

”Tvoj desni dlan.”

Stavila sam svoju šaku u njenu dlanom okrenutim prema gore. Zabola mi je oštricu u dlan i iscrtala savršeni krug. Bol i krvarenje bili su prilično obilni za tako plitku ranu, ali nisam pustila ni glasa. Zadovoljno je uzdahnula dok je oružje isparilo iz njene ruke.

”Kad se probudiš umjesto rane u tvome će dlanu biti prsten. Imaš tri dana vremena da ga staviš na sestrin prst. Zapamti, ne smije ga skinuti trinaest dana! Inače ćeš ti biti ta koja će umrijeti!”

Nacerila mi se u šokirano lice.

”Zar sam to zaboravila spomenuti?! Gledaj na to ovako; riješit ćeš se sestre zauvijek, na ovaj ili onaj način! Sretno!”

Kako se u mom snu stvorila tako je iz njega i isparila. Prsti su mi trnuli dok se toplina vraćala u njih. Preplavila me panika. Trenutak kasnije kašljala sam toliko jako da su mi suze mutile oči. Paniku je zamijenilo olakšanje. Helena. Znala sam da osjećam njene osjećaje i prije nego mi se kašalj smirio dovoljno da sam mogla čuti njen drhtavi glas kako me smiruje.

”Dobro je, Lor! Na tren si prestala disati, ali sad si dobro! Oh Lor, osjetila sam prazninu kad si prestala disati, kad si umrla!”

Dok me grlila moj se pogled zaustavio na polugolom Goranu koji je njem i blijed piljio u nas. Blesavo sam se upitala znaju li naši roditelji da je on ovdje i skrenula pogled. Duboko sam udahнула plućima koja su me pekla i potapšala sestru po leđima. Preko njezina ramena pogledala sam u svoju čvrsto stisnutu desnu šaku. Kad sam ju otvorila u njoj je bio najneobičniji prsten koji sam ikada vidjela. Ispletan od dva obruča, crvenog i crnog, tako da je bilo nemoguće odrediti o kojoj se kovini radi. Crveni dio je sjao poput netom prolivene krvi dok je crni dio bio matiran i taman. Bio je topao na mom dlanu. Razmotrila sam sve mogućnosti. Mogla sam roditeljima reći da sam prsten kupila od ušteđevine kao rođendanski poklon, no da nisam imala dovoljno novca da platim rubin koji bih voljela dodati na njega. Oni bi rado pomogli, možda bi uključili i našu mlađu sestru. No ni roditelji ni Lana nisu bili ti koje je Helena najviše voljela. Ponovo sam pogledala Gorana. Koliko ga je točno voljela? Stižala sam svoje emocije i zaronila duboko u sestrine. Trebao mi je samo trenutak da vidim ono što sam zapravo oduvijek znala. Više od svih moja je blizanka voljela mene. Kraće od jednog otkucaja srca razmišljala sam o tome da prsten nataknem na vlastiti prst. Zatim sam poljubila sestru u obraz i odmaknula se od nje dovoljno da je pogledam u oči.

”Imam nešto za tebe! Rođendanski poklon!”, rekla sam glasom u koji sam uspjela unijeti nešto oduševljenja. Prvo me zbunjeno pogledala, zatim se nasmiješila najblistavijim osmijehom u svom arsenalu. Kada sam joj dlan s prstenom stavila pred oči, one su zasjale od sreće i ganuća.

”Lor...”, šapnula je moj nadimak kao pitanje i zahvalu istovremeno.

”Bila sam grozna. Ne želim da nastavimo biti tako otuđene. Želim da bude kao nekad. Ti i ja nerazdvojne, super sestre protiv svijeta!” uspjela sam zvučati začuđujuće iskreno. Nakon što sam joj stavila prsten na kažiprst Helena ga je još neko vrijeme zatravljeno promatrala.

”Nikada ga neću skinuti!”, obećala je grozničavo ga milujući.

”Nadam se da nećeš!”, odgovorila sam odobravajući. ”Crni obruč predstavlja mene, a crveni tebe. Naši su životi isprepleteni kao ta dva obruča. Nerazdvojni su. Ne želim da se razdvajaš od prstena.”

”Nikada!”, obećala je svečano.

”Pogledaj moj novi prsten!” - oduševljeno je ciknula mahnuvši rukom prema gotovo zaboravljenom Goranu. Nije oklijevao. Sjeo je na moj krevet između nas dvije i nježno uzeo njenu ruku u svoju. Okretao joj je dlan kako bi se mogao diviti prstenu iz svih kutova.

”Prekrasan je!”, rekao je preusmjerivši pažnju na mene. ”Hvala ti!”

Pogledom me pitao razumijem li na čemu mi zahvaljuje. Kimnula sam glavom. Zahvaljivao mi je ne samo na tome što sam usrećila sestru nego i na tome što sam im neizravno dala blagoslov da nastave svoju vezu.

Trinaest dana je prošlo brže od otkucaja srca. Ona niti jednom nije skinula prsten. Neprestano ga je pokazivala svima koji su ga bili voljni gledati i diviti mu se. Tih trinaest dana bile smo nerazdvojne, dvojnice, očaravajuće blizanke. Goranu je laknulo, roditelji su bili oduševljeni, prijatelji zadovoljni. Jedino me Lana sumnjičavo promatrala. Naša mlađa sestra bila je velika Helenina obožavateljica i miljenica. Nije joj se svidjelo što smo nas dvije ponovo činile krug iz kojeg je ona bila isključena.

Sudbina je htjela da Lana bude s nama tog jutra četrnaestog dana kad je Helena poginula. Prelazile smo cestu i bile na sredini pješačkog prijelaza kada sam ugledala bijeli automobil koji punom brzinom juri na nas. Glava vozačice klonula je na njena prsa. Zgrabila sam samo Laninu ruku i povukla je u stranu. Čuo se tup udarac metala o mekoću tijela. Uslijedio je još jedan, glasniji, kad je Helenino tijelo tresnulo o asfalt. Lanin vrisak bio je zagušen lomljivom stakla i zvukovima savijanja lima nastalih udarcem bijelog automobila u rasvjetni stup. Otrgla se iz mog čvrstog stiska i otrčala prema slomljenom, krvarećem tijelu naše sestre glasno plačući. Ja sam otišla prema automobilu. Vozačica je bila nesumnjivo mrtva. Vrat joj je bio izvijen pod neprirodnim kutom, a polovica lica prosuta po volanu. Ono što je ostalo bilo mi je poznato. Docentica Čokić. Bljesak poznate boje privukao mi je pažnju na ruku pokojnice. Ispod krvi koja se već zgrušavala, na prstenjaku desne ruke, nalazio se Prsten Života i Smrti.

Poginula je zapravo bila sestra docentice Čokić. Ovisnica koja je često preuzimala identitet svoje sestre kako bi došla do lijekova za smirenje i ostalih opijata koji bi joj inače bili nedostupni. Više no jednom je ozbiljno ugrozila profesionalni kredibilitet i ugled docentice Čokić. Nije ni čudo što se docentica grozila jednojajčanih blizanki. Njezina joj je redovno upropaštavala život.

Tri duga mjeseca glumila sam neizmjernu tugu, a zatim sam se ponovo počela smiješiti. Jednom kad sam počela nisam više imala razloga prestati. Roditelji su me čuvali kao nešto najdragocjenije na svijetu. Nisam više bila ničija kopija. Bila sam svoja. Jedinostvena, kao što bi svaka osoba trebala biti. Napokon je i Goran bio moj, kao što je oduvijek i trebao biti. Helenu je od milja zvao Lena. Mene je zvao Ena. Više me nitko nije zvao Lor. Samo je Lana još nepokolebljivo žalila za izgubljenom sestrom.

”Uzela si sve njeno, ukrala si joj život!”, optužila me dvije godine kasnije na godišnjicu helenine smrti. Nisam se obazirala.

Godine su prolazile brže nego sam željela. Svaka je proletjela brže od prošle. Završila sam srednju i višu školu te se zaposlila kao glavna medicinska sestra na odjelu kirurgije u maloj bolnici obližnjeg grada. Goran je završio studij ekonomije i pokrenuo svoj knjigovodstveni servis. Posao je cvjetao. Udala sam se za njega. Kad sam mu rekla da sam trudna plakao je od sreće. Moji su roditelji učinili isto, a Lana je spakirala stvari i došla mi pomoći s pripremama za bebu. Crni se oblak nadvio na moj život kad sam saznala da nosim blizance, ali nestao je kada su mi rekli da su dvojajčani. Djevojčica i dječak. Rodila sam ih brzo i bez komplikacija, njega prije ponoći, a nju poslije. Bio je isti Goran. Ona je imala njegove oči i moju svijetlu kosu. Bila sam sretna što nisu nalikovali na mene. Na Helenu. Nisam im dala slična imena, odijevali su se različito, voljeli su različite stvari i ljude, čak su imali i različite datume rođenja. Stasali su i nitko nije znao da su blizanci ako to ne bi istaknuli. Rijetko su to isticali. Bili su samo brat i sestra. Različiti i jedinstveni.

Četrdeset godina je proletjelo. Lice koje sam gledala u zrcalu imalo je bore u kutovima očiju i usana. Sjede vlasi sam skrivala bojom, a vene na nogama dugim hlačama. Goran je elegantno stario. Te mi je godine umro otac, a dvije godine nakon toga i majka. Oboje sam ih sahranila u obiteljsku grobnicu pokraj sestre. Na moj šezdeseti rođendan umro je Goran. Otišao je s osmijehom i Heleninim imenom na usnama. Jedno po jedno, Helena je dobila sve svoje voljene nazad. Sahrnala sam Gorana u istu grobnicu kao i roditelje, da vječno počiva pored one koju je volio. On bi to želio. Sebi sam kupila malo mjesto na početku groblja, daleko od obiteljske grobnice.

”Ne smeta ti što ćeš biti odvojena od roditelja i Gorana?”, pitala me Lana kad je saznala.

”Ja sam s njima imala život. Helena ih može imati u smrti. Tako je pravedno”, odgovorila sam joj uz osmijeh.

Što god da je moja sestrice željela reći, prešutjela je. Možda je mislila da nisam znala da svi u meni vide moju pokojnu sestru i život koji je ona mogla i trebala imati. Svaki put kad bi mama i tata ljubili moju djecu razmišljali su o tome kako bi izgledala njezina, svaki put kad je moj suprug rekao Ena, želio je reći Lena. Nije mi smetalo. Život

mi je bio toliko savršen da u njemu nije bilo mjesta za stvarne stvari, probleme i osjećaje. Bio je to dobar život. Bolji od onoga koji bi imala da je Helena bila živa. Zato nisam žalila kad sam se pet godina kasnije probudila s Dvojnim Prstenom u dlanu. Bez oklijevanja sam ga stavila na kažiprst i krenula pakirati kovčege. Pet dana u posjetu svojoj kćeri i trima predivnim unukama, pet dana u posjeti sinu i njegovom jedincu, te na kraju tri dana samo za mene. Dobar način da se provede trinaest posljednjih dana života.



## KRUG PRSTENA

Anđelka se upravo pozdravljala sa prijateljima, kada se setila da je obećala majci da donese par svežih cvetova da bi ukrasile dnevnu sobu. Imale su crnu vazu, prošaranu srebrnim, sjajnim nitima. Želela je da u nju stavi što više jarkih boja i zelenog lišća, raspoređenog po grančicama, onako kako to samo priroda može da učini. Želela je da se u kući oseti duh šume i livade. Zato je krenula da izvrši bezazleni, šarenoliki poduhvat.

Bila je visoka devojka i trava joj je dosegala do sredine listova. Milovala je žensku nežnu, sjajnu kožu, dok joj je cveće svojim poljupcima ostavljalo tragove polena po nogama. Zelene ruke su skrivale sandale koje je nosila. Svaki put kada bi napravila korak, mogla je da oseti kako joj trava klizi uz prste, duž linija stopala, do kaiševa koje je vezala uz nogu i preko njih. Zbog tog osećaja je postajala sve razneženija i nasmejanija. Suknja boje zrele trešnje obmotavala se oko njenih nogu, njihala se oko kolena i svojim tamnim rukama je uokvirivala linije butina. Duž stomaka je imala crnu traku, provučenu kroz rupice sa metalnim ivicama, ne širu od prsta, koja je svojim sjajem prkosila kao da govori da i crnilo može biti živo i pružala se skoro do vrha trupa. Izukrššana, čuvala je čipku ispod sebe, kao da joj ne dozvoljava da pobegne jer onda ne bi bilo šara preko grudi, ne bi na svojim rukama nosila trešnje uvijene u zavijutke prepletenih linija. Tanke bretele, sastavljene iz sitnih cvetova belih rada, trpele su nalete dugih, plavih uvojaka nošenih pove-tarcem i klizile su po ramenima zajedno sa kosom toliko malo i neprimetno, da se moglo reći da se i ne pomeraju. Krupni, plavi talasi su bili zlatna kruna i kontrast ukupne slike. Bacali su odsjaj boje koja je u sebi imala nebrojeno blistavih niti, kao polje kroz koje neprestano teče bujica sunčevih zraka. Krupan i oštar pogled, rumeni, okrugli obrazi, uputili su se uz razdragani osmeh u smeru koji je odredio mali, prćasti nos.

Odlučila je da želi da uđe u šumu da bi potražila paprat. Čula je da postoji verovanje da će kuća u kojoj paprat dobro raste imati dobre prihode od poslova i dosta para. To bi njenoj porodici pomoglo da obnove stari deo kuće koji je umro zajedno sa babom i dedom, tim bezgranično vrednim i strpljivim stvorenjima, punim ljubavi prema zajednici. Tek su, par meseci

pre nesrećnog kraja, pristali da se stari, tradicionalni izgled promeni u meri koja bi donela bolje uslove za život.

Sunce je prolazilo između grana, pa ju je razlika temperatura na čistini i među drvećem naterala da se naježi. Ipak, prijao joj je svež vazduh mirisa lišća, kore drveta, smole i zemlje. Nakon nekog vremena, učinilo joj se da je zgazila na nešto čudno, kao da pod nogama nije imala ravnu zemlju niti obli, tvrdi kamičak, već nešto malo, okruglo i tvrdo. Povukla je nogu unazad i čučnula je da pogleda.

”Bože, otkud ovo ovde? Predivan je!”, uzviknula je kada se u njenoj ruci našao neobičan prsten.

Sjajan kao njena kosa, pun šara i puteva po kojima su tekli sunčevi zraci, širok koliko i traka na haljini, bio je spoj njenih dimenzija i oblika. Hladan i čvrst, struktura u kojoj su sadržani svetlo i tamno, prkosio je svojim sjajem. Njegovi talasi, kao jezici koji čuvaju hiljadu priča, mamili su pogled da ih bespogovorno prati. Kao da je svaki jezik imao svoj položaj i istovremeno je sa par drugih činio nerazdvojnu, bratsku skupinu, a skupine su se ponavljale jedna u drugoj i jedna izvan druge. Krupne, plave oči, tvrde i neprozirne kao plavi ahat, dragi kamen nalažen u vulkanskim šupljinama ispunjenim nekad vrelom rastopljenom masom, zatim otvrdlom lavom, hladan i tvrd, prožet paralelnim linijama, spustile su se na njega. Zvale su meke, bledoroze, dugačke, mirisne prste da pomiluju taj i živ i neživ predmet koji je držala. Osetila je koliko neravnu, toliko i glatku strukturu. Uzela ga je između palca i kažiprsta i stavila na drugu ruku. Tada je sve pošlo naopako.

Prst je počeo da je boli kao da se užario. Panično je povukla prsten da bi ga skinula. To nije bilo moguće. Stajao je uz njen prst kao da se sjedinio s njim i na toj graničnoj površini sjedinjenja video se novi svet, koji je počeo da diše, da se rađa. Sitni, narandžasti plamenovi su se kovitlali. Njeno lice, izbezumljeno i zbunjeno, bilo je obasjano vatrom. Dan i hladnoća su ustupili mesto mrklom mraku presečenom džinovskim plamenovima. Vrele ruke su bacale svetlo i tamu po prostoru, divljale su, lizale su kore i grane koje su im se našle na putu i izrastale su u nešto strašno. Čovekoliko stvorenje se naziralo u vatrenoj lopti. Teški krik je proparao tišinu. Za njim je odjeknulo toliko krika, kao da su potekli od mučenika iz svih tamnica ikad napravljenih, koji su dobili sopstvene odjeke. Mučnina i gađenje su nadvladali strah u Anđelkinom umu. Povratila je pred svoje noge kiselu, gorku, žareću, tečnu masu. Obrisala se rukom i, taman kad je krenula da podigne glavu, skamenio ju je optužujući uzvik:

”Ti! Kako se usuđeš da remetiš moj san!?! Ko te je poslao da uđeš u moj pakao?”

”Aaah, nisam...”, zagrcala je panično, pokušavajući da nadvlada strah i da podigne pogled da se susretne sa svojim neočekivanim mučiteljem.

”Tišina! Ja ću pričati, ti ćeš slušati!”, odvrtilo joj je to čudno stvorenje.

”Moj dom je prebivalište grešnika, mesto stradanja i patnje.”

”Da”, pomislila je u sebi, ”tvoj dom mora biti neki teži kaos da bi tako izgledao. Ne verujem da ti je to kostim za zabavu za Noć veštica.” Ipak, jeste drhtala od straha i postajala je klizava i mokra od znoja. Taj čovek, stvorenje, šta god da je, izgledao je kao živa lutka za čas anatomije, ceo bez kože, crven, otkrivenog mesa, sa crnim plaštom na leđima i crnom maskom na očima, plavim i tvrdim kao što su njene, bez kose, ako bi se tako moglo reći. Njen ponos je ismevao mokre i zalepljene, debele plave pramenove obasjane vatrom i mokru trešnju, haljinu niz koju se slivao znoj, zalepljenu za njene noge. Uvek se u kući govorilo da treba da budu spremni na oružje protiv spoljnog napadača i da se bitka mora dostojanstveno voditi, barem muškarcima. Ali, nije mogla razumno o tome da razmišlja. Sve njene ideje, heroji, tuge, težnje, vere i nasleđa skupili su se u nemi čvor, suhu loptu u grlu. U ustima je osećala kiselinu i bljutav ukus, pola toga je pridavala situaciji u kojoj se našla.

Nomšalantno je izvukao šesir ispod teškog plašta i stavio ga je na glavu.

”U mojoj je demonskoj prirodi da mučim duše. Oslobodila si moju hladnoću kada si je dotakla toplim prstima. Zariće ti se kao ekseri pod kožu, do kosti, dok je ne osetiš svugde u sebi. Kada se budeš tresla i drhtala, tvoje rane će zvučati kao mljackanje, žvakanje mesa i pušćace vruću, crvenu krv da curi, da ti kapa po crvenoj haljini, curi niz tebe, do zemlje i u zemlju. Tvoje iskustvo sa mnom će biti večno onima koji su zarobili moju dušu u taj prokleti prsten! Primićeš ga užarenih vena dok ti ih zaprepašćenja i užasi ne slede. Oprosti mi, draga, moraću te vezati da mi ne bi pobjegla.”

Pomislila je da se šali, ali joj je već bilo neverovatno da razmišlja da li uopšte razgovara sa nekim nepostojećim stvorenjem. Pala je na zemlju, bačena nepoznatom silom, prikovana za prljavo tlo koje joj je bolo i grebalo kožu kroz platno. Usta su joj se napunila prašine. Panično je pokušavala da se iskoprci iz napoznatog zagrljaja. Iz tla su pojurili metalni šiljci, zvučeći kao satara koja kida meso, da bi se, hirurški precizno, zaustavili formirajući piramidalni kavez iznad njenog tela. To je demonu bilo zabavno. Njegovo izopačeno lice je postalo još izopačenije kada ga je raširio u bolestan, nespretn osmeh, osmeh nekog ko nikad nije zaista znao da se smeje.

Setila se svog brata, vižljastog dečkića koji je voleo da skače po kamenju, da se hvata za granje i penje tamo gde odrasli ljudi ne bi imali hrabrosti da idu, kom je planina bila sve i svja, a šuma druga majka, mladog bića koji je svoje poreklo smatralo najvećim darom, ljudsku prirodu i njene slabosti najlepšim bogatstvom koje je posedovalo, a svaku slabost je znalo da pretvori u pobedu.

"Da se on našao u ovoj šumi, mislim da bi ga udario cepanicom u glavu i pobjegao kao vetar," promumlala je. Onda se setila da verovatno ne bi trebalo da izražava glasno svoje misli. Shvatila je da ju je šok prošao i da bi sada zaista mogla da razmisli o izbjavljanju odavde, makar zbog brata. U tom trenutku su se čuli zvižduci iz zemlje i debela, gruba užad su joj obmotala ruke, noge i vrat. Shvatila je da to nisu čak ni užad, nego savitljive grane koje dolaze iz zemlje, hladne i neprijatne. Ošinule su joj kožu, stegle su je, čvrsto mileći uz nju. Zavezana na lancu kao kuče, gledala je u izvor svojih muka. Ne, ne u zlog demona, već u prsten. Od prstena je sve počelo. Želela je da ima nešto neobično, puno kontrasta, ni ne sanjajući da će se mir dobijen pri pogledu na njega zameniti nemirom zbog skrivene tajne koju prsten poseduje. Grane su je stezale. Ruke, vezane jedna za drugu na leđima u predelu laktova, postajale su hladnije. Za razliku od njih, oko vrata joj je gorelo. Nije mogla da popusti stisak oko vrata jer nije mogla da pomera ruke. Nije bila baš prikovana za zemlju, ali jeste bila vezana za nju, odnosno iz nje. Pulsirale su joj žile i mislila je da joj se glava usijava. Noge su, takođe bile bespomoćne. Obe obavijene tamnozelenim, stegnutim, zlim bičevima, isprepletanim, vezane jedna uz drugu i za tlo, kao rep jadne, bespomoćne, nasukane sirene koju je more izubijalo svojim besom.

Počela je da napipava gde se prsten nalazi. Možda, ako ga nekako skine, uspe da otera strašnog demona nazad u san, nadajući se da ga više nikad neće sresti.

Približio se njenom kavezu lakim i tečnim koracima. Skinuo je ogrtač i šešir. Mirisao je na sirovo meso. Meso od kog idu voda na usta i mučnina iz stomaka. Pružio je ruku kroz otvor između metalnih, nepomičnih rešetki. Pomilovao je njeno rame. Zategnuto u nazad i napeto, mislila je da će joj od tog dodira otpasti, nije želela da je iko ili išta dodiruje. Prst, mek i topao, naterao ju je da se začudi i zbuni. Međutim, iz njega se zario šiljak u njenu nadlakticu. Zatim se začuo sablasni smeh. Uhvatio ju je za rame ponovo. Iz svakog prsta je poletelo isto parče metala cepajući njenu kožu i zarivajući se u kost. Mislila je da će se onesvestiti. Osetila je probadanje kroz celu desnu ruku i vrelo žarenje u ramenu. Nije znala kako će uspeti da je iskoristi da skine prsten. Pokušavala je da ga povuče skoro neprimetno. Ali, bila je bespomoćna. Šiljci nisu bili deblji od igala za pletenje, ali se oko njih zaista širila topla krv, baš kao što joj je bilo rečeno da će se desiti. Onesvestila se od bola.

Postajalo je hladno kada se probudila. Vatra je nestala još davno, sa pojavom zlog bića iz nje. Nije bila svesna koliko je dugo ležala na tlu, u malom zatvoru, bez svesti. Kosa joj je bila puna sasušanih komada blata. Nije bila ukrašena i bujna. Leđa su je bolela kao da je sa neba na nju pala vatra. Zlo ju je posmatralo sa svog prestola – masivne, drvene stolice, ukrašene trnjem i šiljcima, koji su iza njegove glave činili lepezastu, mračnu krunu.

”Zašto ovo radiš?”, upitala ga je.

”Kada sam bio živ, bio sam zao. Toliko sam zlih, gnusnih dela učinio, da nisam želeo da se smirim kada sam postao mrtav. Zato sam se nagodio sa onima, koji su mučili moju dušu, da mi pruže jedno jedino slatko zadovoljstvo u mom posmrtnom životu. Želeo sam da zauvek nastavim činiti zlo. To sam i dobio. Ali, da bih bio mučen zauvek, ne mogu to da radim sve dok sam zarobljen u prstenu. Potrebno je da ga neko stavi na ruku da bi me oslobodio, kao što si ti uradila ovog puta. Moje zlo više nema granice. Sad mogu da mučim smrtnike kako god i koliko god želim, ja sam besmrtni, i to će uništiti sve izvore dobrih stvari na svetu i njihovih života.”

Na crvenom licu se pojavio oštar i snažan pogled, a na usnama iskrivljeni osmeh. Zgrozila se. Pomislila je na proleće. Tada se život rađa i sve što je dobro počinje da buja i da cveta, njeno selo oživi iz zimskog sna. Sunce je izvor života, davalac energije i besmrtnosti, izvor dobrote i kreativnosti. Predstavlja svetlost, toplotu i rast. Kada ga ne bi bilo, život bi iščezao. Toliko joj je bilo hladno da je želela malo sunca. Demon joj je prišao vrlo blizu da to nije ni osetila. Prošao je kroz rešetke. Sledila joj se krv u žilama. Isijavao je hladnoću iz sebe. Povukao ju je za kosu kao za grivu, zaštitila je od zaprepasćenosti. Dunuo je ledenu paru u njeno lice koja je zamrzla kapljice znoja. Sklizale su po toploj koži kao sitni komadići leda. Rastopile su se i ovlažile su joj vrat hladnim dodirima. To ju je nateralo da se priseti koliko joj je koža oko vrata odrana i crvena zbog omče u obliku povodca, koji je sa teretom nosila, uvezan u krug oko njenog vrata.

”Da! To je to!”, zasijala je od sreće u sebi nekom slabom, ali odlučnom snagom. Prsten, sunce, omča, sve je to, u stvari, krug. Potpuni mrak u sred prolećnog dana je značio da je sunce nestalo kada je nesreća oslobođena. Možda, kada bi nekako uspela da ga vrati, ne bi bilo više ove groteskne spodobе. Kada bi svetlo zamenilo tamu, za nju bi to bio početak života, a za njega početak smrti. Nadala se da je tako, iako nije znala kako da skinе prsten bolnim i onemoćalim rukama, ukočenim od hladnoće.

Sve što je dodirivao, ledilo se. Rešetke su postajale kristalni zamak zarobljeništvа. Počeo je da joj prelazi prstima po koži. Ledeni dodir je hladio i uterivao joj strah u kosti. Samo toplota koju život proizvodi ga usporava, ali kada je potpuno zaledi ili je još više izmuči, ni toga više neće biti. Krv oko šiljaka je postala skoreli, crveni pokrov njenih rana, odozgo proboden i zaleđen.

Cimala je prsten da bi počeo da klizi, smogla je snage za to. Razmišljala je o suncu koje obasjava lice njenog brata, očevo alat, majčinu kuhinju, krovove, njive, prugu, ljude iz voza koji su izašli da kupe osveženje pred kraj dugog puta i koji su ušli u malu zemlju koja spaja more i planine, zelenilo i plavetnilo, miris šume i miris vode, tradicionalnost i gostoprимstvo, seoski sir i

bogatašku trpezu, raznovrsne pejzaže i kulturno nasleđe, umetnost i avanturizam. Želela je da može da oseti još katkad u životu komadić tog bogatstva.

Izbacio ju je iz sanjarenja iznenadni priliv toplote. Zagušljivost ju je preplavila. Zagrcnula se i zakašljala. Osećala se kao da se nalazi usred vulkanske erupcije. Pravo ispred njenih očiju je pucala gusta vatra. Palila joj je obrve i lice svojom toplotom, trošeći sav kiseonik koji je mogla da udahne u onemoćala pluća. Bolele su je oči, vrat, leđa, ruke, noge, tutnjalo joj je u ušima kao da vozovi prolaze svud oko nje.

Podigla je glavu. Na nebu je gorela crvena, džinovska kugla. Usisavala je snopove vrele, užarene mase u sebe. U vatri ispred nje je gorelo meso, goreo je demon kao da je čovek. Smrdelo je na zapaljenu trulež, tešku i memljivu. Nisu se čuli krici, zagušivali su ih zvukovi vatre i sunčeve eksplozije koja ih je uzimala u sebe i odnosila. Plamenovi su dobijali oblik lica žena, dece, muškaraca, skoro neprepoznatljiva zbog izobličivosti od bolova koje su nekad trpeli. Meso se skupljalo unutar uzavrelog jezgra kao gumena, ružna, tamna masa koja će se istopiti i nestati. Na nebu je bilo more lica, postajala su zbušnjena i pomirljiva, nečujna, skoro i srećna. Osetila se kao da je zahvalna što ih nikad neće videti, ne bi mogla da izdrži da sluša o nedaćama kroz koje su ta lica prolazila. Izdahnula je malo vazduha koji je u sebi nosio olakšanje, jer ga nije imala više.

Spustila se besprekorna tišina u njene uši. Nebo je postalo plavo, vedro, bez i jednog oblačka. Tamnica je nestala i priroda je blistala u punom sjaju. Sa njom je blistao i prsten. Podigla ga je izmučenim i prljavim prstima. Osetila se kao da narušava idilu tako musava, izranjavana, obamrla. Bila je povredeno dete prirode, koje se ponovo rodilo. Prsten se sijao kao sunce, kao vlasi njene kose. Na njemu je bila samo jedna šara. Ta šara je bila njen put koji je prešla da bi smogla snage i motivacije da spase sebe i sve druge ljude kojima je moglo isto da se desi. Putem se išlo u krug, bez kraja i početka. Stavila ga je na ruku. Ovog puta nije bilo plamenog uragana i bića iz noćnih mora. Stajao joj je kao obeležje pobeđe i nežnosti istovremeno. Primetila je listove paprati u daljini. Krenula je ka njima, srećna što će napokon otići kući.

## GOSPODIN T.

Noć se povukla a dan se najavljivao u vedroj zori. Flaša crnog vina je bila polu-prazna na podu do mene. Bilo je mjesta za nju i na stolu, ali mislim da bi se u tom slučaju sve nastavilo.

Dugo sam se dvoumio da li da vam ispričam ovo plašeći se osude "normalnih". Možda je vino pomoglo da donesem odluku, ne bih znao. Uh, odakle početi? Najbolje bi bilo da krenem od samog toka misli te večeri.

"Svi ljudi koji su se ikada rodili, od zdravih pa do onih koji svakog dana očekuju sopstveni kraj, barem jednom u godini pomisle na smrt. Gospodin T. na primjer ima najmanje osamdeset godina, i ja bih na njegovom mjestu..."

Tu sam prestao da tipkam na tastaturi i siđoh u podrum u namjeri da otvorim flašu Šato de Pop-a. Uzeh je iz drvenog sanduka na kojem je pisalo 1981, ugasih svijetlo i vratih se ponovo za kompjuter. Sa uživanjem je otvorih i ostavih da malo "diše" prije nego naspem u čašu. Pogledah kroz prozor preko ulice u nadi da ću ugledati gospodina o kojem sam namjeravao da pišem, ali, osim plesa golih grana na vjetru, nisam vidio ništa. Kada na tren skrenuh pogled prema monitoru perifernim vidom, uhvatih nešto crveno kako šmugnu ispod stabala u dvorištu starog gospodina preko puta. Refleksno pogledah u tom pravcu i pošto ne vidjeh ništa crveno ni nakon deset minuta upornog posmatranja, pomislih kako mi se učinjelo. Protrljah oči i nasuh vino u čašu spreman da nastavim tamo gdje sam stao. Pošto nikako nijesam mogao da se koncetrišem, dodadoh drvo u kamin i uključih tiho muziku. Zavalió sam se u fotelju i počeo razmišljati o tome kako neke priče krenu jednim tokom, ali ih drugi skrenu. Pucketanje vatre me gotovo hipnotički omami. Počeh da prebiram po uspomenu na "šarenim policama" memorije. Ispraznila se jedna čaša, zatim i druga do pola, a onda, iznenada, začuh vrisak i lupnjavu na vratima. Priznajem da sam za trenutak oklijevao u nedoumici da li da otvorim ili da se ne pomjeram sa mjesta. Kako smatram da nemam neprijatelje, ne bar takve koji bi mi vrištali i lupali na vrata, ona bolja polovina moga karaktera me primora da ustanem i da ih otvorim. Na moje opšte zaprepašćenje preda mnom je stajao stari gospodin T. o kojem sam namjeravao da pišem. Na sebi je nosio kaput, onu vrstu koja

je podsjećala na šinjele iz partizanskih filmova prošlog vijeka. Voda je kapala sa njega i pravila malu baricu na tremu. Vidjevši na njegovom licu grč panike bez riječi mu pokazah rukom da uđe i uzeh kaput te ga odložih na čiviluk. On nije progovarao ni riječ. Držao je lijevu šaku zatvorenu tako čvrsto da su mu članci pobijelili. Pošto se tresao poput lista na vjetru, nasuh i njemu čašu vina i smjestih ga pored vatre. Napolju je padao mrak, a ja bih se zakleo da je ustvari trebalo da svane dan. Zapitah se da li sam proveo cijeli dan u fotelji, ili se možda navlače neki neobično tamni oblaci. Priđoh prozoru u želji da osmotrim nebo i osjetih se pomalo neprijatno ugledavši naslov "Gospodin T." na svome kompijuteru. Isključih monitor u prolazu zaboravivši na oblake i vratih se svome gostu u želji da započnem razgovor.

- Gospodine T., da li vam je dobro? - upitah ga najuljudnije što sam umio. On poče tiho da ponavlja bez prestanka riječi: "ne mogu da vjerujem".

- Šta ne vjerujete? - upitah ponovo smireno otpijajući gutljaj, a on na jednom otvori šaku i na njegovom dlanu ugledah težak zlatni prsten sa nekakvim grbom koji nikada prije nijesam vidio. Dođe mi da ga uzmem i bolje osmotrim, ali riječi koje stari gospodin T. izgovori nakon toga zadržāše moju ruku prije nego je i krenula prema prstenu.

"Došao je po moju dušu, mladiću", prošaputa starac jedva čujno.

Sad, da budem iskren, potpuno sam se paralisao. Posmatrao sam prsten na tom ispucalom i drhtavom dlanu gotovo deset sekundi. Prvo sam pomislio da ne razumijem dobro, te ponovih: "Došao je po vašu dušu."

Nadao sam se da će me ispraviti, ali on to ne učini. Umjesto toga on odloži prsten na naslon moje fotelje. Spustio ga je oprezno kao da se plaši njegove reakcije, zatim naglo ustade. Isprazni čašu u jednom gutljaju, dogra bi šinjel sa čiviluka i ode ne zatvorivši vrata za sobom. U meni se pokrenu instinkt za preživljavanje, te gotovo, poput tigra, u skoku dođoh do prozora. Vidio sam ga kako izlazi sa imanja i prelazi ulicu. Ni sam ne znam zbog čega sam odlučio da krenem za njim. Kad izađoh iz kuće ošinu me hladan vjetar te oborih glavu i trčeći pređoh ulicu. Željezna kapija na ulazu u njegovo dvorište bijaše širom otvorena, te udoh bez zadržavanja i gotovo preskočih tri stepenika koja su vodila na trem. Dunuh u ruke, ne bi li ih zagrijao, i pokucah na vrata. Vjetar je pravio zvuke u mojim ušima i ja ne bijah siguran da li sam začuo glas koji me poziva da uđem, ili se to moja mašta upravo udružila sa mojim strahom pa mi se pričinja. Pokucah ponovo, ovoga puta jače, i ne oklijevajući više ni trena otvorih vrata i udoh. Hladnoća i mrak me dočekaše skupa sa ustajalim mirisom memle u vazduhu. Pričekah minut-dva dok mi se oči ne prilagodiše mraku te počeh raspoznavati obrise. Gotovo sam se gušio u pokušaju da smirim disanje, a o srcu i njegovom bubnjanju da ne govorim. Kada i nakon par minuta niko ne progovori, potražih prstima prekidač za svjetlo na zidu i ukljućih ga. Sijalica zatrepta obasjavajući



prostoriju slabašnim žutim svjetlom. Vidjeh da stojim u predvorju i gledam u gotovo iščupana vrata, koja su nakrivljena praktično visila u jednom od prolaza. Ljuspe kreča bijahu po podu ispod svježe urezane šifre u zidu iznad vrata. Osmotrih isprekidana slova i brojeve. Pisalo je "X6-22FDS". Progutah pljuvačku i krenuh pravo u tu prostoriju. Nešto u meni je vrištalo da se okrenem i izađem iz te kuće što brže mogu, ali moja radoznalost je nadjačavala strah. Uđoh u sljedeću prostoriju gdje me dočeka snažan miris formalina. Škljocnuh prekidač i svjetlo obasja police na kojima su uredno bile poređane velike i male, žute, crne i providne tegle. Osvrnuh se oko sebe, nisam mogao da vjerujem u šta gledam. Preda mnom su bili abortusi, ljudski organi, dijelovi tijela životinja i ljudi i sve to je bilo naizgled veoma uredno poređano i žutom nalijepnicom etiketirano na svakoj tegli. Najednom se začu snažno i duboko disanje iza mene. Bez dvoumljenja tvrdim da po artikulaciji mumlavih tonova, koji su ga prigušeno pratili, nije bilo nalik ljudskom. Usuđujem se ustvrditi da čak nije bilo slično ničemu što su moje uši čule do tada. Tijelo mi se refleksno naježilo, imao sam utisak da mi i svaka dlaka na glavi stoji uspravno. Osluškiavao sam ga na tren praveći se da ga ne čujem i da me i dalje zanimaju tegle. Koljena su me upozoravala da bi mogla da klecnu svakog trenutka od straha. Izvor tog surovog i potmulog režanja se pomjeri sa lijeva u desno a zatim, kao što se iznenada pojavi, tako i prestade. Moja mašta je već neumorno kreirala strašnu zvijer iza mene i čitav taj pritisak je postao toliko nepodnošljiv da sam se refleksno u jednom trenutku naglo okrenuo. Taj okret je bio instinktivan i neplanski, ali zato odskok u stranu, koji sam izveo nakon njega, bio je planiran za svaki slučaj, baš onako kako sam vidio da rade u filmovima. To je bila greška jer sam pao nezgodno i udario glavom u ivicu nogara nekog stočića.

Da sam izgubio svijest, shvatio sam tek kada se vratila. Zatekoh sebe gdje ležim na hladnom parketu u uglu. Osjećalo se i strujanje vazduha koji je ulazio kroz otvorena vrata. Začuse se i zvuci grmljavine negdje u daljini. Dok sam se pridizao, začuh lupu odozdo iz kuće. Krenuh prema vratima, odlučan da odem sa tog mjesta, ali tad se začu zapomaganje starog gospodina odozdo iz podruma. Ja sam već stajao u predvorju, neodlučan, kad mi se učinilo da neko izgovara siktavim glasom: "prsten". Pomislih kako to nisu moja posla i odlučno krenuh prema izlazu pravdajući samom sebi sopstveni kukavičluk, a onda se ponovo začu prodoran jauk gospodina T. Pomislih kako ga ne mogu ostaviti tek tako, te se zaputih stepenicama na dolje u podrum. Na dnu stepeništa me dočekaše još jedna vrata koja bijahu širom otvorena. Treperavo svjetlo svijeca je tjeralo sjenke po podu da plešu. Siđoh i sa posljednje stepenice gledajući u prigušen mrak pred sobom. Kada mi se vid priviknu na slabu svjetlost, te raspoznah obrise pred sobom, pripade mi muka. Pomislih kako ću povratiti sve ono vino iz sebe. Prvo što sam vidio bijaše metalni

bolnički krevet bez dušeka na sebi. Na njemu bijaše posađeno ljudsko truplo sa patrljima od nogu i ruku, ne većim od mog dlana. Sjedio je na spletu metalnih opruga a braon kaiš mu bijaše isprepletan oko povećeg stomaka i ramena. Činilo se da je zahvaljujući tom kaišu, koji je bio obmotan i oko metalne šipke što je izlazila iz sredine kreveta iza njegovih leđa, truplo bilo učvršćeno u tom položaju baš kao što se pritkom pridržava biljka. Njegove oči bijahu zatvorene a pročelava kosa umrljana nečim što me asociiralo na mašinsku mast. Kročih oprezno unutra provirujući iza plastične zavjese koja me sprečavala da vidim ostatak prostorije. Baš kad pomislih da ne može biti gore, ugledah prizor toliko pogrešan da ne znam kako da ga opišem, dragi čitaocče, do bukvalno onako kako sam ga vidio, a sjećanje me odlično služi. Stajao sam otvorenih usta i skamenjeno posmatrao u pravcu zamrzivača po kojem je bilo skorenih tamnih fleka. Na njemu bijaše postavljen srebrni poslužavnik, a na poslužavniku je bočno ležao mrtav pas. Pseća utroba je bila otvorena a iznutrice odstranjene. Krvava stomačna duplja bijaše dekorisana crvenim jabukama, suvim narom, grožđem i ljudskim prstima koji su, pretpostavljam, pripadali ljudskom truplu iza mene. Iz šoka me prenu metalni zveket a zatim pade i plastična zavjesa na suprotnom kraju podruma otkrivajući tijelo starog gospodina T. koji je visio na konopcu. Tijelo mu se trznu nekoliko puta, a zatim se umiri. Iskolačenim očima je gledao nekud na gore i, umjesto da pokušam da ga skinem sa konopca, ja se okrenuh i istrčah iz kuće. Pretrčao sam ulicu ne obazirući se na sirenu automobila koji je projurio tik pored mene, a zatim se ispovraćah po sopstvenom tremu i ulaznim vratima. Namjeravao sam da pozovem policiju istog trenutka. Uđoh u kuću, krenuh prema telefonu i tad me izdadoše koljena te kleknuh u nevjerici. Stari gospodin T. je sjedio pored kamina i vrtio vinsku čašu u ruci posmatrajući me radoznalo.

”Gdje si ti do sada?”, upita me glasom koji nije prikrivao formalnost u tonu. Zar se gosti ostavljaju da čekaju toliko dugo. Otvorih usta da nešto odgovorim, ali glas me izdao. On se nasmješi, ustade i uze prsten sa naslona fotelje, a zatim krenu prema izlazu. Na vratima zastade i okrenu se pokazujući prstom prema kompjuteru.

”Trebalo bi da obrišeš tu priču, momčče”, rekao je hrapavim glasom a zatim zatvori vrata za sobom.

Dovukao sam se nekako do stolice i sjeo. Vinska boca me čekala prazna na podu pored kamina. Podne sam dočekao u stolici a da se nisam pomjario, vatra u kaminu se postepeno ugasila. Ne želim više da otvaram nikome vrata, pa ni sebi samome, jer znam šta ću ugledati sa spoljne strane. Tamo me čeka sopstvena povraćka na tremu.

## U KRVI SKOVANO

”Dalje ne smeš, starče”, doviknuo je nesretnik na stražarskoj dužnosti posrnuvši kroz sneg.

Decembar je istanjio razliku između belog kojeg je čuvar razgrtao stopalima i onog što je zatrpavalo sa neba, a ravničarska zima kao da se dvoumila da li da ugrize za obraz ili da podere kožu sa njega. Pa opet, kroz fijuk vetra, drhtaje kostiju i sve jače zujanje u senci kapuljače, jasno sam čuo upozorenje suprotstavljenog u hodu – baš kao što su najavile drvoseče za sumrakom okasnile u šumi.

”Jurador je bez pratnje ostavio Nedeljковиća na istočnom ulazu”, prozborio je jedan od hrabrih muškaraca nešto ranije, preko gutljaja rakije, dodavši granje pomoćniku kod prikolice.

”Dobar je on momak. Ume u mraku, a i sa oružjem, grlat je dovoljno da celo selo na noge digne, al’ se bojim da bi mogao zakazati večeras...”

Još je napomenuo da ne polaže mnogo u raspored narodne straže i da se ne uzda u prisebnost usamljenog dobrovoljca, znajući da mu u nabijači dahće jedno kužno, a drugo ranjeno čeljade.

”Groznica pretil mlađem, a mnogo ružnije starijem”, dodao je, pa nesigurno trućnuo ramenima nad odvažnošću Nedeljковиća i njegove žene – same sa dvojicom zaraženih, pred neizvesnom noći.

”Pričalo se, jutros na sastanku, da su sinoć malog krvožeđni napali...”, zaverenički je šaputao, sve poskakujući preko osetljivih reči, a ja sam pretpostavljao da bih još o tome čuo da nisam napustio skrovište i žurno otperjao u mrak...

”Stoj, starino!”, oštra zapovest mi je razredila sećanja i vratila me pred ulaz u Irig.

Dok sam se zaustavljao na Nedeljковиćev treći povik, teško mi je bilo da se odbranim od osećaja izloženosti, i to one najgrđe – pogledima iz tame. Nesmotrene drvoseče su tajnu o slaboj karici nadzora mogle odati i nekom od neželjenih, a poput mene skrivenih u šumarku. U pameti mi je na moment zaiskrilo da priprelim stražara na rizik, ali sam ipak oćutao, svestan da bih takvim ponašanjem osujetio vlastiti naum.

”Kako si prošao kroz garnizon?”, toplota iz mladićevih pluća oparila je put do mog uha, kada se i sam zaustavio na bezbednoj udaljenosti.

”Dokazao sam junacima da nisam zaražen, pa su lako poslušnost prodali za dukat i poželeti mi sreću na putu”, podigao sam ruke i raskrilio mantiju, u želji da se bezopasnim dokažem. ”Doduše, vrednog za tebe više nemam, ali očekujem da ćemo se nekako dogovriti.”

”Ko si ti, čoveče?”, odmerivši me, sagovornik je iskrivio vrat nalik pozdrivom mačoru.

Nehotice se tako namestio, najverovatnije, budući da se poslednjih dana u Irigu zaziralo od mačaka, u ubeđenju da ove nose zarazu o repu. Belodlake su seljane najviše srdile, jer se poverovalo da su ljubimice devojke u belo haljini, što je po legendi u osveti rasejala grozničavu smrt kroz čitavu varoš. Tim znanjem vođen, drznuo sam se da se ponadam da me crnilo odežde bar malo može približiti stražaru, ali sledujuće kruto ”šta ‘oćeš od nas?” me je ošamarilo kao dokaz suprotnom.

”Želim da uđem u Irig, u Grčku malu, Nedeljковиću”, u odsustvu mudrijeg odgovora i nerava, prezimenom sam mu napao znatiželju, a ovaj odgovorio potezanjem oružja u zbunjenosti.

”Kako me poznaš?”, mačetom i korakom je netrpeljivo zaparao do kolena visok talog snega i primakao mi se preteći. ”Odgovaraj, matori!”

”Spusti oružje”, vrh oštrice dočekao sam raširenih ruku, i dalje ubeđen da neće odbiti moj predlog. ”Ne boj se. Želim samo da ti pomognem...”

”A kako ćeš ti to meni pomoći?”, sečivom mi je već i do grla stigao, i da nisam bio uklet, verovatno bih pod bradom osetio obećanje smrti, pa zastao prestravljen.

Ipak, takav gest izmamio je samo napad bolne cike što je tren kasnije ostala zarobljena između mojih ušiju, a ispraćena svrabom u ugovima kapa-ka i vrelim pod prstima.

”Za početak, zalečiću ti lakat”, izgovorivši, ustremio sam se ka oružju, a stražar je, sve sluđeniji, ustuknuo.

Reči mi bejahu delotvorne. U čudu je lakomisleni osmotrio vlastite podlaktice, zaštićene suknenim rukavima i ojačane slojem gustog vunenog tkanja, pa novim pitanjem, umesto mačetom, krenuo na mene.

”Odakle ti da sam ruku povredio?”, potvrdu predosećaja u njegovom pitanju ispratio je još jedan talas svrabeža i cike nečujne drugima. Ovog puta, i uglove vidnog polja mi je osenčilo rumenilo, pa sam stroge reči doživeo kao krvlju namočenim. ”Govori, starče, ko ti je o meni govorio?”

Tu se opet mašio oružja, ali na moje spokojno klimanje osetio se dovoljno sigurno da se primiri.

”Ni sa kim o tebi nisam zborio”, i samom mi se iz usta sve jače pušilo. ”Za ime sam ti od drvoseća čuo, a u vezi sa tvojom ranom...”

Zastao sam, nemoćan da prevalim ostatak preko mučnine. Skoreli gnoj oko Nedeljковиćevog upaljenog lakta gotovo da sam osetio pod jezikom i jedva sam zadržao creva na mestu. Strepeći da ga ne zaplašim previše, suzdržavao sam se da mu šćepam šaku, iako mi je zujanje u uhu kralo strpljenje. U potrazi za mirom i želji da odagnam nervirajuće titraje iz dubine, prstima desne šake prigrlio sam prsten na palcu, pa ga promeškoltio između kažiprsta i onog do njega, a on mi je odgovorio na sebi svojstven način.

”Ja sam... vidar”, dovršio sam u patnji, otpustio stisak i pustio prsten da udahne hladnoće, pa čuvaru pružio ruku, u nadi da će je prihvatiti bez nepotrebnog ubeđivanja. ”Zaceliću ti ranu na laktu, obećavam.”

”Da ti ruku podam?”, ovaj se, pak, nasmejao mojoj drskosti. ”Ti si lud, starče!”

”Molim te, podaj mi”, ishitren u borbi protiv sve neprijatnijih oseta, nisam mu dopustio da dovrši. ”Evo, ubij me slobodno, ako omanem.”

Na to, nakon poduže ćutnje, Nedeljковиć me je sumnjičavo promotrio, pa uzdahnuo. Osećao sam da mu se pokornost narodnoj straži lomi pred neotkrivenom, ali svakako postojanom mogućnošću i verom. Bio sam u pravu kada sam nešto ranije zaključio da me njegov očaj neće izneveriti. Glad, kuga, nedavni napad krvopija i opasnost u kojoj su mu se ćeljad našla morale su ga uzdrmati dovoljno da bi mi poverovao i prihvatio moju pomoć.

”Pokušaj li nešto kvarno da izvedeš, iseći ću te bez izvinjenja”, vrhom maćete mi je zagolicao kucavicu vrata, prislonio mi metal na kožu, pa dlan oprezno položio na moj.

Kratak dodir učinio je da mi lobanja nabubri vriskom. Pod sklopljenim očima ukazala mi se ćeljst kurjaka, što je prethodne večeri stražara i njegovog sina napao u pratnji tri sablasne spodobе, samo u senci vidljive. Zube zveri osetio sam zarivene u sopstvenoj koži. Iz ušiju mi je umalo prokrvarilo, a utrobu sam sputao da ne ćipne iznad grla.

Prsten mi je žario palac, inatio se ranjenikovom oslabljenom mesu i bolu, a kroz vrelinu mi nagoveštavao da se otok u zdravlju rastaće preko pocепane kože. Čuvar se bećio preda mnom, ganut mukom što mi je općrtala lice, dok sam, pored telesnih oseta, doživljavao i svaki novi talas njegovog razuverenja.

Konaćno, posle nemerljivog vremena u grću, crvenilo mi je izbilo iz obruba vidnog polja, a pisak u uhu zamro. Otpustivši ruku ćuvara, progutao sam zadovoljni odjek kože što mu se samostalno nadvila preko razderotine, pa ispustio dah. Iznuren, pao sam u sneg, a ovaj mi je – isprva zaprepašćen pokretnošću vlastite ruke – priskoćio u pomoć i snažnim cimom me osovio i spasao smrzavanja.

”Starće...”, zahvalnost mu nije umela dalje od uzdaha. ”Ja...”

”Uvedi me u selo”, prostenjao sam, nevoljan da gubim vreme izigravajući sveca. ”Moramo pomoći tvom sinu...”

\*\*\*

”Ko si ti?”, radoznalost je Nedeljkovića terala na ponavljanje, dok smo kroz Grčku malu, slabašno srce varošice, hodili ka njegovom ognjištu.

”Odakle dolaziš?”

Pitanja su mi jedva dograbila do ramena, sapletena jekom narodnog i okuženog, u špaliru udžerica što su sa zidova stresle pepeo turskih osvajača, tek da bi u temelj navukle smrad raspadanja. A čak i takva neblagoglasnost zamirala je pred žestokim, masnim brundanjem što mi se razgalilo pod temenom.

”Rekoh ti već, vrač sam”, ispljunuo sam, potrudivši se da jezikom zahvatim što manje gorkog ukusa, jer mi je u stomaku već prokuvao mulj otvorenih rana i kužnih otoka zaraženih iz sela.

”Iz daleka dolazim...”

Nije bilo potrebe da se nagvažda dalje. Svaki korak ionako mi je pretio klecanjem i obećavao da ću se skrhljati u zajedničkoj nemoći stanovništva bogom napuštene naseobine. Uz svu nelagodu, vid mi je kroz krvavu koprenu dozvoljavao da razlučim tek najbliža obličja, dok je daljina bila pokorena igri senki, pa sam kroz hladnoću mlatarao rukama, zgađen idejom o onome što bi nam moglo izbiti u susret. Mladi stražar pružao mi je oslonca koliko je mogao, ali nije krio da će i sam popustiti pod težinom mog tela, kao olovom izlivenim u beznađu varoši.

”Čudo si malopre izveo”, kroz kratak dah je provukao, pa poteglio, ne odustavši od ispitivanja. ”Jesi li rođen kao iscelitelj, ili si moći stekao nekako?”

Nedeljkovićevo radoznalost zamalo nas je koštala mira.

”Rođen sam ovakav”, slagao sam, a kožu palca na desnici najednom mi je opržilo gvožđe. Kao da sam poljuljao taštinu prstenu, a ovaj mi zauzvrat poklonio najvrelije.

Progutao sam psovku u bolom otetom jauku i otrpeo bes paklene stvari nad još gorom prošlošću. Prsten je žiganjem nanovo zatražio priznanje, ali sam odbio da mu udovoljim.

Bilo mi je jasno da bi iskrenost smrvila poverenje koje sam stekao kod Nedeljkovića, te sam morao krenuti protiv žara i izbeći istinu...

A istina je da mnogo koraka odzvanja na putu od lopurde do vrača. Pa opet, razdaljinu sam mučki preskočio, kao što bitange inače rade, i neverovatnim moćima ovladao navukavši gvožđe na palac, a prokletstvo na dušu.

Kada sam pre nekoliko večnosti preklao nasmejanog putnika na napuštenom letnjem putu i oduzeo mu sve što je posedovao, nisam ni pretpo-

stavio da mu je nakit uklet. Ludak se cerekao dok mu je krvarilo iz vrata, i samo je glasno "hvala!" izostavio izdahnuvši, te me nije začudilo što je onako ružno gvožđe imao na ruci. Doduše, spoljašnjost prstena nije jedina bila protkana rdom – ali, tada nisam mogao znati da je komad u krvi nevinog, tek rođenog, iskovan.

Zajedno sa besnim zvukom nezaustavljivim u unutrašnjosti uha, raskrvarjenim vidnim poljem i izraženom mučninom, teško saznanje prepalo me je iste večeri, ali je zakasnilo za mojom gordošću i pohlepom, jer sam prsten, u svoj neprivlačnosti, već stigao da prisvojim. Baš u tom trenutku, nadmoćno i natprirodno mi je dosudilo da grehe mladosti ispaštam zauvek.

Danima sam se borio protiv glavobolje i neobičnih iritacija, jer isprva nisam pojmio da mi blizina ubogom, bolesnom, ili smrću izazvanom muči bit i zdravlje. Ipak, posle nekoliko nedelja mi se otkrivilo da bih svakom komandantu doneo blagoslov u ratu, jer su mi šake najednom ojačale, pa su iz tuđeg tela naučile istisnuti jad. Istovremeno, bio je to jedini način da izazovi iz dubine utihnu i bar na kratko mi otpuste meso u spokoj. Ali, bitke, bolesti i priroda ljudskog roda, nisu mi podarile dug san ni u najdaljim osamljivanjima, jer sam svuda nabasavao na kljaste, a prsten je, kao kaljen zajedno sa mojom dušom, vrištao za njihovom mukom.

Čak i kad bih uspeo da zaspim, košmari bi me spopali i začuo bih podsmeh iz gustine gvožđa, kao da mi se nečastivi tvorac nakita rugao nad grehom i zasluženom kaznom. Ludačka snoviđenja prikazivala su ga bez lica, krupnog i tamnopusog, sa čekićem u ruci, umrljanim krvlju tek prodisalog. Video bih ga kako u gvožđe crvenim kuje vlastitu bit, pa se od tela rastaje, samo da bi kroz halapljivi prsten zaživeo zauvek. Bio je spreman da beskraj provede hraneći se užasima ljudskog roda, a slične mi i mene samog koristeći kao posrednike u vražijem naumu. U našem mesu dahćući, grabio je za tuđim...

Očekivano, pokušao sam da se rešim prokletstva. Gvozdeni komad sam nebrojeno puta odbacio u more, u žar, u rupu bez dna... lomio sam ga, krivio, izlivao, a već sledećeg jutra zaticao ga na palcu. U bunilu, nekoliko puta sam na sebe krenuo oružjem, da okončam muke, ali sam se razočarao, doznavši da me je prsten osudio na istovetno neokončivo u dolasku.

Odsekao bih šaku, a ona bi nanovo nikla, kao da već jedna ne počiva pod nožem. Sopstveno srce bih iščupao iz grudi, a ono otkucajem odgovorilo sveže razdrmanom. Čak i kad bih druge izazvao, da mi sečivom rasparaju pod pupkom, vratio bih se u život istog trena.

Posle nebrojenih pokušaja da uteknem zlu, prisativši se budalastog kikota svoje poslednje žrtve, zaključio sam da bih se prstena – i kazne koju je za sobom vukao – mogao rešiti samo ukoliko bi ga drugi bestidnik zaiskao jače nego što sam ga sâm pozeleo onomad, kad sam poslednjeg vlasnika ratosi-

ljao budućnosti. Užasavajuća pravda počivala je u takvoj sudbini i priznajem, zaslužio sam kaznu, ali protiv nametljivog trenja duše o zidove razuma zaista nisam mogao, te sam jedne noći, posle veka dumanja, odlučio da na tvorčevo nazadnjaštvo odgovorim sličnim.

Ni sam ne znam koliko sam mraka opkoračio, u potrazi za bićem dovoljno gnusnim da me nasledi, a nečastivu bit zarobi u jednako sramotnoj beskonačnosti. Smucao sam se kroz putare i prokletstvima ojađene predele sve dok nisam čuo za zbivanja u Irigu...

”Stigli smo, stari” - Nedeljковиćeve reči okončale su moje prećutno lutanje uspomena.

Držanje mu je popustilo na samom ulazu u stračaru, odakle je napev bola izbijao u punoj snazi. Pogođeni užasom, srušili smo se poput jednog tela, pa ostali da ležimo u hladnoći. Gotovo slep u grimiznom jedva sam primetio da se senka mlade žene nadvila nada mnom, pre no što mi je vrhovima prstiju opipala bilo...

”Pomozi mi, ženo, da ga unesemo unutra”, posle izvesnog vremena uspeo sam da razaberem kroz komešanje natrulog u blizini. ”Obećao je da će nam sinove spasiti...”

\*\*\*

”Kod drugog me deteta vodite”, nestrpljivo sam prosiktao nad bolesnikom izopačenim u crvenoj izmaglici. ”Kasnije ćemo se ovom posvetiti...”

Kada me je bračni par uveo u udžericu, volšebni smrad truleži samo mojim nozdrvama poznat, zamenio je istovetni po kakvoći i silini, ali gotovo opipljiv, od bliskog i postojanog tela odbegao. Još su mi i crvi pod uhom utihnuli dovoljno da čujem snebivanje žene, uverene da sam joj nasamario muža, i da zapravo dolazim iz grada, po dužnosti. Mislila je da sam čuvar reda, ili službenik županijske uprave iz Rume, glasinom prizvan da rešim problem. Od prethodne noći sam pretpostavljao – a delom se i uverio, saslušavši drvoseče – da Nedeljковиće seljani više ne gledaju istim okom, jer im starije dete nije samo kugom dokačeno. Stražar je bio primoran da ogoli lakat da bi ženi predočio moju predusretljivost, kako bi me pustila do deteta, a ja, našavši se nezahvalan ispred njega i osetivši već doživljeno, naglasio sam da sam kraj pogrešnog kreveta.

”Vodite me kod starijeg, sinoć napadnutog”, toliko blizu cilju, dodir još jednog bolesnog dlana i novi momenat teskobe nije se mogao podneti.

Mojoj drskoj zapovesti čak se i mladić usprotivio, poželevši da dozna ko je telalio o sinoćnoj tragediji. Ali, vremena je manjkalo za bistenje...

Čitavu godinu sam se potucao po kužnim bespućima, dok nisam nabasao na bezočnika koji mi je pasao, a strpljenja je dotle previše izlapano. Za



irišku kugu načuo sam slučajno, tumarajući Pomoravljem, ali me je predelu pre odvušla legenda o ženi u belom. Prisećale su se babe da je grešnica – ime sam joj zaboravio – izgubila život nepravedno, zbog praznoverja raje, te je kleta, vrativši se iz sveta mrtvih, tešku boleštinu raširila po varoši. Smrt je toliko uzela maha da se više nisu kopali grobovi, niti je pop pozdravljao minule na putu do dna rake. Zato se, kažu, u okolni namnožilo beživotnih, a nanovo pokretnih, željnih sveže krvi. Čuo sam, takođe, i da im je ujed bio zarazan i da su napadali ne samo da bi udovoljili porivu, već da bi i druge preobratali u sebi slične.

Baš takvi, nesavesni, a žedni, mogli su da me reše bede...

”Vodi me do starijeg, čoveče”, u stisak sam domaćinu utrapio šaku i gestom naložio da mrdnemo. ”Inače će se u krvopiju premetnuti!”

Mladić je kratko oklevao, volje uzdrmane ženinim protivljenjem, ali me je ipak, kao da se dužnikom osetio, poveo kroz nejasnost senki i talasanje oseta. Obrisi su mi igrali oko koraka, dok sam posrtao jedva svestan ulaska u susednu prostoriju.

Tek kada je larma unutar moje svesti utanjila pred režanjem iz neposredne blizine, spazio sam da me samo dodir odvaja od tela dečaka u borbi sa preobražajem. Istovremeno sam shvatio da me sudbina neće izneveriti, jer se prsten na mom palcu oglasio u zabuni, pa vrcave nadražaje upio u krvavo gvožđe, kao prestravljen onim što sledi.

Grčeviti stisak mučnine popuštao je i oslobađao mi utrobu, dok je rumenilo čilelo pred mojim zenicama, dopuštajući mi da biće ispred sebe nazrem kroz tmasto. Nedeljkovićevo uzdrhtalo ”evo ga!” ozvaničilo je da smo na pravom mestu, a ženski jecaji odstraga utonuli su u uzdisaj uporediv jedino sa odjekom neizvesnosti pred tračkom nade – nade da ću izvesti još jedno čudo, dete oteti iz zagrljaja zlobne groznice i otresti im urokljive poglede seljaka sa leđa.

Ipak, lako mi se otkrivilo da je čudu u Irig bilo zabranjeno ući, ispred šanca i tri zaštitna obruča načičkana kočevima i zamkama, kao i da je ozloglašena kuga u večnosti pokopane zapravo poštedela prave grozote.

Smrad iz čoška mračne prostorije zaustavio je disanje nepripremljenog Nedeljkovića i naterao ga da ustukne pred sopstvenim mladim. Ja sam, pak, stigao da zahvalim senkama što su oteklo telo čuvala u nejasnom, a izložile samo malo kože, čiju je prirodnu boju oteralo ljubičasto. Iz otvorene rane na dečakovoj potkolenici, okićene gnojem i masom unezverenih žila, vrištalo je o sukobu od prethodne večeri i nagoveštavalo da ugriz nije sleteo sa vilice običnog kurjaka. Nije bilo potrebno da ga dodirnem, da bi mi u svesti zaigrala bića iz tame, što su smucajući se za životinjom namirisali neiskvarenu, čistu krv. Isto tako, nisam morao da zamišljam neprirodno svetlucanje pogleda utvara, jer sam istovetni imao pred sobom, za repom neobuzdanog

grgoljenja, nastalog kao odgovor na okove oko dečakovih ruku.

Iako se komad nakita na mom palcu ohladio u pokušaju da ostane neprimetan, znao sam da je biće izopačeno otrovom nemrtvih nanjušilo ono što je u gvozdeni liv iskapalo najbolnije. Kletnik u nastajanju nije mogao da odoli krvi novorođenčeta zgusnutoj u prstenu, a udar njegovih mahnitih pokreta bez muke je nadvladao čvrstinu metala izlivenog da sputa. Otrgnuvši se iz zagrljaja tmine i zubima se samo na tren pohvalivši, čudovišni stvor mi je bez žvakanja odvojio prst od šake i ostavio me da urlam na kolenima, pa zaždio u nepoznato, nehajnim pokretom tresnuvši majku o zid suprotstavljen izlazu iz nabijače.

I dok je srce varoši otkucavalo u vrisku, Nedeljковиć je pritrčao povređenoj ženi, zagladio joj čelo i utešno progovorio. Nije bilo lako sustići joj svaku suzu, pa ipak, stražar je pogledom i do mene dograbio, radoznao pred krikom što se pretapao u smeh...

\*\*\*

Kikot mi se često izmigolji kad se prisetim kako me je smrt izneverila te večeri, zastrašena otrovom što je i pod mojom kožom pokuljao. Večnosti, očigledno, nisam umakao, već me je drugačijoj mucu izložila...

Grimizno mi i dalje kaplje preko pogleda, a utroba mrmlja u grču. Groznica mi noći čini nesnosnim, a sluh se jedi na svačiji otkucaj srca. Pa opet, lakše pada beskraj kad je vlastitim uslovljen. Žeđi se opirem koliko mogu – vekovi bolnih oseta naučili su me strpljenju, pa umem i da odužim, a da grlo ne natopim tuđom krvlju.

Sa druge strane, braća iz čopora kažu mi da povremeno sreću krvožednika nesvršenog preobražaja, u raskrvlju sa rodom. Prsten sahranjen u njegovoj utrobi zaustavio je divljanje otrova i glad mu je utolio zauvek, pa ga samo nebrojenim godinama tlači, jer nije kadar da mu zenice zarumeni više no što jesu već, niti da mu istančan sluh zlostavi grđe.

Još mu kadgod preglasno vrisne iz creva, pa ga gurne da nesvesno zagriže, tek da nekog bolesti reši, kao što je onomad, tek pobuđen, irišku kugu zaustavio na putu do Rume...

## LEONARDOV PRSTEN

Leonardo je često sam šetao po šumi. Ovoga puta kao da ga je nešto tjeralo da ode još dalje. Hodao je puna četiri sata. Nikad nije toliko daleko otišao. U jednom trenutku vidio je pećinu. Krenuo je ka njoj. Polako je ušao. Bila je mračna. Ništa se ni vidjelo. Odjednom, pećina se osvijetli i Leonardo ugleda malog krivonogog patuljka sa ogromnom, kvrgavom glavom.

”Ne boj se“, čuo je glas u glavi, iako neznanac nije progovorio ni riječ.

”Kako to može?“, upita se Leonardo i ponovo ču glas u glavi:

”To je prenos misli. Ništa posebno.”

”Ne bojim se. Ko si ti?“, glasno ga upita Leonardo.

”Došao sam sa jedne daleke planete, sa svojim drugovima“, odgovori neznanac i u to iz dubine pećine dođoše još petorica sličnih spodoba, malog tijela i ogromne glave.

”Jeste li vi bogovi?“

Neznanac se nasmija. Bio je to čudan smijeh. Kao groktanje.

”Nijesmo. Stvorenja smo kao i ti. Od krvi i mesa, što bi vi rekli.“

”Postoji li Bog?“, upita Leonardo i ujede se za usnu, shvativši da je i samim pitanjem počinio grijeh.”

”Mi mislimo da postoji. Zovemo ga Stvoritelj, iako nam se nikad nije pokazao. Mislimo da je stvorio Univerzum koji je čudesan, i nema kraja.“

”Zašto ste došli kod nas? Je li vam to prvi put? Zašto ne ličite na nas? Zašto su vam glave tako velike?“

Neznanac se ponovo kratko nasmijao: ”Radoznao si. Na oca. Idemo redom. Odavno već posjećujemo Zemlju. Naši pra, pra roditelji bili su ovdje u davna vremena. Oni su i stvorili ljude. Od svog sjemena. Vi ste naš porod. I ličite na nas. U međuvremenu i mi smo se mijenjali. Što smo više upotrebljavali mozak on je rastao. Sa njim i glava. Tako će biti i sa vama. Razlikujemo se i u dužini života. Mi živimo, otprilike, kao vaših hiljadu godina.”

”Zašto baš ja? Što ste mene odabrali da mi to ispričate? Jesmo li se slučajno sreli?“, upita Leonardo i pogledala ostale neznance koji su mirno stajali i pažljivo ih posmatrali.

"Po nama, u Univerzumu se ništa slučajno ne događa. Ipak, još nismo uspjeli da odgonetnemo zašto se nešto dešava. Ti nisi slučajno našao ovu pećinu. U snu smo ti saopštili kako da je pronađeš. A zašto baš ti? Pa, ti si moj sin. Stvoren si od mog sjemena kojeg je primila tvoja majka. Ona to ne zna. Dok je spavala odveli smo je na naš brod i oplodili smo je mojim sjemenom."

"Onda mogu da te zovem tata?" podrugljivo reče Leonardo.

"I ironičan si, kao ja. Nisi ti jedini. U vašoj istoriji ima više ljudi koji su stvoreni od našeg sjemena. Ti si čuo sigurno za Gilgameša, Aristotela, Henoka."

"A Aleksandar, Cezar? Jesu li i oni?"

"Ne. Mi ne stvaramo vojskovođe. To smo i uradili da bi vam pomogli. Da se brže razvijate. Da osvojite nova znanja. Mada je bilo i kod nas različitih mišljenja o tome. Čak i u našem Vijeću. Neki članovi Vijeća su smatrali da nemamo pravo da se miješamo. Ipak, većina je bila da to uradimo. Da nismo, vi bi još bili na drveću."

"A možda su Aleksandra i Cezara stvorili neki drugi iz vasseljene, za koje vi i ne znate?"

Neznanac zastade. Kao da se zbunio.

"Možda si u pravu. Vidiš, o tome nismo razmišljali. Mi znamo da postoje druge civilizacije, ali dosad se nismo sreli. Možda svi nemaju dobre namjere kao mi."

"Hoćete li i dalje to raditi? I odakle vam pravo da se miješate u nečiji život? I šta će biti u budućnosti?"

"Odgovor na tvoje prvo pitanje je pozitivan. Na drugo pitanje već sam ti odgovorio. Što se tiče budućnosti, nju niko ne zna. Osim Stvoritelja, naravno. Pitanje je da li i postoji prošlost, budućnost i sadašnjost. Vrijeme je čudna kategorija. I mi malo o tome znamo. Neki naši naučnici čak smatraju da nema ni sadašnjosti, ni budućnosti, već samo prošlost. Što god uradili, što god rekli, to je već prošlost. Drugi opet, smatraju da ništa drugo ne postoji sem Vremena. Čak ni prostor. I da je Vrijeme postojalo i prije stvaranja Univerzuma. I da će postojati kad nestane Univerzum."

"Zar će nestati?"

"Ne znamo. Neki naši naučnici misle da hoće. Jer sve što ima početak ima i kraj. To su oni naučnici koji ne vjeruju u Stvoritelja. Oni, koji vjeruju, kažu da je Univerzum vječan jer ga je takvog Stvoritelj stvorio."

"Ne znate ni vi sve. I tu ste isti kao mi."

"Tako je. U mnogo čemu smo slični. Ali, i razlikujemo se. Vi ste nekako čudni. I pametni i glupi. I jaki i slabi. I plemeniti i zli."

"Ima li zlih kod vas?"

"Nema. Različiti smo, ali zlih nema. Vremenom su nestali. Valjda će tako biti i sa vama."

”A šta je sa Prirodom? Kako vi na nju gledate? Za mene je savršena. Svega ima koliko treba. Ni premalo ni previše. Ni čovjek, a mislim ni vi, ne može stvoriti nešto tako savršeno.“

”Divno si to rekao. I tačno. Mi smo stvorili mnoge mašine i uređaje. Oni rade za nas. Ali, ništa nije tako savršeno kao vaša Priroda. Ili naša. U našem svijetu Stvoritelj je sve stvorio savršeno. I sve zavisi jedno od drugoga. Sve je povezano. Čitav Univerzum je povezan. Sad ću ti pokazati nešto.“

Neznanac nije ni završio rečenicu, a na zidu pećine pojavile su se neke slike. Leonardo je pažljivo gledao.

”Pogledaj ove mašine. Ova ide kroz vazduh. Ova druga se kreće pod vodom. A ovo je naš brod. On se kreće Univerzumom.“

”Šta ga pokreće?“

”Zamisli Univerzum kao veliku mrežu. Kad poskočiš na jednom kraju, doskočiš na drugi. To je za velika putovanja. Za ona kraća, on ima sopstveni pogon.“

”Možemo li mi to napraviti?“

”Još uvijek ne. Nemate materijal za to. Ali, ako se budete razvijali kako mi mislimo, neće dugo proći i vi ćete konstruisati ovakve mašine i brodove. I istraživaćete Univerzum. Kao i mi nekada, na početku. Ali, mi ga još istražujemo. I nismo mnogo saznali. Mnogo je tajni. Mnogo je pitanja, a malo odgovora.“

”Ako ne mogu da napravim, ja ću ovo nacrtati.“

Neznanac se ponovo nasmijao.

”Dobar si slikar. Ti bi to mogao lijepo naslikati.“

”I šta će sad biti sa mnom?“

”To zavisi od tebe. Kako vi kažete, svako je kovač svoje sreće.“

”Smijem li ispričati ljudima da sam vas sreo?“

”Što se nas tiče, smiješ. Ali, neće ti vjerovati. A mogli bi te i ubiti zbog te priče. Ljudi su još uvijek više glupi no pametni. Mogli bi reći da si to izmislio, ili još gore, da te đavo uzeo pod svoje. Sam odluči. Da sam na tvom mjestu, ja bih ćutao.“

”Ja ću onda vas nacrtati.“

”Možda je to i najbolje. A sada je vrijeme za rastanak. Pokloniću ti prsten. Kada ga protrljaš, na njemu će se pojaviti slike. Slike naših mašina i uređaja. To su sićušne slike koje se, ipak, mogu vidjeti pod lupom. To ti je moj dar. Ne mogu te nazvati sinom, ali ima tu nešto. Osjećam da si ti dio mene. Od mog si sjemena stvoren. Idi sad“ – reče Neznanac i pokloni mu prsten kojeg Leonardo stavi na domali prst. ”Idem. Ostajte u miru. I neka vas sreća prati. Gdje god da ste. Mnogo ste sličniji nama nego što i mislite. Vi znate mnogo, ali ne znate sve. Što se tebe tiče, ti nisi moj tata. Ti si se samo umiješao u život moje majke. A nisi smio.“

Igrate se Stvoritelja. A Bog je samo jedan. Odoh sad.”

Leonardo se okrenu i polako krenu ka izlazu pećine. Neznanci su stajali dok nije izašao, a onda se i oni polako povukoše u mračni dio pećine.

# SAĆEL MIJARI, NAJVEĆI KOVAČ SVIH VREMENA

Saćel Mijari, najveći kovač svih vremena, sjedio je na osunčanoj litici i sjetno gledao zadnji od veličanstvenih *polisa* koji se prostirao pod njegovim nogama. Tišina i pustoš vladali su nekada živim gradom, njegovim uređenim šetnicama, zlatnim tržnicama i prstenastim terasama koje su razbijale svjetlost plavog sunca i reflektirale je niskom duginih boja. Blagi je sjeverac tragao za nekime koga bi mogao osvježiti, ali među bijelim građevinama nije bilo nikoga pa se zaplitalo u krošnje ogromnih *tepa* stabala proizvođači tužno zavijanje.

Napušten i sam, posljednji je grad ovoga svijeta iščekivao svoju gorku i neizbježnu propast. Glomazni *giganti* i njihova vojska najstrašnijih nesreća koje je svojom arogancijom iz bezdana pridigao Saćel Mijari, ispisivali su formule slabosti i kôdove nemoći na jedva vidljivoj površini kupole. Tanka, prozračno sedefasta opna bila je jedino što je zadržavalo bujicu uništenja da se ne razlije ulicama, trgovima, parkovima i ne proguta grad. Ogromne glave divova, natrpane crvenim očima, zvjerale su bezosjećajno u potrazi za pukotinama u tkivu prostora.

Gledao je iznad sebe gorostase velike kao planina kako is crtavaju skice užasa. Bijele im munje grčevito iskre iz tamnih pipaka u želji da sruše, unište i poravnaju posljednje utočište u kojem njegov svijet još nije beživotan, gladak i taman kao vulkansko staklo. Nije u njima bilo nikakve mržnje, nisu pokazivali sućut niti osjećali krivnju. Razarali su postojano, uredno i precizno, poput otkucaja vremena. Kupola nad njim je titrala i naprezala se, valovi su se širili duž njezinih silnica proizvođači groteskni ples sjena i svjetla na licu grada, ali nije popuštala. Znao je da neće još dugo.

Saćel Mijari je svojom taštinom uništio svijet i od toga nije mogao pobjeći. Jedino čemu se još nadao jest da je pohotu vlastitog srca barem djelomično iskupio. Snagom mladog sunca iskovao je pet nebeskih prstenova i njima ostatke ostataka svoga roda poslao prema zvijezdama. U neizvjesnu budućnost, pomislio je, ali barem daleko od mračne sudbine koja će njega

uskoro dohvatiti. Plameni trag prstenova na oštroj i hladnoj slici mračnog neba sada mu je bio tek suza u oku.

\*\*\*

Još i prije nego što je progovorio, a puno prije no što je prohodao, Saćel Mijari je nesvjesno kovao. S vremenom je kovao iznad tankih pramenova oblaka, dalje od svojih učitelja, čak i jače od praotaca svijeta, a snažnije no što su govorili drevni zapisi. Kovao je dublje od mitova... bio je najveći kovač od postanka svijeta, a koristio je samo jednostavan brončani nakovanj, simetriju i vlati trave.

Nije bilo tvari, materije, sile ili osjećaja koje nije svojim kovanjem unaprijedio, a nova je čuda proizvodio kao što običan čovjek s ruku otresa hladnu vodu. Što je bio stariji i moćniji, više je žudio za sve većim izazovima. Želio je brže, beskrajnije i bolje, želio je iskovati vječnost i novi život, želio je iskovati univerzalnu dobrotu i otkovati nesreću. Saćel Mijari je bio najveći kovač svih vremena, ali govorilo se da u mistična tkiva univerzuma ne treba dirati.

Nije se obazirao na negodovanja vladara, šaputanja plebsa i prigovore njegove braće kovača. Usprkos ženinim suzama i molećivim pogledima sinova i kćeri, odlučno se zaputio u drevnu pustoš, pradavno mrtvilo koje vjekovima uzgaja samo smrt. Lišena života, ta je zemlja bila jedina prljava mrlja na površini njegova kristalno plavog planeta. Čvrsto je odlučio potražiti žilu života za koju se vjerovalo da leži negdje u dubinama presječena, suha i odvojena od krvotoka svijeta. Svojim kovanjem bi je zacijelio, a Saćel Mijari, najveći kovač svih vremena, bio bi zapamćen i kao tvorac raja.

Pronašao je samo središte pustinje i tamo postavio svoj brončani nakovanj, raširio simetriju i raspleo vlati trave. Kovao je dublje od najviših tornjeva, kovao je sloj po sloj kroz povijest i nakon četrdeset dana i noći bez sna i okrepe, pronašao usahlu i zgrčenu žilu. Obujmio ju je svim svojim bićem, kao što sretna majka grli spašeno dijete, i udahnuo joj volju za životom. Na trenutak se činilo da je žila bila predugo zaboravljena i da iskra koju joj je podario Saćel Mijari neće probuditi njezin tok, a onda je u najveličanstvenijoj semantici od kada je svijeta i vijeka, žila progovorila, povezala se i zasjala.

Oprostili su mu svu tvrdoglavost, inat i taštinu. Dokazao je još jednom da je on, Saćel Mijari, najveći kovač svih vremena. U radosti i veselju, koji su uslijedili, nitko se nije obazirao na tmurni oblak koji se nadvijao nad omfalosom svijeta.

Još četrdeset dana i noći trajali su rajski hvalospjevi, apokrije i festivali života. Kovači su slavili svojega najmoćnijeg brata, a narod se opijao srećom i bogatstvom utopije u kojoj se našao. U suton zadnjega dana proslave, ljudi



su se od umora počeli prepuštati slatkome snu. Svijet je izgledao kao da je toga trena stvoren, savršen i nevin. I kada je najveći kovač svih vremena, posljednji od svih ljudi, zadovoljno sklopio oči u zagrljaju svoje žene, svijet se rascijepio.

Svojim najvećim djelom, Saćel Mijari je doista bio iskovao raj, ali i probudio pakao.

Na trenutak, kao da je sve stalo, a tama po prvi puta nakon puno vremena duboko udahnula. Iz pukotina koje su se poput stigmi otvorile na tijelu svijeta počeli su izlaziti. Giganti, gorostasi iz eonima daleke prošlosti, sada oslobođeni tartara bili su željni skinuti koprenu erebusa sa svojih brojnih očiju.

Da li ih je najveći kovač svih vremena razljutio ili samo probudio svojom iskrom, nikome nije bilo važno. Saćel Mijari je preko noći postao najomraženiji kovač svih vremena. Drznuo se dirati tkivo kozmosa, poremetio ravnotežu i prizvao kaos.

Nakon što su se uzdigli na površinu, divovi su bili višnji i od najvelebnijih tornjeva i zvonika, s glavama koje su dosezale oblake. Strah je zgrcio cijeli svijet iščekujući najgore. No giganti su samo nepomično stajali i mnoštvom svojih krvavih šarenica promatrali ljepotu svijeta. Gledali su na sve strane, upijali zvukove i hvatali svjetlost. Nakon nekoliko teških dana samo su sklopili kapke. Pukotine su se zatvorile kao što su i nastale, a uspravni titani usnuli su poput mrtvih kipova.

Kada je pobrojao mrtve i malo odahnuo, narod se uvjerio da je divove zamrznuo najveći kovač svih vremena kojega su nepromišljeno u prvi mah prokleli. Uslijedili su radost i olakšanje, a s vremenom i navika. Srušeno se ponovo izgradilo, počupano i uništeno zasadilo. Ožiljke zemlje je prekrila priroda, usput se pletući oko okamenjenih gorostasa. Od mrtvih je statua uskoro splasnulo strah, na divove se s vremenom počelo penjati, na njima stanovati i s njih promatrati svijet. Pod njima se za sreću vjenčavalo i djecu pravilo.

Ali Saćel Mijari više nije kovao. Kovanju se nije vratio premda su mu oprostili i ponovo ga veličali vjerujući da je ukrotio divove kojima se nekada djecu plašilo, a sada s njima sretno živjelo. Plavi je plašt svojih kovača-predaka zamijenio grubim suknom. Povukao se u osamu, daleko od oca i majke, napustio svoju braću, ženu i djecu, i nestao sa strahom koji do tada nije poznao. Svijet se primirio i kako je prihvatio gigante, kao što se prihvaća ugasle vulkane, čovjek je zaboravio najvećeg kovača svih vremena.

Prošlo je mnogo ljeta, a život je iz godine u godinu bio sve ljepši. Žitnice su bogato rađale, voćke pucale pod težinom svojih plodova, rijeke, mora i jezera vrvjeli ribom, a bolesti gotovo da nije bilo. Jedino od čega se umiralo bila je starost.

A onda su jednog proljetnog dana divovi otvorili oči i pokrenuli se. Svijetom su prošli trnci, poput jedva čujne grmljavine u daljini. Odavna zaboravljen, daleko u dubini masivne planine, na malom otoku usred podzemne rijeke, Saćel Mijari je otvorio oči probudivši se u noćnu moru.

Giganti su se iz prva kretali polako, po jednu ljudsku stopu od izlaska do zalaska sunca, kao da im je teško pogoniti mišiće nakon dugog mirovanja. Kako su dani prolazili, bili su sve brži i sve grozniji. Gdje god bi zagazili, život bi nestajao. Gdje god bi ugazili, ostao bi vruć i smrdljiv otisak, uglačan poput površine crnoga kamena na kojem više ništa nije raslo.

Strah je čvrsto zgrabio i stegnuo cijeli svijet koji je u nevjerici ustuknuo pred iznenadnim uništavanjem. Ljudi su bježali da ih se ne zgazi kao mrave, skrivali se u planinama, otiskivali se na pučine. Vojske kovača i ratnika krenulo je zaustaviti gigante, ali gubili su bitku za bitkom. Ako bi uspješno i srušili kojeg diva, iz njegova bi slomljenog tijela izronile guje, crvi, skakavci i, poput pošasti, proždimali sve pred sobom. Ljudi i živalj ponovo su umirali od gladi, otrova i bolesti.

Iz mnogobrojnih očiju divova curila je gnjusna tama, iz njihovih udova rasli su plikovi koji, kad bi se rascvjetali, svijet bi pogađale sve veće grozote, sve odvratnija i užasnija gamad. Zadah smrti se širio svijetom, a divovi i njihove izlučevine su gutali sve pred sobom. Nestajale su doline, polja, šume, rušile se planine, isušivala mora i rijeke, umirali bijeli oblaci, a zrak postajao otrovom za svako živo biće. Uskoro je više od pola svijeta bilo uništeno i zaglađeno poput tamnoga smrznutog jezera, a divovi su i dalje neumorno gazili.

\*\*\*

Njegovim svijetom, osim ovog posljednjeg ostatka civilizacije, vladao je hladan svemir i tvrdi vakuum. Cijelog su ga giganti zagladili u oniks i lišili ga života. U uglačanu sferu jedino je plavo sunce gledalo samo sebe kao nijemog svjedoka jednog nestajanja.

Još jednom je pogledao grad u želji da mu se svaki njegov kamen duboko ureže u misao, a zatim se ustao sa stijene i odšetao do male platforme na kojoj se ugniježdila ukrašena gondola. Ovješena o mrežu čvrstih kablova, usamljena, čekala je svojega jedinog putnika. Saćel Mijari se smjestio uz prozor i prepustio davno iskovanoj mehanici. Uz jedva čujno zujanje i blago ljuljanje, gondola se pokrenula zadnji put prema posljednjem gradu svijeta koji će se uskoro ugasiti.

Promatrao je zrake sumraka kako se teško probijaju kroz gustoću gorostasa i horde koja je nagrizala njegovu kupolu. Još malo i bit će od obzora do zenita potpuno prekrivena njihovim otrovnim izlučevinama, razornom

matematikom i simbolima uništenja. Još koji sat i plavog će sunca nestati, a Saćel Mijari biti posljednji koji će vidjeti purpurni zalazak prije nego i sam postane prah.

Nadao se da će još jednom vidjeti zvijezde, ali nije u to vjerovao. Lagano njihanje gondole u sporom spuštanju prema gradu ponovo ga je odnijelo u prošlost.

\*\*\*

Stajao je nemoćan pred vijećem, okupan toplim svjetlom, iscrpljen, otupjelih osjetila i cijelim bićem ispunjen beznađem. Probadali su ga pogledima punim prezira, istodobno ga mrzeći svojom mirnoćom. Tišina u velebnoj dvorani bila mu je nepodnošljiva, ali što je drugo mogao očekivati?

Upravo je hrapavim glasom cijelome svijetu obznanio da on, Saćel Mijari, najveći kovač svih vremena ipak ne može zaustaviti pošast divova i njihovu prokletu mrijest, nesreću koju je sam prizvao svojom arogancijom. Svi njihovi pokušaji da unište ili barem ponovo uspravaju gorostasne gigante, jedan za drugim su propadali, a kovači, od najslabijih do najsnažnijih umirali su u strašnim mukama. Svijet je nestajao i to više nitko, čak ni on, nije mogao spriječiti.

Veliki predstojnik vijeća i meštar kovanja se lagano ustao i hladnim glasom progovorio. Njegove su riječi duboko zasjekle i jednim potezom izbrisale sve ono što je Saćel Mijari ikada u životu dobro učinio.

– Saćel Mijari, premda si sada najomraženiji kovač svih vremena, i dalje si najveći. Što nam je činiti?

Tada im je opisao kupole i prstenove. Preduhitrio je njihovo pitanje i rekao im da su šanse male, ali da drugih nema. Dok je govorio što će učiniti, osjetio je niz sitnih i oštrih probadanja nesvjesnog kovanja tisuća predstavnika koji su s prigušenih galerija prisustvovali vijeću. Kao da su ga gađali otrovnim iglicama. To se jedva moglo zvati kovanjem, ali usmjereno s beskrajnom mržnjom izazivalo je nelagodu u nutрини njegova onemoćalog tijela.

Nemušto je to sličilo skladnom kovanju najsnažnijih kovača, ali jedva čujno. Na nesreću, čak ni ujedinjeno kovanje cijelog svijeta, svih kovača i nekovača, koje je bilo za nekoliko oktava slabije od onoga koje je izražavao Saćel Mijari sam, nije bilo dovoljno.

Posljednje je velike polise zaštitio mudro iskovanim plaštevima. Pod njima je ostatak preživjelih čekao, ili spas ili kraj. Saćel Mijari, najomraženiji kovač svih vremena, je potom krenuo kovati nebeske prstenove. Na trenutak su svi preživjeli dotakli vječnost i zaboravili užase koji su nagrivali kupole. Osjetili su veličanstven ples kovanja i, kao u neka druga vremena, opjevali

najvećeg kovača svih vremena. Kada je i posljednji prsten bio iskovan i spreman, života je bilo još u samo dva polisa.

\*\*\*

Gondola se zaustavila, a meko šuštanje vrata ga vrati u grubu stvarnost. Izašao je ostavivši gondolu da se lagano njiše na svojoj posljednjoj stanici. Prošetao se do trga u centru polisa koji je bio posvećen njegovoj vještini. Iako mu je kraj bio blizu, osjećao je spokoj. Na najljepšem ali i najbolnijem mjestu u samome središtu trga, pažljivo je odložio svoj brončani nakovanj. Iz arkada su ga nijemo promatrali nepomični kipovi njegovih predaka-kovača. Kleknuo je i uokolo razbacao simetrije. Posljednje vlati trave položio je pred sebe. Pogledao je prema gore i sasvim neočekivano uočio djelić neba kako se probija kroz užase ne bi li mu se pokazao. Kao da mu dovikuje, ovdje sam, pogledaj me još jednom. Poput blagog osmjeha nježne djevojke treperilo je nekoliko zvijezda. Osjetio je njihov zov, njihovu utjehu i toplinu prije nego što ih je prekrila odvratnost divova. Kupola je bila pred izdisajem. Strah ga je u tom trenutku potpuno napustio. S osmjehom je postao onaj stari i sada bio siguran u sebe i ono što želi učiniti.

Svu je svoju moć i vještinu, snagu i dušu pretočio u kovanje simbola vječnosti. Omatao ih je simetrijom milosti i vjere, a potom u njih utočio priču svoga svijeta. U posljednji je simbol utkao svoja sjećanja i osjećaje. Prvi osmijeh majke i očev uzdah. Plamen kovanja. Muka, smrt i život u jantaru. Trenutak vječnosti i sreće. Instinkt, izazov, prkos, žeđ, znanje. Izvadio je sve iz sebe, a potom zablude i taštinu povezo vlatima trave. Zadnjim izdahom i posljednjim pogledom probio je tkanje prolaznosti udarcem o brončani nakovanj koji će odzvanjati kozmosom do njegova kraja. Kada je kupola konačno popustila, Saćel Mijari, zadnji od svoje vrste i najveći kovač svih vremena pred divovima je bio samo prazna ljuštura ugaslih očiju.

## SPIRITUS UBI VULT SPIRAT

### 1.

Zraci poznog popodneva preivali su se plećima Taurusa dok je tlo počinjalo da se trese. Po ritmu prvih drhtaja, svaki iskusni Anadolac znao je da sledi nastavak. Jedan od onih koji ostave rusvaj po selima, razjуре stoku, otvore nove žile kamenoloma i poneku gromadu smandrljaju niz padinu; iskusni Anadolac bi tačno zaključio da ovakav seizmički događaj ugrožava jedino trošne zgrade iz ere nesrećnog Selima VIII. Uistinu, čitaocе alef-vesti će ubrzo umiriti podatak da se u Južnoanadolskom vilajetu osetio samo kilavi pratilac znatno ozbiljnijeg udara od osam-zapeta-osam stepeni Nakatomi-ne skale koji je sat ranije zatalasao Bosfor i njegove puste obale.

Otomansku imperiju svakoga dana pogodi najmanje osam većih i oko devedeset osrednjih potresa, računato prema dobrom starom Nakatomi. Zbog čega je jedan od devedesetak *zanemarljivih* naterao Hajrudina Hajdaroglua da hitro napusti važan sastanak, nije previše teško objasniti ako poznajete navike ovog energičnog šezdesetogodišnjaka. Efendija H, kako su moćnog Hajdaroglua oslovljavali svi, od zaposlenih u Korporaciji H preko konkurentskih oligarha pa sve do tvrdih pregovarača iz Crvene Tokijske Komune, nije pokazivao previše sentimentalnosti prema svom zavičaju na jugu Anadolije; ipak, crni helio ga je sa krova jedrenskog H-1 čardaka već nosio tamo, ka epicentru minornog, propratnog zemljotresa; Efendiju H je, naime, baš kao i mnoge sa sličnim teretom odlučivanja, često vodilo sujeverje.

”Ovde je sve počelo”, galamio je protiv buke elisa Efendija H dok je helio slovenske proizvodnje nadletao kamenito grotlo ovenčano oblacima. Morska površina se na južnoj strani vidika mreškala milionima penušavih tačaka. Ispod helija je upravo proletelo jato galebova uhvativši u širokom luku pravac unazad, ka svom vodenom hranilištu. Geona je pokušavala da, prateći pedantno manikirani Efendijin prst, u mozaiku surog kamena i četinarskih ostrvaca nazre naseobine; činilo joj se da naselje izvodi savršenu mimikriju, razvijenu tokom vekova s čvrstim uverenjem da pošasti uvek dolaze s neba. A, onda je videla stupce dima i tamne tačke koje se haotično kreću oko njih.

Čak i da nije znala da je tu "sve počelo", Geona bi shvatila ubrzo po sletanju. Na ovoj strani Taurusa se moglo očekivati poluprazno seoce s oronulom tekijom i minaretima od planinske tikovine, ispunjeno meketom i mirisom koza. Grupu koja je pritrčala heliju činili su, međutim, muškarci u sivim uniformama identičnim onim u kojima se šepuri obezbeđenje jedrenskih H-čardaka.

"Efendijo, šteta u samom selu nije velika. Svi vaši rođaci su dobro i zdravo", saopštio je, u stavu mirno, najstariji, očito ponosan na širite sa četiri zlatne pruge, crvenu beretku, ten od bronz e i moderni 5,56 milimetarski džef za pojasom.

Efendija H je iskočio na asfalt, a za njim je odlučno stupila Geonina štikla. Kovitlac slanih kapljica i sitne prašine je nestajao poput opsene dok su elise gubile zamajac. Trenutak kasnije, svi su koračali uskim putem prema prvim kućama.

Ni traga od koza, nikakvog minareta nije bilo na vidiku, samo mnoštvo živopisnih kućeraka iz davno minulog vremena i gust miris smole posvuda. Preplanuli starci i mršavi psi slali su poglede u kojima nije bilo previše respekta za elegantnu Efendijinu pojavu. Vođa obezbeđenja je referisao u hodu:

"Problem, međutim, jeste veliki..."

Geona je skinula cipele kako bi mogla da prati tempo muških koraka. Bilo je dovoljno svega dva minuta da grupa prođe kroz celo selo i dospe do stepenica uklesanih u planinsko tle, stepenica koje su zavojito vodile naviše, uz prirodnu piramidu, ka oblacima.

"Turbe je... srušeno?" podigao je obrve H. Geona je primetila da su mu vilice stegnute.

"Pogledaćete, Efendijo..."

## 2.

Pogledali su zajedno, preko ivice rake, ali ništa se nije moglo razaznati sve dok se, gotovo istovremeno, snopovi svetla iz nekoliko baterijskih lampi nisu ukrstili u tami urušenog groba.

Geona je progutala sopstveni vrisak, ali njenim telom prođe primetan drhtaj. Zagrizla je donju usnu i prisilila se da zadrži pogled na prizoru prašine, kostiju i desetina crnih pacovskih tela koja su vrila po komadima survane ploče i satrulelom tabutu Hajdar-pašinog počivališta.

"Gamad je dole svila gnezdo...", izvinjavajućim glasom je progovorio komandir obezbeđenja, ali ga prekide podignuti Efendijin dlan.

Hladnoća koja je vladala unutar turbeta bila je gotovo natprirodna u odnosu na okolni užareni ambijent Taurusa u pozno leto; penjala se uz Geonine noge i otežavala njene pokušaje da ostane rame uz rame sa Efendijom i drugim muškarcima, stamena pred kakofonijom cijuka koja je odzvanjala iz

kamene utrobe turbeta. A, onda je, među golim repovima i petrifikovanim ostacima pogrebnih tkanina, Geona opazila odsjaj...

### 3.

*Spiritus ubi vult spirat.* Natpis sa unutrašnje strane prstena odzvanjao je u glavi efedije H kao da odnekud trešte teška crkvena zvona. Vrteo je komadić zlata ukrašen tirkiznim i crvenim kamenjem, među prstima. Podigavši pogled prema devojci shvatio je da ga ona i dalje gleda zbunjeno; od kako joj je saopštio odluku izraz na Geoninom uskom licu se nije menjao.

”Ali ja ne znam ništa o grobovima”, rekla je nervozno premeštajući alef-čunar iz ruke u ruku. On je činio slično s prstenom, navlačeći ga do kraja na levi pa na desni domali prst. Kroz male prozore pružali su se monohromatski prsti umirućeg sunca. Mirisalo je na vlagu zemlje, na davno zaparložene izlučevine, na iščileli život. Od spolja su dopirali zvuci vetra i ljudskog kretanja.

”To je jednostavan zadatak, Geona. Imaš nacрте. Hajdar-pašino turbe je pod protekcijom Sultanovog zavoda za zaštitu nadgrobnih spomenika. Bolje nemoj da pitaš koliko stotina hiljada kuruša je koštala ta papirčina... Imaš, dakle, nacрте za jedno obično šestougaono tursko turbe, a i mramora više nego dovoljno, svuda naokolo...”

Prsten je uhvatio poslednji zrak svetlosti, pre nego što je u kamenoj kućici zavladala tmina; odbio ga je pravo u zenice Efendije H. Ovaj je gurnuo prsten u džep pantalonona, ali mu se sjajna mrlja zadržala na mrežnjači. Narednih noći, obasjavaće puteve kojima će hoditi u snu.

”Ne želiš da bude vraćen na kost tvog pretka?”

Prišao joj je i zagrlio je. Njen dah je bio vreo, kao da je obuzeta groznicom. Činilo se da je svestan kako prizor drevnog kostura pod kamenim krhotinama turbeta neće lako napustiti Geonu. *Spiritus ubi vult spirat*, ponovo mu je čekicalo u ušima; kroz ovaj ritam se naziralo i kako elisa hvata momentum a muški glasovi umnožavaju. ”Rekonstruiši turbe, Geona, i nadiši se zdravog vazduha ovde. Vraćam se u Jedrene, i sama znaš koliko je za Korporaciju H važan posao koji je trenutno na astalu. I, naravno, prouči natpis na Hajdar-pašinom prstenu.”

Rekavši ovo, izvukao je snažno stisnutu pesnicu iz džepa, kao da se nešto u njemu bunilo protiv rastajanja od predmeta koji poseduje svega sat vremena. Trenutak kasnije, prsten je na njegovom dlanu izgledao kao skupoceni muzejski eksponat. S obzirom da je turbe nad Hajdar-pašininim telom ozidano pre više od pola milenijuma, Geona je znala da skupocenost te male, minuciozno izrađene stvari ne počiva *samo* na izgledu. Uzela ga je bojažljivo i zagledala egzotična slova.

#### 4.

Ležala je zatvorenih očiju i osećala kao da lebdi. Šum mora je prožimao tišinu u sporim, periodičnim zamasima. Njeno srce je čudesno treperilo čineći da se oseća laganom i čistom, kao da je, nekim čudom, novorođena. Bilo je to kao da sluša čudnovatu, improvizovanu muziku; zažmurila je jače. Sa mišlju da je sve savršeno, nepostojeći baloni sapunice prsnuli su negde u dubini njenih očnih jabučica; poskočila je i ispratila niz ćilima do verande.

Mnogi su mrzeli anti-G platforme baš zbog ovoga: odjednom si se mogao osetiti bestelesnim, bezvremenim, ništavnim. Geona je retko upadala u takva stanja. Volela je bezbednost od potresa, a platforme su to pružale. U svetu koji se stalno tresu, želela je da tlo, makar i anti-G, bilo kakvo tlo, bude čvrsto pod njenim tabanima.

Brodovi su bili daleke bele opsene, a galebovi okupljeni na mermernoj ogradi izgledali su spremni za razgovor. I, baš kada je pomislila da dosadne ptice treba rasterati, vazduh su prosekli britki zvuci mini-helija. Povukla je gole noge sa kanabeta, iako je znala da velikom srebrnastom kuglom upravlja autopilot.

Muževni glas je upitao:

”Koliko vremena je potrebno da se pripremite? Efendija H vas očekuje najkasnije do trinaest časova, ručak će biti serviran u Kordobi.”

Vratila se u sobu, spakovala alef-čunar u damsku torbicu i još jednom proverila da li je šifra na aktovki podešena. Kao da to nije dovoljna zaštita za Hajdar-pašin prsten s latinskom inskripcijom, lisičinama je povezala dršku i svoj nežni ručni zglob.

Od Sidea do Kordobe, leti se nad samim sultanovim dominionima: srušeni minareti Rodosa sijaju kao prelomljeni tigrovi zubi, sicilijanski kalifat se nastavlja na oker-plaže malteške Medine, okolo se roje krstarice prepune sveslovenskih penzionera i levitiraju anti-G hotelske platforme, a poneka gigantska barža sa robom iz šnajderaja Tokijske komune trucka se starom sueckom rutom; svet na njenom dlanu i ručak koji se krčka u Kordobi.

”Spiritus ubi vult spirat”, doviknula mu je gotovo pobedonosno dok je silazila niz pokretne stepenice helija, pravo pod blage senke palmi, objavljujući svoju lepotu Efendiji.

”Latinski je mrtav jezik”, rekao je setno. Bilo joj je pomalo komično, zvučalo je kao da se Metuzalem priseća mladosti, a to je poslednji efekat koji je Efendija H ikada hteo da proizvede o sebi. ”Ali, ti ga oživljavaš, Geona. Oživljavaš sve čemu se približiš...”

”Ne želim da budem vaša peta žena... Prekinite s tim...”

”Znam. Samo jedna i jedina. Koja čeka na onog pravog iz Jerusalajima.”

Bila je svesna ponoće svojih usana. Spustila ih je na grubi, hladni obraz, bezobzirno i ubilački.



”Četiri nedelje bez tvog društva... Nije mi bilo lako...”, uzdahnio je.

”Latinica je mrtva, ali poslovice nije”, šaputala je Geona, ”Baš kao i ona stara, o iveru i kladi. Niko ne zaslužuje prsten slavnog pretka koliko vi, Efendijo.”

”Heh... Ne preteruj... Hajdar-paša nije bio *slavan* u svoje vreme. Od nje-ga smo mi, potomci, stvorili mit... Običan slepi, neškolorani mudrac, vešt trgovac stokom, stihoklepac i šaljivdžija. Čovek iz naroda...”

Pev slavuju spuštao se sa zidina. Lakeji su stajali nepomično, kao mrtva straža iako je sunce tuklo po njihovim visokim belim turbanima. Iz hlada je, nenametljivo, dopirala sefardska melodija. *On danas igra na sve ili ništa*, cenila je Geona. Zavalila se u ležaljku i prekrstila noge. Žar njegove cigarete bio je usamljeno crveno oko, gladno u senci mermernih svodova.

”Običan čovek... Hmm...”, duž slova urezanih u prsten bilo je dovoljno skeletne prašine da DNK-čitač izvuče zaključke; sliku su upotpunili podaci alef-arhiva i, naravno, Geonina mašta raspaljena pod suncem Anadolije ”Koliko uopšte znate o vašem pretku, Efendijo?”

## 5.

*Trebalo je da znam kako tek uveče sledi vrhunac*, pokušavala je da zadrži misli dok su joj krvlju kolali duhovi katalonskog vina, a uvojke mrsile vetrine Velikog okeana. Čamac je na svakih stotinjak metara česao površinu mora, i putovanje bi se pre moglo nazvati letom nego plovidbom. ”Fiiiiii”, podvrisnuo bi Efendija H s vremena na vreme; eskadron vernih helija štektao je pozadi, u noći koju su ostavljali za sobom.

”Uskoro stižemo...”, galamio je u vetar.

Klimnula je glavom i osmehnula se kiselu. Želja Efendije H da ne sluša pripovest o Hajdar-paši bila je jača čak i od poriva da zavodi Geonu u senkama kalifskog vrta. Umesto storije o denovljanskom kapetanu kojeg je sudbina, umesto na brod spreman za plovidbu na zapad, čudnovatim i nenadanim spletom događaja odvela u tursko ropstvo, efendija je odabrao buku i bes; blenuo je napred, u horizont velike vode, kao nadureni dečak koji napokon shvata da je skupa igračka važnija od svega drugog. Geona je bila sve manje ponosna na istraživački rad koji je obavila u Anadoliji, čak je i psovala *pravo* Hajdar-pašino ime u sebi, toliko besprizorno kao da za njega zna stotinama godina.

Dva sata kasnije čamac je gotovo vertikalno uzleteo nad svetlosni bedem koji beše razapet pravcem severozapad-jugoistok, činilo se, u beskraj. Čuli su sebe kako dišu po prvi put od napuštanja Kordobe, ali samo na tren, jer vazduh oko njih beše sve razređeniji; u ušima je škripalo, ali se Geona ponovo osećala blaženo. Visine su uzvratile rapsodijom noćnih boja. Umesto raskih oblaka, međutim, ukazala se sletna platforma.

Crveni barjak Tokijske komune i raskošni, gordi steg Ujedinjenih Slovenskih Država vijorili su se uz bok zastavi sa zlatnim surama kojoj se Efendija H kratko i dostojanstveno poklonio. Na platformi je vladala vreva. Geona i H su odbili kiseoničke maske i opredelili se za tablete respirocina, a bilo je očito da je isti izbor napravila i većina okupljenih. *Maske su za paranoike*, pomislila je bacajući pogled ka jednom od separea zakrčenih telohraniteljima.

I pored četiri svetska rata koja su ostavili za sobom, ljudi iz tri velika carstva su umeli da se zajedno prepuste razuzdanosti dobre zabave. Nad kružnim barom su se smenjivali hologrami najavljujući zanimljivu noć u stratosferi, ali Geona na to nije obraćala pažnju. Japanski komesari su bili dobro društvo, baš kao i ulickani slovenski investitori. Biti na otvorenom nebu, na ovoj visini, već je činilo avanturu po sebi, barem za Geonu. Efendiju kao da je progutala gužva, otkako su stigli viđala ga je samo u malignim magnovenjima. Geonino telo se prepustilo muzici. Popularni sveslovenski pevač se dojmio posebno inspirisanim, svetlucale su mu oči baš koliko i kobaltno plava odežda. Šljokice posvuda...

*Izgledaš mi kao lutkica sa Krima,  
opeglana noću, opeglana danju...*

Ples ih je doveo do ograde. Teturali bi se i dalje, ali ispod je bio ambis, a u dubini – svetla, čitava galaksija. Disali su brzo, grla punih ozona, na ivici panike. Rekao je da se zove Moritomo. Vrlo dobro kotiran, mogla je da oce- ni čak i tako omamljena, mada je nosio uniformu bez ikakvih oznaka. Biti bez oznaka, a u tako visokoj delegaciji! Zanimljiv tip. Gusta brada za jednog *Đapca*. Debela cigara koja smrdi zavodljivo. I, vraški crvena petokraka.

Kucnuli su se čašama, a on je pokazao dole, ka svetlima. Nebeska sa- zvežđa sada su se činila samo kao blede kopije miliona jarkih tačaka razastr- tih duž površine okeana.

”Svet će uskoro postati drugačije mesto. Jeste li spremni za promenu, hanumice?”

Dok se smešila, činilo joj se da njene usne pripadaju nekom drugom, nekom sačinjenom od gasa.

”To smo obećali svima, druže... Podanicima svih carstava. Svet bez ze- mljotresa... Vi ste, zasigurno, seizmolog? Inženjer?”

Njegov osmeh je Geoni, nasuprot sopstvenom, delovao savršeno stvar- nim. Ruski, kojim je govorio, bio je mek, kao da izlazi iz usta kakvog neo- doljivog Tolstojevog oficira. Iz profila, izgledao je kao pesnik zalutao među vođe surove vojne hunte.

”Napraviti novi kontinent nije posao za seizmologa, tehnologa ili obi- nog arhitektu. Zamislite, dole, pod svetlima, titanijumski kraci prodiru du- boko, neki su već ogrebali samo središte Zemlje. Uskoro će drmusanje biti

tek velika i mučna lekcija iz istorije... Žao mi je što nisam jedan od konstruktora, hvalio bih se time pred vama. Ali, recimo da sam... da sam metafizički inženjer”, spustio je prste na malu šaku kojom se pridržavala za ogradu. ”Imate, uistinu, lep prsten.”

”Ah... Nije moj. Zapravo, jeste... Poklonjen mi je. To je jedan stari, stari prsten.”

”Hmmm...”, podigao je obrve visoko a očima začkiljio kao pravcijati procenitelj dijamanata. ”Rekao bih... petnaesti vek.”

”Ako računate vreme na hrišćanski način, onda bih morala da priznam kako ste u pravu...”, palcem je prešla preko površine prstena sve do niza malih zarezaja; setila se tri napeta sata koliko je ćutljivom antalijskom arheologu trebalo da mikročetkicom ukloni kamenac s fine gravure: *anno domini 1492*.

”Veoma dobro prepoznajete dragocenosti... mislim, veoma dobro za jednog komunistu.”

Nasmešio se kiselo: ”Kladim se da iza poklona stoji duga priča.”

Blok etno-popa se upravo završio a Tulujhanov pianino je počinjao da se zagreva...

*Kakav perfidni skot*, pomislila je i povukla ruku.

”Ha... Priča je daleko bolja nego što je možete zamisliti, družo Moritomo...”

## 6.

Dugo je stajala sama uz ivicu platforme. Prezirala je prizor pijanih muškaraca i zato im je okrenula leđa. *Đapcu* se priča nije svidela, ista ona koju Efendija H nije ni želeo da čuje. Uvek je tako delovala na muškarce, svaki se ekspresno pretvarao u udvarača, ali je ovaj efekat bio kratkotrajan. Geona je bila dovoljno pripita da dozvoli sebi misao o Bogu kao udvaraču. Čvršće se uhvatila za ogradu.

Prizor nepreglednog sistema svetala, koji je predvojio veliki okean, činio je da se Geona oseti delom priče epskih razmera. Zamišljala je milione germanskih nadničara dok uz psovke i narodnu muziku rintaju, dok grade kontinent od kompozitnih legura i postavljaju svet na stabilne noge, kako u znoju čine ono što je Bog propustio stvarajući bahato svet sa nesrazmerno velikim okeanom.

Pitala se, međutim: dokle bi stigao kavaljer iz Đenove da, okupljajući posadu po lučkim birtijama, nije pao u ruke arapskih trgovaca robljem? Dokle bi dosegli jedrenjaci kraljice Izabele koji su uzalud čekali na svog kaptana, da li dalje i od svetala u noći, sve do zasećenih obala šogunata? Nešto joj je šaputalo da bi baš on, tajanstveni Efendijin predak, savladao svih deset hiljada nautičkih milja Velikog okeana, od Kanarskih ostrva do dokova Nagasakija, i to celih dvesta godina pre turskih admirala. Jedna od nota je ovo uporno tvrdila dok su Nubijci lenjo muzicirali za fajront. Behu to poslednji budni muškarci među oblacima. Poslednji budni, koji su svirali džez.

## ZAVARIVAČI

Veličanstven je bio pogled kroz veliko okno na obje strane. Na valnim vijestima rekli su da na put kreće ukupno 998 brodova, ali meni je izgledalo da ih ima bezbroj, nanizali su se lijevo i desno od nas, kao blistavi vojnici u uglačanim oklopima, kao metalne osice pred zajednički juriš. Teleskopi su ispitali put, ali brod s ljudskom posadom tamo gdje idemo ipak još nije kročio. Za izviđanje nema više ni vremena. Nema vremena, moramo se žuriti.

Naši brodovi su poredani u blagom luku duž Plutonove orbite. Dobro je što je Plutonu opet priznat status planeta, jer otkako smo izgubili Merkur, nitko se još nije priviknuo na novu brojku. Ovako se bar učiteljica neće ljutiti da stalno griješimo odgovarajući na pitanje koliko ima planeta u našem sustavu. Danas je Dan polaska pa nemamo nastave, doveli su nas sve u veliku dvoranu da svjedočimo početku povijesne selidbe čovječanstva u drugi sustav.

Kroz veliko okno vidimo tek mali dio veličanstvenog prizora, ali zato s velikog ekrana u stražnjem dijelu dvorane dobivamo bolji pogled. Kame-re zumiraju detalje moćnih letjelica, snimaju, arhiviraju, ovo je povijest. Na ekran se povremeno projicira slika našeg broda. Evo, s kraja na kraj ekrana upravo se širi natpis: ESS Istra. Ovo ESS znači Earth Space Ship, a to na engleskom znači: zemaljski svemirski brod. Zemaljski svemirski brod Istra, tako se zovemo, tako ćemo se zvati i tamo gdje idemo. Kažu da ćemo izaći na čvrsto tlo, da nas čeka veliki planet s kontinentima, morima, oceanima, rijekama. Uzbuđen sam što ću osjetiti pod nogama kako je to gaziti po pravom pijesku, kamenju ili travi. Kažu da je isto kao i u školskom simulatoru. Ali, ne može biti isto. Jer ako si na planetu onda nemaš metalni krov nad glavom, a ovdje je sve ispod sivog metalnog krova, i ono što zovu šuma, i ono što zovu livada, jezero ili igralište. Uzbuđen sam jako, jer nad glavom nikad nisam imao ništa drugo osim metalnog krova, ovdje na brodu svog rođenja. Mama i tata rođeni su na Zemlji, u pravoj Istri, pričali su mi kako je to hodati po travi, šljunku, zemlji, po svemu po čemu nikad više nitko neće hodati. Previše je vruće tamo. Još mnogo prije nego što sam ja rođen Zemlju je napustio zadnji čovjek. Rekla nam je učiteljica da već desetljećima ljudi

žive u brodovima i svemirskim stanicama. Neki će na njima i ostati sve dok im naše staro Sunce to bude dozvolilo. Kad se više ne bude moglo, kad Sunce proguta i Veneru i Zemlju i Mars, kad se njegova užarena površina približi vanjskim planetima, tada će nam se i oni pridružiti.

Djeca iz moje grupe zabavljaju se pogađanjem koji će se brod sljedeći pojaviti na ekranu. Evo, kamera pokazuje našeg desnog susjeda, ESS Crna Gora. Iza njega uredno su postrojeni, i čekaju kao i mi, ESS Makedonija, ESS Cyprus, ESS Palestina, ESS Kurdistan, njihove natpise vidimo i bez zumiranja. Pogled kamere se prebacuje na drugu stranu, s lijeva od nas lebde ESS Veneto, ESS Tirol, ESS Bretagne, ESS Walles, ESS Florida... Blizu nema nijednog kineskog, a njihova su mi imena tako smiješna. Sjećam se kad smo u grupi čitali popis naglas, kao da je sve zvečalo i zvonilo i cilingalo.

Kaže učiteljica da svaki brod nosi ime prema jednom kraju matičnog planeta, kraju u kojem su živjeli naši roditelji, ili njihovi roditelji, prije nego što je na Zemlji postalo prevruće. Rekla nam je da će u novom svijetu svaki brod dobiti svoj dio kopna na kome će se njegovi putnici naseliti, tamo ćemo, rekla je, neko vrijeme živjeti u brodu jer u njemu imamo sve što nam treba, dok vani, na otvorenom, ispod neba a ne ispod metalnog krova, ne sagradimo prave kuće, škole, bolnice, sve. I svaki taj kraj u novome svijetu zvat će se kao kraj s površine stare Zemlje iz kojeg smo došli, zapravo, iz kojeg su došli naši roditelji. I tamo ćemo govoriti našim jezikom, a s putnicima iz drugih brodova razgovarat ćemo na engleskom, taj jezik svi znaju bez obzira koliko ime njihovoga broda zveči, zvoni ili cilinga kad se izgovara.

Dali se nam znak da se utišamo. Kad je žamor potpuno prestao, svi smo se okrenuli prema stražnjem velikom ekranu. Slika je prikazivala ESS Texas, jer on će krenuti prvi, tako nam je rekla učiteljica koja je pazila da svi gledamo i opominjala one koji su u dosadi zvjerali naokolo. Sjajna mu je površina svjetlucala na slabijim zracima našeg bolesnog Sunca, na sreću sada dovoljno udaljenog, a uskoro za sve nas i potpuno bezopasnog. Do novog svijeta putovat ćemo kratko, i nećemo pritom vidjeti zvijezde, već samo njihove bijele tragove, bljeskove u obliku dugačkih bijelih pruga, kaže moj tata, i stići ćemo za samo nekoliko trenutaka. Odrasli su izračunali gdje točno trebamo ići. Još dok su ljudi bili na Zemlji odabrali su baš taj planet ka kojemu uskoro krećemo. Tata kaže da će ga nazvati Nova Zemlja, ali nisu ga još imenovali, možda im kad dođemo tamo sine i neka nova ideja. Volio bih da ga nazovu po nekoj boji, kao što su našu staru Zemlju zvali plavi planet, tako nam je rekla učiteljica, i kaže da je stvarno bila plava dok se sve na njoj nije osušilo. Sada je nekako žuta ili smeđa, vidjeli smo na slikama koje su nam povremeno prikazivali.

ESS Texas na našem ekranu kao da je zadrhtao, svjetla su mu zatreperila. Iako nismo ništa mogli čuti, u srcu sam osjetio kao da je zabrujao. Mogu

zamisliti kako su uzbuđeni ljudi u prvom brodu koji će krenuti ka novom svijetu, pogotovo djeca. Oni govore samo engleski, ne moraju ga učiti poput nas, kao dodatni zajednički jezik. Možda su zato odabrani da idu prvi jer u glavama imaju više prostora za druga znanja. Moj tata kaže da će nam u novom svijetu trebati znanja kakva na našem brodu ne postoje, zato jer nemamo nebo nad glavama, nego metalni krov. Kada imaš nebo nad glavom, onda moraš znati graditi krovove od svega, a ne samo od metala, tako je, kaže tata, bilo na staroj Zemlji, ali kako se na našem brodu nije moglo ništa graditi, znanja kojima su se učila starija djeca nisu se imala kako provjeriti. Baš bih htio naučiti nešto korisno, tako da mogu raditi s nebom iznad glave.

Dok je ESS Texas na ekranu postajao sve treperaviji i drhtaviji, preko zvučnika su pustili dubok muški glas koji je usporenim svečanim tonom izgovarao oproštajne riječi starom i pozdrav novom svijetu. Onda je drugi muški glas, malo manje svečan, počeo govoriti kada će ESS Texas točno krenuti, i kojim će redom brodovi kretati poslije njega. Onda je, blagi ženski glas, počeo govoriti upute o tome kako se trebamo ponašati i što trebamo raditi neposredno prije i za vrijeme putovanja, i kada tamo stignemo. Ali, to smo sve već znali, učiteljica nam je o tome govorila tisuću puta. Zato više nismo baš pažljivo pazili, nestrpljivo smo iščekivali kad će prvi brod krenuti i kako će to izgledati. Onda je muški glas rekao da će brodovi kretati u razmacima od po pet minuta, a do polaska prvog broda preostalo je još dva sata. Do našeg vremena za polazak ostalo je još puna dva dana, tako da ćemo se nagledati odlazaka i hiper-skokova, ali ovaj prvi željeli smo vidjeti svi.

U filmovima sa stare Zemlje najviše sam volio baš one trenutke u kojima svemirski brodovi počinju svoj hiper-skok, ono kad im se upale bočna svjetla, pa se najprije malo izduže, onda se opet malo skrate, i onda uz zvuk kao kad nečim metalnim brzo pređeš preko glatkog stola nestanu, ostavljajući još nekoliko trenutaka svjetlosni trag iza sebe. Moj tata kaže da to nije istiniti prikaz hiper-skoka, da su to specijalni filmski efekti i da se u stvarnosti ne vide nikakvi bljeskovi i ne čuje nikakav zvuk, ali ja sam svejedno volio zamišljati da ćemo u novi svijet krenuti baš na takav način, kao iz filma.

Opet se javio onaj ženski glas i počeo odbrojavati sekunde do polaska prvog broda u novi svijet. Zadnjih deset sekundi smo odbrojavali svi zajedno, i djeca i odrasli. Gledao sam ESS Texas kako se veličanstveno presijava, i u tom trenutku sam odlučio: u višem razredu učit ću za zavarivača, spajat ću male dijelove metala u velike konstrukcije, čvrste i sigurne, naučit ću to stvarno dobro raditi, i ako budem najbolji, dat će mi da spajam svemirske brodove. Onda ću jednog dana moći reći ljudima koji će ovako na velikom ekranu gledati polazak na putovanje nekog drugog broda da je to mojih ruku djelo, da sam ga ja sastavljao, da sam pod prstima osjetio svaki njegov spoj i da sam se zdušno brinuo napraviti ga tako da izdrži svaki zamislivi napor

i izazov dok putuje svemirom. Vjerojatno će mi najprije dati da radim na zavarivanju dijelova i konstrukcija za škole i bolnice, za ono što nam je najvažnije kad tek dođemo u novi svijet, ali s vremenom...

Kad smo s odbrojavanjem došli do nule, slika ESS Texasa se najprije na djelić sekunde sasvim zamrzнула, a onda je u sljedećem djeliću sekunde brod naprosto nestao s ekrana. Nije bilo ni bljeskova, ni produžavanja i skraćivanja, ni zvuka struganja metala po glatkome stolu. Bilo je baš onako kako je moj tata rekao da će biti. Nakon pet minuta odbrojavanjem smo ispratili i ESS Hokkaido, nakon još pet minuta ESS Kamchatka. Brzo nam je prestalo biti zanimljivo, počeli smo pričati o tome što će tko raditi u novom svijetu. Tako smo se zapričali dok su s ekrana iznad naših glava brodovi nestajali jedan po jedan, sve dok nas nisu poslali na spavanje. Pitao sam tatu jesu li brodovi koji su već krenuli sretno stigli na odredište, ali on mi je rekao da nema načina da to saznamo dok i sami ne dođemo tamo.

Sutradan smo samo par puta svratili u veliku dvoranu ispratiti polazak po dva-tri broda zaredom, a nakon još jednog spavanja od trenutka našeg polaska dijelilo nas je još svega par sati. Sada nismo mogli biti u velikoj dvorani, već u spavaonicama, a roditelji su bili s nama, osim onih koji su dežurni. Mama je bila dežurna u brodskoj bolnici, pa nije s nama pratila polazak. Tata mi je htio objašnjavati što se upravo događa, ali kako sam to čuo već stotinu puta, više sam želio razgovarati o odluci da postanem zavarivač. On je rekao da ćemo o tome sutra, kad stignemo.

Da smo krenuli, znali smo samo prema obavijestima ženskog glasa iz zvučnika, i po slici s malog ekrana u našoj spavaonici, s koje su nestali svi brodovi čije vrijeme za polazak još nije došlo. Ništa se nije treslo i nikakav trzaj nisam osjetio. Napeto smo gledali u ekran očekujući kada će se umjesto crnila pojaviti slika s obrisima novog svijeta i brodova koji su stigli prije nas. Možda su se već spustili na planet, možda su već počeli graditi? Učinilo mi se da je već i malo previše trenutaka prošlo, pogotovo kad je tata, malo uznemiren, uzeo telekomander i počeo prebirati po njegovim tipkama. Na ekranu se najprije pojavio niz širokih treperećih crta, zatim se sve pretvorilo u mnoštvo točkica. Tata je pritisnuo još neke tipke i slika se napokon izbi-strila, ali na njoj nije bilo ni slike planeta ni svemirskih brodova, samo velike sjene koje su se kretale jako brzo, udarale jedna u drugu i zatim mijenjale pravac, opet se sudarajući i odskakujući u crni prostor. Zatim smo čuli daleki potmulu udarac i zvuk grebanja metala, ali ne sa ekrana, već kao da je nešto udarilo u naš brod, ne u trup već u neki od onih metalnih dijelova koji strše. Tata me jako stisnuo za ruku, a onda me zagrlio, šapnuo na uho da ostanem u spavaonici bez obzira što budem čuo i vidio, i izjurio u hodnik.

Nekoliko trenutaka gledao sam za njim, a onda vratio pogled na ekran. Sjene su se i dalje okretale, jurile i sudarale se, a kad bi se neka malo više

približila, mogao sam razabrati dijelove antena, otkinutih žica, okvire, spojeve i cijevi. Kad se jedna velika plošna sjena okrenula ukoso, vidio sam na njoj natpis ESS Catalunya... Na drugoj sjeni, s dva oštra brida i trećim koji je izgledao kao potrgani komad papira, pisalo je ESS Dalmacija. Na drugima sam razabrao samo da piše ...tland, na jednom je komadu metala, sad mi je postalo jasno da su veliki, pisalo samo ESS, jer je ostatak natpisa bio otrgnut. Mislim da sam plakao, postalo mi je sve jasnije što se dogodilo, ali nisam znao zašto. Nestrpljivo sam čekao da se tata vrati. Bilo mi je žao ljudi i djece u tim brodovima, čije raskomadane krhotine sada lete uokolo. Zamišljao sam kako ih hvatam nekakvim hvataljkama s mehaničarskog broda, i ponovno ih zavarujem u cjelinu, koja ljudima može pružiti zaklon i sigurnost. Kako u nekoj većoj krhotini pronalazim preživjele, kako onda zajedno zavarujemo metalne zidove u oblike koji mogu sačuvati zrak i toplinu... Tako se tješeći i hrabreći vjerojatno sam i zaspao.

Tata je donio same loše vijesti. Kad je ESS Texas, prvi brod kojeg smo svečano ispratili na ovaj daleki put, usporio iz hiper-skoka, uslijed neke se pogreške rasprsnuo, pa kako zbog toga nije mogao zauzeti unaprijed mu namijenjeno mjesto u orbiti našeg novog svijeta, u njegove je krhotine udario ESS Hokkaido i također se rasprsnuo. Jedan po jedan brod, kako su svakih pet minuta dolazili, udarali su u krhotine prethodnih i tako sami stradali, desetine, stotine brodova, sada su osim natpisa na krhotinama bili posve neprepoznatljivi, a predvorje našeg novog svijeta umjesto dobrodošlice sada nam nudi samo pogibelj i smrt. Naš brod se izvukao, kaže tata, jer ima jako dobrog pilota koji je odmah pri usporavanju iz hiper-skoka uočio krhotine, počeo ih izbjegavati i smjestio se malo izvan opasne zone. Još je svega nekoliko brodova ostalo čitavo, ESS Alaska koji je došao još jučer i pobjegao skroz do polarne orbite, ESS Crna Gora koji je došao odmah iza nas, ESS Guadalajara koji je dobio nekoliko udaraca, ali se ipak nije raspao, a među brodovima koji još uvijek dolaze poneki ipak uspije na vrijeme skrenuti. Dolaze prebrzo, nema vremena da se remorkerima sklone krupnije krhotine, još uvijek svjedočimo novim smrtnima, priča mi tata i plače.

Ali to nije jedina loša vijest koju je donio. Planet pod nama, naš željeni novi dom, je nažalost nenastanljiv. Teleskopi sa zemaljskih svemirskih postaja nisu mogli precizno odrediti sastav atmosfere i oceana, ali sada su nam mjerni instrumenti otkrili da bismo se, spustimo li se na površinu planeta, ugušili, a brodovi bi nam se rastopili, čak ni u skafanderima ne bi bilo sigurno. Kapetani preživjelih brodova vijećaju što učiniti, ali sada je najvažnije spasiti što više brodova. Od njih 998 koliko ih je bilo spremno za polazak, na odredište je ih čitavo stiglo manje od dvadeset, a još ih treba doći stotinjak. Svaki deseti bi se mogao uspjeti spasiti, rekao mi je tata, poljubio me u čelo, naredio da čekam u spavaonici i opet odjurio.



I dalje sam zapanjeno na ekranu pratio dolaske novih brodova i njihove trenutačne lomove. Mama je još u bolnici jer je od loših vijesti mnogim putnicima pozlilo, ali ona je dobro, iako je umorna od mnogo posla, rekao je tata. Prije nego je otišao na dužnost pokazao mi je kako se telekomanderom mogu birati signali različitih kamera, uključujući i one na preživjelim brodovima. Jedna je bila uperena na mutnu površinu negostoljubivog planeta. Tko zna hoćemo li se tu zadržati ili ćemo kad svi brodovi prođu i prebroje se preživjeli, krenuti nekud dalje? Druga je kroz zaštitne filtere bila uperena prema dalekom suncu ovog sustava. Čini se da je sasvim prijateljski titralo, nesvjesno tragedije koja se u tihom užasu događa oko njenog četvrtog planeta.

Spavao sam, pa nisam ni čuo kad se tata ponovno vratio. Probudio me i rekao da se spremim jer je sazvan sastanak u velikoj dvorani, na istom mjestu gdje smo odbrojavali sekunde do početka polaska na veliki put. Put koji se izrodio u propast. Tata je rekao da je preostalo svega trideset brodova. Na sastanku ćemo čuti što je odlučilo vijeće kapetana i što sada slijedi.

Nisam znao da li da budem tužan što je toliko ljudi poginulo i toliko brodova stradalo, ili da budem sretan što se naš brod uspio izvući i mi s njime preživjeti ovu katastrofu. Kad smo stigli u veliku dvoranu naš se razred opet okupio oko učiteljice, šutjeli smo i čekali. Na velikom ekranu tada se pojavilo lice predsjednika vijeća kapetana. Na engleskom je počeo iznositi podatke o stradalima i preživjelima. Ponovio je što mi je tata već rekao, da je planet nenastanljiv, ali da ne možemo dalje, jer za novi hiper-skok treba proizvesti gorivo od sirovina koje zasad nemamo. Osim onog što nosimo i proizvodimo na svojim brodovima, nešto resursa za preživljavanje ima u krhotinama razbijenih brodova, koje slobodno plutajući svemirom predstavljaju opasnost za nas koji smo preživjeli. Zato će prvi zadatak biti neutralizirati tu opasnost.

Vijeće kapetana odlučilo je da se remorkerima sa svih brodova počnu sakupljati krhotine razbijenih brodova i da se njihovim spajanjem formira prsten u orbitalnom pojasu oko planeta. Trideset preostalih brodova raspoređeno će se duž putanje budućeg prstena i sakupljati krhotine svaki u svom sektoru. Hitno treba pokrenuti osposobljavanje većeg broja zavarivača, koji će imati ključnu ulogu u spajanju krhotina i formiranju prstena, koji će nam omogućiti nastavak života u ovom sustavu. "Nema se više što reći, prionimo na posao", bila je zadnja izgovorena rečenica predsjednika vijeća kapetana s velikog ekrana.

U sebi sam bio ponosan što sam dobro izabrao buduće zanimanje. Bit ću ne samo zavarivač, nego i graditelj prstena! Učiteljica je rekla da ne moramo čekati prelazak u viši razred, svi koji žele postati zavarivači, mogu sa školovanjem početi odmah. To znači da neke predmete koje imamo do sada nećemo nastaviti učiti, ali morat ćemo pojačano učiti engleski, kako bismo

se bez zabune mogli sporazumijevati sa zavarivačima s drugih brodova koje ćemo sretati na gradilištu. Tata kaže da će nam susjedni brod zdesna biti ESS Crna Gora, a s njima možemo razgovarati i na našem jeziku, ne moramo znati engleski. S' lijeva je raspoređen ESS Sahara, za komunikaciju s njima engleski će nam biti nužan. Nadam se da će me rasporediti na desnu stranu, jer se namjeravam baš jako posvetiti učenju zavarivačkih vještina, pa ako zbog toga zaostanem s engleskim, da bar na gradilištu nemam problema.

## PRSTEN LUTKARA

Uplašene ptice bježale su s krošanja. Lepet teških kožnatih krila prenio se zatrovanim zrakom. Lelujave sjene šume postajale su jasnije kako se Sunce sa sve veće visine probijalo kroz crvene oblake. Šuma je postala tiha. Mnogo tiša nego što bi se to očekivalo. Ni jedan knar nije iz gustiša probadao svojim kratkim, brzim piskovima na granici ultrazvuka. Nisu se vidjeli ni čuli niti maleni, radoznali barfi, ili kosmati, koji bi obično provirivali iz svojih rupa. I pljunuli kiselinu na one koji bi im se previše približili. Šuma je uvijek znala. Slutila smrt kao šum koji struji negdje u otrovnom bilju, u valovima oštrog vjetra.

Dvoje lovaca su se prikradali, koristili sve što im je tehnologija mogla pružiti da ostanu neprimijećeni, ali nije im uspijevalo. Tamna, gotovo crna, šuma, što se prostirala po gorama, daleko iznad ruševina grada, ih je čekala.

Aheja klekne na jedno koljeno, gledala je oprezno, isključivši optiku kojoj nije u potpunosti vjerovala. Kaciga koju je nosila je filtrirala toksični zrak, ali ju je i isključivala, odvajala od prijeteće okoline. Činila ju ranjivijom. Jednom je od para lovaca, koji je bio u prolazu u njihovoj bazi, čula da su se u ona prastara vremena ova brda zvala Crno Gorje. Ali nije im povjerovala. Šume su nekad na Zemlji bile zelene, a nebo plavo, u to je bila sigurna jer je jednom vidjela stare snimke satelitskih očitavanja, zaboravljene na jednom prašnjavom serveru, duboko u utrobi brda. Danov je bio desetak metara iza nje. Nosio je teško naoružanje, stalno spreman upotrijebiti ga. Njegove oči su je pratile, dok se oprezno prebacivala od jednog masnog, gumastog debla, do drugoga. Šuma pri tome nije bila toliko strašna kao nizine, u kojima su se kretala stvorenja daleko veća i opasnija od ovih s kojima su oni imali posla. Ali, svugdje oko njih su bile samo planine i gore. Opasne zato što su bile nepregledne, hirovite i nepredvidive. Neuromreža se ovdje mnogo češće kvarila nego u udaljenim nizinama. Ili bivala sabotirana na sve maštovitije načine. Bila su opasna bića iz šuma. A bila su i strašna, srasla sa zemljom i šumom iz koje su crpila snagu. Ali nisu bila inteligentna. Ili nisu trebala biti. Bar ne na način da prevare sve kompliciranije sigurnosne zamke koje su postavljali oko odašiljača.

Ali eto, opet su bili vani, a jedan par je nekoliko dana ranije nestao u lovu. Potpuno iščeznuo sa mreže. Nešto što njih dvoje nije pamtilo. Dešavalo se da lovci poginu, iako rijetko oboje, ali bi se njihovi ostaci pronašli i reciklirali. Sad je opasnost dobila novu dimenziju, gore su hučale jezom. Polovica dana im je prošla u šuljanju, sporom napredovanju, mukotrpnom osvajanju terena. I sad je odašiljač broj 27 bio pred njima, maskiran u crnu boju, kako bi se uklopio među drveće. Kao da je to pomagalo, sve da i nije nadvisio okolinu za dobrih dvadesetak metara. Bio je strano biće i kao takav nepoželjan. Aheja pošalje svoj kod prema stroju, isključujući obrambeni sustav koji je ionako ranije zakazao. Približili su se do podnožja tornja promjera tri metra, Danov još uvijek iza nje. Ponovno uključi sustave, sad kad su oboje bili unutar perimetra, iako se zbog toga nije osjećala sigurnije. Na pet metara visine, točno tamo gdje se nalazila prva kontrolna ploča, bila je poprilična udubina. Napraviti nešto takvo, u toliko čvrstom materijalu, nije bilo lako. Kameno-glavi je bio u stanju to učiniti. Ali, ti stvorovi su bili krupni i spori, oružje koje je branilo odašiljač bi ga sigurno srušilo dok prilazi. Kako je nešto tako snažno uspjelo doći tako blizu, na to nije imala odgovor. A i nije bilo njeno da istražuje kako. Samo da popravi kvar.

Tri sata kasnije bili su gotovi. Neuromreža je opet radila punom snagom. Gospodari će biti zadovoljni. Onoliko koliko zadovoljni oni mogu biti. Gospodari su bili telepati. Ali, na velike udaljenosti, bez neuromreže, nisu imali potpunu kontrolu nad bićima u svojoj vlasti. Osim kad bi udružili snage. Tada su postajali snažni i nemilosrdni. Za sve one koji bi pomislili da iskoriste neki kvar na mreži i umaknu od njihovog jarma negdje daleko. Kad bi negdje daleko značilo išta drugo osim novih, nekih drugih, ali zapravo istih gospodara.

Prešli su polovicu puta natrag prema bazi kad je osjetila škakljanje ispod čela. Vid joj se na tren zamaglio, a onda je osjetila poriv da skrene na desno i bude jako tiha. To je bio samo kratak, lagan dodir gospodara, samo naznaka njihovih želja. Oprezno, jako oprezno su oboje, s oružjem spremnim, došli do vrha uzvisine i provirili između stabala. Tamo, na rubu klanca, leđima okrenuto, sjedilo je biće po koje su ih poslali. Vrištavica. Ženka, mnogo, krupnija i opasnija od mužjaka svoje vrste. I mnogo rjeđa. Naravno da su je gospodari željeli. Iako su uhvaćeni i prstenovani vrištavci živjeli kratko, bili su poželjna lovina. Te zvijeri su bile brze i žestoke, snažnih ubilačkih emocija, nešto što su gospodari jako voljeli.

Sjedila je na velikom kamenu i gledala preko klanca. Iznad nešto nižih brda u daljini, prema nebu u nijansama ljubičaste, na kojem je sunce završavalo svoj današnji posjet. Nije mogla vidjeti u što je vrištavica buljila, zalaz sunca sigurno nije privlačio zvijer, ali Aheji je bilo svejedno. Imali su priliku da je iznenade, priliku koju nije htjela propustiti. Kratko je pogledala Dano-

va, ali njih dvoje su se razumjeli bez riječi. Namjestili su puške na omamljivanje, ali na najjaču dozu. Ne bi je trebalo ubiti, ali ako tako i bude, njoj neće biti žao. I onda, taman kad su im prsti pomilovali okidače, a puške ispalile svoje snopove, vrištavica je skočila u zrak. Njeno gotovo tri metra dugo tijelo se vinulo visoko i okrenulo u letu, moćni udovi se raširiše dok se spuštala. Njeno crno, glatko krzno, prošarano tamnocrvenim prugama bljesnulo je na posljednjim zrakama sunca. I onda je skočivši između njih, režući oko sebe, dugim kandžama, vrisnula. Vriskom koji je protresao šumu oko njih. Vriskom koji bi, na ovoj blizini, da nisu bili u zaštitnim odijelima, dobar dio njihovih organa pretvorio u želatinu. Aheja se otkotrljala još dok je zvijer bila u skoku i nastavila pucati. Nije vidjela Danova. Životinja je skočila bliže njemu, ali se nadala da se uspio odmaknuti na vrijeme. Nije znala što je upozorilo zvijer. Jesu li negdje pogriješili, što ih je odalo? Poznavajući gospodare možda je jedan od njih ispružio svoj telepatski pipak i uzbunio vrištavicu. Samo zato da bi lov učinio uzbudljivim. Lovci su potrošna roba, uzbudjenje lova je ono što je cijenjeno.

Sklonila se iza jednog debla, taman kad ga je moćna ruka, kandžama dugim pola metra, gotovo prepolovila. Danova puška je zujala, vrištavica je jeknula bolno, ali se i okrenula prema njenom drugu, još uvijek na nogama, i ponovno vrisnula. Slabije ovaj put. Dovoljno da Aheja zakorači iz zaklona i isprazni cijeli naboj svog oružja u njena leđa. Ovaj put je zvijer pala, trenuvši čelom o tlo. Uspjela se okrenuti na leđa, još uvijek slabašno pokrećući udove, škljocajući moćnim čeljustima prema njoj. Aheja joj priđe i ispalila u njena prsa još dva hica, iz pištolja kojeg je izvukla iz futrole na boku. Zvijer se prestane trzati, iako je još uvijek bila svjesna. Aheja je opkorači i izvuče jedan od prstenova iz džepa svog odijela. Pet centimetara u promjeru, žario je prigušenim sjajem masivnog zlata. Odvrati pogled od očiju vrištavice, očiju toliko ljudskih, ne samo zbog sve one mržnje kojom su je gledale. Njene usne su se micale, između oštarih zubi i dugih očnjaka izlazili su zvukovi nalik govoru.

Aheja nije marila. Podigne prsten i prisloni ga na čelo poražene životinje. Kad je dotaknuo njeno čelo vrištavica ispusti prigušen, otegnut jecaj, a onda se još jednom snažno trzne i umiri. Aheja je znala što joj se sad događa. Dobro je znala. Prsten je pregarao svoj put kroz lubanju, stapajući se s njenim čelom, dok su tisuće nanovlakana svojim pipcima osvajale njen mozak, stvarajući nedjeljivu cjelinu jednom zauvijek. Prsteni i neuromreža su bili način na koji su gospodari mogli s lakoćom kontrolirati svoje robove. Ojačavali su njihove telepatske moći, omogućavali jednom gospodararu da istodobno kontrolira mnogo uznika.

Kad se ponovno probudi vrištavica će postati samo lutka na koncu, kad god to njeni gospodari požele, sve dok u svom bijesu, bolu i očaju, koji će

hraniti gospodare, njeno tijelo ne kolabira.

Aheja je gledala kako sjaj prstena slabi, dok je proces osvajanja završavao. Nesvjesno podigne ruku prema čelu. Na putu je zaustavi vizir kacige. Da je mogla dotaknula bi vlastiti prsten, prsten koji je nosila od rođenja, samo da se uvjeri da je hladan, da ne gori kao na čelu vrištavice.

Podigne se, dok je adrenalin napuštao njeno tijelo i ostavljao je da se tresu od šoka, pa se osvrne za Danovom. Ležao je desetak metara dalje, obliven krvlju, goleme puške još čvrsto stegnute u rukama. Potrči prema njemu i klekne kraj njega. Prsa su mu razderana, vizir kacige razbijen, krv i hidrol liju po gnjilom tlu, dok toksični zrak puni njegova pluća. Zvijer je svojim kandžama uspjela proparati i odijelo i meso i titanijska rebra koja su štitila lovčev prsni koš. Pumpa koja je na desnoj strani pokretala njegov čelični skelet bila je razderana isto kao i srce koje je hranilo krvlju meso koje ih je oblagalo. Elektricitet je još pucketao na jednoj od prepолоvljenih erg pločica. Svijest ga je već napustila kad je podignula njegovu glavu na svoja prsa i zajecala. Kad se napokon uspjela primiriti položila je njegovo tijelo ponovno na zemlju i nježno odvojila prsten s njegovog čela. Nanovlakna su odumrla kad je prestala moždana aktivnost i pustila uređaj da se odvoji od mrtvog tijela. Aheja ga brižno spremi, pokupi i Danovo i svoje oružje, pljune u prolazu na još uvijek nesvjesnu vrištavicu, i uputi se prema bazi. Mjestu na kojem je provela veći dio svog života. Mjestu koje je ponekad, ali ne često, zvala domom.

Gospodari su ih u rijetkim prilikama znali poslati na duža putovanja. Jednom su njih dvoje išli dolje prema jugu, sve do mora. Put dug gotovo dvjesto kilometara. Put koji su prevaljivali danju, dok bi se noću skrili u neko skrovište. Priljubljeni jedno uz drugo, vodeći ljubav sve duže i duže svake noći. Sve nježnije i nježnije. Seks koji su inače upražnjavali bio je rijedak, brz i žestok. Brz, da ne bi osjetili pozornost gospodara. Duge izmjene intimnosti su ih znale privući, a onda bi oni preuzeli kontrolu. Nakon takvih seansi ona i Danov često ne bi mogli danima pogledati jedno drugo u oči, bez obzira što nisu svojevolumeno činili jedno drugom ono što bi gospodari poželjeli. Seksualnih robova je bilo dovoljno u bazi, ali ponekad bi i lovci okusili kakav je život tih jadnika. Dovoljno često da ne pomisle kako postoji život mimo volje njihovih gospodara.

I zato je taj put do mora, u kojem su živjela bića strašnija čak i od onih u nizinama, uvijek nosila u mislima kao mjesto sreće. Dani kad su ih gospodari zaboravili, kad su noćima ležali jedno uz drugo, promatrajući tragove zvijezda, koje su nekoć držale konce ljudske sudbine, i maštali o svijetu kakav je mogao biti.

Na putu su doživjeli i potres. Gora se lomila i otkrivala stvari iz davnih zagrljaja. Na jednom klizištu su pronašli masovnu grobnicu koja je izronila

nakon dugih stoljeća. Gomile i gomile kostiju naguranih jedne na druge. Velikom lopatom nekoć žutog, golemog stroja, koji ih je gurao na hrpe između nadgrobničkih kamenja što su provirivala iz zemlje. Kad su ljudi počeli umirati brže nego što ih se moglo pojedinačno predati zemlji, bilo je valjda dovoljno i nagurati ih na hrpe između grobova onih sretnijih. Onih koji su nekoć imali nekog da ih ožaluje. Na izjedenom stroju sjedio je kostur, lubanje nacerene, isto kao i one koje su praznim dupljama gledale prema njima iz kovitlaca kostiju. Lubanja na čijim čelima nije bilo prstenaste rupe. Lubanja cijelih, onakve kakve su i trebale biti. Aheja im je tada zavidjela. Na slobodi koju su imali kao živi, na snovima mrtvih dok slobodno lebde negdje iznad, negdje drugdje. Prešla je prstom nježno preko čela nekoliko lubanja. Onda blago pomilovala dva napukla nadgrobna kamena što su provirivala iz kolopleta kostiju. Ratković, pisalo je na jednom. Sijarić, na drugom.

Taj jedini susret sa starima, sa ljudima iz davnina je uvijek nosila negdje duboko u sebi. Dovoljno duboko, govorila je sebi, da ga gospodari ne mogu naći. A možda je njima gomila mrtvaca iz daleke prošlosti i sjeta dvoje lovaca bila samo nešto nezanimljivo. Nešto na što nije bilo vrijedno obratiti pažnju.

Vratila se u bazu kasno, kad je noć već obuhvatila i ruševine grada koji se prostirao s obje strane korita presušene rijeke. Ulaz u bazu je bio odmah na rubu ruševina i vodio je duboko u brda.

Nakon što je odložila oružje u oružarnicu, svukla odijelo i spirala sa sebe ukočenost i znoj, uputila se prema kontrolnom dijelu. Tamo, u prijemnom centru, čekao je Danov. Visok i snažan, tijela na kojemu su poigravali mišići, lica tupog i bezizražajnog. Prišla mu je brzo, držeći prsten spreman i prislonila ga uz onaj na njegovom čelu. Spojili su se zajedno u jedno i bljeskali dok su se podaci prebacivali u novo tijelo. Tijelo koje su gospodari izvukli iz spremišta klonova čim je lovac nastradao.

Čim je prijenos završio prsten koji je Aheja donijela se raspadne u zlatni prah. Otrsla ga je sa njegovih snažnih prsa dok ju je on i dalje promatrao bez pokreta. Bez emocija.

Treba vremena. Vremena da presnimljeno iskustvo i fizička bliskost, nadvladaju defaltno programiranje i dopuste sjećanjima nakalempljenim s prstenom da opet stvore osobu koju je voljela.

Pitala se ponekad koliko je teško njemu kad se njoj to dogodi. Koliko pati što u njenim očima odraz njegove tuge njoj ne znači ništa. Što ga gleda očima tupim i kamena lica, ovako kao što on nju sad promatra.

Nikad jedno drugom ne bi priznali svoju tugu, sav bol koji je ponovno stvaranje nosilo. Kad bi oboje bili cjeloviti, ostavljeni sami, o tome nisu govorili. Nisu, jer su oboje mislili da bi tako prizivali to zlo, i priznavali sebi da su ipak samo lutke na koncima svojih gospodara i ništa više.

Utisne mu brz poljubac u obraz, na koji on ni ne trepne, i udalji se prema srcu brda. Prema komorama gospodara.

Nakon svake misije u kojoj bi jedno od njih nastradalo, oni bi ih pozivali k sebi. Ne zato što bi tako veza kojom su ih kontrolirali bila jača. Neuronreža je unutar svakog dijela pokrivenog odašiljačima radila savršeno, a pogotovo ovdje unutar zemlje, u njihovom habitatu. Nije to bilo ni da bi je nagradili svojim prisustvom, da joj osobnim susretom možda pokažu koliko im vrijedi.

Mržnja. Radilo se o čistoj, dubokoj mržnji. Dok je stupala u komoru mogla je osjetiti kako nezaustavljivo buja i raste u njoj. Sve dok ne bi, kao i uvijek, osjetila poriv da skoči na tankove u kojima su plutala njihova bolesno blijeda, zakrčljala i deformirana tijela, gotovo besmrtna u svojoj dugovječnosti, zaštićena od svega čime im toksični planet može nauditi.

Kad bi se, svladana slijepim, ubilačkim bijesom, bacila prema njima, da ih skrši, samelje i uništi jednom zauvijek, preuzeli bi kontrolu i pustili je da se valja ispred njih u boli i bijesu, vrišteći gore od čudovišta iz šume.

Hranili su se njenim očajem, njenom boli i najviše od svega, njenim bijesom, željni žestine osjećaja kao što istrošeno nepce čezne za snažnim okusima koje jedino još može osjetiti.

Mrzila ih je iz dubina svojeg bića, te bijedne, zadnje ostatke ljudskih bića, nakaradne primjerke nekad ponosnog čovječanstva, na čiju je sliku i ona stvorena. Te, uvjetno rečeno ljude, koji su stvorili nju, ali nekoć i sve druge monstrume koji su naseljavali planet, zatrovan i davno uništen, od predaka, stvorova, koji su je posjedovali i kontrolirali.

Umrите, umrite napokon, vrištala je dok joj je bol parala mozak, sklupčana ispred tankova iz kojih su je gledale slijepe, svevideće oči.



## DODATAK



## PRSTEN U PRSTENU

Pokuša da napravi pokret, ali bol je pogodi kao sječivo, oduze joj snagu koja joj je trebala da pomjeri ruke položene na zidove pećinskih stijena. A ne bijaše vezana baš ničim, samo upletena u mrežu neizdržive Praznine.

- Ništa ne veže tako jako, ni tako uspješno kao Praznina.... Ama baš ništa.... Smješkao joj se vodeni kolut prstenastog oblika sa kliske površine njene unutrašnjosti.

Nadala se njegovim krilima. Čeznula za pokretima nježnim i tananim kao zvuk, drhtajem jutarnjih zraka na slapovima, koji se pamte kao mjesto u kojemu je majka na svijet donijela.

A onda, sjećanje krenu...

Kad je Njega ugledala prvi put, obnevidela je. Nestalo je talasanja koja je milovahu od rođenja, umukle su vode, a nebo se neznanom kud izmaklo. Ničega, baš ničega se ne sjeća, osim Njega i očiju pred kojima se traje i nestaje – zauvijek.

Sjeća se, bilo je rano jutro, sunce na jezerce navratilo, koliko lice da otrese od pospanosti i noćne rose prije nego, nad borovima i dolinom, prospe svjetlost ljetnjeg žara.

Došlo je podne kad Sunce lice od čistog zlata u biserje vode zaroni, koliko da se rashladi, da bi vedrije zasijalo.

Onda dojedri prstenasti suton na vranom konju bez biljega, s uzdama od mjesečine i mrljama od zvijezda umjesto krupnih očiju. Na njemu djevojka sa tajnom prstena slivenim u njenoj utrobi.

To je ona, Zlatokosa, slobodna i nestalna kao vjetar, na jezero navraćala da se osvježi i okupa, u onim vilinskim satima kada vrijeme zaboravi da ot-kucava, kad trave ne dišu i cvrčcima neumorne violine začute.

Vode tada poteku kud njeno tijelo klizne, zažubore u ritmu zaveslaja njenih ruku. On bi se tada pojavio i nečujno zaplivaovao za njom. Nekada je kružio u mjestu jureći sopstvenu radost zbog njene blizine. Njihova igra ispunjavala je beskonačnost...

Vrati je bol iz davne prošlosti, prosu se prazninom. Zlatokosa se odvoji od stijene i odluči još jednom da ga potraži.

Posljednji put.

Sad se sve zbrkalo. On nije mogao da odvoji prošlost od sadašnjosti: šta je uistinu vidio, a šta je odsanjao. Iznevjerio je i nju i sebe. Na sami spomen Zlatokose braća su ga ismijavala, bljujući plamen i sumpor. Zaboravljali su ga čim bi se dotakli oblaka i svojih čardaka.

Bješe on onaj najmlađi kraljević.

Prevaren i zaboravljen.

Jedino je majka znala da ga sasluša onako kako majke razumiju priče o prvim ljubavima svojih sinova i kćeri. Brižno, a i kako bi drugačije.

”Šta se to s tobom dešava”, pitala ga je.

”Ništa, i zar je to i važno?”

”Nema ništa važnije od toga”.

”Ima”.

”Nema...”

I nema odista. Sad više nema ničega, osim tih nestvarnih oblika pećine koje užasavaju i plaše. Mjesta u koja ne ulazi niko ko se s razumom ikada sastavljao, i sjećanja ih zaobilaze.

A bio je srećan u jezeru koje se ne da vidjeti niti dodirnuti. Može ga dosegnuti samo onaj što posjeduje čarobni prsten, jer samo uz čaroliju tajnog prstena može da se dostigne čistota praznine i beskrajna punoća tajne življenja. Nastao u plavetnilu voda, među raznobojnim biljem koje leluja dnom jezera. Milovali su ga planinski potočići snopljem vjetra. Hranile su ga sjenke zazidane, pojile vile zagorkinje.

Majka ga vrati u sadašnjost, podsjeti ga da je došlo vrijeme njegove transformacije iz tanane bezazelnosti u neukrotivo biće velike moći. Nije sumnjala da je njegov prsten zagubljen.

”Postaćeš zmaj”.

”Šta je to?”

”Osjetićeš tačno u vrijeme koje treba da bude. Zmajevi su bića čijoj nesagledivoj moći i bogovi katkad zavide”.

Dopade mu se majčin odgovor. Ležao je, a ona mu je milovala leđa, kao da je pretraživala mjesta na kojima će uskoro da mu porastu moćna krila.

Onda svetkovina poče. Oni koji su imali sreću da prisustvuju činu magije, vjekovima će propovijedati o ovom veličanstvenom činu.

Orkestar vilinih konjica, njih nebrojeno, izvodio je jezersku simfoniju prateći Vodenu Kraljicu koja je za ovu priliku imala smaragdnozelenu haljinu ukrašenu sa trista prekrasnih lokvanja. Preko njih prstenaste sfere – po jedna za svaku godinu postojanja.

Školjke su se pootvarale – sve do jedne. U svakoj rubini i safiri, ali ni jednog bisera. Po starom vjerovanju, na dan kada se čovjek preobraćuje u zmaja, nije uputno poklanjati bisere – nije srećno.

Samo odnekud, između njih, uglačan jedan gral.

Divovi, pijana bratija, na proslavu stigoše nepozvani. Istina, pretprani darovima. Brojni su ćupovi zlatom navršeni, prelivaju se jednorozzi, harfe krilatice. Nema toga blaga što bijahu zaboravili da ponesu. Čador, ispleten od vilinskih kosa, okružen darovima.

Zasjedoše zvanice oko bogate trpeze. Pojavi se Zlatokosa, sindžirima praznine okovana.

”Zlatokosa, otkud ona” – zavapio je On.

Izgedala je prekrasno, ali nestvarno. Za takvu ljepotu riječ ne bijaše još uvijek stvorena, a teško i da će ikada, tužno je pomislio.

Gledao je bez glasa, potpuno nesvjestan bola koji je izazvan svlačenjem sopstvene kože. Ljubav je potiskivala užasne probode njegovog tijela. Nije znao šta se sa njim dešava. Preobražavao se, bujao i raskrupnjavao. Postade zmaj ispred njenih očiju. Tupim pogledom pratio je Zlatokosu ne shvatajući u šta se preobrazio.

”Prsten!” – grmio je Gromovnik šaljući stotine munja.

”Neka oživi tajna prstena”, tutnjao je Bog Voda prosipajući ljetnji pljusak kakav On još ne bijaše vidio.

Za Njega sve to bijaše nevažno, njegove oči bijahu prikovane za mjesto gdje je stajala Zlatokosa.

I ona je pratila sve što se dešavalo oko Njega čekajući da izrone vodeni prsteni. Užasnula se gledajući kako nestaje Njegovo lice.

U njenim očima nije bilo poziva za pomoć, ne bješe ni tuge zbog zatočeništva kod razuzdanih divova. Bilo je samo neizmjerne čežnje za Njegovim nestankom. Ipak, nešto je iščekivala - nadala se da će opet odnekud doći.

U novom obliku, nije ga prepoznala, a možda i nije htjela.

Zvanice, koje su bile zauzete Njegovim preobraćivanjem i božjim pićem, ne primijetiše kad je Zlatokosa nenadno nestala u procijepu Pećine Tajne. Ni traga ni glasa ne ostavi. Samo se vode zaljuljaše na mjestu preko kojeg je kliznulo njeno tijelo.

On je vidio sve. Raširio je krila i krenuo nebu pod oblake. Lutao je sedamdeset sedam dana i noći (a to je u zmajevom životu i manje od trenutka) prateći njen miris u vrtlogu kiše. Da prikrije tragove, da niko ne sazna da je otišao da je traži.

”Ko si ti?” - teturao je hodnicima, u kojima podovi bijahu nad glavom, a svodovi nanizani pod nogama.

”Ko si ti?” - dovikivale su zazidane sjenke.

”Ko si ti?” - nasrtao je on na zidove niz koje se rijetka svjetlost slivala kao njeni zlatni uvojci.

Tražio je, a ona kao da bijaše pod zemlju propala. Sedamsto sedamdeset svjetova prevrnuo je da je nađe. Imao je ljubavi za još toliko traganja. Ali,

od ogromne čežnje i želje da je vidi, da je dotakne, kopnio je. Korak mu bijaše sve umorniji a ruke sve nemoćnije. Praznina, podmukla, a beskrajna, bešumno se spustila preko njega kao ribarska mreža. Sve manje nade i želje, a sve više Praznine. Dok nije sasvim posustao, nemoćan da pusti glasa ili da se pomjeri. Izgubio je nadu i lagano tonuo u jezersku dubinu.

”Napolju je toplo, a tebi je sigurno hladno”, začu glas.

A onda... onda ugleda njeno lice i zlatni uvojak upleten u vodeni prsten... Negdje je žurila. Zadrhta praznina oko nje. Talasi krenuše, pokrenuše prstenaste valove. Čarolija prstena krenu.

”Volim te” – sjetio se da joj kaže.

”Zmaj voli djevojku”, osmjehnula se i kao jutarnji zrak prosula sjaj po glatkoj površini jezera.

U ruci je držala prstenastu sferu.

”Ustvari, za jednog Zmaja, više si nego lijep”, poljubila ga je, kad je to najmanje očekivao. Od tog poljupca su mu zaigrali damari kao žar da je ko niz njih sasuo.

”Ali...”

Poljubila ga je još jednom i od Toga se Pećina Prepuna Tajni zavrtjela kao vrteška i čarolijom nestala onako kako nestaje ono što je čarolijom i nastalo.

Nestade Pećine a On se preobrati u čovjeka. Stajao je na obali jezera držeći Zlatokosu za ruku.

I divovi bijahu nestali. Umjesto njih svatovi razigrani, a majka kolo vodi.

Bi mu na trenutak žao one snage, ali kad osjeti ruku Zlatokose, jedan novi svijet sklopi se oko njega, najavljujući nepoznate prostore.

Uistinu, da li je ikada i bio Zmaj, ili je sve samo usnio u dugom ljetnjem danu na livadi kraj jezera.

On više nije siguran. Zlatokosa bi možda znala da ispriča, samo se za-gonetno smješkala.

Skrivala je njegovu prvorodenu kožu namotanu na prsten Anankinog vretena.

## BRĐANKA

Krave su tromo čupkale travu oko kamenih gromada, ostavljajući mi vremena da uživam u pogledu sunčanog dana niz obronke planine, uživajući u veličanstvenom pogledu na dolinu rijeke Tare i Donja Polja, dok se u daljini nazirala jalova pustopoljina ispred Mojkovca, spomenik otužnom pokušaju gradnje na muljevitom tlu. "Moj kovani novac". Sjećam se te priče prapradjeda Veselina da su tu crnogorski vladari kovali svoj novac i da je tako dobio ime, iako nikada nijesam provjerila tu priču na LONetu...katkad je neka sjećanja bolje prepustiti lijepim slikama, a doduše, sada, već neko vrijeme, nije mi dostupna moderna tehnologija. Klokot kipuće vode odvukao mi je pažnju prema plitkoj zavjetrini, u središtu koje je bio potamnjeni krug, pun čađavih ostataka izgorjela šiblja, u kojemu je na treperavoj vatrici kipjelo svježje pomuzeno mlijeko, dobrodošla dobrobit čuvanja krava. Doduše, ostali pastiri su pili svježje, tek pomuzeno mlijeko iz izdubljenih jabuka, ali ja se na to nikako nijesam mogla navići, s obzirom da su ostali pastiri većinom bili djeca. A ja? Ja sam kažnjena učenjem o svojoj porodici, učenjem svega što sam zaboravila ili, da budem preciznija, svega onoga što nijesam znala zbog inertnosti svojih roditelja, što me u konačnici i zarobilo ovdje... gdje i vuk oprezno hoda.

\*\*\*

Ja sam bivši *Molitelj*. *Čuvar reda i zakona u Istrapolisu*, megapolisu koji je pokrивao skoro cijelo područje bivšeg poluotoka. Mislim, bivši je samo na papiru, jer jednom kada uđeš u to vrzino kolo, cijeli život nekome plaćaš dugove. Tu me i doveo dug prema Ivoru, šefu kojemu sam dugovala uslugu i njegovom kolegi iz Zetskog megapolisa, Vuku Šćepanoviću, zloglasnom Šćepanu Malom, koji je život posvetio zatiranju brđana, koji, istini za volju, nije da su mu to otežavali svojim petljanjem po moždanim virusima i slanjem zaraze VIROTermom, čisto da pokažu da mogu, čime su i izazvali reakciju. A reakcija je uključivala i mene kao prikrivenog istražitelja jer sam direktni i nepovezani potomak plemena Rovčana, a rod je rod i ne odbija se kada ti

zakuca na vrata. Jedini problem lokalnih Molitelja je bio da je moja porodica bila spremna na *Trojanskog konja*, a ja nisam bila spremna na to da mi Šćepan Mali želi pobiti porodicu, tako da mi i danas pred očima lebdi slika: iznenađenje na njegovom licu prije nego što mu je alibladski šok metak velikog kalibra mogega pištolja izbacio očne jabučice iz duplji. Od tada živim na Sinjajevini bez PEROTerma i učim se životu u planini, radeću mnoge poslove, od kojih je čuvanje krava jednako dobitku na lutriji.

\*\*\*

Suhi kukuruzni kruh omekanio u toplom mlijeku, prijao je mojim ogrubjelim desnama na reskom jutarnjem zraku, koji je najavljivao kraj ljeta i dolazak jeseni na Sinjajevini. Toliko sam uživala u tome da nijesam primijetila suhonjavog posjetitelja koji je kao duh stajao na rubu zavjetrine, pristojno čekajući da utažim svoju glad.

”Stric te čeka, Morana. Ja ću ostati ovdje dok se ti ne vratiš. Požuri, on ne voli čekati.”

Prepoznala sam Aleksandrov glas i bez protivljenja sam krenula put kuće strikanove.

\*\*\*

Prastric Rajo je uvijek malo govorio, ali kada bi nešto rekao uvijek je bilo na mjestu. Ne baš na onom na kojemu su se neki nadali ili željeli, ali na kraju je bilo po njegovom. I ne zbog straha ili poslušnosti kao takve, mile tvrdim brđanima, već naprosto zato jer su svi znali da mu je najprječa dobrobit njegovog roda i porodice. To nisu dovodili u pitanje ni najmlađi članovi plemena Rovčana, tako neskloni starim tradicijama i vjerovanjima, a tako vjernih obitelji.

Barem su mi tako govorili članovi obitelji kod kojih sam bila na skrbi po kazni, prije nego što mi je dozvoljeno da ga upoznam. Crnogorska varijanta Starca s planine. Centralna točka otpora novom sustavu koji je kombinirajući stare navade, novu tehnologiju i puno političke lukavosti, opstao neovisan u gudurama Sinjajevine zajedno sa svojim rodnom. Doduše, ima nešto i u državnim povlasticama koje su im dane zbog života u zaštićenom području rijeke Tare. Pecare, krivolov u zaštićenim šumama, uzgoj životinja prirodnim putem bez nadzora, upadi u mreže i šverc i prodaja prirodnog mesa...

Nijesam ni shvatila koliko je put do Kuće bio brz dok sam razmišljala o stricu, dok nijesam prošla kod tri panja jablana, koje je još moj čukundjed zasadio da obilježi svoje muške potomke, a koje je neka beznačajna susjedska



svađa došla glave i od koje su ostali samo panjevi kao spomenik gluposti. Nije da je to oprošteno i zaboravljeno, ali o tome nitko da bi riječ rekao, a kamoli cijelu rečenicu.

Nekolicina ljudi u kasnoj kosidbi nijesu me ni pogledali, ali odavno je sijeno bilo pokošeno, tako da nijesam ni najmanje dvoumila tko su i što rade na polju, dok sam prolazila putem ograđenim suhozidom, na čijem kraju je bila velebna trešnja ispod koje se nalazila tipična planinska kuća. Do pola ozidana od kamena, gdje je stoka noćivala, a gore od ručno obrađenih greda s dvije prostorije, zajedničkom spavaonicom i glavnom prostorijom s kaminom, u kojoj me čekao prastric Radisav koji je naslijedio pradjeda Radoslava, te je kao mlađi baštiniio kraticu od imena radi razlikovnosti, koja se uvriježila, tako da ga svi i dalje zovu Stric Rajo.

Vatra u kaminu je blago pucketala, odražavajući sjenke u tami kuće i postariju priliku neodređenih godina u udobnoj drvenoj stolici postavljenoj dekama i jastucima, čija su se bijela brada i kosa borile s polutamom sobe, jasno ocrtanima pod valovitim odsjajem plamenova.

”Uđi, ćerce naša. Dobrodošla u moju kuću.”

”Još bolje te našla, Striče.”

Mahnuo mi je rukom pokazavši mi kavu na stoliću sa strane, te sam shvativši mig rastočila džezvu u dvije šalice i jednu odnijela do njega, a drugu sa sobom na stolicu ispred njega.

”Reci mi, ćerce, znaš li zašto sam te zvao?”

”Ne znam, Striče. Nitko mi ništa ne govori, a ja ne pitam. Jasno mi je da me procjenjujete.”

”I tako je dobro, ćerce moja. Razlog zbog kojih mi nemamo *Personalne očne terminale* je taj da čovjeka želimo upoznati direktno a ne treptajem oka i čitanjem podataka koji nam ništa ne mogu reći o čovjeku i njegovom karakteru. Zapamti, kćeri, što je podatak dostupniji, ljudi su lažljiviji. Ali nijesam te zvao zbog toga. Zvao sam te da porazgovaram s tobom o tvojoj budućnosti. Ti si naš rod, i bez obzira na sve dok si tu, mi ćemo te štiti. Međutim, stvari su malo teže van ove planine.”

Šutke sam ga gledala u oči, sluteći da stvari nakon sukoba s njihovim Tragačima nijesu idealne, ali bez ikakvog drugog podatka, sa starim backupom, čekala sam.

Dugo me je gledao u oči čekajući da poniknem pogledom.

”Dobro je, jaka si i ne potcjenjuješ moć informacija. Dakle, stvari ovako stoje. Nekako je procurilo da si ti ubila Vuka Šćepanovića, a kod nas se naše stvari rješavaju tu od pamtivijeka. Da im je akcija uspjela, potamanili bi nas kao zečeve i nitko ih ništa ne bi pitao, ali sada nas ne smiju ni taknuti jer bi sve brđane okrenuli protiv sebe, a ni stanovništvo Zetapolisa im to ne bi oprostilo. Probali su i omanuli i to je to za sve nas. Mi smo prestali čačkati

mečku s moždanim virusima, a vlast s fizičkim napadima, tako da se sve vratilo na svoje. Međutim... ti si građanka drugog Polisa i on traži tvoje izručenje zbog ubojstva Čuvara, a slutim da ti nisu baš naklonjeni i da su jako osvetoljubivi. Naše vlasti nisu sklone ovakvoj petljanciji, ali sam upozoren od drugih porodica da moramo udovoljiti zahtjevu za tvoje izručenje, jer bi Zetapolis, inače, kršio ugovore potpisane između svih Polisa u regiji o izručenju njihovih državljana, a tvoje neizručivanje bi moglo biti kobno po našu porodicu, jer bi se svi ogradili od nas, a znaš što bi to značilo.”

”Razumijem, Striče, ali nije mi žao. Zaslužio je to, a ja znam tko stoji iza tog zahtjeva, sustižu me stari grijesi i zavade. Spremna sam otići...”

”Ne luduj, ćerce, mi ne prodajemo naše. Radije ćemo svi izginuti nego da se priča da smo našu krv predali strancima. Ima izlaza i tražim da mu se pokoriš, kao tvojoj krvi. Neuobičajen je, ali je na snazi običaja jednakog sa zakonom, a to je izlaz i za Zetapolis. Moramo te pretvoriti u Crnogorku, odnosno građanku Zetapolisa.”

Njegov samozadovoljni smiješak zbog nadolazeće ideje probudio je u meni zlu slutnju da više ne vladam svojim životom, što je i Stric odmah potvrdio.

”Moraš se udati za jednog od nas, iako bih više volio da se orodimo s Drobnjacima, ali to će biti tvoj izbor. Moraš shvatiti da time postaješ jedna od nas i nitko te više ne smije dirnuti, a vlasti Zetapolisa ionako briga za neke individue iz Istrapolisa i tvoje razmirice s njima. Kako si porijeklom odavde, imaš mogućnosti za građanstvo po krvi i udaji, tako da je neosporivo po bilo kojoj osnovi, a to je jedino što sve nas zanima. Novi Strateg Čuvara iz Zetapolisa se slaže s tim rješenjem, a odobrile su ga i druge porodice, tako da je čvrsto kao stijena.”

”Ali ja se ne želim udati.”

”Nijesmo barbari, ćerce. Udaćeš se kako je dogovoreno. Ne boj se, nitko te na ništa neće siliti, a za par godina moći ćeš se razvesti. Svi znamo kako stvari stoje i tako to mora biti. Mali Drobnjakov je dobar dečko i zna kako stvari stoje. Ovo je vraćanje usluge između porodica i to nas veže čvršće nego išta. Mi se ovdje naslanjamo jedni na druge, ali to si već shvatila.”

Izašla sam u šoku, a pred kućom su me čekale sestre od strica. Svega ostalog se sjećam u magli.

Osim mladoženje... ne prelijep, ali naočit, od brda odvaljen i očiju boje planinskog izvora. I, naravno, s ožiljcima od nošenja PEROterma. Ipak smo mi ljudi budućnosti bez kojih je ovakav život osuđen na propast.

I najjasnije se sjećam prstena kojega mi je dao, prstena sačinjenog od drveta jablana, onog posjećenog koji je bio za mog pradjeda.

Kasnije sam saznala da je to dar s više značenja, a najznačajnije je bilo to što je daleki predak Šćepana Malog iz objesti posjekao to drvo i pobjegao

u grad, a zavada je trajala dok je ja nesvjesno nijesam završila sa zadnjim muškim potomkom Šćepanovića.

Udala sam se da spasem kožu i postala brđanka.

I nikada nijesam požalila, ali to je neka druga priča.

## PRSTEN KRALJICE TEUTE

Bio je to prvi put da je neko vidio kako se niz njezino prelijepo lice spustila suza. Stajala je nepomično. Skrhana u duši, ali uspravna i gordog pogleda. Dok je gledala kako joj brodove zahvata vatra, kako nestaju u krvavom moru, znala je da je došao kraj. Ali nije htjela da se preda. Nije željela da pokaže slabost. Ni sada kada je sve izgubljeno, kada više neće biti ilirska kraljica. Razbacani leševi pod kopitima konja, smrad ustajale krvi, glave, odvojene od tijela, visile su na zidinama i kao da su gledale nju i optuživale je za svoj usud. Prepoznala je mnoge. Tražila je makar jedan mrtvi pogled koji će joj oprostiti. Željela je oprost od razbarušene robinje sa kojom je još juče vodila ljubav. Iako je borba još trajala, bila je sigurna da je rat izgubljen. Bez obzira na ishod morala je da zaštiti blago koje je njezin narod stoljećima sakupljao. Najvažnije je zaštititi prsten. Tajnu koju je njen kralj naslijedio i čuvao.

Teuta je proklinjala bogove mora i bogove rata, a boga ljubavi je poželjela da spali. Ostali bogovi joj nijesu uslišili molitve, ali zašto ne Ona kojoj se klanjala. Cijelog života se spremala da bude vladarka koja uliva strahopoštovanje. Spremala se da pokori Rim, da osvoji svijet. Ali sada je Rim pokorio nju, božanstvenu princezu, prelijepu nimfu, gospodaricu zaliva, krotiteljicu gusara, kraljicu Jadrana. Gledala je kako njeni odvažni borci padaju strijelama probodeni, kako ih potapaju zajedno sa njihovim brodovima. Sa ledenom suzom u oku posmatrala je kako udari talasa od stijene razbijaju njezine posljednje snove o slavi.

”Pripremite ljude za pokret“, zapovjedila je Teuta odlučnim glasom.

Nije željela da pokaže koliko je slaba. Znala je da mora ostati hrabra dok ne obavi svoj dio posla. Nije više bila u pitanju ova bitka na moru, niti rat, niti kruna. Sve to je izgubljeno. Važan je opstanak njenog naroda.

”Moramo što prije da dođemo do tvrđave!”, dovikivala je podanicima dok je sa uzvišenja posmatrala kako se rimske legije iskrcavaju sa lađa i ubijaju sve pred sobom na obali.

Znala je da je tvrđava jedini spas. Kada je u opštem metežu uzjahala svog kao noć crnog konja, neki čudan košmar protutnjao je njenom glavom.

\*\*\*

Petogodišnja djevojčica je bezbrižno trčkarala kraj nogu svojih roditelja. Gledala je Sunce zaustavljajući se pokraj svake kamene ploče na širokoj, zelenoj ravnici. Smješila se pjevušeći samo njoj poznatu pjesmu dodirujući hladni kamen. Roditelji su istraživali starost porušenih zidina. Razgovarali o uzrocima nestanka jedne civilizacije. Otac je često fotografisao kamene zidine i niko nije obraćao pažnju na djevojčicu.

\*\*\*

Kada se na trenutak umalo stropoštala u provaliju sa uznemirenog konja, shvatila je gdje se nalazi. Svom snagom povukla je uzde i jedva ostala na konjskim sapima. Vjetar joj je mrsio kosu, gustu kao griva, koju je čvrsto stezala. Vitko tijelo nijesu povili oklop i mač koji je imala za pojasom. Ono malo preživjelih ratnika je hitalo za njom. Predvodila ih je prema Risnu kako bi stigli prije nego se rimske legije iskrcaju sa brodova.

Dok je jurila brže od vjetra, kroz glavu su joj prolazile razne misli. Sumnjala je, ali nije mogla da vjeruje da joj je dodijeljena prokleta sudbina.

”Oprosti mi, Agrone, voljeni moj“, izgovorila je tiho dok su vika ratnika i plač žena nadjačavali udare groma na nebesima.

”Znam da sam kažnjena zbog svojih sagriješenja“, rekla je bez dvoumljenja.

”Oprosti mi, voljeni kralju, i biću vječno uz tebe“.

Iako se događaj desio prije tri godine, Teuta se sjećala svakog trenutka te noći kada su se vratili iz vojnog pohoda protiv Etolskih Grka. Ratnici su nazdravljali svom kralju. Djevojke su izvodile egzotiče plesove, dok se vino točilo na sve strane. Drveni stolovi su prekriveni pladnjima ribe i divljači pripremljenim samo za tu priliku. Na kamenom prijestolu ispred kralja i kraljice bilo je raznovrsnog voća, grožđa, zrelog nara, smokvi u medovini.

”Pomogli smo danas Demetrijusu II, makedonskom kralju, dokazavši da smo najmoćnija sila na Jadranu, a jednoga dana Pineus će osvajati druga ostrva i gradove“, govorio je Agron Teuti ponosan na svog nasljednika.

”Već sada možemo poraziti svakoga na moru. Zahvaljujući prstenu pokorićemo i Rim, kraljice moja“, rekao joj je sa osmjehom dok je ispijao gusto crveno vino.

”Dovoljno znaš o njegovim moćima, ako se meni nešto dogodi, moraš sa njim mudro saradivati“, rekao je glasom koji i sada odzvanja u njenoj glavi.

To su bile poslednje kraljeve riječi upućene Teuti. Nekoliko dana je moćni vladar bio u groznici. Obilazili su ga vidari, travari, vračevi, ali niko nije mogao da ga probudi. Zaključili su da je bolest donio iz poslednjeg boja.

Samo je Teuta znala gorku istinu da se približava njegova smrt. Gledala je kako umire čovjek koji je nekada bio njena ljubav. Gospodar njene sudbine. Vladar ilirskog naroda. Zajedno sa mladim Grkom otrovala je Agrona. Te noći su mu u vino usuli najjači otrov koji su pronašli.

Grk Demetrije je ubrzo postao njen odani sluga, kasnije i ljubavnik. I ranije u dugim noćima dok je Agron gusario, Teuta je tražila utjehu sa mladim robovima. Najčešće je u njenu postelju dolazio visok, kao Apolon građen, mladić sa prelijepim svijetlim očima. Bio je toliko zaljubljen u svoju kraljicu da je nije mogao gledati pokraj Agrona. Želio je da mu oduzme život pa neka visi sa kamene litice dok mu orlovi kljucaju oči i utrobu. Teuta je prestala da voli svog muža, ne samo zbog fizičke udaljenosti, već zbog želje da mijenja muškarce. Smetalo joj je i to što kralj najviše pažnje poklanja svom sinu iz prethodnog braka. Nije željela da taj balavac naslijedi njeno kraljevstvo. Da naslijedi prsten.

”Oprosti mi, Agrone, ti koji sada u naručju bogova posmatraš kako se patim. Oprosti mi zbog naroda koji me slijedi“, preklinjala je Teuta tiho, zatim sve glasnije, dok su se približavali Risanskim zidinama.

”Dozvoli da sačuvam žene i djecu, nedužne podanike“, obraćala mu se kao da je na ispovijed pred Agronom.

Saznala je da joj se Demetrije sveti, ali bilo je kasno za povlačenje. Previše mu je vjerovala. Poslala ga je da isprati rimske pregovarače kako bi potvrdili primirje. Međutim, on je jednoga ubio, a drugoga pustio kako bi u Rimu saznali za taj zločin i nepravедno optužili Teutu.

\*\*\*

Djevojčica je bezbrižno skakutala pokraj nekadašnjeg velikog kraljevstva grada Duklje. Brala je plavičasto cvijeće naraslo u sjenci kamenih spomenika. Kada je ugledala kao dukat žuti cvijet, poslala je da ga ubere i zaustavila se vidjevši maleni, zardali prsten.

\*\*\*

Kao da je munja sa nebesa pogodila Teutu kada se sjetila slike djevojčice, bistrih očiju, zagledane u maleni predmet na dlanu. Ponovo je pjevušila samo njoj znanu pjesmu kada su joj roditelji prišli. Zlatna kosa joj se prosula niz leđa. Teuta kao da je gledala samu sebe dok je bila dijete.

”Kako sam mogla njega, mog roba, da pošaljem da ih otprati do Rima“, proklinjala je Teuta.

Nije htjela da vjeruje da je Demetrije zbog ljubomore izdao nju i cijelo kraljevstvo. Prisjetila se da su Gaj i Lucije bili ljubazni, ali i uporni u svom

naumu. Insistirali su da kraljica zabrani gusarenje Jadranskim morem i drugim morima do kojih dopiru njihovi brodovi. Znala je da se takvi pregovarači ne mogu potkupiti. Znala je da ih ne smije ubiti, jer bi sve Rimske flote napale Iliriju. Imala je drugi plan. Iako je bespogovorno slušao starijeg brata, Lucije je uslišio kraljičine želje.

”Pričaju se o tvojoj ljepoti legende po Rimu, draga Teuta. Čak se i pjesme pjevaju po krčmama i trgovima u tvoju čast. Ali, niko ne može dočarati sjaj tvojih usana, miris njedara, kraljice moje“, govorio je mladi Lucije dok je skidao odoru sa njezinog vitkog tijela.

”Kaži mi riječi te pjesme, ako je to istina“, izazivala ga je Teuta dok je njegovim rukama dodirivala svoja bedra.

Nije morala ponavljati tu želju. Crnokosi mladi Rimljanin je bio spreman da joj usliši svaki zahtjev. Riječi su potekle sa usana zaljubljenog mladića:

*”Kose joj zlatne, usne joj plamte,  
krv joj je vrela, lica je bijela.  
Oči ko plave dubine morske,  
u tijelu zmije, ko vile gorske.  
Morima vlada kraljica sada,  
pred njenom hrabrošću svaki grad pada.”*

Preпусти se strastima dok je slušala riječi pjesme sa usana mladića opčinjenog njenom ljepotom. Ona je uživala u njegovim dodirima. Glasno je ponavljala njegovo ime dok mu se predavala u kraljevskoj dvorani, na kraljevskoj stolici u kojoj je nekada sjedio njen Agron. Nije ni slutila da je tu scenu posmatrao lukavi Demetrije skriven u sjenci kraljičine statue napravljene od najfinijeg kamena sa ostrva Brač.

Sljedećeg dana Rimljani su sa porukom pošli u Rim. Demetrije je na malenom brodu sa još dvadesetak najspremnijih ratnika imao zadatak da ih otprati kako bi bezbjedno stigli do ostrva na kome ih je čekao njihov brod. Osjetio se prevarenim, iskorištenim i povrijeđenim. Nije razmišljao o posljedicama. Želio je da se osveti toj preljubnici. Kad je ubila svog kralja, ubiće i njega, roba, da bi vladala, razmišljao je Demetrije. Odlučio je kada se primaknu Krfu, ostrvu kojeg su kontrolisali, da izazove Rimljane. Tako su njegovi ljudi poubijali svih pet legionara iz pratnje, a on lično je ubio Lucija, mladog suparnika. Prvo mu je teškim lancem polomio ruke i noge. Udarao ga je metalnom kacigom u lice, lomeći mu nos, zube, a onda ga je nemilosrdno udario u međunožje ne mogavši da izbaci iz glave slike od sinoć koje su mu bile pred očima. Izvukao je mali zakrivljeni mač iz korica.

”Ovo su pozdravi od naše kraljice Teute“, rekao mu je sa osmjehom.

”Neka te prate na onaj svijet“, izgovorio je Demetrije dok je u drhtavo meso zabadao zašiljeni metal.

U Lucijevim očima je ostala izdaja, nepovjerenje i mržnja. Ostao je bez glasa jer je svemu došao kraj. Žena kojoj je vjerovao izdala ga je mislio je Rimljanin dok mu je mač cijepao utrobu jureći prema srcu. Tako su mislili i ostali ratnici na brodu koji su bili Demetrijevi sljedbenici. Tako je mislio i Lucijev brat koga su pošteđeli da bi prenio poruku konzulu.

Kada je Teuta saznala za zločin i prevaru, već je bilo kasno. Organizovala se kako bi se suprostavili rimskoj floti. Za pregovore nije bilo vremena, znala je. Ali nije znala da je više od dvadeset hiljada rimskih vojnika pošlo u pohod protiv njih. Rimski konzul Lucije Albin je predvodio više od dvije stotine brodova sa namjerom da ih zauvijek uguši. Teuta je pokušala da ih zaustavi na moru. Tu su se najbolje snalazili njeni ratnici, ali nije znala za izdaju. Demetrije, koji je predvodio prvu flotu, ponovo je izdao kada je predao Hvar, postajući rimski vazal. Teuta je gledala kako sa njenih lađa skidaju ilirsko znamenje, crvene zastave sa bijelim polegnutim polumjesecom i osmokrakom zvijezdom. Znamenja njene boginje bačena su u vodu. Bogovi su se pobunili i poslali munje, gromove i talase, jer je iznevjerila svoje tvorce i svoj narod. Jedina želja bila joj je da na vrijeme stigne do pećine i iskoristi prsten.

Uspjela je sa dvadesetak najbližih podanika da se domogne kamenih bedema. Nekoliko porodica je već bilo u gradu, dok su ostali bježali pod naletom nezadržive vojske. Zapovjedila je da strijelci ostanu na zidinama dok ona sa ostalima dođe do pećine. Prvo je okupila žitelje koji su se nalazili u Risnu.

”Izdaja je uništila našu snagu“, govorila je okupljenom narodu.

”Rimska koplja su uništila našu vojsku. Ne želim da još neko strada danas“, rekla im je odlučno dok su borbeni poklici odjekivali u blizini.

”Imajte povjerenja u mene i zajedno se molite da naša boginja Anzotica dođe po nas“, izgovorila je. Stajala je ispod velike osmokrake zvijezde urezane u kamenu. Zavukla je ruku ispod jedne stijene i izvadila bronzani prsten. Dvije umotane zmijske su činile ovaj maleni predmet koji je Teuta podigla visoko iznad glave. Skinula je kacigu, i dok joj je kosa padala preko ramena, rekla je:

”Ovaj prsten su naši praroditelji Kadmo i Harmonija ostavili Agronomovom ocu, našem prvom kralju. Pomogao nam je da se sačuva naš narod. Molitva nam može pomoći i sada!“; odlučno i glasno je izgovarala svaku riječ mlada kraljica.

”Boginjo majko, tebi se molimo, tebe dozivamo“, u jednom glasu su izgovarali okupljeni oko Teute, dok je pećina odzvanjala.

”Tebi se klanjamo i blagoslov tražimo. Neka nam zvijezda Zornjača obasja put, neka nas Sunce i Mjesec izbave od zla“, izgovarali su zajedno ne primjećujući šta se dešava. Metalne zmijske sa prstena oživješe. Iz Teutinih



ruku su krenule uz kamen, jedna sa jedne, druga sa druge strane stijene. Išle su urezanim linijama osmokrake zvijezde.

Kada su to vidjeli ratnici su nepomoćno ispustili oružje, a žene i djeca su prestali da izgovaraju molitvu. Teuta nije okretala glavu. Stajala je zatvorēnih oćiju pred njima. Kada su zmije napravile krug i spojile se na vrhu uklesane zvijezde, svijetlost je ispunila pećinu. Blještavilo ih je natjeralo da sakriju lice i oći. Svjetlost jaća od nebeskih munja bila je odgovor koji su ćekali.

Kada su Rimljani ušli u grad nikoga nijesu našli. Palili su kuće, rušili kamene zidine. Tražili su blago. Tražili su kraljicu. Jedini tragovi vodili su do pećine koja je nakon ogromne kiše bila ispunjena vodom.

\*\*\*

Ilirski narod je zapamtio da je izdajnik Demetrije oženio prvu Agrovu ženu kako bi postao kralj. Još se pričalo da je desetak godina nakon osvajanja Risna, negdje na sjeveru, zloglasni konzul Lucije Albin uhvaćen u zasjedu. Glava mu je odrezana, a lobanja je optočena u zlato i korištena u ritualne svrhe u ćast keltske boginje Mjeseca Anu.

\*\*\*

Dan je bio ljetnji, vruć. I neka mrtva tišina. Ćuju se samo zrikavci.<sup>1</sup> Petogodišnja djevojćica Olana trćkarala je za roditeljima pjevušći pjesmu "Morima vlada kraljica sada...". Našla je bronzani prsten sa upletenim zmijama i požurila da pokaže ocu Ćamilu.

<sup>1</sup> Ćamil Sijarić - "Doklea" pa Duklja, u Putovati znaći vidjeti, 2008, str 60.

## PRSTEN NEVIDIM

Pisac srče kafu, glasno, baš kako počesto znaju srkati supu. Sjedi sam za stolom. Bašta otvorena prema Miljacki, što ništa ne govori. Jer, niti je bašta prostrana – sva je nabijena između uska šetališta i zgrade koja je nekada bila omalana u crveno, ali, danas, rekli biste u sivo. A rijeka, niti je vidite, jer je zatočena u dubokom ozidanom koritu, niti je čujete, jer toliko je graje od prolaznika da zapravo ništa ne čujete.

Pisac nastoji ne obraćati pažnju na sve što mu u ćeifu pijuckanja kafe uz rijeku nedostaje. Srkuće, grgolja, cijedi vrelu tekućinu. Ama, baš ni ona nije nalik na pravu kafu, kako je njegova mati zvaše kahvu, onako mirisnu, žestoku, nameračenu, da te udari pravo u čelo, koliko da te otrijezni od sveg ovozemaljskog zamlaćivanja.

Mlaka, bljutava razmuta, što ju prave u Sarajevu, ne uspijeva ga ubijediti da pije kafu.

Pogledi što se lijepe za njega, za lice, za tjeme, da ne kaže pisac još nešto grdnije, pogledi saučesnika u ispijanju ove razmute, pogledi prolaznika, čine da ga spopadne svrabež i drhtavica: ne daju mu mira, ama baš ni za tren, ne daju ni da pokuša ispiti ovu tu nekakvu nikakvu kafu, ma ama baš ni da predahne, da se odmakne, makne, sakrije, nestane, da sam sa sobom progovori.

Sjedi on tako i srče, a neki mladac obigrava oko stola i razmahuje gužvom papirina.

”Eeeee... Pisac?”

Pisac mudro šuti. Ni jedne. Pravi se da ovog klauna ne primjećuje, gleda nekako kroz njega. Što će reći, naopako.

”Ja bih da malo popričamo?”

*Ma nemoj, misli pisac, i ja bih, al` nemam s kim.*

”Imam ja ovdje životno djelo!” – baca na sto gužvu papirina. Kafa se prospe iz fildžana. A voda zadrhti u čaši kao koža žene kad je milujete.

*Nije nego...* Pisac pogleda tog mladca, malko tugaljivo, malko pakosno. Jer, nema pametnijeg posla od pisanija, jašta, i nema posla koji više obećava da će vas iznevjeriti.

”Aha.” – promrsi i one papirine odgurne, skoro da padoše sa stola.

”Biste li pročitali... Vaš sud...” – bla, bla, bla, bla, bla... trtija mladunac litaniju smješanu od uvlačiguzačkog pokoravanja i osobnog veličanja...

”A zašto?”, pisac ga pogleda onako iskosa, nemilim okom.

”Pa, dobre su priče...”, mladac sad malko zbunjen, s manjkom samopuzdanja – konačno – zabiba se nad stolom.

”Ta, kad je tako, nosite ih izdavaču, Svjetlost, Masleša, što ja znam...”, pisac neodređeno odmahnu rukom. ”I, pomjerite se korak ulijevo...”

”Ovaj, zašto?”

”Zaklanjate sunce...”

”Sunce?”

”Vaša sjenka čini da se osjećam neugodno... Molim vas...”

”Ovaj, dobro... Da...”, mladić pokupi spise, grčevito ih stegnu uz prsa, pomjeri se nalijevo, ”Što ću sad?”

”Jebe mi se...”, pisac baci dinar na stol, odmahnu rukom u pozdrav konobaru i šmugnu iz bašte, niz šetalište, pa kraj Akademije, brzo, brže...

Ne odgovara na pozdrave, zagnjurio glavu među visoke revere kaputića, kao da se nastoji skriti... skoro da trči, sve dok se ne dočepa Ajfelovog mosta, pa pokraj Doma sindikata, koliko da zaroni između zgrada, u uličice koje će ga skriti od pogleda.

Ima dana kad poželi da je nevidljiv, stvarno nevidljiv, pa da mu niko od ovih nametnika ne prilazi, ne zaimlje, dodijava, pozdravlja, dodiruje, ama baš bi bilo tako dobro da se desi... Vrluda između prolaznika, taksimetara, stabala, zabavljen idejom o nevidljivosti, da niko ne zna za njega, k'o da ga dragi Bog nije na svijet dao.

Pun mu je kufer čak i njegovih Bihoraca što ga salijeću po Sarajevu, kad god im što zatreba, a kamoli ovih, tuđih, kojima uvijek nešto treba. Uvijek, baš uvijek! Od jutra do sutra! Ta, kao da je njegovo pero čarobni štapić, pa da on samo jednim zamahom može riješiti sve ovozemaljske probleme! Valjda tako umišljaju. Biće... Biće da je baš tako. Kako ono kažu: Uča! Skoro da se pred njim klanjaju. Ma ništa oni ne znaju! Odmahnu utom rukom kao da rastjeruje moliće, opauči milicionera tako snažno da mu s glave poleti šapka, baš kano ptica. Modrulj.

A ovaj ništa – ukipio se, ubekeljio, zinuo k'o som.

Valjda i ovaj zna ko sam, prpmrmlja pisac u bradu i, bez izvinjenja, utrča kroz kapiju, teških hrastovih vratnica širom otvorenih, pa u mračan hodnik, uz stepenice, sve po dvije-tri preskačući, a sve vrijeme vrteći glavom naprijed-nazad, u strahu da će na tom uskoputu nekog sresti.

Nikog!

Dotrča do kancelarije, zgrabi kvaku, okrenu, i malko podgurnu rame-nom, koliko da se vrata širom otvore. Tiha... U čošku stol od teške hrastovine... Sjenka ga prekrila, jer preko okna je navukao zavjesu. Ali zarak svje-

tlosti, tamo gdje platno ne doseže se probio, poput sječiva djeli prostoriju, taman preko spisa razbacanih na podu, i kroz mastionicu, pa ona plava boje mora pred oluju, tamna i sumorna, zrcali bojama razigranog potoka. Pisac zakorači u sjenke pazeći da ne nagazi na trak svjetlosti. Kao da je to granica koju je zabranjeno prijeći. Kad ono – trgne se – začu glasove iz hodnika. Brzo zatvori vrata za sobom i u dva koraka se nađe za stolom, zavali se u veliku fotelju i uzdahnu. Ljuljuška se naprijed nazad, dobuje prstima po naslonima, žmirka, sve u strahu da će se ta dva glasa, nejasna, ali živahna, zaustaviti pred njegovim vratima.

Strijepi još koliko za jedan uzdah.

Ona dva glasa se udaljiše, stišaše.

Odahne. *Dobro je!*

*A možda je sve umislio?*

*Da mu se nije počelo pričinjati?*

Drhtavom rukom razvezuje kravatu, raskopčava dugmad koliko da oslobodi vrat od krute kragne i gospodstvene omče.

Pisac ne voli kravate. Ni kravate ne vole njega.

*Eto, misli, da je nevidljiv, kravata mu ne bi trebala. Jer, ko bi znao kako izgleda, da li je odjeven propisno, ili kako to od njega očekuju?* Dodijalo mu je poput medvjeda u kavezu poigravati pred pučinom. I sve tako, u uštirka-  
noj košulji, pridavljen kravatom, u odijelu besprijekorno zategnutom... A oni isplaženih jezika i izbečenih očiju čekaju što će on. A u pisca svaki pokret odmjeren... Nehajno odmahuje rukom.. Natušti malko obrve... Pa žmirne... Ponekad kimne glavom kao da duboko promišlja o svim tim zemaljskim jadima...

Naravno, ništa ga od sve toga stvarno ne zanima...

U rodnim je Bihorcima dvared vidio medvjeda, vezana za lanac, kako igra uz muziku...

Onomad mu je bilo, dječarcu, smješno...

Sada baš i ne...

Dodijalo mu da poigrava uz zvuke s instrumenta tajanstvena muzičara...

Telefon poskoči pred njim zvoneći kao da diže uzbunu.

Na to pisac poskoči iz fotelje kao oparen.

*Baš me prepade! Ko li je sad!?*

Ruka nad slušalicom, nikako da se odluči prinijeti je uhu. A ono drndalo skakuće po stolu i zvoni li zvoni, ne prestaje.

Ljivicom obrisa znoj sa čela, i konačno, odluči se: podiže slušalicu.

"Halo..."

"Pa gdje si ti, Čamile?"

"Ovaj, ne razumijem..."

”Hajde, hajde, pisac, nisi ti baš toliko zbunjen...”, glas s druge strane žice obojen pomalo sprdnjom, pomalo prijetnjom...

”To si ti Mladene?”

”Nego ko? Čekamo te, ima tome sahatak, Čamile...” – kad Mladen kaže sahatak to zvuči kao da se posrao i na sat i na Sarajevo.

”Ovaj, družo sekretaru...”

”Šta je, nisi se još razbudio? Da nismo malo rakijali sinoć?”

”Nisam, nisam...”

”Hajd` ti lijepo na noge lagane i do komiteta. Imamo nešto za raspraviti.”

”Dobro... Evo mene časkom...”

”Nego... Čekamo te...”

Začuje jednostavno klik iz slušalice. Gotovo. *Što bi sad htjeli od njega?* Mora biti da je opet neko od njegovih, pisaca, brbljao gluposti... *Ne spominji partiju, ne spominji revoluciju, o Titu pjevaj pažljivo. S ljubavlju.* Tu je lekciju dobro naučio. Na vrijeme. A evo ga opet... *Ko li je? Muhamed? Kemo?*

Biće da je Muhamed. On je već robijao zbog duga jezika...

Muhamed jedared reče da je on baš kao nevidljiv... *Što god da uradim niko ne haje, ni da se po zadnjici počesu,* znao je mrmljati zadubljen u dno čaše, uvijek prazne čaše... E, ovima iz komiteta ništa nije promicalo. Piscu se činilo kako oni valda misle da je čitav svijet u krivu, te da samo tu krivicu za svakoga ponaosob tek treba dokazati. K'o onaj Andrićev Karađoz...

Odnekud ga spopade snažan osjećaj krivice pretočen u snažno drhtanje, grčenje crijeva i dobovanje u sljepoočnicama. Ledeni znoj ga probi, noge omekšашe... A baš se namjerio do *drugova. Što ako me zbog mene zovu!* Dobuje prstima po stolu, ritam nepravilan, grčevit, šara pogledom tražeći depešu - da, DEPEŠU! *Ako je štogod u neznanju lanuo* – ne sjeća se, ali mora da jeste – *mora biti u pošti, tu negdje, ta zloslutna plava koverta, ta depeša.*

Nigdje.

Samo pisma čitalaca.

Namah mu svanu pred očima. Drhtanje uminu...

Ipak...

Ima tu jedna koverta ponešto drugačija.

Ne ona plava, ne, ne...

Ova je zgužvana, malko otrcana... okrenuta naopako, pa vidi da je pristigla iz njegovih Bihoraca... Baš iz Bihoraca...

Podiže je, neodlučan da je otvori.

Jašta. Ima tome nekoliko godina kako mu napisашe njegovi Bihorci da se u selo ni živ ni mrtav ne vraća: *Toliko si nas ocrnio da za nas ni sad, ni sutra, pa ni kad nam praunuci u svijet kroče nigdje na dunjaluku neće biti mjesta gdje bismo s mirom pošli, a da nas krivim okom ne motre...*

Pređe prstima lagašno preko papira, kao da nastoji nekako iščitati na nevideno što unutra piše.

U koverti, pri dnu, u čošku, kao nekakva oteklina. *Baš kao tumor*, pomisli. Tvrda, okruglasta. Opipava je, nastoji razotkriti što je.

*Kao novčić... Malehna kovnica...*

*Što li je? Da nije neka podvala? Psina!?*

*Ma, neka je!* – odluči se i, ne lišen bojazni i sumnje, brzim, energičnim pokretom pocijepa kovertu.

Kad ono: o stol kucnu, pa poskoči, pa se zakotrlja, sve do gužve spisa... Nije novčić... *Prsten?* Bjeli, neurešen, neugledan... Bojažljivo ga dotače: hladan kao led. Čušne ga malo, koliko da klizne nazad, ka njemu. Prsten se ustavi nakon nemogućeg premeta, kakav bi čovjeku polomio kičmu. I ne mrda. Samo tako, mirno, leži na izlizanoj tamnoj hrastovini.

Piscu se čak pričini kako je taj prsten kao nekakvo oko i da i ono sa zanimanjem zuri u njega.

*E, nećeš!*

Prekri ga kovertom.

Lupka kažiprstom o čelo, pa o stol, pa o čelo.

*Ko li mu je poslao prsten? Zašto?*

Njegov proračunati um pretura mogućnosti, poruke, (zavjere?), zabavljen tom stvarčicom koja mu je, kako god, izgledala bolje od depeše.

*Depeša!?*

Sad, dosjeti se da mora do komiteta.

Ustade skoro u stavu mirno, zgrabi prsten, sve sa kovertom, i gurnu ga u džep. *Kad se mora, nije ni teško. Idemo, idemo...*

Telefon opet poskoči na stolu, zadrnda, potegnu kabal, baš poput bijesna psa svezana lanacem.

Pisac poskoči kao da će ga razlajana slušalica ugristi. Pa odmaknu korak. Još jedared ga bojažljivo pogleda, pa okrenu telefonu leđa i zaždi van.

Zalupi vratima i sjuri se niz stepenice kako bi to učinili dječaci, bezglavo, preskačući sve po tri-četiri stepenika.

Pred kapijom, ipak, zastade. Sjeti se onog milicionera od maloprije.

Šakom je, nervoznim pokretima, gužvao onu kovertu. Nekako iščeprka i prsten. *Baš kao u nekoj od njegovih priča*, pomisli. U to se opet začuše glasovi, ovaj put iznad, sa sprata. Tihi. Potuljeni. Pisac zadrhta. Osvrnu se naokolo – nigdje u hodničiću mjesta za skruti se.

Igra se prstenom i zvjera gore dolje, ne da mu se da ga ulove ono dvoje što šestare hodnikom iznad, ne da mu se ni pred narodnu miliciju, pa ni sve one druge što će da bulje u njega.

*Šta da radi?*

Za početak frljucnu onu kovertu na pod, a prsten – da se ne izgubi – navuče na kažiprst. Potom natuče šešir na oči, podiže kragnu visoko, a bradu zabi nisko. *Idemo dalje* – reče i šmugnu napolje, zavruda oko jantarno plave uniforme, jedva izbjegavši da se ne sudare, pa desno, sve uz zidove, kao da će ga oni sakriti.

Začudo, onaj milicioner ni da mrdne, ni da ga ovlaš pogleda, ništa. Osvrnu se koji put, kao da je nešto skrivio, i, uistinu, čovjek u plavom je gledao svoja posla... To će reći, ništa nije radio.

Pisac se osmjehnu prijetvorno, samozadovoljno i još dublje zavuču glavu u oklop, da, baš poput kornjače, tako da mu je samo vršak nosa provirivao van.

*Da, da, tako treba*, mrmljao je. Već se osjećao bolje... Protrlja prsten desnicom, kao da je neka vrsta talismana. *Ovo sam izveo na neviđeno...* Opet se zacereka. Toliko mu je bilo drago što je izbjegao buljave milicionerove oči. A, i što ne reći: uspješno je izvodio vratolomni cik-cak trk između prolaznika. Niko ni da ga pogleda. *To! Bravo!* – skoro da je aplaudirao samom sebi na spretnosti.

Još malo i eto ga pred zgradom komiteta. Ako mu uspije stići do tamo, a da ga neka budala ne presretne, nazdraviće si ma sa čime ga Mladen i ostali gnjavili. *Još samo malo, mrvica, mrvica!* I, hop, zaokrenu kroz uzak prolaz između dvije nakostriješene austrijske grdobine, pa kroz parkić, sve se saginjući iza grmlja: evo ga! Gurnu snažno gvozdena crna vrata, a ona se zaljuljaše kao da im se ne da ni tamo ni ovamo. Stoga, provuče se unutra poput miša, ne čekajući da se sasvim otvore.

Da mu se samo provući kraj portira Hame, počastio bi on čašicom ne samo sebe nego i Hamu. Pun mu je kufer onog Haminog:

”Kako je, pisac? Napiše li se što god? A kod koga u ova doba? Rano ti je bolan... Hajmo mi jednu kafenisat`...”

Stoga ga pogleda ovlaš, očekujući nešto novo, još gluplje. Ali, od Hame ni habera. Izvalio se u neudobnoj drvenoj stolici, kao da je madrac, isturio stomačinu, ruke zaštitnički spustio sve do jaja, a noge na stol – tako to on radi. Pisac malko zastade u nedoumici, no, kako se kralj među portirima nije udostojio ni da ga pozdravi, on se trgnu, pruži korak, pa niz hodnik. Opet protrlja prsten. Baš kao da mu je donio sreću. Otkako ga je pronašao u pošti, nekako mu je sve krenulo nabolje.

Još samo da prođe dobro i razgovor kod sekretara...

Bez kucanja otvori vrata i nahrupi unutra, pravo pred Mariju, zgodnu plavušu, koja je odnedavno glumatala sekretaricu komiteta. Naravno, nije bila neka tajna da sekretar nateže sekretaricu, pa se stoga njene poslovne kompetencije nikada nisu preispitivale. Čak ni kada bi propustila, kao baš sada, da zaustavi pisca, priupita ga kojim poslom je krenuo do sekretara, da

li ima zakazano, i slično. Pisac prođe kraj nje, a ona ništa, noge prekrížila tako da ih svi koji uđu do nje moraju dobro vidjeti, od članka do punačke butine. Uz to dotjeruje nokte, nafarbane drečavom crvenom, tako duboko posvećena tom važnom poslu da sasvim sigurno ne bi primjetila ni bataljon posjetilaca kad bi ovi prošli kraj nje.

Pisac uzdahnu, iako zadovoljan što je preskočio i njeno kokodakanje, ipak uzdahnu, jer ko zna što li su ga samo zvali da tako žurno dođe. Lagašno pogurnu tapacirana vrata – vrata u crvenom – i provuče glavu unutra, koliko da osmotri situaciju: sekretar, Mladen, Božo i Ivan zasjeli opušteno. Na stolu flaša maksuzije i čokanjčići. Ne izgleda loše, ne baš kao ispitivanje ili suđenje. Malko umiren, proturi se kroz vrata pa pravo ka trojci što je zdušno potezala rakijicu.

Pročisti grlo, nakašlja se... Koliko da skrene pažnju na sebe. Sekretar se malko trgnu, pogleda k njemu, ma skoro kao da gleda kroz njega i - ništa. Posveti se Boži i Ivanu. Božo je baš započeo *mastan* vic o Muji i Fati. Pisac samo stoji mirno pred njima, sa šeshirom na prsima – steže obod s obje šake – i žmirka. Ona trojica za stolom se klibere, pa se pita da li bi se i on trebao nasmijati. Onako, na silu.

”Sekretaru...” – ipak se odlučio za direktan pristup.

Ovaj je baš pripovjeda o novoj Haminoj psini. Zausti, pa zamuče, pa pogleda naokolo – opet kroz pisca. Kao rendgen. I nastavi dalje, dakako o Hami, pisca ne udostoji niti jedne riječi. *Vidi ti ovo?* Pisac vrati šesir na mjesto – na glavu – štipnu ljevicu koliko da se uvjeri kako ne sanja. *Majko mila, kao da sam nevidljiv! Nevidljiv?*

Odvaži se, zakorači naprijed, prišunja slobodnoj stolici, pa zasjede.

Kucka prstima po stolu...

A ona trojica sve po starom... Sekretar Mladen baš pripovjeda novi vic, a uvlačiguzi se valjaju od smijeha. Maši se najbližem čokanjčiću, nagnu ga, ispi, pa kucnu od stol. Opet ništa. Istina, Božo primjeti: *Vidi ti ovo, kad je prije popi!?* Na što izbi nova salva smijeha. *Eto ti sad, baš kao da sam nevidljiv...* Pisac se meškolji na tvrdom sjedalu, neugodno mu, ne zna što bi sa sobom.

”Nema nam Čamila...” – primjeti Božo...

”Neka...” – Ivan potegnu dobar cug, i to iz flaše.

”Jeste vala. Ko mu je kriv. Biće više rakije za nas...”, nasmija se sekretar, ”A i nije neki čovjek...”

Opet se smiju, drže za stomake, prelivene kroz raskopčane košulje, preko kaiša pripravnog za pucanje...

*Ma nemoj?* Pisac opet pogladi prsten. Nadošla mu zgodna ideja, i o prstenu, i o Bihorcima, i o onom pismu, i o opasnim željama. To su one koje vam se ispune. Sluša on kako ga trojica pijanaca ogovaraju bez kočnica, na sva usta, kako bi to u narodu rekli. Pa, i ne čini mu se zgodnim što je kao



nevidljiv, pa sve to može odslušati, sve to što inače nikada ne bi doznao.

Mučno mu je slušati ova tri klipana, kako ga prevrću, pa izvrcu kao čarapu... *Ogavno...* Pucnu prstima pod nosom Ivanu, pa Boži pokaza figu, a Mladenu roge... *Eto vam, na! Sjeme vam se zatrlo!* – prosićke. A oni: NIŠTA. Ni da se namršte, ni da ga opsuju, kamoli da mu prstom zaprijete – kako to inače rade u komitetu.

Na tren samo poigra se idejom da svuče prsten. Pa se predomisli. *Možda je uistinu čaroban?* Pogladi ga kažiprstom, nesiguran u sebe, ne zna što bi. *Ispunjava li želje?* Namah poželi da se ova trojica zavale iz stolica na pod, sve bljujući usljed trovanja, a od bolova da im suze frcaju iz očiju. I, ništa... *A da to nije previše?* *Hajde, onda, neka se rakija pretvori u običnu vodu, da vidim što će.* Kako bi podupro želju, pisac se razmaha rukama – jedared je u Bijelom Polju vidio putujućeg mađioničara kako to radi. Zalud, trojica veselih bitangi cugaju li, cugaju, k' o da piju pravu rakiju, a ne vodu.

*Znači, nije to taj prsten. A možda je sve umislio? Neće biti. Mogao bi kraj tih pjandura sjediti vječnost a da na njega ne obrate pažnju. Čekaj, čekaj...* Dosjeti se priče što ju je čuo ili pročitao, ko zna, o prstenu koji nosioca učini nevidljivim. *Biće da je tako! Prsten nevidim! Ali, kako!? Otkud!? Zašto baš danas kad je tako silno poželio da ga ne gledaju, da mu ne prilaze, baš kad mu je od naroda dotužilo...* *Kao u odgovor na njegovu duboku želju...* *Zašto?*

Sve mu se to čini krajnje sumnjivim. Klima glavom, naprijed-nazad, pa lijevo-desno. *Neviđeno! Jeste, baš je na neviđeno.* Onda se prisjeti kako se kao dječarac plazio djedu, jer mu izvuče uši zbog pentranja na šljive. Pa se isplazi sekretaru, onako, u lice. Ovaj ni habera. *E, sad je sve jasno! Nevidljiv je! Stvarno! Baš nevidljiv.* Evo, beči se ovom mamlazu na pedalj od nosa - došlo mu da ga za nos povuče, ali, predomisli se – a mamlaz k' o mamlaz, ne ljuti se, ne buni, ne razmahuje se partijskim kaznama.

Pisac još jednom zahvalno pogladi čarobni prsten. Ustade: dodijalo mu svjedočiti ovakvom sjajnom primjeru partijskog sastanka. Taman da se svi na njega ugledaju. Radije šmugnu van – ne prije no što im je s vrata pokazao figu – kako bi isprobao prednosti namah i neočekivano stečene nevidljivosti. Trčkara kao da je na krilima, ma kao da mu je iznova tek desetak godina, pa vrluda šumarcima iznad sela. E, sad vrluda među Sarajlijama, i gura se, lakta, namjeren vazda tamo gdje je najveća gužva. Niko da ga pozna, niko da ga pogleda: a unosi im se u lice, pa zapleše oko njih, pa ih ćušne, onako kukavički, s leđa... *Nevidljiv je... Nevidljiv...* Sad može raditi što mu se prohtje, ići kamo mu volja, baš uživati, sam, sam, a da mu se oko nogu vazda ne mota radoznala banda.

Skakuće on tako u hipu, baš kao da igra školice, namjeren ka Skenderiji, gdje je povazan gužva od besposlena naroda, smije se glasno, nametljivo, i, tako, korak po korak, skok na skok, stiže do prijelaza. Oko njega pješaci,

vazda oprezni, zakorače preko ceste, pa se povuku, ili šmugnu na drugu stranu što brže mogu, a on, onako nevidljiv, zapuca šije ukočene, korača kao na vojnoj paradi – može mu se.

*Nevidljiv! Nevidljiv! Hura!*

I u tom kratkom, zamrznutom trenutku shvati kako na nj nasrće kao nekakva sjenka, brunda, grmi, okomila se bez pardona, juri mu s boka, poput taneta. Zgleda se, oči u oči s vozačem grdosije – a ovaj ništa, nevidljiv je – proguta knedlu i potone u snažnu bol crvene boje, bol tako snažnu da može trajati samo koliko da trepnete okom... Mrak mu pade na oči, blagotvoran, tjerajući crvenu van vidokruga, u sjenke, spopade ga tišina, tišina velika poput planine, sve se umiri oko njega i u njemu... K`o da svjetine nikad i nije bilo, pa ni njega... Ničega, nikada, i ni zbog čega...

## BIOGRAFIJE



**Šeki Musić** je rođen 1948. godine u Godijevu kod Bijelog Polja živi i radi u Baru. Diplomirao je na Ekonomskom fakultetu i na Fakultetu organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu. Radio u Farmaceutsko-hemijskoj industriji Galenika, zatim u Ozebihi u Basketing u Baru. Piše kratke priče i blogove. Književne radove objavljivao u mnogim časopisima ondašnje Jugoslavije među kojima su i Književne novine (Beograd), Književni klub Iskra (Beograd), Ošišani jež (Beograd) Mozaik (Bijelo Polje). Objavljene su mu knjige "Neradni dan", "Glupost je vječna", "Pretvoreni u poruke", "Zapisi sa Zlatibora" i "Priče iz Kozjeg doła". Za sajt Radija Bijelo Polje objavljuje blog pod nazivom *Bezvremene priče*. Priče su mu objavljene u nekim od elektronskih časopisa na internetu. Po njegovoj priči *Đuro i Abaz* snimljen je istoimeno kratki dokumentarni film u režiji Gorana Musića. U pripremi je izvođenje psihološke drame u pet slika po njegovom tekstu.

**Slobodan–Zoran Obradović** je rođen u Beranama 1962. godine. Završio je Ekonomski fakultet u Podgorici 1984. godine. Piše poeziju i prozu. Do sada je objavio knjige "Korak po korak san po san", "Nepriлагоđen", knjigu poezije "Tražim te", sonetni vijenac "Jednom tako u vijeku biva" i knjigu poezije za djecu "Rasteš kao da te za uši vuku", a 2014. godine je iz štampe izašao roman "Blago Milonjića". Inicijator je i urednik zbirke Stihom govorim 1 i 2. U pripremi za štampu mu je i knjiga proze Ovo ću da ti ispričam. Zastupljen je u zbornicima književnih konkursa, antologijama i zajedničkim knjigama u regionu. Nagrađivan na konkursu Olovko ne čuti (2012.) Kulturnog centra Barajevo i Književnog kluba Jovan Dučić u kategorijama: ljubavna poezija, kratka priča i u kategoriji poezija za djecu (2012. i 2013.). Dobitnik je brojnih priznanja i pohvala na međunarodnim književnim manifestacijama. Proza mu je prevedena na engleski. Član je više književnih klubova u zemlji i inostranstvu. Živi i stvara u Bijelom Polju.

**Nenad Petrović** rođen je 1961. godine u Vranju. Piše kratke priče, romane, putopise, eseje, drame za djecu i odrasle, TV scenarije... Objavio je romane: Čovek koga je trebalo ubiti (samizdat 1992. i Stubovi kulture 1996.); Arijadnino klupko (Narodna knjiga, 2001.); Sectio caesarea (samizdat, 2007.) i Silazak u Atlantis (Paratenon, 2012.) Takođe je objavio dvije knjige priča: Rane, ožiljci, melemi (samizdat, 1997.) i Ugriz rajske zmije (Nolit, 2003.). Do sada je na programima Radio Beograda izvedeno deset njegovih drama. U zbirci Nevidbog (Refesticon 2013) mu je objavljena priča Vaskrs atlanta. Živi i stvara u Beogradu.

**Aleksandar Obradović** rođen je 1986. godine u Bijelom Polju. Završio je Gimnaziju "Miloje Dobrašinović" u Bijelom Polju. Diplomirao na Medicinskom fakultetu u Podgorici, odsjek Medicina. Živi u Bijelom Polju i Podgorici. Predsjednik je Međunarodnog udruženja književnih i likovnih stvaralaca "Stihom govorim". Pisac žanrovskih i drugih priča. Višestruko nagrađivan na međunarodnim festivalima kratkih priča. Dobitnik je prve nagrade u kategoriji kratkih priča autora do 30 godina na međunarodnim festivalima "Stanislav Preprek" (2013), "Magda Simin" (2013), "Trifun Dimić" (2013), "Vojislav Despotov" (2014). Zastupljen u zbornicima fantastike: Nevidbog (Refesticon 2013), MARSONIC 4 (Slavonski Brod, 2013.), Virus časti (Istrakon, 2014.), "Konstantinove vizije" (Niš, 2013.) i "Dani pesme i vina" (Topola, 2013.). Priče su mu objavljivane u časopisima "Omaja" i "Avlija", kao i na raznim internet portalima.

**Tihomir Jovanović** je rođen 1955. godine u mjestu Osipaonica, Opština Smederevo. Piše i prevodi djela iz oblasti SF-a. Kao član društva ljubitelja fantastike Lazar Komarčić uredio mnoge brojeve fanzina Emitter, koji je na Eurokonu u Povdivu 2004. godine dobio nagradu za najbolji fanzin. Učestvovao na regionalnim konkursima i do sada su mu priče objavljene u zbirkama: Zekon (BiH), Refestikon (Crna Gora) i Festival fantastične književnosti Pazin (Hrvatska). Priča Svlakovi je prevedena na slovenački jezik, za fanzin Jašubeg En Jered. Priče su mu objavljene i u časopisima Sirijus, Galaksija, Orbis, Signali, Kikindske novine, Ulaznica, Naši tragovi, Omaja i drugim. Preveo roman Reanimator – H.F. Lavkraft (Izdavač Tabernakl). Sekretar je udruženja Fanovi naučne fantastike Sci&Fi i član književnog udruženja Posada iz Beograda.

**Vaso Vuković** je rođen 1970. godine u Titogradu. Živi u Danilovgradu. Nesvršeni student ekonomije i prava. Radio je razne poslove, od ugostiteljskog do vojnog poziva. Trenutno zaposlen kao službenik lokalne uprave. Uvijek nešto čita i piše. Do sada je objavio nekoliko pjesama u "Stvaranju" i priču Priče o starim bogovima za zbirku Nevidbog (Refesticon 2013). Namjerava da ne ostane na tome. Voli da se osami pored Zete i uživa u ribolovu.

**Stjepo Martinović** rođen je 1945. u Dubi, u Konavoskim brdima, osnovnu školu je završio u Cavtatu, a gimnaziju u Dubrovniku. U Beogradu je 1970. godine završio Filološki fakultet, a u Zagrebu 1974. upisao studij novinarstva. Dugogodišnji novinar, skladatelj mediteranskih balada i dizajner trzalačkih instrumenata. Od 1995. bavi se političkim marketingom, radi kao sindikalni savjetnik, načelnik odjela MEI i savjetnik ministra za europske integracije, te urednik nautičkih publikacija i promotivnih materijala. Zbirka pripovjedaka Oči svete Lucije (VBZ, 2009.), njegovo prvo objavljeno književno djelo, na-

građeno je priznanjem Društva hrvatskih književnika "Slavić", kao najbolja debitantska proza u Hrvatskoj 2009. godine. Dobitnik je nagrada za kratku priču "Fran Galović" (2012.), te "Broda priča" (2013.); priče su mu uvrštene u uži izbor za nagradu – u pet zbornika raznih žanrova (fantastika, horor, fikcija...). Do sada je četiri zbirke pripovjedaka Oči svete Lucije, Kak krvi s lovorova lista, Tabu, Žena-oganj-more; pet romana Okovani snima – u prerađenoj verziji: Zidar đavoljeg mosta, Akropolis express, Sirene pjevaju fado, Zbogom utopijo i Aradna isprekidane niti; kao i jedan fenomenološki esej Self-help? Bull-shit. Bavi se i prevođenjem i član je Hrvatskog društva pisaca.

**Saša Barbulović** je rođen u Boru 1965. godine. Živi i radi kao novinar u Beogradu. Urednik Beogradske hronike i Jutarnjeg programa RTS. Dobitnik nekoliko manjih nagrada za kratku priču, koautor udžbenika novinarstva. Srećno oženjen otac djece.

**Anto Zirdum** rođen 1956. godine u Derventi, živi u Vitezu. Objavio četiri zbirke pripovijetki, (legende, fantasy i SF priče); jedanaest romana (od čega jedan SF roman Elkastrandin kompleks); jednu zbirku poezije, jednu knjigu hermeneutičkih opservacija iz kulturne antropologije. Priredio je antologiju 100 BH pjesnikinja i antologiju priča iz slavenske mitologije "Slavin poj". Priče, pjesme i eseji objavljene su mu u dvadesetak zbornika i četiri antologije između ostalih u Antologiji hrvatske ZF priče (2005., uredio Žarko Milenić) i u Antologiji BiH ZF priče "Pogled u budućnost" (2006., uredio Adnadin Jašarević). Dobitnik je šest nagrada za priče, tri nagrade za dva romana (Carski rez, Rođeni na Dan mrtvih) jedne nagrade za esej. Priče i pjesme su mu prevedene na više jezika.

**Stevan Šarčević** je rođen 1962. godine u Subotici gdje živi i radi. Piše pjesme, kratke priče i romane. Zastupljen je u zbirkama priča: Najkraće priče 2010, 2011, i 2012, Jedan život u manje od devetsto znakova, Baton, Nešto diše u mojoj torti, Kako sam ubio ljubav, Vetar po ocu, Suze za Velosa, Slavin poj, Reči u vremenu, Hilandar i Majski susreti 2013; u fanzinima: Meteor, Terra, Eridan i Raketa; u časopisima: Znak Sagite, Avangrad, Titeltaka, Marsonikon i Afirmator; u E-časopisima: Libartes, Arteist, Škrip i Argus Magazin; na Web portalima: Art Anima, ProzaOnLine i Beleg; u Webzinima: HellyCherry i Trablmejker; u zbornicima poezije: Između dva sveta, Osmeh život krasi i Izvan dometa. Do sada je objavio knjige "Na tragu svetlosti" (2013.), "Sam, ispod šljive", sa Lazarom Janićem (2013.) i "Kaurinova kletva" (2014.). Osvojio je treće mjesto SCI&FI (2010.), HellyCherry za aforizam (2011.), 24.Srb-Yu poet fest (2013.), Nušićijada 2013. Osvojio je drugo mjesto Jahači Apokalipse, SF Serbia, 2013, Osmeh život krasi 2013, kao i prvo

mjesto Beleg 2013 i pohvalu za najosjećajnije ljubavnu pjesmu, Mrkonjić Grad, 2014. Urednik i recezent zbirke priča Reči u vremenu. Saradivao sa Milivojem Anđelkovićem na projektu Naseljavanje Vizantije.

**Paula Borošak** je rođena 1995. godine. Trenutno u četvrtom razredu IV. gimnazije u Zagrebu. Osim hrvatskog govori francuski, engleski i ponešto španjolskog. Redovno piše za konkurse iz oblasti SF-a i fantastike, a kad je muza milostiva, priče joj povremeno i objave. Kad ne šizi oko škole zabavlja se perlicama, knjigama, pisanjem, crtanjem...

**Goran Ćurčić** rođen je orvelovske 1984. godine, četvrtog marta, baš na trideset deveti rođendan sportskog društva Crvena Zvezda. U rodnom Zrenjaninu završava osnovnu školu i gimnaziju, a na novosadskom PMF-u diplomira sa zvanjem profesora geografije. Slobodno vreme provodi sa prijateljima, koji su nepresušni izvor inspiracije, a kad je sam onda čita i piše. Voli fantastiku: naučnu, epsku, istorijsku, slovensku mitologiju, stripove i noćne priče uz logorsku vatru. Objavio je naučno fantastični roman "Potomstvo" u izdanju Književne omladine Srbije. Objavljene su mu priče u zbirkama "Suze za Velosa" i "Nevidbog", kao i pjesme u zbornicima "Magija", "Vrata Ponišavlja", "Trijumf pesme i vina".

**Edi Ferhatović** rođen je 1993. godine u Zagrebu. Prvi doticaj s pisanjem imao je u osnovnoj školi kada je pisao za školski časopis Lovorko. Za sada ima dvije objavljene priče. Priča pod nazivom *Vesovi biseri* objavljena je u zbirci Nevidbog povodom prvog Refesticona, dok je priča *Sa Vrha* odabrana za zbirku Virus časti povodom Istrakona 2014. godine. Trenutno studira na Fakultetu elektrotehnike i računarstva. Vrijeme, osim pisanjem, ispunjava grafičkim dizajnom te apstraktnom umjetnošću.

**Marija Delić** je rođena 1984. godine u Ivanjici gdje je završila srednju školu. Pravni fakultet je upisala 2003. godine u Beogradu gdje sada živi i radi. Zaposlena je u novinskoj redakciji Privredni Pregled, gde kao novinar piše za reviju Istorija. U slobodno vrijeme piše poeziju i prozu.

**Stevan Ćvorović** rođen je u Beogradu 1975. godine. Diplomirani filmski i TV montažer. Zaposlen na RTS-u. Povremeno objavljivao kratke priče u zbornicima (Šumadijske metafore, Moravske tajne, zbirka najkraćih priča Hilandar, Kreativni magazin, internet književni časopis Faceforbook, časopis folklorne fantastike Omaja, Najkraće priče 2013), kao i pjesme (Garavi sokak, Rudnička vrela, Poezin, zbirka pjesama Život na Balkanu). Oženjen, otac ćerke Natalije.



**Ranko Rajković** je rođen 1955. godine na Cetinju. Diplomirao je meteorologiju na Prirodno-matematičkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Objavljivao kratke priče, satiru, dramske tekstove, eseje, kritiku u mnogim časopisima (Književne novine, Vidici, Reč, Ovdje, Stvaranje, Koraci, Kvar-tal, Beogradski književni časopis...). Pisao kolumne, polemičke i društveno angažovane tekstove za dnevne novine, nedjeljnike, elektronske portale (Pobjeda, Vijesti, Pečat, Srpske novine, Artija, Satir, portal In4s). U izdanju Gramatika 2006. godine objavio knjigu priča "Manevarska muzika". Zastupljen u antologiji priča o televiziji „Beli šum“. U zbrici priča Nevidbog (Refesticon 2013) objavljena mu je priča pod nazivom Volšebna prepiska.

**Vladimira Becić** je rođena u Zadru 1971. godine. Psiholog po struci, vojnik sticajem okolnosti, pisac igrom slučaja. Autor brojnih kratkih, a i onih ne tako kratkih priča. Objavila je roman "Orsia" (Algoritam 2013.). Saradnik je prvog fantasy časopisa u Hrvatskoj "Grifon", fantasy-SF portala "Fantasy Hrvatska", gdje joj je uža specijalnost područje jevrejske mitologije, kao i portala za naučnu fantastiku, fantastičnu književnost i film "Inverzija.net". Pasionirani čitatelj kriminalističkih i fantasy romana. Nada se jednog dana napisati roman u stilu Agate Kristi, ili barem stvoriti novog Šerlocka Holmsa.

**Jelena Crnjaković** je rođena 1987. godine. Osnovnu školu pohađala u Garešnici, a nakon toga upisala smjer zdravstveno-laboratorijskog tehničara na Zdravstvenom učilištu u Zagrebu. Maturirala je 2006. godine i od tada radi kao laboratorijski tehničar, trenutno u Vinkovcima. Veliki zaljubljenik u čitanje i pisanje i time popunjava svaki slobodan trenutak.

**Ana Radun** rođena je 1990. godine u Drvaru. Sa porodicom se doselila 1995. godine u Beograd gdje je završila osnovnu i srednju i Visoku školu strukovnih studija za informacione i komunikacione tehnologije. Diplomirala sa zvanjem strukovni inženjer elektrotehnike i računarstva. Trenutno živi u Podgorici. Piše pjesme i priče i željela bi da napiše knjigu. U čitanju i u pisanju se ne ograničava isključivo na jedan žanr, trudi se da bude otvorena prema svim vrstama umjetničkih djela. Nedavno joj je objavljena pjesma pod naslovom Sestrama u drugom broju časopisa Kreativni magazin.

**Milovan Lalović** rođen je 1979. godine u Koblenzu - Njemačka. Djetinjstvo je proveo u Nikšiću, a sada živi i stvara u Atini. Do sada je objavio u izdavaštvu Centralne narodne biblioteke Đurađ Crnojević dvije zbirke pjesama "Zabranjen vrt" (2006.) i "Prividi" (2010.) i roman "Alfa" (2010.) (prva knjiga serijala "Alfa-Vita") koji je preveden na grčki i objavljen u Atini u izdavaštvu Sokolis-Kuledakis (2011.). U zbirci Nevidbog (Refesticon 2013)

mu je objavljena priča *Demon iz stare zidine*. Do sada dva puta obišao planetu u potrazi za "životnom avanturom". Sretao se sa mnogim različitim kulturama i pojedincima što je neizmerno obogatilo njegov unutrašnji svijet. Član je Književne zajednice Mirko Banjević iz Nikšića.

**Radoslav Slavnić** rođen je 1985. godine. Apsolvent je FASPER-a u Beogradu, a živi u Rumi. Priče objavio u zbirkama "V – fantastične priče iz ravnice", "Nešto diše u mojoj torti" i "Najkraće priče 2012", u časopisu "Emitor" i na sajtovima posvećenim naučnoj fantastici i hororu. Saraduje sa sajtovima "SF-Serbia", "HellyCherry" i "RemixPress". Zbirku priča "Svetlost na kraju ulice" objavio je 2000. godine, a roman "Nemezis" 2011. godine.

**Dragomir Dragan Popadić** je rođen 1961. godine u Zrenjaninu. Srednju školu je završio u Kotoru, a Fakultet političkih nauka, smjer novinarstvo u Beogradu. U Radio Tivtu stalno je zaposlen od 1986. godina, kao novinar, a od 1995. i kao direktor. Bio je dugogodišnji dopisnik RTV Crne Gore iz Tivta. Mnogo piše, malo objavljuje. Do sada je objavio dvije knjige "Grčka trilogija" (Jelena od Sparte, Rat za Troju i Agamemnon i Klitemestra) i sa Ivanom Toskićem knjigu dječije poezije na crnogorskom i romskom jeziku „Što se ne bi mjesec jeo“. U zbirci Nevidbog (Refesticon 2013) mu je objavljena priča Nebeskaigra. Hobi mu je šah. Ima titulu FIDE majstora i već 5 godina je selektor muške šahovske reprezentacije Crne Gore. Oženjen je i otac dvoje djece.

**Adrijan Sarajlija** je rođen 1976. godine u Zvorniku. Završio je Medicinski fakultet u Beogradu 2001. godine. Specijalista pedijatrije. Pripovijetke objavljivao u književnoj periodici, srpskim i regionalnim antologijama fantastičke i signalističke književnosti, časopisima i internet portalima Art-anima i Kišobran. Autor je zbirke priča i novela "Manufaktura G" koju je 2010. godine izdao beogradski Tardis. Prvo izdanje romana "Ogledalo za vampira" objavljeno je 2012. godine i uvršteno u širi izbor za NIN-ovu nagradu za roman godine. Novo izdanje romana je objavila Čarobna knjiga krajem 2013. godine. Kratke priče su mu objavljene u zbirkama festivala u regionu. Priča Leptir je objavljena u zbirci Nevidbog - Refesticon 2013. Član je Udruženja književnika Srbije. Živi i radi u Beogradu.

**Davor Šišović** je novinar, publicist, urednik, književni promotor, rođen 1965. godine, živi i radi u Pazinu kao novinar Glasa Istre. Jedan je od utemeljivača i suorganizator pazinskih književnih manifestacija Put u središte Evrope (međunarodni susret izdavača), Dani Julesa Vernea, Festival fantastične književnosti i SF-konvencije Istrakon. Urednik je godišnjih zbir-

ki Istrakonovog konkursa za kratku SF&F priču, i godišnjih zbirki Festivala fantastične književnosti u Pazinu, uređuje i izdanja pazinskog Jules Verne kluba, a za izdavačku kuću Zoro iz Zagreba uređuje SF biblioteku WARP i horor biblioteku MRAK. Koautor je nagrađene monografije „Nikola Tesla - I bi svjetlo!“ u izdanju Naklade Zoro (2006). Prikaze SF&F knjiga piše u Glasu Istre, književnim časopisima i na blogu Knjiga za plažu, a godišnje vodi tridesetak književnih tribina u Hrvatskoj i inostranstvu. S predavanjima, izlaganjima i književnim promocijama učestvovao je na SF konvencijama i festivalima u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Srbiji, Sloveniji, Francuskoj, Italiji i Njemačkoj, a tekstovi su mu objavljeni i na italijanskom, engleskom, francuskom, holandskom, njemačkom, japanskom i kineskom jeziku. Za popularizaciju naučne fantastike nagrađen je 2006. godine Poveljom SFERA koju dodjeljuje udruženje Sfera iz Zagreba. Pokretač je inicijative koja je 2010. urodila primanjem grada Pazina u Međunarodnu organizaciju gradova knjiga (International Organisation of Booktowns – IOB).

**Ed Barol** (Edi Labor) je rođen i živi u Šibeniku oženjen je i ima jedno dijete. Radi kao nastavnik fizike u osnovnoj školi u Drnišu. tekstovi su mu objavljeni u skoro svim hrvatskim publikacijama koje imaju žanr SF-a, a ponešto i izvan žanra. Njegove priče su se našle u zbirka festivala Sferakon, Istrakon, FFK Pazin, Parsek, Eridan, Nosf, Zarez, Sirius-B, Ubiq, zbirka priča Istromancer itd. Neke od priča su objavljene i van Hrvatske, u Srbiji, Bosni i Hercegovini, Rumuniji i Sjedinjenim Amaričkim Državama. Dobitnik je dvije nagrade Sfera, a i jedne Istrakonske.

**Blaga Žurić, član žirija**, magistar književnosti, piše prozu i poeziju za djecu i odrasle. Prosvjetni nadzornik za crnogorski jezik i književnost za osnovne i srednje škole u Zavodu za školstvo Crne Gore. Do sada su joj objavljene knjige: Bajka na izvoru, Gdje vjetar spava, zbirke poezije za djecu; Hoću lutku koja govori, zbirka priča za djecu i mlade; U kraljevstvu slova, roman za djecu (Zavod za udžbenike i nastavna sredstva); U igri zidnog sata, Uramljeno nebom, zbirke poezije za odrasle; Bajka i njena metodička interpretacija u školi, metodički priručnik za nastavnike (Zavod za udžbenike i nastavna sredstva); Još možeš da naručiš kišu, roman za odrasle (Pobjeda); koautor: Crna Gora moja domovina (prva slikovnica o Crnoj Gori); Crnogorski kao nematernji jezik za VI razred (udžbenik); Program obrazovanja za učenje crnogorskog jezika (kao stranog jezika)... Zastupljena u obrazovnom programu za osnovnu školu romanom U Kraljevstvu slova. Dobitnik brojnih nagrada od kojih su joj najdraže: prva nagrada pjesnika zavičajaca na RVP (2005) i nominacije za nagradu Mali princ (2006. i 2014. godine).

**Mirko Grdinić, član žirija** rođen 16. aprila 1969. godine u Puli. Odrastao u srcu Istre u Pazinu. Srednju i osnovnu školu završio u Pazinu, gdje se tokom 80-tih bavio mnogim hobijima - izviđaštvom, speleologijom, ronjenjem, planinarstvom i nadasve manijakalnim čitanjem svega što je imalo veze s SF-om i znanošću. Diplomirao na Fakultetu kriminalističkih znanosti i na Fakultetu političkih znanosti. Radi kao Samostalni policijski inspektor u Policijskoj upravi Istarskoj. Jedan od utemeljitelja Istrakona i predsjednik SF kluba "Albus" i jedan od utemeljitelja i član "Jules Verne Kluba" u Pazinu. Od početka izdavanja Istrakonskih zbirki (od 2002- 2014) i zbirki Festivala fantastične književnosti u Pazinu član komisije za odabir priča. Autor više kratkih priča, od kojih su neke objavljene u zbirka Priče o starim bogovima (FFK 2007.); Priče o Divovima (FFK 2008.); Priče o dinosaurima (FFK 2009.); Priče o zvijezdama (FFK 2010.); Kulin ban po drugi put (priča „Dug za dug“ iz ove zbirke objavljena je i prevedena na poljski jezik) i Tragovima bosanskog kraljevstva (FFK u Zenici 2008, 2009, 2011, 2012. i 2013. u sklopu Zeničkog proljeća), u godišnjoj zbirci priča izbora iz fanzina u BiH, Hrvatske i Srbije, te u zbirci "Horor priče za laku noć 2" (Zagrebačka naklada) i "Istromancer" (ICR) i u zbirci priča o starim bogovima "Nevidbog" (Refesticon 2013). Na književnom natječaju udruge Gaia 2007. godine za horor priču „Baranya“ osvojio je treću nagradu. Također objavljuje priče u SF&F fanzini i na portalima s istom tematikom. I da, tata mu je brđanin sa Sinjajevine, a i on ima nešto od te krvi.

**Dragić Rabrenović** je rođen 1979. godine u Podgorici, živi i radi u Bijelom Polju. Diplomirao je novinarstvo na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu, gdje je i magistrirao na smjeru Komunikologija. Direktor je Radija Bijelo Polje i predsjednik upravnog odbora Unije lokalnih javnih emitera Crne Gore (ULES CG). Autor i voditelj brojnih intervjua i emisija, te jedan od pokretača i realizatora mnogih projekata iz kulture, među kojima je i prvi u Crnoj Gori Regionalni festival fantastične književnosti Refesticon. Piše kratke priče i kolumne. Posebno se posvećuje epskoj i naučnoj fantastici. Prva priča "Posljednja bosanska kraljica" mu je objavljena u zbirci *Bosanska kraljica Katarina* FFK Zekon 2011. godine. Nakon toga su mu objavljene i priče *Kralj Ratimir* u zbirci *Priče o vinu* na FFK Pazinu (2012.), *Tatomirova osveta* u antologiju priča slavenske mitologije *Slavin poj* (2013.), *Ljubav u kamenu* u Istrakonskoj zbirci *Psiho pita* (2013.), *Ristov susret sa bogom* u zbirci *Nevidbog* (Refesticon 2013) i *Šejtan i samostan* u zbirci *Bosna srebrena* (Zekon 2014). Kao urednik zbirke *Prsten sa one strane sna* uspio da nagovori članove žirija da pošalju priče i tako ostave pisani trag o njihovom doprinosu Refesticonu.

**Adnadin Jašarević, predsjednik žirija**, rođen je u Zenici 1967. godine. Diplomirao na odsjeku žurnalistike, Fakultet političkih nauka u Sarajevu. Kao novinar radio u Oslobođenju, zatim NTV Zetel i RTV Zenica, gdje je uređivao dokumentarni i program iz kulture. Od 2007. godine je direktor Muzeja grada Zenice. Stalni je saradnik u brojnim časopisima. Autor je brojnih kratkih priča, više romana i urednik i recezent brojnih knjiga. Autor je prvog bh romana epske fantastike i urednik dvije antologije - „Deset proljeća“ i „Pogled u budućnost“ i godišnjih zbirki priča Festivala fantastične književnosti u Zenici. Priče su mu objavljene u zbirkama FFK u Pazinu Vampirske priče (2006.), Priče o starim bogovima (2007.), Priče o divovima (2008.), Priče o zvijezdama (2010.), Priče o vinu (2012), kao i u Istrakonskim zbirkama Tvar koja nedostaje (2009), Astrolab gladi (2011), Psiho pita (2013), Virus časti (2014). Za priču Posljednji Robinson dobio je treću nagradu na konkursu „Naše riječi“ za najbolju kratku priču objavljenu 2006., a za knjigu priča „Kuća bez prozora“ nagradu MKM Zeničko proljeće za najbolju knjigu objavljenu 2007., dok je 2014. godine dobio nagradu „Fra Grgo Martić“ za najbolju knjigu u kategoriji ostvarenja za decu za roman „Tamoiza“ koji je nominovan za nagradu mali princ. Do sada su mu objavljene knjige Mjerenje srca, poezija (1989.), U dvorani ogledala, priče (1999.), Početak ruže, poezija (2001.), Mit o Heleni, poezija u prozi (2001.), Nedovršeni svijet, roman (2002.), Deveta umjetnost iz krivog ugla, eseji (2004.), Poništenje ruže, poema (2005.), Kuća bez prozora (2008.) i Društvo tragača, roman (2011.). Za drugi Regionalni festival fantastične književnosti Refesticon 2014 je pripremio i zbirku pripovijedaka Ćamila Sijarića sa fantastičnim elementima pod nazivom Priče iz hiljadu i jedne noći.



## sadržaj

|   |    |
|---|----|
| <i>Šeki Musić</i><br>HANSKA PRIČA .....                       | 7  |
| <i>Slobodan Zoran Obradović</i><br>ZELENI KRUGOVI .....       | 11 |
| <i>Nenad Petrović</i><br>PRSTENOVI USKOVITLANOG VREMENA ..... | 14 |
| <i>Aleksandar Obradović</i><br>PRSTEN KNEZA MIROSLAVA .....   | 18 |
| <i>Tihomir Jovanović</i><br>PRSTEN OD BRONZE.....             | 24 |
| <i>Vaso Vuković</i><br>MIT O PRSTENU .....                    | 29 |
| <i>Stjepo Martinović</i><br>PRSTENJAK.....                    | 33 |
| <i>Saša Barbulović</i><br>PROKLETSTVO CRVENOG ZMAJA .....     | 37 |
| <i>Ante Zirdum</i><br>ZLA KRV .....                           | 41 |
| <i>Stevan Šarčević</i><br>LEGENDA O KRALJICI .....            | 44 |
| <i>Paola Borošak</i><br>POLJA ZABORAVA .....                  | 48 |
| <i>Goran Ćurčić</i><br>VILA NADE.....                         | 51 |

|   |     |
|---|-----|
| <i>Edi Ferhatović</i><br>NIZ TOK.....                                       | 56  |
| <i>Marija Delić</i><br>PRIČA O PRSTENU .....                                | 62  |
| <i>Stevan Čvorović</i><br>KOD KOGA LI JE DANAS? .....                       | 65  |
| <i>Ranko Rajković</i><br>PRSTEN, RUKE, PROŽIMANJA<br>I JEDNA KAP VODE ..... | 69  |
| <i>Vladimira Becić</i><br>ZMIJA OD VODOVARA .....                           | 77  |
| <i>Jelena Crnjaković</i><br>BLIZANKE .....                                  | 81  |
| <i>Ana Radun</i><br>KRUG PRSTENA.....                                       | 89  |
| <i>Milovan Lalović</i><br>GOSPODIN T.....                                   | 95  |
| <i>Radoslav Slavnić</i><br>U KRVI SKOVANO .....                             | 99  |
| <i>Dragan Popadić</i><br>LEONARDOV PRSTEN .....                             | 107 |
| <i>Davorin Horak</i><br>SAČEL MIJARI, NAJVEĆI KOVAČ SVIH VREMENA .....      | 111 |
| <i>Adrijan Sarajlija</i><br>SPIRITUS UBI VULT SPIRAT .....                  | 117 |
| <i>Davor Šišović</i><br>ZAVARIVAČI .....                                    | 124 |
| <i>Ed Barol</i><br>PRSTEN LUTKARA .....                                     | 131 |



DODATAK

*Blaga Žurić*

PRSTEN U PRSTENU ..... 139

*Mirko Grdinić*

BRĐANKA ..... 143

*Dragić Rabrenović*

PRSTEN KRALJICE TEUTE ..... 148

*Adnadin Jašarević*

PRSTEN NEVIDIM ..... 154

BIOGRAFIJE ..... 163

